

DET KONGELIGE
KULTURDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2017

Utgiftskapitler: 300–342

Inntektskapitler: 3300–3342 og 5568

Innhold

Del I	Innledning	9	Kap. 3334	Film- og medieformål	110
1	Regjeringens kulturpolitikk ...	11	Kap. 335	Mediestøtte	110
1.1	Satsingsområder 2017	11	Kap. 337	Kompensasjon for kopiering til privat bruk	114
1.2	Fornyelse og effektivisering	14	Kap. 339	Pengespill, lotterier og stiftelser ..	115
2	Oversikt over budsjettforslaget for 2017	16	Kap. 3339	Inntekter fra spill, lotterier og stiftelser	117
3	Anmodningsvedtak	20	Kap. 5568	Sektoravgifter under Kultur- departementet	118
Del II	Budsjettforslag	21	<i>Programkategori 08.40 Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn (kap. 340–342) .....</i>		
4	Nærmere omtale av bevilgningsforslaget	23	Kap. 340	Den norske kirke	123
<i>Programkategori 08.10 Administrasjon (kap. 300) .....</i>			Kap. 3340	Den norske kirke	130
Kap. 300	Kulturdepartementet	23	Kap. 341	Tilskudd til trossamfunn m.m.	130
Kap. 3300	Kulturdepartementet	26	Kap. 342	Kirkebygg og gravplasser	136
<i>Programkategori 08.15 Samfunns- og frivillighetsformål (kap. 310–315) .....</i>			Kap. 3342	Kirkebygg og gravplasser	140
Kap. 310	Tilskudd til trossamfunn m.m.	30	Del III	Andre saker	145
Kap. 314	Kultursamarbeid i nordområdene og kulturnæring	30	5	Fordeling av spille- overskuddet	147
Kap. 315	Frivillighetsformål	31	5.1	Fordeling av spilleoverskuddet i 2017	147
<i>Programkategori 08.20 Kulturformål (kap. 320–329) .....</i>			5.2	Fordeling av spilleoverskuddet i 2016	148
Kap. 320	Norsk kulturråd	49	5.2.1	Fordeling av spilleoverskudd til kulturformål	148
Kap. 3320	Norsk kulturråd	57	5.2.2	Fordeling av spilleoverskudd til idrettsformål	149
Kap. 321	Kunstnerøkonomi	58	5.2.3	Fordeling av spilleoverskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner	150
Kap. 322	Bygg og offentlige rom	61	6	Idrett	151
Kap. 3322	Bygg og offentlige rom	67	7	Frivillighetspolitikken	155
Kap. 323	Musikk og scenekunst	68	8	Samfunnssikkerhet og beredskap	163
Kap. 3323	Musikk og scenekunst	73	9	Forenklingsarbeid, modernisering og bedre gjennomføringskraft	164
Kap. 324	Scenekunstformål	74	10	Likestilling	167
Kap. 3324	Scenekunstformål	74	11	Omtale av klima- og miljørelaterte saker	173
Kap. 325	Allmenne kulturformål	75	Forslag	.....	176
Kap. 3325	Allmenne kulturformål	80			
Kap. 326	Språk-, litteratur- og bibliotek- formål	80			
Kap. 3326	Språk-, litteratur- og bibliotek- formål	85			
Kap. 328	Museum og visuell kunst	85			
Kap. 329	Arkivformål	93			
Kap. 3329	Arkivformål	95			
<i>Programkategori 08.30 Medieformål m.m. (kap. 334–339) .....</i>					
Kap. 334	Film- og medieformål	106			

Vedlegg				
1	Oversikt over tiltak under 78-postene	184	3	Oversikt over tiltak som mottok midler i 2016 under kap. 326, post 80 Tilskudd til tiltak under Nasjonalbiblioteket .....
2	Tilskudd til språkpolitiske tiltak og språkorganisasjoner i 2016	188	4	Omtale av ledernes ansettelses- vilkår i heleide statlige foretak ....
				189 190

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Antall årsverk under Kulturdepartementet i 2015	19	Tabell 4.17	Fordeling av bevilgningen, årsverk og besøkstall	87
Tabell 4.1	Søknader og tildelinger 2015	52	Tabell 4.18	Fordeling av museenes totale inntekter i 2013–2015	90
Tabell 4.2	Innkjøpsordningene for litteratur – antall innkjøpte titler i 2013–2015	54	Tabell 4.19	Fordeling av museenes totale kostnader i 2013–2015	91
Tabell 4.3	Norsk kulturråds fordeling av midler i 2014–2015 til litteraturformål	54	Tabell 4.20	Bruk av Digitalarkivet i 2014 og 2015	94
Tabell 4.4	Norsk kulturfond: Forhold mellom antall søknader og antall tildelinger fordelt på fylke – i 2015 og gjennomsnitt for 2011–2015 ..	55	Tabell 4.21	Tall for NRK AS 2010–2016	113
Tabell 4.5	Norsk kulturfond: Forhold mellom søknadssum og tildelingssum fordelt på fylke – i 2015 og gjennomsnitt for 2011–2015	56	Tabell 4.22	NRKs inntekter i 2015	113
Tabell 4.6	Fond for lyd og bilde – fordeling av midler 2013–2015	57	Tabell 4.23	Forslag til åpningsbalanse for Den norske kirke (det nye rettssubjektet) i kroner	126
Tabell 4.7	Nøkkeltall Fond for lyd og bilde 2013–2014	57	Tabell 4.24	De kirkelige fellesrådenes inntekter og utgifter 2014–2015	128
Tabell 4.8	Antall søkere og tildelinger av stipend og garantiinntekt	60	Tabell 4.25	Nøkkeltall for oppslutningen om Den norske kirke 2014–2015	129
Tabell 4.9	Utbetalt vederlag for offentlig bruk av åndsverk	61	Tabell 4.26	Medlemmer i tros- og livssynsamfunn utenom Den norske kirke fordelt på religion/livssyn	135
Tabell 4.10	KORO – antall prosjekter i arbeid 2013–2015	65	Tabell 4.27	Resultat for Opplysningsvesenets fond 2014 og 2015	142
Tabell 4.11	Status 2015 i byggeprosjekter som har fått tilskudd/tilsagn fra posten Nasjonale kulturbygg	66	Tabell 4.28	Utgifter og inntekter fordelt på art	143
Tabell 4.12	Status 2015 i prosjekter som utføres av Statsbygg på vegne av Kulturdepartementet	67	Tabell 4.29	Virksomhetens kontantbeholdning per 31. desember i perioden 2014–2015 med spesifisering av formål kontantbeholdningen skal benyttes til ..	144
Tabell 4.13	Digitalisert materiale	83	Tabell 5.1	Fordeling av spilleoverskuddet til kulturformål i 2016 på hovedområdene	148
Tabell 4.14	Publikums bruk av digitalt materiale	83	Tabell 5.2	Fordeling av spilleoverskuddet til idrettsformål i 2016	149
Tabell 4.15	Lokallhistoriewiki – innhold og bruk	84	Tabell 5.3	Fordeling av spilleoverskuddet til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner i 2016	150
Tabell 4.16	Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek – bestand, tilvekst og antall lånere	84	Tabell 10.1	Kjønnsfordeling i underliggende virksomheter på kulturområdet	168

DET KONGELIGE
KULTURDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2016–2017)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2017

Utgiftskapitler: 300–342

Inntektskapitler: 3300–3342 og 5568

*Tilråding fra Kulturdepartementet 16. september 2016,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledning

1 Regjeringens kulturpolitikk

1.1 Satsingsområder 2017

Kulturpolitikken skal bidra til å gi mennesker mulighet til å delta i og oppleve et rikt og mangfoldig kulturliv. Kunnskap om og opplevelse av vår felles kulturarv skaper identitet og engasjement. Regjeringens kulturpolitikk tar utgangspunkt i den unike egenverdien som kunst og kultur har for enkeltmennesker og for samfunnet som helhet.

Regjeringen vil legge til rette for et sterkt sivilsamfunn. Kulturlivet og frivilligheten skal gis vilkår til å utvikle seg på egne premisser, ut fra lokalt engasjement og den enkeltes skaperglede. Regjeringen vil stimulere til vekst nedenfra fremfor å styre ovenfra.

Flerstemthet og kvalitet

Bevilgningene over Kulturdepartementets budsjett tilfaller et bredt spekter av kunst- og kulturorganisasjoner, enkeltkunstnere, medieaktører, frivillige organisasjoner og tros- og livssynssamfunn. Målet for bevilgningene er at de skal omsettes i kulturell aktivitet som kommer hele befolkningen til gode.

Mangfoldighet er kulturens og frivillighetens styrke. Det at mennesker kommer sammen i lokalsamfunnene, deler kulturelle opplevelser med hverandre og gis mulighet for ulike typer livsutfoldelse, er av uvurderlig verdi. De offentlige overføringene til kulturlivet og frivilligheten er innrettet med sikte på at alle skal kunne ta del i dette godet, uavhengig av bosted, alder eller sosial tilhørighet.

Kulturlivet skal speile mangfoldet i samfunnet. Regjeringen vil føre en kulturpolitikk som fremmer flerstemthet og mangfoldighet i kulturlivet. Det innebærer blant annet at de økonomiske ressursene skal fordeles med sikte på å sikre tilstrekkelig bredde i kunst- og kulturuttrykk, og at styrende organer på området skal være bredt sammensatt med hensyn til geografi, kjønn og sosial bakgrunn.

Regjeringens kulturpolitikk har som en sentral målsetting å sørge for at makt og innflytelse på kulturområdet er spredt. Det er viktig å sikre et godt samspill mellom de tre forvaltningsnivåene,

slik at kulturfeltet blir utviklet med riktig vektlegging av både lokale, regionale og nasjonale behov og perspektiver.

Regjeringen vil bidra til å opprettholde kulturtilbud over hele landet. Norge skal ha et profesjonelt kulturliv med kulturuttrykk som holder internasjonal standard. En stor andel av kulturbudsjettet er derfor innrettet mot det profesjonelle kunst- og kulturlivet, enten i form av faste overføringer til nasjonale og regionale kulturinstitusjoner, eller som stipend- og tilskuddsordninger for profesjonelle kunstnere.

Statens faste, årlige overføringer er et viktig fundament for norsk kulturliv. De nasjonale og regionale kulturinstitusjonene skal ha forutsigbare rammevilkår, som fremmer kunstnerisk frihet og kreativ kvalitetsutvikling. Regjeringen legger derfor fortsatt opp til vesentlig statlig deltakelse i finansieringen av kulturlivet i årene som kommer.

Den frie kunsten beriker og utvikler samfunnet vårt. Smale og eksperimentelle kunstuttrykk utfordrer tradisjonell tenkning og fremmer ny samfunnsdebatt. På samme måte må det gis rom for nye generasjoner som tar i bruk nye kunstneriske uttrykksformer og formidlingsarenaer. Kulturpolitikken må derfor stadig være i utvikling, slik at nye stemmer kan slippe til.

Kulturell og kreativ næring

Regjeringen vil legge til rette for at flere kunstnere skal kunne leve av det de skaper. Kunstneres rettigheter skal sikres ved sterk, rettslig beskyttelse av åndsverk. Det skal legges til rette for økt privat finansiering av kulturlivet, blant annet gjennom gaveforsterkning og annet offentlig-privat samarbeid på kulturområdet. Kulturinstitusjoner og kunstnere skal gis insentiver til større egeninntekter, slik at flere kunstnere i større grad kan leve av sitt kunstneriske virke.

Kulturell og kreativ næring er i vekst, både i Norge og internasjonalt. Etterspørselen etter kunstnerisk innhold og kreative tjenester er økende. Samtidig har digitaliseringen i samfunnet endret våre forbruksmønstre på området. Musikk, film, litteratur og visuell kunst blir gjort

tilgjengelig på stadig nye digitale plattformer og kan på et øyeblikk formidles til hele verden. Digitaliseringen og globaliseringen gir nye utfordringer, men også nye muligheter for utvikling.

Regjeringen vil i større grad vektlegge kultur som næring og styrke mulighetene for entreprenørskap i kultursektoren. Kulturell og kreativ næring kan bidra til både økonomisk vekst og arbeidsplasser, samt utvikling av nye og innovative løsninger på de utfordringene samfunnet nå står overfor. Mulighetene ligger ikke bare i å omsette åndsverk og talenter, men i økt kunnskap og kompetanse om veien til markedet og publikum. Dyktige bransjeaktører kan løfte talenter opp og ut i verden og samtidig bidra til økte inntektsstrømmer tilbake til Norge. Regjeringen vil legge bedre til rette for norske aktører som vil investere i kulturelle og immaterielle rettigheter. Når feltet selv gis mulighet til å investere i nye kunstuttrykk, talenter og brukere, stimulerer dette til vekst nedenfra, samtidig som feltets økonomiske bærekraft styrkes.

I statsbudsjettet for 2017 er det foreslått en økning på over 70 mill. kroner til tiltak som skal bygge opp under kulturell og kreativ næring. Tiltakene skal bidra til bedre rammevilkår og gi mulighet for vekst og utvikling av et spekter av næringsrettet kunstnerisk virksomhet: for enkeltkunstnernes bedrifter, for dem som driver kunstneriske virksomheter som sysselsetter flere, for dem som kuraterer, formidler og distribuerer kunstnerisk innhold, og for selskaper som investerer i kunstneriske produkter og tjenester.

Mediepolitikk

Endringstakten i mediesektoren er fortsatt stor. Det er viktig å sikre at de mediepolitiske virkemidlene også framover skal bidra til en åpen og opplyst samtale, og stimulere til mediemangfold. Regjeringen oppnevnte derfor Mediemangfoldsutvalget høsten 2015 for å utrede hvilke mål staten skal ha for mediemangfoldet, og hvordan statens økonomiske virkemidler best kan benyttes for å stimulere til et fortsatt mediemangfold i Norge.

Regjeringen har modernisert de mediepolitiske virkemidlene gjennom mer likebehandling av mediene, uavhengig av teknologisk plattform. De største økonomiske virkemidlene innenfor mediestøtten er fritaket for merverdiavgift og produksjonstilskuddet til nyhets- og aktualitetsmedier. Begge tiltakene er nå plattformnøytrale.

Et inkluderende sivilsamfunn

Kultur, idrett og frivillighet skaper unike fellesskap som er med på å bryte ned barrierer og skillelinjer i samfunnet. Her kan mennesker, ofte fra ulike samfunnslag, med ulik bakgrunn og med ulike forutsetninger, finne sammen i felles aktivitet og livsutfoldelse. Kulturen og frivilligheten er blant våre viktigste arenaer for inkludering og integrering.

Regjeringen anerkjenner den innsatsen som kulturelle institusjoner og frivillige organisasjoner har lagt ned i kampen mot utenforskap og for å fremme inkludering i sivilsamfunnet. De offentlige overføringene til kulturen og frivilligheten skal bidra til å opprettholde og videreføre dette arbeidet. Det gjelder ikke bare isolert sett for bevilgningene over Kulturdepartementets budsjett. Statens samlede overføringer til frivillige organisasjoner er årlig på over 11 mrd. kroner og tildeles fra nær sagt alle departementer. Den største veksten i statlige overføringer til frivillige organisasjoner har vært i støtte som organisasjonene kan disponere slik de selv ønsker. Dette bidrar til å styrke organisasjonenes rammebetingelser og muligheter til å bidra til å løse sentrale samfunnsutfordringer. I tillegg er en vesentlig andel midler innrettet mot inkluderings tiltak i regi av frivillige organisasjoner, enten for mennesker med funksjonsnedsettelse, barn og unge fra lavinntektsfamilier, nyankomne eller andre som kan ha behov for særskilt tilrettelegging ved deltakelse i kulturelle aktiviteter.

Kulturlivets, idrettens og frivillighetens evne og vilje til å bidra til å løse sentrale samfunnsutfordringer er ikke minst kommet til syne i arbeidet med å ta imot flyktninger og integrere innvandrere med fluktbakgrunn i det norske samfunnet. Innsatsen for integrering skjer i hverdagen, i lokalsamfunnene, i idrettslagene, i nærmiljøforeningene og i den lokale dialogen mellom ulike tros- og livssynssamfunn. Denne hverdagsintegreringen som finner sted i lokalsamfunnene, er også en avgjørende forutsetning for at Norge skal lykkes med å integrere nyankomne i skole og arbeidsliv. Regjeringen vil ivareta og legge til rette for det sivile engasjementet og den økte aktiviteten som kulturlivet og frivilligheten står bak på integreringsfeltet.

Tros- og livssynsfrihet er en grunnleggende menneskerettighet og en forutsetning for et fritt samfunn. Statens fremste oppgave på tros- og livssynsfeltet er nettopp å verne om og beskytte tros- og livssynsfriheten. Samtidig er det en økende oppmerksomhet om samfunnsutfordringer som

berører tros- og livssynspolitikken, både som resultat av internasjonale hendelser og strømninger, men også med bakgrunn i nasjonale forhold. Migrasjon, radikaliserings og voldelig ekstremisme, sammen med en økende oppmerksomhet omkring religionsfrihetens forhold til andre menneskerettigheter, har bidratt til at det nå er behov for en grunnleggende gjennomtenkning av tros- og livssynspolitikken. Regjeringen tar sikte på å utarbeide en stortingsmelding om en helhetlig tros- og livssynspolitikk.

Hovedprioriteringer 2017

Kulturdepartementets forslag til statsbudsjett for 2017 består av utgiftsbevilgninger på totalt vel 13,5 mrd. kroner. Bevilgningsforslaget er fordelt på en lang rekke kulturelle virksomheter, frivillige organisasjoner, medieaktører og tros- og livssynsamfunn. I tillegg kommer søkbare stipend- og tilskuddsordninger som er innrettet mot hele bredden av norsk kunst- og kulturliv. De faste, årlige overføringene til kultur og frivillighet er i all hovedsak foreslått videreført i forslaget til statsbudsjett for 2017.

Ut over dette er følgende områder prioritert i Kulturdepartementets budsjettforslag for 2017:

Kulturell og kreativ næring

Regjeringen foreslår å øke bevilgningene til kulturell og kreativ næring med vel 70 mill. kroner. Gjennom denne satsingen ønsker Regjeringen å legge til rette for vekst og utvikling i kulturlivet, og styrke kunstneres muligheter for økte inntekter. Satsingen omfatter alle uttrykk. Økningen er knyttet til følgende tiltak:

- Om lag 30 mill. kroner vil bli nyttet til ulike tiltak og prosjekter i Innovasjon Norge, herunder kompetanseprogram, låneordning, eksportprogram, etablering av investorforum med mer. I tillegg vil om lag 10 mill. kroner bli nyttet inn mot regionale miljøer som arbeider for talent- og bransjeutvikling.
- Regjeringen vil gi Norsk kulturråd i oppdrag å etablere et nytt kontor utenfor Oslo som skal arbeide for å styrke kulturell og kreativ næring og kunstneres muligheter til egeninntekter. Bevilgningene til Kulturrådet er økt med 7 mill. kroner til dette formålet.
- Ordninger under Norwegian Arts Abroad styrkes med 6 mill. kroner til målrettet satsing på apparatet rundt kunstneres internasjonalisering.

- Insentivordningen for internasjonale film- og serieproduksjoner i Norge foreslås økt med om lag 11 mill. kroner.
- Tilskudd til digitaliseringstiltak i lokalradiosektoren foreslås økt med vel 5 mill. kroner.
- Den regionale filmsatsingen videreføres og styrkes med 4 mill. kroner til etablering av et filmsentertilbud i Oslo.
- Tilskuddet til Internasjonalt Samisk Filminstitutt foreslås økt med 0,5 mill. kroner for å styrke satsingen på produksjon og formidling av samiske audiovisuelle verk.

Offentlig-privat kultursamarbeid

Regjeringen vil styrke den private finansieringen av kulturlivet og legge til rette for økt grad av offentlig-privat samarbeid. I budsjettforslaget for 2017 er dette blant annet prioritert gjennom følgende forslag:

- Gaveforsterkningsordningen for private gaver til kunst- og kulturformål foreslås økt med om lag 6 mill. kroner.
- Tilskuddet til Talent Norge AS, som er et samarbeid mellom staten og private aktører for talentutvikling innen ulike kunstarter, foreslås økt med om lag 5 mill. kroner.
- Det foreslås 2,5 mill. kroner til etablering av en stiftelse som skal legge til rette for kunst- og kulturvirksomhet på Svalbard. Stiftelsen vil bli etablert og finansiert i samarbeid med private aktører.

Mangfold og flerstemthet

Regjeringen vil gi befolkningen mulighet til å delta i et mangfoldig kulturliv og legge til rette for at flest mulig skal kunne ta del i idrett og frivillighet. I forslaget for 2017 er følgende tiltak prioritert:

- I tilskuddet til Det Norske Teatret er det innarbeidet en økning på 2 mill. kroner til teatrets integreringsarbeid i prosjektene Det multinorske og Den mangfoldige scenen.
- Regjeringen foreslår et tilskudd på 13 mill. kroner til gjennomføringen av Homeless World Cup i Oslo i 2017, et internasjonalt fotballmesterskap for landslag med spillere som har sosiale problemer og/eller rusproblemer.
- Tilskuddet til tiltak mot barnefattigdom på frivillighetsfeltet videreføres med om lag 10 mill. kroner. I tillegg vil nær 10 mill. kroner fra herreløs arv tilfalle frivillige organisasjoner som arbeider for barn og unge, herunder barn og unge med nedsatt funksjonsevne.

- Regjeringen foreslår et tilskudd på 10 mill. kroner til gjennomføring av X Games i 2017. Tilskuddet kommer i tillegg til 8 mill. kroner som er bevilget til forberedelse av arrangementet i 2016.

Kulturarv og kulturvern

Regjeringen vil verne om norsk kulturarv og ivareta kulturhistoriske bygninger og gjenstander. I budsjettforslaget for 2017 er følgende tiltak prioritert:

- Regjeringen foreslår å bevilge 50 mill. kroner til utvalgte tiltak for museer og kirkebygg som en del av tiltakspakken mot økt ledighet på Sør- og Vestlandet, jf. omtale nedenfor.
- Regjeringen foreslår et investeringstilskudd på 5 mill. kroner til nybygg for Norsk grafisk museum ved Museum Stavanger. I tillegg foreslås et tilsagn om ytterligere 25 mill. kroner i senere budsjettår, slik at samlet statlig tilskudd til prosjektet blir til sammen 30 mill. kroner.
- Regjeringen foreslår et investeringstilskudd på 15,9 mill. kroner til ombygging av museumsbygget KODE1 ved KODE – Kunstmuseene i Bergen. I tillegg foreslås et tilsagn om ytterligere 10,1 mill. kroner i senere budsjettår, slik at samlet statlig tilskudd til prosjektet blir til sammen 26 mill. kroner.
- Regjeringen vil bygge et nybygg for Norsk helsearkiv på Tynset. Bygget vil inneholde funksjoner for mottak, digitalisering, digital bevaring og formidling av pasientjournalene som inngår i Norsk helsearkiv. Samtidig påbegynnes arbeidet med å bygge et magasin for papirarkiv fra statsforvaltningen for Arkivverket samlokalisert med Nasjonalbibliotekets fjellanlegg i Mo i Rana. Regjeringen vil på samme tid starte bygging av et nytt sikringsmagasin for Nasjonalbiblioteket i Rana.
- Tilskuddet til Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design foreslås økt for å forberede flyttingen av landets største kunstsamlinger til nye magasiner og utstillingslokaler på Vestbanen.
- Det legges opp til å gjennomføre en avklaringsfase for prosjektet om rehabilitering av Nationaltheatret. Arbeidet skal gjennomføres i tråd med nye retningslinjer fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet for bedre styringsgrunnlag for tidlig fase av statlige byggeprosjekter. Det foreslås bevilget 2,5 mill. kroner til dette arbeidet.

Frivillighet og idrett

- Regjeringen foreslår å øke tilskuddet til merverdiavgiftskompensasjon ved bygging av idrettsanlegg med 30 mill. kroner for å møte økende etterspørsel på området. Tilskuddet til merverdiavgiftskompensasjon for frivillige organisasjoner videreføres med 1,32 mrd. kroner.
- I bevilgningsforslaget er det satt av 8,5 mill. kroner for å innfri tilsagnet om statsstøtte til Sykkel-VM i Bergen i 2017 på 30 mill. kroner.

Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn

Regjeringen vil sikre prinsippet om likebehandling av alle tros- og livssynssamfunn og fullføre skillet mellom kirke og stat. Etter endringer i kirkelovgivningen er det bestemt at det fra 1. januar 2017 vil bli dannet et eget rettssubjekt for Den norske kirke, skilt fra staten. Regjeringen foreslår i budsjettforslaget for 2017 at følgende forutsetninger legges til grunn:

- De statlige driftsbevilgningene til Den norske kirke omdannes og inngår i et rammetilskudd til Den norske kirke ved Kirkemøtet. Det foreslås et rammetilskudd på vel 1,9 mrd. kroner, inklusive pensjonspremien for kirkelig ansatte som til nå har vært tilsatt i staten. Regjeringen foreslår utover dette å tilføre Den norske kirke et egenkapitaltilskudd på 100 mill. kroner.
- Tilskuddet til tros- og livssynssamfunn foreslås justert i tråd med prinsippet om økonomisk likebehandling, og er budsjettert til 322 mill. kroner i 2017.

Tiltakspakke mot økt ledighet

Som en del av Regjeringens tiltakspakke mot økt ledighet foreslås det under Kulturdepartementet 50 mill. kroner knyttet til museer og kirkebygg på Sør- og Vestlandet, jf. omtale under kap. 322, post 70, kap. 328, post 70 og kap. 342, post 70.

Det vises for øvrig til nærmere omtale i kap. 1 i Prop 1 S (2016–2017) (Gul bok).

1.2 Fornyelse og effektivisering

Regjeringens avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform

Regjeringen vil bygge sin politikk på en effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Som i næringslivet er det også i offentlig forvaltning et potensial for å bli mer effektiv. Regjeringen har derfor inn-

ført en avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform, og forutsetter at alle statlige virksomheter gjennomfører tiltak for å bli mer effektive. Reformen skal gi incentiver til mer effektiv statlig drift og skape handlingsrom for prioriteringer i statsbudsjettet. Virksomhetene har også god anledning til å planlegge og gjennomføre tiltak for å effektivisere driften når reformen har et årlig krav. Den årlige overføringen settes til 0,5 pst. av alle driftsutgifter som bevilges over statsbudsjettet. For å sikre forutsigbarhet i ordningen er beregningsgrunnlaget saldert budsjett året før. Ordningen er nærmere omtalt i Gul bok 2015.

For Kulturdepartementet innebærer dette at utgiftsrammen er redusert med om lag 15,2 mill. kroner i forhold til 2016.

Overgang til digital post i statsforvaltningen

Alle statlige virksomheter skal i 2016 ta i bruk digital post til innbyggerne. Dette gjelder utsending av post til innbyggere som har valgt digital postkasse, og som ikke har reservert seg. Altinn skal benyttes for digital post fra forvaltningen til næringsdrivende. Dette omfatter også frivillige organisasjoner. Overgangen fra papirbasert post til digital post vil gi besparelser for statlige virksomheter, blant annet i form av reduserte portokostnader. For å realisere deler av disse gevinstene foreslår Regjeringen en samlet reduksjon på 196,3 mill. kroner i 2017. For Kulturdepartementet innebærer dette at til sammen 4,3 mill. kroner er trukket ut av rammene i 2017.

Forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK)

Fra 2017 innfører Regjeringen en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for de statlige virksomhetene som ikke betaler premie i dag. Dette vil i større grad ansvarliggjøre virksomhetene for deres pensjonskostnader. Dette kan føre til at virksomhetene ansetter mer personale enn de ville gjort med en riktigere prising av innsatsfaktorene. Investeringer i digitale løsninger eller kjøp av tjenester fra private vil bli

mer aktuelt og regningssvarende hvis staten møter en riktigere pris på arbeidskraft.

Den delen av statens pensjonsutgifter som i dag ikke blir finansiert av premieinntekter, dekkes sentralt av staten over kap. 612 Tilskudd til Statens pensjonskasse og kap. 613 Arbeidsgiveravgift til folketrygden. Modellen som innføres, vil medføre økte premieinntekter til SPK. Virksomhetene er gjennom budsjettforslaget kompensert for anslåtte økte utgifter. Modellen er samlet sett provenynøytral på omleggingstidspunktet. Det vises til Gul bok 2017 for nærmere omtale.

Effektiviserings- og forenklingstiltak på kultur- og frivillighetsområdet

Kulturdepartementet har i budsjettforslaget for 2017 lagt til grunn de samme kravene til effektiv drift for tilskuddsmottakere som for statlige virksomheter. Departementet mener at det også på kulturområdet for øvrig er et potensial til å iverksette tiltak for å effektivisere drift og ressursanvendelse innenfor egen virksomhet.

Regjeringen har som mål at kulturaktører og frivillige organisasjoner skal bruke mindre tid på søknader og rapportering, og mer tid på aktivitet. Kulturdepartementet koordinerer arbeidet med å forenkle søknads- og rapporteringsrutiner. På en rekke områder er det innført nye digitale løsninger for søknadsbehandling, samtidig som det arbeides med å forenkle regelverket for ordningene. Regjeringen har i tillegg fjernet innmeldings- og årsavgiften i Frivillighetsregisteret, slik at bruken av registeret nå er gratis.

Kulturdepartementet har hentet ut og omfordelt effektiviseringsgevinster ut over de besparelsene som er hentet ut gjennom avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten. Innsparingstiltaket er innarbeidet i bevilgningsforslagene til alle virksomheter og tilskuddsmottakere på Kulturdepartementets budsjett. Arbeidet med å effektivisere administrasjon og forvaltning på kulturområdet følges opp av en rekke nye tiltak som skal stimulere til nytenkning, innovasjon og økt verdiskapning innen sektoren, jf. omtale av hovedprioriteringene ovenfor.

2 Oversikt over budsjettforslaget for 2017

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
Administrasjon					
300	Kulturdepartementet	138 933	136 444	165 910	21,6
	<i>Sum kategori 08.10</i>	<i>138 933</i>	<i>136 444</i>	<i>165 910</i>	<i>21,6</i>
Samfunns- og frivillighetsformål					
310	Tilskudd til trossamfunn m.m.	282 857			
314	Kultursamarbeid i nordområdene og kulturnæring	24 568	26 065		-100,0
315	Frivillighetsformål	1 769 501	1 674 635	1 577 060	-5,8
	<i>Sum kategori 08.15</i>	<i>2 076 926</i>	<i>1 700 700</i>	<i>1 577 060</i>	<i>-7,3</i>
Kulturformål					
320	Norsk kulturråd	722 552	810 340	1 088 028	34,3
321	Kunstnerøkonomi	466 547	490 300	500 739	2,1
322	Bygg og offentlige rom	475 421	491 553	225 496	-54,1
323	Musikk og scenekunst	1 168 493	1 194 684	2 692 733	125,4
324	Scenekunstformål	2 048 105	2 094 014		-100,0
325	Allmenne kulturformål			499 849	
326	Språk-, litteratur- og bibliotekformål	894 127	909 568	791 425	-13,0
328	Museum og visuell kunst	1 133 514	1 224 545	1 540 910	25,8
329	Arkivformål	374 739	372 011	395 502	6,3
	<i>Sum kategori 08.20</i>	<i>7 283 498</i>	<i>7 587 015</i>	<i>7 734 682</i>	<i>1,9</i>
Medieformål m.m.					
334	Film- og medieformål	757 286	803 976	827 510	2,9
335	Mediestøtte	364 417	377 633	373 720	-1,0
337	Kompensasjon for kopiering til privat bruk	45 354	46 215	47 000	1,7
339	Pengespill, lotterier og stiftelser	73 755	73 277	86 666	18,3
	<i>Sum kategori 08.30</i>	<i>1 240 812</i>	<i>1 301 101</i>	<i>1 334 896</i>	<i>2,6</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn					
340	Den norske kirke	1 917 872	1 885 162	2 227 792	18,2
341	Tilskudd til trossamfunn m.m.		333 832	334 084	0,1
342	Kirkebygg og gravplasser	132 425	115 172	149 944	30,2
	<i>Sum kategori 08.40</i>	<i>2 050 297</i>	<i>2 334 166</i>	<i>2 711 820</i>	<i>16,2</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>12 790 466</i>	<i>13 059 426</i>	<i>13 524 368</i>	<i>3,6</i>

Veksten i budsjettforslagets utgiftsside er på 464,9 mill. kroner, sammenlignet med saldert budsjett for 2016. Det tilsvarer en økning på 3,6 pst.

I tillegg til bevilgningene over statsbudsjettet kommer spilleoverskuddet fra Norsk Tipping AS

som fordeles til kultur-, idretts- og frivillighetsformål. Tildelingen til disse formålene er omtalt under del III, pkt. 5.

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
01–01	Driftsutgifter	2 987 322	2 950 637	1 814 534	–38,5
21–23	Spesielle driftsutgifter	172 295	173 315	137 929	–20,4
30–49	Nybygg, anlegg m.v.	32 131	30 722	31 490	2,5
50–59	Overføringer til andre statsregnskap	1 389 471	1 539 776	1 546 626	0,4
60–69	Overføringer til kommuner	78 739	64 745	54 075	–16,5
70–89	Overføringer til private	8 130 508	8 300 231	9 939 714	19,8
	Sum under departementet	12 790 466	13 059 426	13 524 368	3,6

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
Administrasjon					
3300	Kulturdepartementet		79	81	2,5
	<i>Sum kategori 08.10</i>		79	81	2,5
Kulturformål					
3320	Norsk kulturråd	18 616	9 558	4 826	-49,5
3322	Bygg og offentlige rom	398	125	129	3,2
3323	Musikk og scenekunst	23 841	31 374	24 467	-22,0
3324	Scenekunstformål	21 583	23 800		-100,0
3325	Allmenne kulturformål			23 578	
3326	Språk-, litteratur- og bibliotekformål	14 076	19 995	25 183	25,9
3329	Arkivformål	41 840	24 462	24 797	1,4
	<i>Sum kategori 08.20</i>	<i>120 354</i>	<i>109 314</i>	<i>102 980</i>	<i>-5,8</i>
Medieformål m.m.					
3334	Film- og medieformål	20 128	28 242	21 253	-24,7
3339	Inntekter fra spill, lotterier og stiftelser	19 813	15 079	16 150	7,1
	<i>Sum kategori 08.30</i>	<i>39 941</i>	<i>43 321</i>	<i>37 403</i>	<i>-13,7</i>
Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn					
3340	Den norske kirke	89 405	84 656		-100,0
3342	Kirkebygg og gravplasser	26 502	22 244	22 867	2,8
	<i>Sum kategori 08.40</i>	<i>115 907</i>	<i>106 900</i>	<i>22 867</i>	<i>-78,6</i>
Skatter og avgifter					
5568	Sektoravgifter under Kulturdepartementet	75 416	113 076	103 125	-8,8
	<i>Sum kategori 08.50</i>	<i>75 416</i>	<i>113 076</i>	<i>103 125</i>	<i>-8,8</i>
<i>Sum inntekter</i>		<i>351 618</i>	<i>372 690</i>	<i>266 456</i>	<i>-28,5</i>

Under Kulturdepartementet blir stikkordet «kan overføres» foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30–49

			(i 1 000 kr)	
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2016	Forslag 2017
315	74	Frivillighetsregister	1 833	850
320	21	Spesielle driftsutgifter	10 079	3 000
321	73	Kunstnerstipend m.m.	9 558	170 800
322	70	Nasjonale kulturbygg		178 500
323	21	Spesielle driftsutgifter		61 128
325	21	Forskning, utredning og spesielle driftsutgifter		13 414
325	75	EUs program for kultur og audiovisuell sektor m.m.		50 200
329	21	Spesielle driftsutgifter	27 825	17 955
334	21	Spesielle driftsutgifter	5 160	11 524
334	72	Insentivordning for film- og tv-produksjoner		55 810
334	73	Regional filmsatsing		75 720
335	74	Tilskudd til lokale lyd- og bildemedier	3 522	19 000
339	21	Spesielle driftsutgifter	3 259	8 058
342	60	Rentekompensasjon – kirkebygg	4 980	33 385

Tabell 2.1 Antall årsverk under Kulturdepartementet i 2015

Kap.	Betegnelse	Antall årsverk
300	Kulturdepartementet	151
320	Norsk kulturråd	126
322	Bygg og offentlige rom	18
323	Musikk og scenekunst	32
325	Allmenne kulturformål	59
326	Språk-, litteratur- og bibliotekformål	486
329	Arkivformål	280
334	Film- og medieformål	130
339	Lotteri- og stiftelsestilsynet	61
340	Den norske kirke	1580
342	Nidaros domkirkes restaureringsarbeider	56
	Opplysningsvesenets fond	68
Sum årsverk		3047

Opplysningene er innhentet fra de statlige virksomhetene under Kulturdepartementet

3 Anmodningsvedtak

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Omtalt side
(2015–2016)	63	Kjønnsbalanse i norsk film	103
(2015–2016)	98	Lokalkringkasting – utvikling og aktivitet	99
(2015–2016)	157	Stiklestad Nasjonale Kultursenter – nasjonaljubileet for 2030	47
(2015–2016)	158	Arkivforskriften – gjennomgang og revisjon	46
(2015–2016)	237	Tros- og livssynssamfunn – nytt finansieringssystem	122
(2015–2016)	407 og 408	Vedlikehold av kulturhistorisk verdifulle kirker	122
(2015–2016)	442	Trossamfunn – utenlandsk finansiering	132
(2015–2016)	443	Utdanning av religiøse ledere	134
(2015–2016)	929	Trossamfunn – tilbaketrekking av statlig støtte	122
(2015–2016)	493	NRK – ny NRK-plakat	100
(2015–2016)	494	NRK – generalforsamling etter svensk modell	100
(2015–2016)	495	NRK – økt forutsigbarhet til lisensbetalere	100
(2015–2016)	496	NRK – finsk finansieringsmodell	100
(2015–2016)	497	NRK – fremtidig finansiering	100
(2015–2016)	498	Kommersiell allmennkringkasting	100
(2015–2016)	499	Mediemangfoldsutvalget	100
(2015–2016)	500	Direktesending av store idrettsbegivenheter	100
(2015–2016)	501	Tilgjengeliggjøre NRKs arkiv, ivareta opphavsretten	100
(2015–2016)	502	Kringkastingsrådet	100
(2015–2016)	503	Publikums klageadgang og kontakt med NRK	100

Del II
Budsjettforslag

4 Nærmere omtale av bevilgningsforslaget

Programkategori 08.10 Administrasjon (kap. 300)

Utgifter under programkategori 08.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
300	Kulturdepartementet	138 933	136 444	165 910	21,6
	Sum kategori 08.10	138 933	136 444	165 910	21,6

Utgifter under programkategori 08.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
01–01	Driftsutgifter	135 728	134 640	164 074	21,9
21–23	Spesielle driftsutgifter	3 205	1 804	1 836	1,8
	Sum kategori 08.10	138 933	136 444	165 910	21,6

Kap. 300 Kulturdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	135 728	134 640	164 074
21	Spesielle driftsutgifter	3 205	1 804	1 836
	Sum kap. 300	138 933	136 444	165 910

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Departementets hovedoppgaver er knyttet til utvikling og gjennomføring av den statlige politikken på kultur-, medie-, idretts-, frivillighets-, kirke-, og tros- og livssynsfeltet.

Bevilgningene på posten skal dekke departementets egne lønns- og driftsutgifter, samt utgifter

i forbindelse med at departementet flytter inn i nye lokaler i Grubbegata.

Det skal etableres nye leiekontrakter for departementslokalene fra 1. januar 2017. De nye leiekontraktene skal tilsvare det faktiske arealet som det enkelte departement og Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon vil disponere i 2017. Konsekvensen av ny leieavtale for Kulturdepartementet er en økning av bevilgnin-

gen på 9,2 mill. kroner. Det vises til nærmere omtale under Kommunal- og moderniseringsdepartementet kap. 2245 Statsbygg.

Videre er bevilgningen på posten økt med 15,9 mill. kroner som følge av innføring av forenklet modell for premieinnbetaling til Statens pensjonskasse, jf. omtale under Del I Innledning.

Posten kan overskrides med inntil samme beløp som departementet får i merinntekter på kap. 3300, post 01, jf. forslag til vedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningene på posten skal dekke utgiftene ved drift av Brønnøysundregistrenes system for kontroll av fødselsnummer som legges til grunn for utbetaling av tilskudd til tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke. I tillegg skal posten dekke andre driftsutgifter i departementet, bl.a. utgifter til utredninger i regi av departementet og kjøp av særskilte varer og tjenester m.m.

Rapport 2015

De viktigste oppgavene på frivillighet, kulturnæring og kultursamarbeid i nordområdene var

- arbeid med forenkling for frivillig sektor
- oppfølging av merverdiavgiftskompensasjonsordningen til frivillige organisasjoner
- oppfølging av Frivillighetsregisteret og Innsamlingsregisteret
- oppfølging av Frifond
- arbeid med ulike tilskudd og andre løpende saker på frivillighetsfeltet, herunder oppfølging og kontroll av tilskudd til frivilligsentraler
- behandling av klager på enkeltvedtak fattet av fylkesmennene når det gjelder bl.a. tilskudd til tros- og livssynssamfunn
- arbeid med å legge til rette for kulturell og kreativ næringsutvikling og økt kunnskap om kultur som næring
- å legge til rette for og bidra til kultursamarbeid over grensene i nordområdene

På kulturområdet var de viktigste arbeidsoppgavene

- løpende forvaltning av statlige virksomheter og tilskudd til institusjoner og tiltak
- arbeid med omlegging av Den Kulturelle Skolesekken og Rikskonsertene
- igangsatt arbeid med korstrategi
- gjennomført evaluering av Den Norske Opera & Ballett, Den Nationale Scene, Agder Teater, Teatret Vårt, Oslo-Filharmonien og Kristiansand Symfoniorkester/Opera Sør med sær-

lig fokus på kvalitativ utvikling og effektiv ressursutnyttelse. Igangsatt tilsvarende evalueringer av Hålogaland Teater, Teater Ibsen og Hordaland Teater

- gjennomført evaluering av Musikkutstyrsordningen
- igangsatt evaluering av region- og distriktsoperaene
- gjennomført evaluering av knutepunktinstitusjonene Notodden Bluesfestival, Øyafestivalen, Riddu Riddu Festivála, Norsk Countrytreff og Peer Gynt-stemnet
- gjennomgang og avvikling av knutepunktordningen for festivaler
- gjennomført evaluering av Skuespiller- og Danseralliansen
- gjennomført utredning om dokumentasjon av den kalde krigen
- etablert næringspolitisk råd i samarbeid med NFD
- igangsatt kartlegging av entreprenørskap i høyere utdanning innen kulturelle og kreative fag
- arbeid med etablering av minnesteder etter 22. juli 2011
- oppfølging av utredning om kunstnerøkonomien
- arbeid med videreføring av pilotprosjektet for utstillingshonorar
- oppfølging av evalueringen av Kunst i offentlige rom (KORO), herunder oppstart av arbeid med gjennomgang av KOROs ordninger
- gjennomføring av ekstern kvalitetssikring KS1 for konseptvalgutredningen for Nationaltheatret
- gjennomføring av konseptvalgutredning for Den Nationale Scene
- detaljprosjektering og bygging av nybygg for Nasjonalmuseet på Vestbanen
- igangsetting av nytt forprosjekt for Saemien Sijte
- arbeid med å finne kostnadseffektiv og faglig god løsning for arkivprosjektet på Tynset
- endring og forvaltning av gaveforsterkningsordningen
- løpende forvaltning av språkpolitiske virkemidler
- arbeid med språklov
- arbeid med revisjon av stedsnavnloven
- arbeid med revisjon av pliktavleveringsloven og forskrift
- arbeid med nasjonal bibliotekstrategi
- arbeid med endring av arkivforskriften
- deltakelse i programmet Kreativt Europa

- stabsoppgaver for politisk ledelse på det internasjonale området
- løpende oppfølging av forsknings- og utredningstiltak
- endring av forskrift om utførsel og innførsel av kulturgjenstander
- arbeid med EØS-tilpasning i forbindelse med EU-direktiv 2014/60 om tilbakeføring av ulovlig utførte kulturgjenstander
- arbeid med revisjon av regelverk for statlig forsikring ifb. innlån av kunst fra utlandet til utstillinger i Norge
- inngåelse av statlig forsikringsavtale i forbindelse med utstillingen «Van Gogh + Munch»
- gjennomføring av nordisk fagkonferanse om ulovlig handel med kulturgjenstander

De viktigste arbeidsoppgavene på medie- og pengespillområdet var

- framleggelse av stortingsproposisjon om endringer i åndsverkloven (gjennomføring av EUs hitteverkdirektiv og innføring av generell avtalelisens m.m.)
- framleggelse av stortingsproposisjon om endringer i film- og videogramlova (innkreving av film- og videogramavgift)
- framleggelse av stortingsproposisjon om endringer i pengespilloven (andel av Norsk Tippings overskudd til helse- og rehabiliteringsformål)
- framleggelse av en stortingsproposisjon om oppheving av lov om eierskap i medier og ny lov om åpenhet om eierskap i medier
- framleggelse av en stortingsmelding om rammevilkår for lokalradio i forbindelse med digitalisering av radiomediet
- framleggelse av en stortingsmelding om filmpolitikk, *En framtidsrettet filmpolitikk*
- framleggelse av en stortingsmelding om allmennkringkasting og mediemangfold, *Open og opplyst*
- oppfølging etter høring av endringer i forskrift om tilskudd til audiovisuelle produksjoner – endringer i vilkårene for etterhåndsstøtte
- høringsnotat og oppfølging etter høring av utkast til forskrift om beskyttelse av mindreårige mot skadelige bildeprogram
- høringsnotat og oppfølging etter høring av forslag til endringer i forskrift til åndsverkloven – i hovedsak gjennomføring av EUs hitteverkdirektiv og innføring av generell avtalelisens mv.
- høringsnotat og oppfølging etter høring av forslag til endringer i forskrift om produksjonstilskudd til nyhets- og aktualitetsmedier – ny tilskuddsordning for nasjonale ukemedier

- høringsnotat og oppfølging etter høring av utredning av konsekvenser ved en mulig lisensordning for pengespill
- høringsnotat og oppfølging etter høring av forslag til ny forskrift om insentivordning for film- og serieproduksjoner
- forslag til endringer i lov og forskrift om kringkasting og audiovisuelle bestillingstjenester – endringer i reklamereglene i fjernsyn – sendt på høring

Departementets viktigste oppgaver på idrettsområdet var

- forvaltning av overskuddet fra Norsk Tipping AS til idrettsformål
- fordeling av tilskudd til bygging og rehabilitering av anlegg for idrett og fysisk aktivitet i kommunene samt oppfølging av departementets anleggspolitiske program
- behandling og oppfølging av søknad og rapportering fra Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF)
- videreføring av tilskuddsordningen til lokale idrettslags arbeid for barn og ungdom og tilskuddsordningen Inkludering i idrettslag
- arbeid innenfor antidopingfeltet
- forsknings- og utviklingsarbeid
- oppfølging av det elektroniske systemet for idrettsanleggsregistrering
- oppfølging av tilskuddsordningen for merverdiavgiftskompensasjon ved bygging av idrettsanlegg
- arbeid med ungdoms-OL, Youth Olympic Games – YOG på Lillehammer 12.–21. februar 2016
- arbeid mot manipulering av idrettskonkurranser
- arbeid i forbindelse med proffboksing og organisert kampaktivitet som tillater knockout
- oppfølging av internasjonalt idrettsamarbeid
- sekretariat for Strategiutvalget for idrett

Departementets viktigste oppgaver overfor Den norske kirke var

- utredning av grunnlaget for gjennomføring av en kirkelig forvaltningsreform som gir et tydelig skille mellom staten og Den norske kirke
- avvikling av tjenestebolig- og bopliktordningen og forhandling av en ny arbeidstidsavtale for prester
- arbeid med mulige endringer i helligdagsloven for å åpne for flere søndagsåpne butikker

Kap. 3300 Kulturdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Ymse inntekter		79	81
	Sum kap. 3300		79	81

Post 1 Ymse inntekter

Posten gjelder inntekter i forbindelse med seminarer, konferanser m.m., jf. kap. 300, post 01.

Programkategori 08.15 Samfunns- og frivillighetsformål (kap. 310–315)

Utgifter under programkategori 08.15 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
310	Tilskudd til trossamfunn m.m.	282 857			
314	Kultursamarbeid i nordområdene og kulturnæring	24 568	26 065		-100,0
315	Frivillighetsformål	1 769 501	1 674 635	1 577 060	-5,8
	Sum kategori 08.15	2 076 926	1 700 700	1 577 060	-7,3

Utgifter under programkategori 08.15 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
21–23	Spesielle driftsutgifter	13 304	8 106	5 985	-26,2
60–69	Overføringer til kommuner	5 770			
70–89	Overføringer til private	2 057 852	1 692 594	1 571 075	-7,2
	Sum kategori 08.15	2 076 926	1 700 700	1 577 060	-7,3

Bevilgningene under kap. 314 er foreslått overført til kap. 325, jf. omtale under programkategori 08.20. Kap. 310 ble overført til programkategori 08.40 i 2016.

Innledning

Programkategorien omfatter tilskudd til frivillighets- og idrettsformål. I tillegg til å forvalte tilskudd på disse områdene er departementets hovedoppgaver

- forenkling av ordninger for frivilligheten
- koordinering av statlig frivillighetspolitikk
- forvaltning av lov om register for frivillig virksomhet (frivillighetsregisterloven)

Mål

En aktiv frivillig sektor med bred deltakelse har stor betydning på mange samfunnsområder. Frivillig sektor består av selvstendige aktører som bidrar til verdiskaping, velferdsutvikling og samarbeid mellom mennesker. Det overordnede målet for frivillighetspolitikken er å stimulere til frivillig aktivitet og deltakelse, jf. omtale i Del III, kap. 7 Frivillighetspolitikken.

Statens overordnede mål for idrettspolitikken kan sammenfattes i visjonen «idrett og fysisk aktivitet for alle». I den statlige idrettspolitikken er den viktigste finansieringskilden spilleoverskuddet fra Norsk Tipping AS som fordeles til idrettsformål. I tillegg kommer tilskudd fra statsbudsjettet, først og fremst fra ordningene for merverdiavgiftskompensasjon for frivillige organisasjoner og ved bygging av idrettsanlegg, jf. omtale under

kap. 315, post 70 og 82. Oppfølging av den statlige idrettspolitikken omtales i Del III, kap. 6 Idrett.

Fordeling av spilleoverskuddet fra Norsk Tipping AS til idrettsformål, kulturformål og samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner er omtalt i Del III, kap. 5 Fordeling av spilleoverskuddet.

Frivillighetsformål

Tilstandsvurdering

Frivilligheten står sterkt i Norge og store deler av befolkningen bidrar gjennom frivillig innsats til å skape gode og trygge lokalsamfunn, med aktive og levende lokalmiljøer, jf. omtale i Del III, kap. 7 Frivillighetspolitikken.

Tilskudd til frivillighetsformål på departementets område omfatter ordninger som styrker de økonomiske rammebetingelsene til sektoren og bidrar til aktivitet og deltakelse innenfor en rekke områder. Ordningen for merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner er av stor betydning for frivilligheten. Den bidrar til å sikre organisasjonene frie inntekter som kan disponeres i tråd med organisasjonenes egne formål og prioriteringer. Spilleoverskuddet fra Norsk Tipping AS utgjør hoveddelen av statens tilskudd til idretten, og er en viktig kilde til frie midler for barne- og ungdomsorganisasjoner og andre kulturformål, samt samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner, jf. Del III, kap. 5 Fordeling av spilleoverskuddet.

Idrettsanlegg er avgjørende for å kunne skape idrettsaktivitet i lokalsamfunnene i Norge. Merverdiavgiftskompensasjonsordningen ved bygging av idrettsanlegg bidrar til å skape bedre vilkår for anleggsutbygging i regi av lokalidretten. Tilskuddsordningen er rammestyrkt og skal gi kompensasjon for merverdiavgift etter søknad innenfor bevilgningen for det enkelte år. Siden ordningen ble opprettet i 2010 har søkerne hvert år mottatt full innvilgelse av godkjente søknadsbeløp, med unntak av i 2012, hvor det var om lag 90 pst. innvilgelse.

De siste tiårene har frivilligheten gjennomgått en rekke endringer, både med tanke på deltakelsesformer, organisering og rammevilkår, jf. omtale i Del III, kap. 7 Frivillighetspolitikken. Kunnskapen om sivilsamfunnet og frivillig sektor i Norge er betydelig styrket det siste tiåret. Det fireårige forskningsprogrammet *Sivilsamfunn og frivillig sektor 2013–2017* innebærer både ny forskningsinnsats og bygger videre på forskningsprogrammet fra perioden 2008–2013. Økt kunnskap om utviklingen over tid gir et godt grunnlag

for en kunnskapsbasert frivillighetspolitikk med et langsiktig perspektiv.

Over 38 000 organisasjoner er registrert i Frivillighetsregisteret. Etter at Regjeringen fjernet innmeldingsavgiften og årsavgiften har det vært en økning i antallet nye organisasjoner som har blitt registrert. Noe av det som kjennetegner frivilligheten i Norge, er det høye antallet organisasjoner i kultur- og fritidssektoren. Blant de som er registrert i Frivillighetsregisteret, er over 60 pst. organisasjoner, lag og foreninger med hovedkategorien kultur og rekreasjon som aktivitetsområde.

Kulturdepartementet koordinerer arbeidet med forenkling av tilskudd til frivillige organisasjoner, jf. omtale i Del III kap. 7 Frivillighetspolitikken. I arbeidet med forenkling har departementet lyttet til innspill og hatt dialog med frivillig sektor i arbeidet for å oppnå resultater innenfor prioriterte områder. Blant annet har Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner og Frivillighet Norge gitt innspill til arbeidet med å samordne begrepsbruken i ulike tilskuddsordninger. Representanter for frivillig sektor har deltatt i en referansegruppe for utredning av forenklingspotensialet i statlige tilskuddsordninger for frivillige organisasjoner, og har bidratt med innspill og fakta underveis i prosessen. Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité og Frivillighet Norge har videre vært tett involvert i arbeidet med å ferdigstille en løsning som bidrar til enklere innrapportering av opplysninger til Frivillighetsregisteret.

Stortinget har sluttet seg til Regjeringens forslag om å overføre ansvaret for tilskudd til frivilligsentralene til kommunene, jf. Innst. 333 S (2014–2015) og Prop. 123 S (2015–2016) *Kommuneproposisjonen 2017*. Fra 2017 legges det opp til at midlene fordeles særskilt innenfor rammetilskuddet (tabell C) i en overgangsperiode på fire år. Regjeringen styrker bevilgningen til frivilligsentraler med 20 mill. kroner i 2017, jf. omtale i Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett. Kommunene får tilsvarende en økning på 47 000 kroner per sentral. Dette er den største økningen til frivilligsentraler noensinne. Med et kommunalt helhetlig ansvar vil det ligge til rette for en videreutvikling av frivilligsentralene i tråd med lokale prioriteringer. Retningslinjer for frivilligsentraler/nærmiljøsentraler, vedtatt av Kulturdepartementet, vil ikke bli videreført.

Utfordringer og strategier

Mangfoldighet er frivillighetens styrke. Samtidig kan mangfoldet gi noen utfordringer i samspelet

mellom offentlige myndigheter og frivillig sektor. For å bidra til en helhetlig og koordinert frivillighetspolitikk har Regjeringen vedtatt Frivillighetserklæringen. Frivillighetserklæringen er et uttrykk for Regjeringens anerkjennelse av frivillig sektor og et rammeverk for et sterkt og godt videre samspill med sektoren, jf. omtale i Del III, kap. 7 Frivillighetspolitikken.

Økt statlig styring og byråkratisering kan være en utfordring for frivilligheten. Regjeringen vil at frivilligheten skal ha en selvstendig stilling i samfunnet og kunne utvikle seg på egne premisser. Merverdiavgiftskompensasjonsordningen for frivillige organisasjoner er et sentralt virkemiddel for å styrke organisasjonenes selvstendige stilling og legger til rette for lokal aktivitet og deltakelse. Kulturdepartementet vil fortsette arbeidet med å utvikle ordningen for å sikre at den er enkel, forutsigbar og fremmer frivillig aktivitet i tråd med dens formål. Fordelingen av spilleoverskuddet fra Norsk Tipping AS til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner er under omlegging. Omleggingen vil bli omtalt i stortingsmeldingen om pengespillpolitikken, jf. omtale under programkategori 08.30.

Innvandrerbefolkningen er underrepresentert i tradisjonelle frivillige organisasjoner, og det er et potensial for å få flere med. Dette er en utfordring som frivillige organisasjoner har arbeidet med over lengre tid. Frivilligheten vil spille en viktig rolle i årene framover, blant annet når et økende antall innvandrere med fluktbakgrunn skal bosettes i kommunene, jf. omtale i Del III kap. 7 Frivillighetspolitikken. Norsk institutt for by- og regionforskning har fått i oppdrag å kartlegge og analysere frivillighetens ressurser og bidrag i integreringsarbeidet. Prosjektet skal belyse frivillighetens bidrag i ulike faser (ankomst, bosetting og videre integrering), samspillet mellom frivilligheten og myndighetene, og samarbeid og synergier mellom mer spontane aksjoner og tradisjonelle organisasjoner. Oppdraget ferdigstilles innen utgangen av 2016, og vil være et viktig grunnlag for det videre samarbeidet med frivilligheten på dette området.

Selv om en rekke lag og foreninger gir barn og unge mulighet til å delta i aktiviteter, er det mange barn som ikke benytter seg av tilbudene og ikke får deltatt på lik linje med andre. Mange møter også barrierer for å delta, som for eksempel lav inntekt i familien. Regjeringen har undertegnet Fritidserklæringen sammen med KS, Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité, Frivillighet Norge, Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner og Nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap for barn og

ungdom ved organisasjonene Redd Barna, Røde Kors, Kirkens bymisjon, Frelsesarmeen, KFUK-KFUM og Voksne for barn. Fritidserklæringen skal bidra til at alle barn, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon, skal få mulighet til å delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet, jf. Regjeringens strategi mot barnefattigdom 2015–2017. Løsningene for hvordan barn kan delta i organiserte tilbud, vil variere fra kommune til kommune og mellom lokale organisasjoner, klubber, lag og foreninger. I tillegg til å styrke frivillige organisasjoners rammevilkår vil Kulturdepartementet også i 2017 stimulere til at barn og unge fra inntektsfattige familier kan delta i organiserte fritidsaktiviteter sammen med jevnaldrende.

Lokale idrettslag er gjennom sin brede tilslutning blant barn og unge et av sivilsamfunnets viktigste bidrag til en aktiv og trygg oppvekst, jf. Del III, kap. 6 Idrett. Regjeringen nedsatte Strategikutvalget for idrett i januar 2015 med mandat til å identifisere utfordringer og utarbeide forslag til strategier som kan bidra til å løse utfordringer på idrettsområdet. Kulturdepartementet har mottatt rapport fra utvalget med innspill til myndighetenes politikk og vil prioritere oppfølging av innspill og forslag til videreutvikling av den statlige politikken for anlegg for idrett og fysisk aktivitet, jf. Del III, kap. 6 Idrett.

Som oppfølging av Ungdoms-OL har Lillehammer 2016 og Norsk Tipping AS etablert et råd med unge frivillige for å få innspill til hvordan rekruttere og beholde unge frivillige. Rådet har levert en liste med elleve råd og tiltak til kulturministeren. Kulturdepartementet vil, i tett samarbeid med frivilligheten og unge frivillige, vurdere den videre oppfølgingen av disse rådene.

Oversikten over statlige tilskuddsordninger til frivillige organisasjoner synliggjør mengden av tilskuddsmidler og spredningen på departementene, jf. omtale i Del III, kap. 7 Frivillighetspolitikken. Dette viser at frivillige organisasjoner er viktige bidragsytere på de fleste samfunnsområder og er et tegn på mangfoldet i frivilligheten. Samtidig indikerer den store spredningen og omfanget et potensial for samordning og forenkling. Dette gjelder blant annet bruk av begreper og definisjoner.

En kartlegging viste at begrepene *tellende medlem* og *tellende lokallag* ble brukt som kriterier i ti statlige tilskuddsordninger for frivillige organisasjoner, fordelt på sju departement. Kulturdepartementet tok derfor initiativ til en samordning av begrepene, slik at definisjoner og dokumentasjonskrav brukes på samme måte i ordningene. Samordningen er gjennomført ved

hjelp av en høring og i samråd med frivillig sektor og de aktuelle departementene. De samordnede begrepene skal nå implementeres i de aktuelle tilskuddsordningene. På Kulturdepartementets område gjelder dette Frifond-ordningen, der paraplyorganisasjonene Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner og Norsk musikkråd har ansvaret for å viderefordre midlene til lokal aktivitet. Samordnet begrepsbruk vil bidra til at det ikke sår tvil om reelt antall medlemmer og lokal lag og at organisasjoner som søker flere ordninger, kan gjenbruke informasjon. Dette vil gjøre det enklere for frivillige organisasjoner å søke og rapportere på tilskudd.

Frivillighetsregisteret er etablert som et verktøy for å forbedre og forenkle samhandlingen mellom frivillig virksomhet og offentlige myndigheter. Regjeringens mål er at flere departementer og underliggende etater skal stille krav om registrering i Frivillighetsregisteret i tilskuddsordninger for frivillige organisasjoner. Etter at innmel-

dingsavgiften ble fjernet i 2015 og årsavgiften ble fjernet i 2016, er registrering i Frivillighetsregisteret gratis for organisasjonene. Det er utviklet en løsning for enklere innrapportering av opplysninger fra organisasjonene til Brønnøysundregistrene, der lokale lag kan registrere opplysninger i Enhetsregisteret og Frivillighetsregisteret gjennom organisasjonenes medlemsregistre. På denne måten slipper lokale lag og foreninger å benytte ulike systemer for innrapportering av nøkkelopplysninger, og opplysningene oppgis kun en gang. Kulturdepartementet vil i samråd med andre departementer vurdere tiltak for å bidra til økt bruk av registeropplysningene. I første omgang vil dette gjelde et utvalg tilskuddsordninger for frivillige organisasjoner.

Regjeringen vil videreføre arbeidet med forskning og utvikling om sivilsamfunn og frivillig sektor. Forskningsresultatene skal brukes i utvikling av frivillighetspolitikken og gjøres tilgjengelige for frivillig sektor.

Kap. 310 Tilskudd til trossamfunn m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
60	Tilskudd til livssynsnøytrale seremonirom	5 770		
70	Tilskudd til tros- og livssynssamfunn, <i>overslagsbevilgning</i>	262 466		
75	Tilskudd til private kirkebygg	8 502		
78	Ymse faste tiltak	6 119		
	Sum kap. 310	282 857		

Kapitlet ble i 2016 lagt inn under programkategori 08.40 Den norske kirke og andre tros- og livssyns-

samfunn, se omtale under kap. 341 for budsjettforslag for 2017 og rapport 2015.

Kap. 314 Kultursamarbeid i nordområdene og kulturnæring

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
21	Spesielle driftsutgifter	1 674	2 227	
71	Kulturnæringsprosjekter	6 634	7 270	
72	Kultursamarbeid i nordområdene	3 670	3 739	
78	Ymse faste tiltak	12 590	12 829	
	Sum kap. 314	24 568	26 065	

Kapitlet foreslås fra 2017 lagt inn under programkategori 08.20 Kulturformål, se omtale under kap.

325 Allmenne kulturformål for budsjettforslag 2017 og rapport 2015.

Kap. 315 Frivillighetsformål

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
21	Forskning og utredning	11 630	5 879	5 985
70	Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner	1 239 600	1 300 548	1 319 900
71	Tilskudd til frivilligsentraler	124 554	127 766	
72	Tilskudd til frivillig virksomhet for barn og unge	55 453	23 935	5 960
74	Frivillighetsregister, <i>kan overføres</i>	5 303	835	850
75	Herreløs arv til frivillige organisasjoner		12 200	9 945
76	Tilskudd til tiltak mot barnefattigdom		10 000	10 180
78	Ymse faste tiltak	6 753	8 039	8 170
79	Til disposisjon	12 553	3 201	16 560
82	Merverdiavgiftskompensasjon ved bygging av idrettsanlegg	173 146	142 919	175 920
84	Ungdoms-OL	140 509	34 313	
86	Tilskudd til internasjonale sykkelritt i Norge		5 000	13 590
87	Tilskudd til X Games			10 000
Sum kap. 315		1 769 501	1 674 635	1 577 060

Tilskudd til frivilligsentraler er foreslått innlemmet i kommunenes rammetilskudd, jf. Prop. 123 S (2015–2016). Som følge av dette foreslås bevilgningene under kap. 315, post 71 overført til kap. 571 Rammetilskudd til kommuner, post 60 Innbyggertilskudd på Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett. Departementet viser for øvrig til omtale i Prop. 1 S (2016–2017) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Mål for 2017

Bevilgningen under kapitlet skal stimulere til frivillig aktivitet og deltakelse. Følgende mål er lagt til grunn for 2017:

- Frivillig sektor skal ha rammebetingelser som bidrar til bred aktivitet og deltakelse.
- Forenkling og forutsigbarhet skal prege Regjeringens samspill med frivillig sektor.
- Frivillighetspolitikken skal være kunnskapsbasert.

Departementet legger til grunn at frivilligheten har en selvstendig stilling og verdi i samfunnet. Frivillige organisasjoner og deltakere må selv kunne sette mål for sin virksomhet og utvikle denne på egne premisser.

Budsjettforslag 2017

Post 21 Forskning og utredning

Bevilgningen på posten skal dekke deler av utgiftene til forskningsprogrammet *Sivilsamfunn og frivillig sektor 2013–2017*, som er et tverrdepartementalt forskningsprogram finansiert med midler fra Barne- og likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Kulturdepartementet. Kulturdepartementet har koordineringsansvar for forskningsprogrammet og forskning på feltet. Videre omfatter posten Brønnøysundregistrenes videreutvikling av Frivil-

lighetsregisteret, samt midler til evalueringer m.m.

Post 70 Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner

Bevilgningene på posten skal kompensere for kostnader som frivillige organisasjoner har til merverdiavgift ved kjøp av varer og tjenester. Formålet med ordningen er å fremme frivillig aktivitet. Tilskuddsordningen er enkel og ubyråkratisk. Midlene kan brukes fritt i den ikke-fortjenestebaserte delen av virksomheten, og organisasjonene trenger ikke å rapportere på bruken av midlene.

Ordningen forvaltes av Lotteri- og stiftelsestilsynet, med Lotterinemnda som klageinstans. Tilskuddsordningen skal gi kompensasjon for merverdiavgift etter søknad fra frivillige organisasjoner innenfor bevilgningen for det enkelte år. Der som bevilgningen ikke rekker til full kompensasjon, vil den prosentvise avkortingen være lik for alle innvilgede søknader. Majoriteten av organisasjonene søker etter en beregningsbasert modell.

Innenfor foreslått bevilgning vil det bli avsatt midler til oppfølging av eventuelle klager m.m. Midler til administrasjon av ordningen ble tidligere dekket over posten. Dette er overført til kap. 339, posten er dermed redusert med 4 mill. kroner mot tilsvarende økning på kap. 339, post 01.

Post 72 Tilskudd til frivillig virksomhet for barn og unge

Tilskuddene til Frifond har både vært budsjettert på posten og vært tilført midler fra spilleoverskuddet fra Norsk Tipping AS. Kulturdepartementet foreslår for 2017 at midlene til Frifond i sin helhet finansieres av spillemidler til kulturformål. Departementet foreslår som følge av dette å redusere posten med 18,4 mill. kroner i 2017. Departementet legger til grunn at overføringen ikke skal medføre reduksjon i midlene til Frifond.

LNU Kultur er en støtteordning som skal stimulere til mer kulturaktivitet blant landsdekkende barne- og ungdomsorganisasjoner. Gjennom denne støtteordningen skal Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) legge til rette for at flest mulig skal kunne ta del i frivillige aktiviteter. Bevilgningen til LNU Kultur foreslås videreført med 3,4 mill. kroner i 2017.

I bevilgningsforslaget under posten er det også videreført en bevilgning på 2,5 mill. kroner i tilskudd for utgifter til politi ved idrettsarrangementer for barn og unge. Norges idrettsforbund

og olympiske og paralympiske komité videreforder tilskuddet til aktuelle arrangementer.

Post 74 Frivillighetsregister, kan overføres

Formålet med Frivillighetsregisteret er å forenkle samhandling mellom frivillig virksomhet og offentlige myndigheter. Videreutvikling av Frivillighetsregisteret skjer i samarbeid med blant annet Frivillighet Norge, Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) og Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU). Fra posten gis organisasjonene tilskudd til dette utviklingsarbeidet.

Det er også satt av midler på kap. 315, post 21 til Brønnøysundregistrenes videreutvikling av Frivillighetsregisteret, jf. omtale ovenfor. Ansvar for drift av Frivillighetsregisteret er lagt til Brønnøysundregistrene, jf. Ot.prp. nr. 55 (2006–2007) *Om lov om register for frivillig virksomhet*. Nødvendig bevilgning til drift av registeret er innarbeidet i Nærings- og fiskeridepartementets budsjettforslag, jf. kap. 3904 Brønnøysundregistrene, post 02 Refusjoner, oppdragsinntekter og andre inntekter.

Post 75 Herreløs arv

Herreløs arv, det vil si arv fra personer uten arvinger, skal tilfalle frivillige organisasjoner som arbeider for barn og unge, herunder barn og unge med nedsatt funksjonsevne, jf. lov om arv m.m. Midlene kanaliseres gjennom Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner til frivillige organisasjoner.

Bevilgningen på posten skal tilsvare regnskapsførte inntekter fra herreløs arv to år tidligere. I 2015 var det inntektsført 9,9 mill. kroner. Dette beløpet foreslås bevilget over departementets budsjett i 2017.

Post 76 Tilskudd til tiltak mot barnefattigdom på frivillighetsfeltet

Bevilgningen på posten omfatter tilskudd til tiltak som bidrar til at barn og ungdom fra inntektsfattige familier kan delta i organiserte fritidsaktiviteter sammen med jevnaldrende.

Deltakelse i frivillig organisasjonsliv gir tilgang til opplevelser, mestring, venner og sosial tilhørighet. Barn fra inntektsfattige familier deltar i mindre grad i fritidsaktiviteter enn andre barn. Tiltakene ses i sammenheng med *Barn som lever i fattigdom, Regjeringens strategi mot barnefattigdom* (2015–2017).

Post 78 Ymse faste tiltak

Foreslått fordeling av midler på denne posten i 2017 framgår av vedlegg 1.

Foruten midler til drift av Frivillighet Norge omfatter foreslått bevilgning også midler til Frivillighet Norges inkluderingsarbeid rettet mot minoritetsorganisasjoner og innvandrerbefolkningen og til arbeidet med å rekruttere og inkludere flere og nye frivillige.

Post 79 Til disposisjon

Bevilgningene under denne posten foreslås stilt til departementets disposisjon og skal dekke nye behov som oppstår i budsjettåret. Posten skal også dekke enkelttiltak og prosjekter som ikke naturlig hører hjemme under andre tilskuddsposter. Som en overgangsordning er det avsatt midler til Frivilligsentralen Costa Blanca Nord i Spania som eneste frivilligsentral som ikke tilhører noen kommune, jf. omtale ovenfor.

Homeless World Cup 2017

Homeless World Cup er et årlig internasjonalt fotballmesterskap for landslag med spillere som har sosiale problemer og/eller rusproblemer. Høsten 2017 avholdes mesterskapet i Oslo med Frelsesarmeen som arrangør. I forbindelse med behandlingen av Prop. 119 S (2014–2015) ga Stortinget samtykke til tilsagn om et statstilskudd på 15 mill. kroner. Tilskuddet forvaltes av Kulturdepartementet på vegne av flere samarbeidende departementer: Arbeids- og sosialdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Det er i 2016 utbetalt et tilskudd på 2 mill. kroner til forberedelse av arrangementet. Forslaget til bevilgning i 2017 skal dekke resterende beløp av tilsagnet.

Post 82 Merverdiavgiftskompensasjon ved bygging av idrettsanlegg

Bevilgningen på posten skal kompensere for kostnader som spillemiddelberettigede idrettslag og foreninger har til merverdiavgift ved bygging av idrettsanlegg.

Formålet med ordningen er å lette finansieringen av anleggsinvesteringer for idrettslag og foreninger. Tilskuddsordningen forvaltes av Lotteri- og stiftelsestilsynet, med Lotterinemnda som

klageinstans. Bestemmelser om ordningen fastsettes av departementet. Dersom bevilgningen ikke rekker til full kompensasjon, vil den prosentvise avkortingene være lik for alle godkjente søknader.

Innenfor foreslått bevilgning vil det bli avsatt midler til oppfølging av eventuelle klager m.m. Midler til administrasjon av ordningen ble tidligere dekket over posten. Dette er overført til kap. 339, posten er dermed redusert med 1 mill. kroner mot tilsvarende økning på kap. 339, post 01.

Post 86 Tilskudd til internasjonale sykkelritt i Norge

Bevilgningen på posten omfatter tilskudd til internasjonale sykkelritt i Norge.

Internasjonale sykkelritt

Departementet foreslår en bevilgning på 5,1 mill. kroner til internasjonale sykkelritt i Norge, som kan ha deltakende lag på UCI Women's WorldTour- og UCI WorldTour-nivå. Bevilgningen vil bli fordelt til Ladies Tour of Norway, Tour of Norway og Tour des Fjords.

Kvinnesykling får betydelig mindre oppmerksomhet enn herresykling. Departementet ønsker å bidra til å utvikle og skape økt oppmerksomhet om kvinnesykling.

Sykkel-VM 2017

Gjennom behandlingen av Innst. 260 S (2013–2014) og Prop. 93 S (2013–2014) ga Stortinget samtykke til at departementet kunne inngå avtale med arrangøren av Sykkel-VM i Bergen i 2017 om at staten skulle forplikte seg til å dekke utgifter til veg-, politi-, sikkerhets- og kollektivtiltak og frivillighetsprogram på inntil 30 mill. kroner.

Tilsagnsfullmakten gjelder økte utgifter i forbindelse med arrangementet, fordelt til

- samferdselstiltak, 26 mill. kroner
- justis- og sikkerhetstiltak, 3 mill. kroner
- frivillighetsprogram, 1 mill. kroner

Samferdselsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kulturdepartementet samarbeider om dette. I 2016 ble det bevilget 21 mill. kroner til samferdselstiltak og 0,5 mill. kroner til frivillighetsprogrammet. Foreslått bevilgning på 8,5 mill. kroner i 2017 skal dekke resterende beløp av tilsagnsfullmakten.

Post 87 Tilskudd til X Games

Bevilgningen på posten omfatter tilskudd til X Games. Det er i 2016 bevilget 8 mill. kroner til formålet. Dette følges opp ved å foreslå en bevilgning for 2017 på 10 mill. kroner. Tilskuddet forutsetter fullfinansiering av arrangementet og at det foreligger en tilfredsstillende antidopingløsning godkjent av Antidoping Norge.

Rapport 2015

Bevilgningen under kapitlet skulle stimulere til frivillig aktivitet og deltakelse. Følgende mål ble lagt til grunn for 2015:

- Frivillig sektor skal ha rammebetingelser som bidrar til bred aktivitet og deltakelse.
- Forenkling og forutsigbarhet skal prege Regjeringens samspill med frivillig sektor.
- Frivillighetspolitikken skal være kunnskapsbasert.

Departementet vurderer måloppnåelsen for bevilgningen til frivillighetsformål å være tilfredsstillende, jf. rapportering nedenfor.

Merverdiavgiftskompensasjonsordningen for frivillige organisasjoner

I 2015 mottok mer enn 20 000 foreninger og lag 1,2 mrd. kroner over ordningen. Godkjent søknadsbeløp i 2015 var i overkant av 1,5 mrd. kroner mot 1,4 mrd. kroner i 2014. Avkortingene var på 21,7 pst. Dette er noe høyere enn i 2014, men en reduksjon i forhold til tidligere år. Deloitte har på oppdrag fra departementet foretatt en kartlegging av frivillige organisasjoners kostnader til merverdiavgift. Siste del av rapporten ble ferdigstilt i desember 2015. Formålet var å kartlegge hvordan de faktiske merverdiavgiftskostnadene til organisasjonene sammenfaller med den beregnede merverdiavgiften etter forenklet modell i ordningen for merverdiavgiftskompensasjon. Kartleggingen viser at samlede merverdiavgiftspliktige kostnader utgjør 36 pst. av søknadsgrunnlaget. I den forenklete modellen er tilsvarende andel beregnet til 35 pst., noe som betyr at den forenklete beregningsmodellen treffer godt på makronivå. Samtidig viser kartleggingen at små organisasjoner har noe høyere kostnader til merverdiavgift enn store organisasjoner, men at det er store forskjeller mellom organisasjoner av ulik størrelse.

Merverdiavgiftskompensasjonsordningen ved bygging av idrettsanlegg

I 2015 mottok 407 idrettslag og foreninger 171,9 mill. kroner fra tilskuddsordningen merverdiavgiftskompensasjon ved bygging av idrettsanlegg. Godkjente søknader ble innvilget fullt ut.

Ungdoms-OL

Ungdoms-OL ble avholdt på Lillehammer 12.–21. februar 2016.

I 2015 arbeidet Lillehammer Ungdoms-OLs Organisasjonskomité AS (LYOGOC) med å detaljplanlegge og forberede alle deler av arrangementet. I samsvar med planene ble det foretatt en betydelig opptrapping av antall ansatte, og det ble tilrettelagt for at mer enn 3 000 frivillige skulle kunne bidra til gjennomføringen av ungdoms-OL.

Frivillighetsregisteret

Frivillighetsregisteret er fortsatt et register i vekst. Per 31. desember 2015 var over 35 000 enheter registrert, og nye enheter registreres på ukentlig basis.

Fra 2015 fjernet Regjeringen innmeldingsavgiften til Frivillighetsregisteret for å gjøre det enklere for mindre organisasjoner å registrere seg.

I samarbeid med frivillig sektor har departementet i 2015 videreført arbeidet for å sikre at innrapportering av data til Frivillighetsregisteret skal være enklest mulig for organisasjonene, og at data fra registeret på en best mulig måte kan bli benyttet av forvaltningen og andre.

Frifond

Nærmere 14 000 lokale lag og grupper med barn og unge mottok støtte fra Frifond i 2015. I tillegg til statstilskuddet på 52,5 mill. kroner ble Frifond tilført 148,4 mill. kroner fra spilleoverskuddet til Norsk Tipping AS.

Departementet fordelte 68,7 pst. av midlene til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU), 26,3 pst. av midlene til Norsk musikkråd og 5 pst. til LNU Frifond teater, etter forslag til prosentvis fordeling fra organisasjonene. Rundt 11 100 lokale lag mottok støtte videreført av LNU og Norsk musikkråd gjennom sentralledet i 114 landsdekkende barne- og ungdomsorganisasjoner. I tillegg mottok rundt 2 900 frittstående grupper direkte tilskudd fra LNU og Norsk musikkråd til lokale aktiviteter.

I 2014 overtok LNU ansvaret for Frifond teater, og dette ansvaret ble videreført i 2015.

Frivilligsentraler

I 2015 hadde departementet forvaltningsansvaret for det statlige tilskuddet til etablering og drift av frivilligsentraler. Frivilligsentralene er sosiale møteplasser for personer med ulike bakgrunn og bidrar til frivillig aktivitet og deltakelse. I 2015 mottok til sammen 418 frivilligsentraler, fordelt på 340 kommuner statlig tilskudd. Maksimalt driftstilskudd til sentralene var 310 000 kroner, under forutsetning av at sentralen hadde en daglig leder ansatt i 100 pst. stilling og minimum 40 pst. lokal finansiering utover det statlige driftstilskuddet. Det ble gitt etableringstilskudd til 18 nye sentraler, fordelt på 13 fylker. I tillegg til drifts- og etableringstilskudd ble det gitt tilskudd til kompetanseutvikling og samarbeid mellom frivilligsentralene på lokalt og regionalt nivå.

Forskning og utvikling

Forskningsprogrammet *Sivilsamfunn og frivillig sektor 2013–2017* drives av Institutt for samfunnsforskning i samarbeid med Uni Research Rokkansenteret. Hovedtemaer i programmet er perspektiver på frivillig deltakelse, sivilsamfunn og frivillig sektor i endring, finansieringsordninger og andre rammevilkår. Programmet er et samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet

og Kulturdepartementet, som er oppdragsgiver. Informasjon om forskningsprosjekter, publikasjoner og andre aktiviteter er åpent tilgjengelig på nettsiden sivilsamfunn.no. I 2015 ble det bl.a. publisert rapporter fra senteret med følgende titler: *Frivillig innsats i Norge 1998–2014*, *Ideelle organisasjoners særtrekk og merverdi på helse- og omsorgsfeltet* og *Betingelser for frivillig innsats*. Det ble også presentert hovedfunn som omhandler private bidrag til frivillig sektor i Norge.

Andre tiltak

Det ble gitt driftstilskudd til Frivillighet Norge på 4,9 mill. kroner i 2015. I tillegg mottok Frivillighet Norge til sammen 1,3 mill. kroner til økt innsats for rekruttering og inkludering av nye frivillige i organisasjoner og styrearbeid i frivillige organisasjoner. Frivillighet Norge er frivillige organisasjoners interessepolitiske organ med om lag 300 organisasjoner som medlemmer. Disse representerer frivillige organisasjoner og sammenslutninger som arbeider på ulike felt, se frivillighetnorge.no.

Våren 2015 lyste departementet ut midler til dialogtiltak på tros- og livssynsfeltet og midler til tiltak for å forebygge radikaliserings. Dette med bakgrunn i Regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme, hvor et av tiltakene er å styrke tros- og livssynsdialogen. Departementet mottok 58 søknader og tildelte tilskudd til 25 ulike prosjekter i regi av trossamfunn og sammenslutninger av tros- og livssynssamfunn, frivillige og ideelle organisasjoner og kommuner.

Programkategori 08.20 Kulturformål (kap. 320–329)

Utgifter under programkategori 08.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
320	Norsk kulturråd	722 552	810 340	1 088 028	34,3
321	Kunstnerøkonomi	466 547	490 300	500 739	2,1
322	Bygg og offentlige rom	475 421	491 553	225 496	-54,1
323	Musikk og scenekunst	1 168 493	1 194 684	2 692 733	125,4
324	Scenekunstformål	2 048 105	2 094 014		-100,0
325	Allmenne kulturformål			499 849	
326	Språk-, litteratur- og bibliotekformål	894 127	909 568	791 425	-13,0
328	Museum og visuell kunst	1 133 514	1 224 545	1 540 910	25,8
329	Arkivformål	374 739	372 011	395 502	6,3
	Sum kategori 08.20	7 283 498	7 587 015	7 734 682	1,9

Utgifter under programkategori 08.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
01–01	Driftsutgifter	1 264 749	1 248 588	1 338 649	7,2
21–23	Spesielle driftsutgifter	98 964	105 813	110 526	4,5
30–49	Nybygg, anlegg m.v.	32 131	30 722	31 490	2,5
50–59	Overføringer til andre statsregnskap	919 252	1 043 593	1 052 026	0,8
60–69	Overføringer til kommuner	19 959	20 338	20 690	1,7
70–89	Overføringer til private	4 948 443	5 137 961	5 181 301	0,8
	Sum kategori 08.20	7 283 498	7 587 015	7 734 682	1,9

Innledning

Programkategorien omfatter bevilgninger til kultur- og kunstnerformål. Bevilgningene skal bl.a. støtte kulturinstitusjoner og utøvende kunstnere, bidra til internasjonalt kultursamarbeid og utvikle den kreative næringen.

Kulturdepartementets hovedoppgaver på kulturområdet er

- forvaltning av lover og regelverk
- styring av de statlige virksomhetene
- forvaltning av tilskudd til ulike kulturformål
- organisatoriske tiltak og utviklingstiltak

Statlige midler til kulturformål forvaltes etter prinsippet om armlengdes avstand. Dette innebærer at tilskuddsmottakerne er faglig uavhengige, og at beslutninger som krever kunst- og kulturfaglig skjønn, ikke underlegges statlig styring.

Under programkategori 08.20 er det gjort flere tekniske endringer i kapittelstrukturen:

- Kap. 320, som tidligere het Allmenne kulturformål, er gitt nytt navn Norsk kulturråd. Bevilgningene til Norsk kulturfond, som før var budsjettert under seks ulike budsjettkapitler, er nå samlet under kap. 320. Andre utgiftsformål som har vært budsjettert under kap. 320, og som ikke hører inn under Norsk kulturråd, er overført til andre budsjettkapitler, hovedsakelig til nytt kap. 325 Allmenne kulturformål.
- Kap. 321, som tidligere het Kunstnerformål, er gitt nytt navn Kunstnerøkonomi.
- Kap. 322, som tidligere het Visuell kunst, er gitt nytt navn Bygg og offentlige rom. En del tiltak som tidligere fikk sitt tilskudd under dette kapitlet, er flyttet til kap. 328 Museum og visuell kunst.
- Kap. 323, som tidligere het Musikkformål, er gitt nytt navn Musikk og scenekunst. Bevilgningene som før var budsjettert under kapittel 324 Scenekunstformål, er overført til dette kapitlet.
- Kap. 328, som tidligere het Museums- og andre kulturvernformål, er gitt nytt navn Museum og visuell kunst. En del tiltak som før var budsjettert under kap. 322, er overført til dette kapitlet.

De tekniske overføringene av budsjettposter og -formål er nærmere omtalt under det enkelte kapittel.

Endringene i strukturen er begrunnet ut fra et ønske om å gi bedre oversikt over de ulike saksområdene som hører inn under programkategorien, blant annet for å tydeliggjøre sammenhengen mellom budsjettforslag og resultatrapportering i proposisjonen. Resultatrapporteringen for 2015 følger ny kapittelinndeling.

Mål

De overordnede målene for bevilgningene til kulturformål er å bidra til at alle kan få tilgang til kunst og kultur av høy kvalitet, å fremme kunstnerisk utvikling og fornyelse, samt å samle inn, bevare, dokumentere og formidle kulturarv. Det er videre et mål å sørge for at norsk er et velfungerende og fullverdig språk.

Kvalitet, kunnskap og publikum

Tilstandsvurdering

Det norske publikum har et stort mangfold av kunst- og kulturtilbud å velge i, og kunst- og kulturaktørene må satse på høy kvalitet, kunnskap og aktiv formidling for å tiltrekke seg publikum. Mye tyder på at norsk kunst og kultur holder et høyt kvalitetsnivå. En indikator på dette er nasjonal og internasjonal anerkjennelse av og etterspørsel etter f.eks. norsk scenekunst, litteratur, visuell kunst og musikk.

Norsk kulturbarometer gis ut hvert fjerde år og er basert på Statistisk sentralbyrås representative undersøkelser om befolkningens bruk av ulike kulturtilbud. Den forrige undersøkelsen er fra 2012, og sammenligning av tall fra 1991 og 2012 viser at andelen som oppgir å ha brukt de ulike tilbudene, i mange tilfeller er relativt stabil, men med noen svingninger. Andelen som oppgir å ha vært på konsert, utmerker seg med en økning fra 48 pst. i 1991 til 61 pst. i 2012. Mens festivaldeltakelse ikke var et eget svaralternativ i 1991, oppga 31 pst. av de spurte at de hadde vært på kulturfestival i 2012. Analyse av kulturbruksundersøkelsene viser også nokså stabil sammensetning av kulturbrukerne fra 1991. Kvinner og høyt utdannede personer er de mest aktive brukerne, men den største økningen i kulturbruk har vært blant personer med lav utdanning. En tydelig endring sammenlignet med 1991 er at de eldres kulturbruk har økt på de fleste områder. Barns deltakelse ligger jevnt over høyere enn det som oppgis for befolkningen samlet. En ny kulturbruksundersøkelse blir gjennomført i 2016 og skal legges fram i 2017.

Publikum opplever kunst og kultur gjennom flere kanaler enn tidligere. I 2015 brukte 87 pst. av befolkningen internett en gjennomsnittsdag, og vi opplever i økende grad kunstnerisk og kulturelt innhold på digitale flater. Mobile digitale enheter spiller en stadig mer sentral rolle i kulturbruken. I 2015 hadde 85 pst. tilgang til en smarttelefon, mot 57 pst. i 2012. De siste årene har det vært en vesentlig økning i bruk av digitaliserte kilder i arkiv og bibliotek. Innrapporterte tall fra institusjoner som får tilskudd fra departementet, viser at besøkstillene svinger, men holder seg samtidig noenlunde stabile. Det er et tegn på at kunst- og kulturinstitusjonene har viktige kvaliteter som fysiske arenaer og møteplasser.

I NOU 2013: 4 *Kulturutredningen 2014* pekte Engerutvalget på at kulturlivets utfordringer ikke alene løses gjennom økt tilførsel av penger. Utvalget anbefalte at kulturpolitikken retter større opp-

merksomhet mot aktiviteter som kommer publikum til gode og en forsterket vektlegging av kunstnerisk og faglig kvalitet. Dette har også vært et prinsipp for Regjeringens kulturpolitikk.

For å framskaffe mer kunnskap om kunst- og kulturinstitusjonenes virksomhet i et flerårsperspektiv, særlig når det gjelder kunstnerisk kvalitet og effektiv ressursutnyttelse, har departementet siden 2012 gjennomført periodiske evalueringer av en rekke institusjoner. Evalueringene danner et viktig grunnlag for institusjonenes læring og utvikling og for politikktutvikling og ivaretagelse av forvaltningsoppgaver i departementet. Dette arbeidet vil fortsette også i 2017.

Forskningen på kunst- og kulturområdet er styrket i denne regjeringsperioden. Gjennom KULMEDIA-programmet (2014–2018) under Norges forskningsråd og programmet *Kunst, kultur og kvalitet* i regi av Norsk kulturråd er det lagt til rette for et større tilfang av forskning om kulturens samfunnsrolle i en tid med teknologiske og økonomiske endringer, og om forståelse og anvendelse av kvalitetsbegrepet. Forskningen danner et viktig grunnlag for en kunnskapsbasert kulturpolitikk.

Utfordringer og strategier

Det norske samfunnet er mangfoldig. Som Engerutvalget også understreker, er det av stor betydning at kulturlivet tilbyr fellesarenaer for og henvender seg til hele befolkningen. Flyktnings situasjonen i Europa preger også det norske samfunnet, og Regjeringen ønsker økt oppmerksomhet om de mulighetene kulturlivet, lokale kulturinstitusjoner og frivilligheten har til å bidra til integrering, aktivitet og en meningsfull hverdag for flyktninger og asylsøkere.

Regjeringen vil fortsette satsingen på en kunnskapsbasert kulturpolitikk. Departementet vil videreføre og videreutvikle arbeidet med kvalitetsevalueringer på kunstfeltene, som et virkemiddel for å sikre kunstnerisk utvikling, for å utnytte felles ressurser best mulig og for å kunne tilby kunstopplevelser av høy kvalitet til publikum.

Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet besluttet i 2015 å organisere det statlige arbeidet med Den kulturelle skolesekken (DKS) som en virksomhet under Kulturdepartementet ved at Rikskonsertene fikk nytt og utvidet mandat, nye oppgaver og ny styringsstruktur for å ivareta det nasjonale ansvaret for DKS for alle kunstuttrykk. Som følge av omleggingen endret Rikskon-

sertene i 2016 navn til Kulturtanken – Den kulturelle skolesekken Norge. Omleggingen fordrer en betydelig omstilling av virksomheten.

Målet er å sikre et profesjonelt kunsttilbud i skolen for barn og unge i hele landet, på en måte som bedre understøtter det pedagogiske arbeidet og bidrar til realisering av skolens læreplanmål, samtidig som byråkrati reduseres både for lærere og utøvere.

For å oppnå dette må samarbeidet mellom skolesektor og kultursektor styrkes på alle nivåer, og den kulturelle infrastrukturen over hele landet må knyttes til ordningen på en bedre måte enn i dag. Den videre utviklingen må skje i tett dialog med kommuner og fylkeskommuner og med skolesektor og kunstsektor både lokalt, regionalt og nasjonalt. Samtidig må kvaliteten på DKS-tilbudet opprettholdes også mens omleggingen pågår.

Kulturtanken DKS er i gang med å implementere sitt nye oppdrag. Fagråd og endrede forvaltningsrutiner vil være på plass fra 2017. Omleggingsprosessen vil pågå også i 2017 med mål om å iverksette endringer til skoleåret 2018–2019.

Kunstnerøkonomi

Tilstandsvurdering

Å være kunstner kan være økonomisk uforutsigbart, men oppleves likevel som attraktivt for mange. Stadig flere ønsker å satse på et kreativt yrke, og antallet unge kunstnere i Norge øker. Kunstnerens situasjon blir belyst både i *Kulturutredningen 2014* og i utredningen *Kunstens økonomi og kunstens økonomi* (2015) og har blitt fulgt opp av regjeringen de senere år.

Utfordringer og strategier

Regjeringen har ambisjoner både for kunstnerpolitikken og kulturnæringspolitikken. Med tilstrømming til kunstneryrkene og reduksjon i inntekter fra kunstnerisk virke, er det behov for å utvide virkemiddelapparatet.

Kunstneren er det skapende leddet i verdikjeden. Men dette er kun ett ledd av mange som skal virke sammen. Produksjoners markedsmessige muligheter og inntektspotensial kan utnyttes bedre. Dette vil samtidig gi større uavhengighet fra offentlige myndigheter.

Kunstnerpolitiske tiltak inngår i flere kapitler innen programkategori 08.20. Se også omtale om opphavsrett under programkategori 08.30 Medieformål.

Kulturell og kreativ næring

Tilstandsvurdering

Kulturell og kreativ næring er en samlebetegnelse på næringsvirksomhet basert på fremstilling av kulturelle uttrykk som primært kommuniserer gjennom estetiske virkemidler. Etterspørselen etter kulturelle uttrykk har aldri vært større. Den globale handelen av kulturprodukter og -tjenester ble doblet i perioden 2004–2013, men sammenliknet med våre nordiske naboer har Norge i liten grad klart å dra nytte av denne utviklingen.

Dette bekreftes også i utredningen *Kunstens autonomi og kunstens økonomi* (2015), som viser en realnedgang i kunstnerisk inntekt fra 2006 til 2013 på tross av økt etterspørsel, doubling i det statlige kulturbudsjettet og sterk vekst i den norske økonomien i samme periode.

Innspill fra Næringspolitisk råd og andre bransjeaktører innen den kulturelle og kreative næringen peker på utfordringer knyttet til tilgang til låne- og investeringskapital, samt manglende internasjonal markedsmessig erfaring og kompetanse.

Utfordringer og strategier

Kulturell og kreativ næring representerer et betydelig vekstpotensial, men det er behov for en målrettet satsing for å bidra til å realisere potensialet.

Regjeringen foreslår en satsing på kulturell og kreativ næring som går langs tre spor. Det foreslås at et nytt kontor under Norsk Kulturråd, Kreativt Norge, skal ivareta tiltak knyttet til enkeltkunstneres egeninntekter, markedsarbeid tilknyttet kunstproduksjoner og tiltak som skal bidra til å forsterke støtteapparatet rundt kunstnere og de regionale miljøene utenfor det etablerte institusjonsfeltet. Målgruppen for tiltakene er kunstnere og mindre virksomheter som jobber med formidling og salg av kulturelle uttrykk, samt regionale kompetansemiljøer som støtter opp om disse.

Det foreslås at Innovasjon Norge skal ivareta tiltak som skal bidra til enklere låneadgang, økt forretningsmessig kompetanse, bransjeutvikling og økt investering i norske kunstproduksjoner, talenter og rettigheter. Målgruppen for tiltakene er større selskaper og virksomheter med vekstambisjoner og investorer.

Ved å styrke formidlings- og salgsledet i verdikjeden vil man bidra til at norsk kunst og kultur når et større publikum. Det vil gi økte inntekter tilbake til de norske bransjene og styrke kunstens og kunstnerens økonomiske bærekraft.

Satsingen omfatter alle uttrykk. Målet er at det offentlige virkemiddelapparatet i større grad skal bidra til å styrke kunstnerens muligheter for økte egeninntekter, og at det stimuleres til økt investering i norske kunstnere, produksjoner og rettigheter.

Satsingen skal også bidra til at flere skal få mulighet til å realisere sitt kunstneriske talent der de bor og samtidig bidra til økt verdiskaping og flere arbeidsplasser i kunst- og kultursektoren regionalt.

Det foreslås videre å styrke Norwegian Arts Abroad (Music Norway, Norsk filminstitutt, Office for Contemporary Art Norway (OCA), Norwegian Crafts, Danse- og teatersentrum og NORLA) med en satsing som retter seg mot støtteapparatet rundt kunstnerne.

For nærmere omtale henvises det til de respektive fagkapitler og omtale av budsjettøkning til formålet under kap. 325, post 71. Norsk kulturråd er også tiltenkt en rolle i det videre arbeidet på dette feltet, jf. omtale her under overskriften Norsk kulturråd og Norsk kulturfond, og under kap. 320, post 01.

Offentlig-privat kultursamarbeid

Tilstandsvurdering

Offentlige bevilgninger til kunst og kultur er en forutsetning for å oppnå kulturpolitiske mål om bredde, tilgang og kvalitet. Staten, fylkeskommunene og kommunene er de vesentligste bidragsyterne til kulturformål, og det offentliges overføringer til kulturlivet har økt gjennom hele 2000-tallet. I tillegg til å sikre en god statlig deltakelse i finansiering av sektoren, vil Regjeringen styrke den private finansieringen av kulturlivet og legge til rette for økt grad av offentlig-privat samarbeid.

Utfordringer og strategier

For å motivere til økt privat bidrag i finansieringen av kulturlivet har Regjeringen etablert gaveforsterkningsordningen og Talent Norge. Gaveforsterkningsordningen er utvidet fra tidligere å gjelde kun museer til å gjelde alle kunst- og kulturområder fra og med 2016. Budsjettposten foreslås økt jf. omtale under kap. 325, post 85. Tilskuddet til Talent Norge AS, som er et samarbeid mellom staten og private aktører for talentutvikling innen ulike kunstarter, foreslås økt jf. omtale under kap. 325, post 86.

I budsjettet for 2017 foreslås det i tillegg midler til en stiftelse som har som formål å legge til rette for kunst- og kulturvirksomhet på Svalbard,

jf. omtale under kap. 325, post 78. Stiftelsen vil bli stiftet og finansiert i samarbeid med private aktører.

Norsk kulturråd og kunstfeltene

Kunstfeltene består i dag av et stort mangfold av kunstuttrykk og en rekke institusjoner, formidlingsarenaer og aktører spredt over hele landet. Alle felt, det være seg musikk, scenekunst, visuell kunst, litteratur osv., har gjennomgått store forandringer de siste årene, og kompleksiteten og profesjonaliteten øker. Disse forandringene gjelder både utviklingen av nye kunstneriske praksiser, nye uttrykk og produksjonsmåter, andre formidlingsformer, nye arenaer og en annen organisering av det kunstneriske arbeidet.

Norsk kulturråd og Norsk kulturfond

Tilstandsvurdering

De siste årene har Kulturrådet vært gjennom flere omstillingsprosesser, digitalisering av tilskuddsforvaltningen og flytting til nye lokaler. Med referanse til rapporten *Gjennomgang av Norsk kulturråd* (2014) fikk Kulturrådet i 2015 tydeliggjort sitt mandat med nye hovedmål, med påfølgende organisatoriske tilpasninger i organisasjonen. Ny direktør for Kulturrådet ble tilsatt sommeren 2016.

Elektronisk saksbehandling er nå tatt i bruk for alle de viktigste ordningene under Norsk kulturfond, Fond for lyd og bilde og Statens kunstnerstipend. Dette gir økt fleksibilitet og transparens i Norsk kulturråds forvaltning av fonds- og stipendmidler.

Departementet har bedt Norsk kulturråd vurdere om det er administrative oppgaver i virksomheten som kan lokaliseres andre steder enn i Oslo. Kulturrådet har i den sammenheng også vurdert andre tiltak som kan sikre tettere kontakt med fagmiljøer andre steder i landet og legge til rette for større regionalt og geografisk mangfold.

I Prop. 1 S (2014–2015) varslet departementet igangsetting av et arbeid med endringer i lov om Norsk kulturråd med sikte på å videreutvikle det kollegiale rådet som strategiorgan. På bakgrunn av synspunkter framkommet etter høringer, vil departementet likevel ikke gjøre endringer i loven på nåværende tidspunkt, da loven ikke er til hinder for en slik utvikling.

Utfordringer og strategier

Som statens viktigste aktør for det frie feltet, har Norsk kulturråd en sentral plass i utviklingen av kulturpolitikken. Det er behov for å styrke kunnskapen om og forståelsen for kunstens markedsmessige potensial for å bidra til økte kunstneriske inntekter. Et målrettet virkemiddelapparat for dette feltet vil utvikle kunstnerpolitikken og bygge bro mellom kultursektoren og det næringsrettede virkemiddelapparatet.

Departementet vil be fagadministrasjonen i Norsk kulturråd gjennomføre en omstilling for å etablere Kreativt Norge som et nytt kontor utenfor Oslo. Kreativt Norge skal tilby rådgivning og virkemidler som bidrar til at norsk kunst og kultur når et større publikum, samt oppnår økte inntekter basert på kunstnerisk virksomhet. Kontoret skal også forsterke de regionale miljøene utenfor det etablerte institusjonsfeltet og legge til rette for utvikling av verdikjeden og støtteapparatet rundt kunstnere.

Økt entreprenørskap og nytenkning vil bedre kunstnerøkonomien og målet er å legge til rette for at flere kan livnære seg av kunstnerisk virksomhet. For å sikre en helhetlig og målrettet kunstnerpolitikk, er det vesentlig å se virkemidlene i sammenheng. Kreativt Norge vil derfor også fungere som sekretariat for Statens kunstnerstipend og Fond for lyd og bilde. Kreativt Norge må også ha et internasjonalt perspektiv på sitt arbeid.

Norsk kulturråd – rådet – har fram til og med 2016 hatt fullmakt til å omdisponere mellom bevilgningene på post 55 Norsk kulturfond under kapitlene 320, 322, 323, 324, 326 og 328. Fra 2017 er det i stedet foreslått å samle alle bevilgningene til Norsk kulturfond under kap. 320.

Litteratur

Tilstandsvurdering

Det norske litteraturtilbudet preges av høy kvalitet, bredde, mangfold og av et godt utbygd bokhandlernet. De litteraturpolitiske målene oppnås således i stor grad. Litteraturabonnementene i bokavtalen og innkjøpsordningene i Norsk kulturråd bidrar sterkt til måloppnåelsen. Bransjestatistikken for 2015 viser at antall nye bokutgivelser har økt med om lag 5 pst. fra 2014 til om lag 4 600 titler. Andelen som leste én eller flere bøker siste år, holder seg stabilt høyt, men med noe nedgang. Hele 90 pst. av befolkningen leste en bok i 2015, og vi leser gjennomsnittlig 15 bøker i året. Det er

stor interesse for norske forfattere i utlandet. I 2015 støttet NORLA oversettelse av 217 forfattere til 46 språk. Kulturrådets rapport Litteratur i tall for 2014 viser at den norske litteraturbransjen har et svært sterkt hjemmemarked, mens eksportvirksomheten – på tross av interessen i utlandet – står for en relativt liten del av omsetningen. Omsetningen av e-bøker viser en avtakende vekst i 2015 med 18 pst., mens veksten i 2014 var på 45 pst. Antall solgte e-bøker i 2015 utgjorde i underkant av 5 pst. av salget av skjønnlitteratur og sakprosa.

Norsk kulturråd har gjennomført en modernisering av alle litteraturstøtteordningene, herunder innkjøpsordningene for litteratur, som i liten grad har vært endret siden opprettelsen i 1965. Endringene skal oppdatere innretningen av innkjøpsordningene for å sikre at formålet med ordningene oppnås. Det vil bli gjennomført en samlet evaluering i nær framtid.

Utfordringer og strategier

Utfordringer og muligheter knyttet til digitalisering og internasjonalisering preger norsk bokbransje. BI Centre for Creative Industries / Menon la fram en rapport i februar, som viser at verdiskapingen i bokbransjen har hatt en nedgang på 1 pst. i perioden 2008–2014. Det antas at dette skyldes den digitale utviklingen og bortfall av viktige inntjeningskilder. Revidert forskrift om unntak fra konkurranseloven § 10 for omsetning av bøker og revidert bokavtale trådte i kraft 1. januar 2015 og vil gjelde til 31. desember 2016. Avtalens sentrale elementer er fastprisordning, litteraturabonner, skaffe- og leveringsplikt for medlemmene i Den norske Forleggerforening og Bokhandlerforeningen. Bransjens egen evaluering av den nye avtalen er at den legger til rette for framvekst av nye forfatterskap, og at det utvikles norske konsepter for digital omsetning av bøker, med tanke på å nå et bredt publikum på en forbrukervennlig måte. I løpet av høsten 2016 vil det bli gjennomført en høring med forslag om å videreføre forskrift om unntak fra konkurranseloven § 10 for omsetning av bøker.

Internasjonalisering byr også på bedre muligheter for eksport av norsk kunst og kultur. Regjeringen ønsker å utvikle det store eksportpotensialet i norsk litteratur, og Stortinget har fattet vedtak om å støtte prosjektet Norge som hovedland på bokmessen i Frankfurt i 2019 med til sammen 30 mill. kroner.

Musikk og scenekunst

Tilstandsvurdering

Norsk musikk og scenekunst holder høy kvalitet og høster stor anerkjennelse både nasjonalt og internasjonalt. Etablering og styrking av tilskuddsordninger har hatt stor betydning for utviklingen av kunstnerskap i det frie feltet de siste ti årene, i tillegg til å bidra til mer langsiktige og forutsigbare rammebetingelser.

Institusjonene på musikk- og scenekunstheltet er forskjellige, både i størrelse og kunstnerisk profil. De har ulike rammebetingelser, når det gjelder økonomiske, geografiske, befolkningsmessige og markedsmessige forhold. Hovedtendensten er at den samlede produksjonsaktiviteten og publikumsbesøket blant institusjonene som mottar tilskudd fra Kulturdepartementet, er stabil, men med noen svingninger fra år til år.

Evalueringer av institusjoner på feltet som er gjort siden 2012, viser tilfredsstillende måloppnåelse, samtidig som rapportene også peker på områder der den enkelte institusjon har et forbedringspotensial. Evaluering av region- og distriktoperaene ble ferdigstilt i 2016, jf. omtale under kap. 323.

Utfordringer og strategier

Kulturdepartementet la i 2016 fram strategien *Fleirstemt. Strategi for korutvikling i Norge* (2016). Denne synliggjør mangfoldet innenfor kor og ensemblesang i Norge, og peker på utfordringer og satsingsområder for den videre utviklingen av korfeltet. Regjeringen vil legge til rette for at kor-dirigenter, kor og vokalensembler skal ha utviklingsmuligheter og profesjonelle kunstneriske betingelser for produksjon og formidling, jf. kap. 323.

Det er behov for mer fleksibel drift av institusjonene, slik at mer av ressursene kan kanaliseres inn i kunstproduksjon og publikumsrettede aktiviteter. Flere institusjoner har betydelige utfordringer knyttet til pensjonskostnader og -premier. Ved årets hovedoppgjør på musikk- og scenekunstheltet ble partene i arbeidslivet enige om en overgang fra ytelsesbasert til en midlertidig innskuddsbasert pensjonsordning. Dette innebærer en systemendring som på sikt vil bidra til å skape større driftsmessig forutsigbarhet og å bedre økonomien for institusjonene.

Visuell kunst

Tilstandsvurdering

Norsk visuell kunst holder høy kvalitet og høster stor anerkjennelse både nasjonalt og internasjonalt.

Det visuelle samtidskunstfeltet har gjennomgått store endringer de siste 10–15 årene. Kunstscenen består i dag av et stort mangfold av kunstuttrykk og en rekke institusjoner og formidlingsarenaer spredt over hele landet. Etablering og styrking av tilskuddsordninger de to siste årene vil få stor betydning for utviklingen av kunstnerskap i det frie feltet, i tillegg til å bidra til mer langsiktige og forutsigbare rammebetingelser.

Gjennom museumsreformen ble en rekke kunstmuseer konsolidert med andre museumstyper. Dette har bl.a. medført at den visuelle kunsten har fått flere formidlingsarenaer, samt at det visuelle feltet kan sees i sammenheng med kulturhistoriske samlinger.

Utfordringer og strategier

Kunstnere på det visuelle feltet har i mindre grad enn på andre kunstfelt fast ansettelse ved institusjoner. Engerutvalget understreket at kunstnerformål og det visuelle kunstfeltet hadde en svakere økning i statlige bevilgninger enn andre kunstfelt i perioden 2005–2013. Samtidig rapporterer Kulturrådet at antall søknader på området visuell kunst er fordoblet de siste ti årene. De kunstnerpolitiske virkemidlene er derfor særlig viktige for dette feltet.

Regjeringen har i de to siste årene styrket avsetningen til visuell samtidskunst som et ledd i å fremme den visuelle kunsten, samt forbedre kunstnerens økonomiske vilkår.

Forvaltningen av statens utstillingsstipend foreslås overført fra Norsk kulturråd til de 15 regionale kunstsentrene i Norge og koordinert av Kunstsentrene i Norge (KiN). Regionaliseringen av ordningen skal bidra til maktspredning på kunstfeltet og styrke kompetansen i de regionale fagmiljøene.

Den største enkeltsatsingen innenfor det visuelle kunstfeltet er nybygget for Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design på Vestbanen i Oslo. Byggearbeidene er i gang, og det forventes at museet står ferdig i 2019 med åpning i 2020.

Se for øvrig omtale under kap. 322 Bygg og offentlige rom.

Bygg og offentlige rom

Bygde omgivelser og visuell kultur er viktige uttrykk for vår kultur, kulturarv og identitet. Kulturaktivitet fordrer gode fysiske rammevilkår. God arkitektur skal gi attraktive, funksjonelle og universelt utformede byggverk og omgivelser. Arkitektur er både uttrykk for vår kultur og en viktig kulturnæring og kan bidra positivt i omstillingen av samfunnet.

Tilstandsvurdering

De siste årene har det vært bevilget investerings-tilskudd til en rekke kulturbygg. Som del av Regjeringens tiltakspakke for økt sysselsetting har det i 2016 også vært bevilget midler til nybygg og vedlikehold av kulturhistoriske bygninger på Vestlandet.

For statlige etater, store nasjonale institusjoner og samiske prosjekter har praksis vært at bygg oppføres i regi av Statsbygg. Nasjonale kulturbygg som oppføres av kommunale eller private byggherrer, kan delfinansieres med statlige investerings-tilskudd eller tilskudd til å dekke økte husleiekostnader. Det settes krav om at lokaler for kulturaktivitet som oppføres med statlige midler, skal ha høy arkitektonisk kvalitet.

Bygg, arkitektur og offentlige rom er preget av samspill mellom mange faggrupper og sektorer, nasjonalt og internasjonalt, men også mellom flere politikkområder som nærings- og miljøpolitikk og by- og stedsutvikling. Det er avgjørende å sikre godt samspill mellom ulike aktører og fagmiljø for å skape de beste resultatene for allmennheten. Kulturdepartementets ansvar er særlig knyttet til formidling, synliggjøring av de gode eksemplene og styrking av den offentlige debatten og bevisstheten om arkitektur, bygg og offentlige rom. Kulturdepartementet legger arkitektonisk kvalitet til grunn for utforming av kulturbygg. KORO bidrar til at det skapes kunst i bygg og offentlige rom over hele landet, der arkitektur og kunst er i nært samspill. Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design er en viktig formidlingsarena for arkitektur og arkitekturhistorie.

Utfordringer og strategier

Det planlegges rehabilitering og utvikling av flere av våre nasjonale kulturinstitusjoner. I 2015 ble eksternt kvalitetssikring av konseptvalgutredningen om Nationaltheatret ferdigstilt. Det legges opp til at det i 2017 skal gjennomføres en avklaringsfase for prosjektet om rehabilitering av Nationalthea-

tret. Arbeidet skal gjennomføres i tråd med nye retningslinjer fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet for bedre styringsgrunnlag for tidlig fase av statlige byggeprosjekter. Det ble i 2016 satt i gang en ekstern kvalitetssikring av konseptvalgutredning om Den Nationale Scene.

Nasjonalbiblioteket har behov for økt arealkapasitet for pliktavlevert materiale og utlåslitteratur. Arkivverket har behov for økt arealkapasitet for mottak, bevaring og digitalisering av arkivmateriale fra statsforvaltningen og spesialisthelsetjenesten. Videre har mange museer og enkelte scenekunstinstitusjoner urealiserte byggeplaner.

På bakgrunn av evalueringen av KORO, som forelå i 2015, har departementet gjennomgått KOROs ordninger innen kunstproduksjon og KOROs forvaltnings- og formidlingsvirksomhet. Regjeringen legger opp til at KORO i større grad skal utnytte potensialet for økt bruk av kunst som allerede er i offentlig eie, og også stimulere til økt innkjøp av kunst som allerede er produsert. Dette vil gjelde både kunstprosjektene i statlige nybygg, statlige leiebygg og eldre statsbygg samt andre offentlige rom.

Regjeringen legger opp til at KORO skal arbeide for å få flere samarbeidspartnere og oppdragsgivere og dermed mer midler til kunstproduksjon i de ulike ordningene. Det legges videre opp til at KORO skal styrke sitt samarbeid med regionene, og at forvaltnings- og formidlingsopp-gavene får en bærekraftig finansiering.

Nytt sikringsmagasin for Nasjonalbiblioteket i Rana

Regjeringen vil bygge nytt sikringsmagasin for Nasjonalbiblioteket i Rana.

Ett eksemplar av alle dokumenter som blir avlevert ifølge lov om avleveringsplikt, blir bevart i Nasjonalbibliotekets sikringsmagasin i fjellet i Rana. Det gjelder alle medier og alle typer fysisk og digitalt pliktavlevert materiale, bl.a. bøker, magasiner, kart, aviser, elektronisk publisert materiale, foto, filmer samt historiske samlinger. Sikret materiale skal bevares for alltid. Det er behov for å utvide kapasiteten betydelig for å bevare digitalt og fysisk materiale, og det er gjennomført forprosjektering av et nytt sikringsmagasin i tilknytning til eksisterende anlegg i fjellet. Det er særlig viktig at prosjektet legger til rette for at den norske filmarven og annet materiale med strenge krav til klimasikring for å unngå forvitring, også kan sikres og bevares for fremtiden.

Prosjektet omfatter utbygging av sikringsmagasin 2 i en allerede utsprengt fjellhall, nytt digitalt sikringsmagasin, infrastrukturutvikling og

nødvendig tilrettelegging for bygging og rømning, samt tilrettelegging (sprenging) for byggetrinn 3. Lagringsløsningen er et fryse- og kjølelager med automatisert lagerløsning. Løsningen har høy lagringstetthet og god logistikk, klima, gjenfinnbarhet, sikkerhet og ergonomi.

Nytt sikringsmagasin for Nasjonalbiblioteket har en kostnadsramme på 514,4 mill. kroner i prisnivå juli 2017. Med igangsetting i januar 2017 forventes prosjektet å være i prøvedrift i andre halvår 2021. Arkivmagasin for Arkivverket vil samlokaliseres med Nasjonalbibliotekets sikringsmagasin, jf. omtale av arkivprosjektet under. Det etableres ingen egen prosjektorganisasjon for bygging av arkivmagasinet, og det vil bli gjennomført samtidig med prosjektet om nytt sikringsmagasin for Nasjonalbiblioteket i Rana.

Norsk helsearkiv og arkivmagasin for Arkivverket

Det er fastsatt i lov om spesialisthelsetjenesten m.m. § 3-2 a. at virksomheter i spesialisthelsetjenesten skal avlevere pasientjournalarkiv til Norsk helsearkiv. Statsforvaltningen skal ifølge arkivloven § 10 avlevere eldre og avsluttede arkiv til Arkivverket. Fordi Arkivverket ikke har tilstrekkelig magasinkapasitet, har ikke statsforvaltningen etter 1. januar 2015 fått avlevert arkivmateriale til Riksarkivet, Statsarkivet i Oslo og Statsarkivet i Hamar.

På oppdrag fra Kulturdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet utarbeidet Statsbygg i 2013 et forprosjekt for et bygg på Tynset for mottak, bevaring og tilgjengeliggjøring av arkivmateriale. En ekstern kvalitetssikring av forprosjektet konkluderte med at et betydelig innsparingspotensial burde utnyttes før prosjektet kunne anses tilstrekkelig modent for realisering.

Forprosjektet fra 2013 omfattet et bygg på 14 884 kvm brutto fordelt over fem etasjer, hvorav tre under bakken. Det inneholdt lokaler for mottak, bevaring, digitalisering og formidling av materiale fra statsforvaltningen og spesialisthelsetjenesten. Det inneholdt magasinplass for 83 000 hyllemeter papirbasert arkiv, hvorav 50 000 til fellesdepot og 33 000 til Norsk helsearkiv.

Ekstern kvalitetssikring KS2 ble ferdigstilt i mars 2014. Ekstern kvalitetssikrer satte kostnadsrammen (P85) for det utredete forprosjektet til 838 mill. kroner (prisnivå mars 2014). Ekstern kvalitetssikrer var kritisk til flere elementer i forprosjektet, og mente at det var stort potensial for innsparing. I perioden fra KS2 til framleggelsen av Prop. 1 S (2015–2016) ble det arbeidet for å finne innsparing i prosjektet. Statsbygg, Arkivver-

ket og Tynset kommune bidro med tilleggsutredning. Selv med betydelige reduksjoner i magasinareal, viste estimer at det var relativt liten innsparing å hente. Krav til sikring, stabilitet og fundamentering for magasinarealer var en viktig kostnadsdriver i prosjektet. Mye er teknisk mulig, men er mer kostbart enn ved mer ideelle tomteforhold.

Norsk helsearkiv skal digitalisere mottatte pasientjournaler så langt det er mulig. Med utstrakt digitalisering av papirdokumentene og kassering av originaler, vil behovet for magasinplass for papirarkiv bli redusert. Digitalisering vil også føre til økt tilgjengelighet til dokumentene. I Prop. 1 S (2015–2016) opplyste derfor Kulturdepartementet at regjeringen vil legge et digitaliseringsanlegg for arkiv på Tynset, mens magasinering av papirarkiv lokaliseres et annet sted.

Arbeidet med å undersøke mulige kostnadsreduksjoner ved den alternative modellen har pågått i første halvår 2016. I Prop. 122 S (2015–2016) Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2016, orienterte regjeringen om status for arbeidet.

Det utredningsarbeidet som er gjennomført i 2016, viser en betydelig innsparing i investeringskostnadene til arkivprosjektet ved å gjennomføre en modell med et nybygg for et digitaliseringsanlegg for Norsk helsearkiv på Tynset og et depot for bevaring av eldre og avsluttede papirbaserte arkiv samlokalisert med Nasjonalbibliotekets fjellanlegg i Mo i Rana.

Det er utredet et samlet estimat for investeringskostnad for bygging av arkivprosjektet på totalt 490 mill. kroner (prisnivå 2016). Det er fremmet forslag om igangsetting og startbevilgning på 50 mill. kroner til en slik helhetlig løsning for arkivprosjektet i 2017, jf. bevilgningsforslag under Prop. 1 S (2016–2017) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet, kap. 2445 Statsbygg, post 31 Igangsetting av ordinære byggeprosjekter. Det legges opp til byggestart i 2017, med forventet ferdigstillelse av Norsk helsearkiv på Tynset i første halvår 2019 og prøvedrift for arkivmagasinet i Rana i andre halvår 2021. Prosjektene foreslås gjennomført som ordinære prosjekter innenfor husleieordningen i staten, dvs. at Statsbygg vil være byggherre, eier, forvalter og utleier av byggene.

Innholdet i elementene i regjeringens modell er nærmere beskrevet under.

Norsk helsearkiv på Tynset

Regjeringen vil bygge et nybygg for Norsk helsearkiv på Tynset, i tråd med mulighetsstudien Statsbygg har gjennomført i 2016. Mulighetsstudien viser et rom- og funksjonsprogram for et arealeffektivt bygg på om lag 3 000 kvm brutto fordelt over to etasjer over bakken for Norsk helsearkiv på Tynset. Bygget vil inneholde funksjoner for mottak, digitalisering, digital bevaring og tilgjengeliggjøring av pasientjournalene som inngår i Norsk helsearkiv. Alle funksjoner knyttet til Norsk helsearkiv med unntak av bevaring av et utvalg papirarkiv skal ivaretas i arkivbygget på Tynset. Det er estimert et behov for totalt 58 årsverk for Norsk helsearkiv på Tynset når anlegget er i full drift. Det vil være særlig behov for arbeidskraft med kompetanse knyttet til digitalisering og IT-funksjoner.

Statsbygg har fått oppdrag om å føre prosjektet fram til ferdig forprosjekt, og forprosjekteringen er igangsatt. Det arbeides med sikte på at den endelige kostnadsrammen kan legges fram for Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017, med oppstart sommeren 2017. Beregninger fra mulighetsstudien viser et kostnadsestimat i spenn for et slikt arealeffektivt nybygg for Norsk helsearkiv på Tynset, med en øvre grense på 230 mill. kroner (prisnivå mai 2016).

Arkivmagasin for Arkivverket samlokalisert med Nasjonalbiblioteket i Rana

Regjeringen vil bygge et magasin for bevaring av eldre og avsluttede papirarkiv fra statsforvaltningen for Arkivverket samlokalisert med Nasjonalbibliotekets fjellanlegg i Mo i Rana. Det utvalget av pasientjournaler som ikke skal kasseres etter digitaliseringen på Tynset, vil også bevares i magasinet. Prosjektet realiseres som et tillegg til et eksisterende prosjekt for nytt sikringsmagasin for Nasjonalbiblioteket i Rana. Dette vil bidra til at prosjektet kan gjennomføres kostnadseffektivt ved å dra veksler på eksisterende prosjektorganisasjon og kunnskap og knyttes til Nasjonalbibliotekets eksisterende anlegg og infrastruktur.

Arkivmagasinet vil være dimensjonert for 65 000 hyllemeter, inkludert inntil 12 000 hyllemeter helsearkiv som skal bevares i originalformat etter digitalisering. Arkivmagasinet vil i likhet med sikringsmagasinet bestå av en lagerhall som bygges i en utsprengt fjellhall, innredet med automatiserte lagringsløsninger. Løsningen vil ha høy lagringstetthet og god logistikk, klima, gjenfinnbarhet, sikkerhet og ergonomi. Løsningen med

permanent lagring av papirdokumenter med pasientopplysninger i fjellet i Rana vil imøtekomme alle forskriftskrav om sikker oppbevaring av helseopplysninger. Prosjektet er klart for igangsetting i januar 2017. Arkivmagasinet har en kostnadsramme på 256,6 mill. kroner i prisnivå juli 2016.

Kulturvern – arkiv, bibliotek, museum og språk

Arkiv, bibliotek og museum er kulturarvsinstitusjoner som samler inn, bevarer, tilgjengeliggjør og formidler kilder som kaster lys over norsk historie, kultur og samfunn. Samlingene har uvurderlig betydning som grunnlag for forskning og kunnskapsutvikling. Med utgangspunkt i egne samlinger og særskilte samfunnsoppdrag driver institusjonene utadrettet formidling for et bredt publikum, blant annet gjennom utstillinger, foredrag og utlånsvirksomhet. I tillegg fyller mange av institusjonene en viktig funksjon som møteplass og arena for formidling også av andre kunst- og kulturuttrykk. Språket er vårt fremste identitetsmerke og uttrykk for vår immaterielle kulturarv, og den statlige politikken på området skal bygge opp under norsk som et levende og sterkt språk på alle samfunnsområder.

Arkiv

Den statlige etaten Arkivverket omfatter Riksarkivet, åtte statsarkiv, Samisk arkiv og interimorganisasjonen for Norsk helsearkiv. Etaten mottar eldre og avsluttede arkiv fra statlige virksomheter, bevarer og gjør dem tilgjengelige for bruk. Etaten aktualiserer utvalgte arkiv gjennom formidling. Arkivverket fastsetter krav og standarder for arkivarbeidet i offentlig sektor, og veileder og fører tilsyn med offentlige arkiv. I tillegg har Arkivverket ansvar for bevaring, tilgjengeliggjøring og formidling av privatarkiv som er avlevert til eller deponert i Arkivverket. Etaten skal også ha oversikt over bevarte privatarkiv som andre institusjoner har ansvar for, og for koordinering av privatarkivarbeidet på landsbasis.

Tilstandsvurdering

Dagens dokumentproduksjon skjer i elektroniske systemer. Bare en mindre del av arkivverdige digitalt skapt materiale er sikret for ettertiden.

Selv om dagens dokumentproduksjon skjer elektronisk, øker bestanden av papirarkiver i Ar-

kivverket. Det skyldes at arkivene avleveres til Arkivverket når de har gått ut av aktiv bruk – normalt etter 25–30 år. Arkivverkets magasiner i Oslo og Hamar er fulle. Etaten har derfor stoppet inntaket av arkiv til disse magasinene.

Arkivaktører i offentlig og privat sektor samarbeider om utvikling av arkivsektoren i prosjektet Samla samfunnsdokumentasjon. Målet er å sikre dokumentasjon fra alle viktige områder i samfunnet. Satsingsområdene er kommunale arkiv, privatarkiv og arkiv i elektronisk forvaltning. Det faglige samarbeidet mellom Arkivverket og andre arkivaktører har dermed fått økt tyngde og klarere retning.

Utfordringer og strategier

Den største utfordringen for sektoren er håndteringen av digitalt skapte dokumenter. Utfordringene omfatter både arkivering av dokumenter og langtidsbevaring. Overføring av digitale dokumenter til depot er i dag ressurskrevende. Dette har ført til stort etterslep av avleveringspliktig materiale.

En annen utfordring er å utnytte mulighetene for digital formidling og tilgjengeliggjøring. Arkivene kan på denne måten bli en ressurs som i større grad kan utnyttes til dokumentasjon av rettigheter, og til kunnskap og dannelse. Arkivverkets strategi er å bedre digitale brukertjenester, og øke mengden av digitalt tilgjengelig arkivmateriale. For å møte utfordringer med blant annet digitale arkiv, har Arkivverket igangsatt utviklingsprosjektet Arkivverket 2020.

Dokumentasjon av handlinger og hendelser skjer i alle deler av samfunnet. Danning og bevaring av arkiv fra privat sektor er ikke regulert i like stor grad som for offentlig sektor. Det er derfor bevart forholdsvis få privatarkiv. Arkivverket skal være pådriver og koordinator i arbeidet med bevaring og tilgjengeliggjøring av privatarkiv. Dette skal gjøres i samspill med andre aktører på arkivområdet, både organisasjoner og institusjoner. Riksarkivaren har utarbeidet en strategi for privatarkivfeltet. Målet med strategien er en mer helhetlig samfunnsdokumentasjon.

For å øke magasinkapasiteten i Arkivverket, og dermed oppheve inntaksstoppen i Oslo og Hamar, foreslår departementet at det bygges et nytt arkivmagasin i Mo i Rana, se omtale foran under Bygg og offentlige rom.

*Gjennomgå og revidere arkivforskriften –
anmodningsvedtak nr. 158, 9. desember 2015*

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå og revidere arkivforskriften.»

Dokumentet som ligger til grunn for vedtaket, er Innst. 14 S (2015–2016). Det vises her til at arkivforskriften trådte i kraft i 1999 og ble laget før digitalisering.

Kulturdepartementet gjennomgikk behovet for endringer i arkivforskriften i 2015. Utgangspunktet for gjennomgangen var behovet for forenkling av forskriften og oppdatering av arkivregelverket til dagens digitale arkivløsninger. Arkivverket, KS – Kommunenes organisasjon, arkivorganisasjonene Norsk Arkivråd og Landslaget for lokal- og privatarkiv og arkivledernetverket i departementene meldte inn behov for endringer i forskriften. Kulturdepartementet tar sikte på å sende ut forslag til revisjon av arkivforskriften på høring høsten 2016. Intensjonen med revisjonen vil være å

- tilpasse regelverket til digitalisering
- forenkle slik at regelverket i mindre grad regulerer arkivfunksjoner i detalj
- modernisere språk og begreper

Stortinget vil bli orientert på egnet måte når arkivforskriften er revidert.

Bibliotek*Tilstandsvurdering*

Bibliotekene er den mest brukte kulturarenaen og den mest populære offentlige tjenesten i landet. På bibliotekene finner vi historien, kulturarven og den kunnskapen som skapes fra dag til dag.

Nasjonalbibliotekets virksomhet er forankret i pliktavleveringsloven. Formålet med loven er å sikre avleveringen av dokumenter med allment tilgjengelig informasjon, for bevaring og tilgjengeliggjøring som kildemateriale for forskning og dokumentasjon. Store deler av Nasjonalbibliotekets samling er digitalisert og tilgjengelig på nett. Samlingen formidles også gjennom utstillinger, konferanser og arrangementer. Nasjonalbiblioteket er en viktig ressurs i infrastrukturen for norsk forskning gjennom rollen som samlingsforvalter og forskningsbibliotek. Fag- og forskningsbibliotekstatistikken for 2015 viser at det ble lastet ned om lag 26 millioner dokumenter fra fag- og forskningsbibliotek i 2015. Det er en økning på 7,8

pst. sammenliknet med året før og utgjør vel 86 pst. av bruken av fag- og forskningsbibliotekene.

Nasjonalbiblioteket er statens utviklingsorgan for biblioteksektoren og har ansvar for å bidra til utvikling og styrking av fag- og folkebibliotekene. Dette skjer gjennom utvikling og drift av fellestjenester, blant annet ved drift av Depotbiblioteket for utlån av medier til alle landets bibliotek, ved å gi gratis tilgang til katalogdata, felles biblioteksøk og ved at stadig mer digitalt innhold gjøres tilgjengelig i folkebibliotekene. Nasjonalbiblioteket bidrar også til utvikling av aktiv formidling ved folkebibliotek og videreutvikling av bibliotekene som læringsarena, møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.

Folkebibliotekstatistikken for 2015 viser at bibliotekutlånet for første gang på flere år ikke har vært nedadgående, og at utlånet av e-bøker har økt. I 2015 som i 2014 ble det lånt ut 16,8 millioner bøker fra folkebibliotekene. Nedlastning av e-bøker tilsvarer nå to pst. av utlånet av alle fysiske medier. Statistikken viser også at besøket og aktiviteten i norske folkebibliotek har økt. I 2015 ble det registrert 22,4 millioner besøk i folkebibliotekene, en økning på en million. Antall arrangement i folkebibliotek er også økende. 22 000 arrangement i 2015 er en økning på 18 pst. fra året før.

Folkebibliotekene fungerer som en særlig drivkraft for integrering av minoriteter i det norske samfunnet. Mange folkebibliotek bidrar aktivt i lokalsamfunnet som en integreringsarena, der det arrangeres leksehjelp, datakurs, språk- og skrivekurs og andre sosiale arrangementer der innbyggere møtes og blir kjent. Nasjonalbiblioteket har gitt støtte til en rekke prosjekter i norske bibliotek for å styrke folkebibliotekene som arena for mangfold og integrering, og det er et utstrakt samarbeid med frivillige organisasjoner.

Utfordringer og strategier

Nasjonalbiblioteket har ansvaret for gjennomføring av tiltakene i Nasjonal bibliotekstrategi 2015–2018, som Regjeringen la fram i 2015. Strategien tydeliggjør statens oppgaver og ansvar i utvikling av framtidsrettede folkebibliotek. Nasjonalbiblioteket har en rolle både som utvikler, forvalter av prosjekt- og utviklingsmidler og leverandør av digitalt innhold og felles infrastruktur. Samtidig er det kommunene som eier bibliotekene, og hovedtyngden av utviklingsarbeidet må drives fram av bibliotekteierne selv.

Bibliotekene er viktige aktører i programmet Digidel 2017, et toårig program for økt digital deltagelse i regi av Kommunal- og moderniserings-

departementet. Selv om Norge er verdensledende når det gjelder bruk av IKT i befolkningen, er det mange som av ulike grunner ikke får tatt del i den digitale utviklingen. I arbeidet med å fremme digital deltakelse og kompetanse i befolkningen foreslås det å utvide folkebibliotekenes rolle.

Endringer i pliktavleveringsloven ble vedtatt av Stortinget i 2015. Et forslag til revisjon av forskrift om avleveringsplikt for allment tilgjengelige dokument og forskrift om opphavsrett til åndsverk har vært på høring høsten 2016. Forslaget regulerer blant annet tilgangen til det digitale pliktavleverte materialet. Det tas sikte på at forskriftene kan tre i kraft 1. januar 2017. Nasjonalbiblioteket tar sikte på å gjennomføre lovendringene fullt ut fra samme tidspunkt.

Museum

Tilstandsvurdering

De museene som Kulturdepartementet yter tilskudd til, har et årlig besøkstall på om lag 6 millioner. Basis for formidlingsarbeidet er store gjenstandssamlinger, herunder vel 5 000 kulturhistoriske bygninger. Museene har behov for et bredt spekter av faglig kompetanse for å sikre kvalitativt gode løsninger og resultater. Gjennom museumsreformen er antallet selvstendig institusjoner redusert betydelig. Dette har gitt større fagmiljøer og faglig sterkere museer. For øvrig pågår det et utstrakt samarbeid på tvers av institusjonsgrensene gjennom over 20 faglige nettverk.

Utfordring og strategier

For å beholde og ytterligere øke sitt publikumsbesøk må museene ha en enda tydeligere satsing på gode formidlingsstrategier. God formidling forutsetter institusjoner som har en kvalifisert tilnærming til både formidlingsoppgavene, kunnskapsoppbyggingen og bevaringsfunksjonene.

Flere museer har utfordringer knyttet til forvaltning av samlingene. Gode magasiner, tilgang til konserveringstjenester og håndverkere som mestrer gamle teknikker og ferdigheter, er knapphetsfaktorer. I enkelte deler av landet er det ønskelig å få iverksatt ytterligere konsolideringer for å oppnå mer bærekraftige institusjoner. Det pågår viktige prosesser i flere fylker, og fra statlig hold føres det en løpende dialog med involverte parter for å sikre framdrift og vurdere mulige løsninger.

Stiklestad Nasjonale Kultursenter – Nasjonaljubileet 2030 – anmodningsvedtak nr. 157, 9. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til drøftinger med Stiklestad Nasjonale Kultursenter om arbeidet med nasjonaljubileet i 2030.»

Dokumentet som ligger til grunn for anmodningsvedtaket, er Stortingets behandling av Innst. 14 S (2015–2016).

Stiklestad Nasjonale Kultursenter forvalter og formidler kunnskap knyttet til Olav den hellige. I 2030 er det tusen år siden Olav Haraldssons fall på Stiklestad. Stiklestad Nasjonale Kultursenter har et særskilt ansvar for det forestående 2030-jubileet. Kulturdepartementet legger til grunn at institusjonen samarbeider med flere aktører i Trøndelag om dette jubileet.

Stortingets anmodningsvedtak er fulgt opp ved at det i løpet av 2016 ble gjennomført møter mellom Stiklestad Nasjonale Kultursenter og Kulturdepartementet for å gjøre Kulturdepartementet bedre kjent med institusjonens arbeid med jubileet. Departementet vil også ta initiativ til et fellesmøte med relevante aktører i Trøndelag for å sikre at det forberedende arbeidet samordnes. Regjeringen vil følge opp anmodningsvedtaket og behandle spørsmålet om eventuelle offentlige bidrag til jubileet gjennom de ordinære budsjettprosessene.

Språk

Tilstandsvurdering

Språket er vårt fremste kulturuttrykk og nasjonalspråket vårt viktigste identitetsmerke. Norge er et lite språkområde. Globaliseringen gjør at norsk språk på ulike måter er i en presset situasjon. Et eksempel er tendensen til at engelsk foretrekker norsk som bruksspråk på områder som er viktige for å opprettholde og videreutvikle et fullverdig språk i et sterkt spesialisert samfunn. Dette rammer begge våre to målformer, særlig nynorsk.

Språksituasjonen i Norge preges ellers av et økende flerspråklig mangfold. De minoritetsspråkene som Norge har et folkerettslig og nasjonalt ansvar for å ta vare på (samiske språk, kvensk, romani og romanes), står i en utsatt stilling.

Utfordringer og strategier

Hovedutfordringen for språkpolitikken er å sikre at norsk skal fungere som et mest mulig fullverdig språk i alle deler av samfunnet.

Språkrådet er statens fagorgan i språkspørsmål. Språkrådet skal ta initiativ til å samordne utvikling av terminologi og fagspråk på norsk, og arbeide på tvers av sektorer for at norsk språk ikke blir marginalisert på viktige samfunnsområder preget av internasjonalisering. Dette er strategisk viktige oppgaver for å sikre norsk som fullverdig språk. Språkrådet forvalter rettskrivingen i bokmål og nynorsk, og gir råd om språkbruk til det offentlige og til publikum. Språkrådet har også ansvar for nasjonale minoritetsspråk og norsk tegnspråk.

Departementet ønsker å styrke Språkrådet som språkfaglig forvaltningsorgan og foreslår derfor å gi virksomheten ansvar for å forvalte bevilgningene til flere språkpolitiske tiltak og språkorganisasjoner fra og med 2017. Dette vil styrke dialogen med andre språkpolitiske aktører som gir viktige bidrag i arbeidet med å fremme språkpolitiske mål og opprettholde en levende språkpolitisk debatt.

Internasjonalt kultursamarbeid og deltakelse*Tilstandsvurdering*

Norsk deltakelse i internasjonalt kunst- og kulturliv øker. Stadig flere kulturuttrykk har internasjonale referanser, er basert på internasjonalt samarbeid eller har et internasjonalt publikum. Samarbeid på tvers av landegrensene bidrar til å gjøre norsk kulturliv mer aktivt og levende, styrker kvalitet og kompetanse i kultursektoren og gir tilgang til større og flere markeder. Dette gir også mulighet for økt verdiskaping i norsk kulturell og kreativ næring.

Kultur er et grunnleggende element i kontakten mellom land, framfor alt med våre nordiske naboer og over grensene i nordområdene. En godt utviklet kultursektor bidrar til formidling og kommunikasjon over grensene og gir viktige bidrag til samarbeid og utvikling i regionen.

Departementet legger til rette for internasjonal kulturvirksomhet blant annet gjennom multilateralt samarbeid i Norden, Europa og globalt. Gjennom Nordisk ministerråds politiske initiativ, støtteprogrammer og institusjoner arbeides det for et dynamisk og mangfoldig kunst- og kulturliv i Norden. Nordisk ministerråds støtteprogrammer er viktige finansieringskilder for kunst- og kulturaktører i Norden. Norske kunstnere og kul-

turaktører har fått god uttelling i disse programmene.

Det norsk-russiske kultursamarbeidet følger treårige programmer som rulleres i samarbeid med det russiske kulturministeriet. I 2016–2018 fokuserer programmet på utvikling av samarbeid på festivalområdet og på museumsfeltet. Urfolk-kultur og barn og unge inngår også. Se for øvrig omtale under kap. 325.

Utfordringer og strategier

Hovedsatsingen innen det internasjonale samarbeidet i 2017 vil være å ivareta Norges formannskap i Nordisk ministerråd. Det norske formannskapet vil bygge på tre hovedtemaer: Norden i omstilling, Norden i Europa og Norden i verden. Disse hovedtemaene vil også være retningsgivende for sektorprogrammet for kultur, som Kulturdepartementet er ansvarlig for. Samtidig vil sektorprogrammet ta utgangspunkt i Nordisk ministerråds strategi for kultursamarbeid 2013–2020, med særlig vekt på integrering, medieøkonomi, den nordiske idrettsmodellen og kulturnæringer.

I perioden 2017–2019 vil Kulturdepartementet gjennomføre det nordiske formannskapsprosjektet *Kulturens og sivilsamfunnets rolle i integrering og inkludering*. Prosjektet tar utgangspunkt i at kulturlivet og forenings- og organisasjonslivet spiller en stor rolle som møteplass og inkluderingsarena i Norden, og har som mål å styrke det nordiske samarbeidet på dette feltet gjennom deling av kunnskap, ideer og erfaringer mellom de nordiske landene. Norsk kulturråd vil ha ansvar for å gjennomføre prosjektet, som har fått støtte fra Nordisk ministerråd.

Det er stor internasjonal interesse for nordisk kunst og kultur. Derfor har Ministerrådet for kultur valgt ut kultursenteret Southbank Centre i London som arena for en stor fellesnordisk kultursatsing som strekker seg over hele 2017. Her skal hele bredden av nordiske kunst- og kulturuttrykk presenteres. Målet er å styrke samspillet mellom nordisk kunst og kultur og omverdenen, og profilere Norden som en kreativ region.

Som del av Regjeringens satsing på vekst og utvikling innen kulturell og kreativ næring, foreslår Kulturdepartementet å iverksette tiltak som skal legge til rette for kunstnerens internasjonalisering og enklere tilgang til internasjonale markeder for norsk kulturell og kreativ næring, jf. omtale under avsnittet Kulturell og kreativ næring ovenfor og kap. 325, post 71.

Kap. 320 Norsk kulturråd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	136 799	133 683	153 022
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	12 771	18 140	3 000
51	Fond for lyd og bilde	36 718	37 416	38 050
52	Norges forskningsråd	12 654	12 894	
53	Sametinget	78 986	80 487	
55	Norsk kulturfond	78 774	81 256	893 956
73	Nasjonale kulturbygg, <i>kan overføres</i>	213 430	244 397	
74	Tilskudd til tiltak under Norsk kulturråd	7 554		
75	EUs program for kultur og audiovisuell sektor m.m., <i>kan overføres</i>	12 008	50 532	
77	Prosjekt- og utviklingstiltak på museums- og arkivfeltet	25		
78	Ymse faste tiltak	35 944	37 298	
79	Til disposisjon, <i>kan nyttes under post 01</i>	7 040	8 587	
82	Nobels Fredssenter	29 519	30 080	
85	Gaveforsterkningsordning	30 330	45 000	
86	Talentutvikling	30 000	30 570	
	Sum kap. 320	722 552	810 340	1 088 028

Innledning

Kapitlet omfatter den statlige virksomheten Norsk kulturråd. Bevilgningene under kapitlet består av driftsmidler til Norsk kulturråd samt avsetninger til Norsk kulturfond og Fond for lyd og bilde.

Det er foretatt følgende tekniske endringer under kapitlet:

- Bevilgninger til Norsk kulturfond som i 2016 ble bevilget på post 55 under kapitlene 322, 323, 324, 326 og 328, foreslås overført og samlet under kap. 320, post 55.
- Bevilgningen til statens utstillingsstipend, som i 2016 ble bevilget under kap. 321, post 75, foreslås overført til kap. 320, post 55.
- Bevilgningen til forskning, utredning og statistikk m.m., som i 2016 ble bevilget under kap. 320, post 21, foreslås overført til kap. 325, post 21.
- Bevilgningene som i 2016 ble bevilget på postene 52, 53, 75, 78, 79, 82, 85 og 86 under dette

kapitlet, foreslås overført til nytt kapittel 325. Postene foreslås derfor avvirket.

- Bevilgningen til Nasjonale kulturbygg, som i 2016 ble bevilget på post 73, foreslås overført til kapittel 322, post 70. Posten foreslås derfor avvirket.

Øvrige endringer er omtalt under postene nedenfor.

Mål for 2017

Bevilgningene under kapitlet bygger opp under departementets overordnede mål om å bidra til at alle kan få tilgang til kunst og kultur av høy kvalitet, å fremme kunstnerisk utvikling og fornyelse, samt å samle inn, bevare, dokumentere og formidle kulturarv.

Målene for bevilgningene til Norsk kulturråd i 2017 er å:

- legge til rette for produksjon og formidling av ulike kunst- og kulturuttrykk
- utvikle museumssektoren
- styrke internasjonalt samarbeid på kulturfeltet

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke lønns- og driftsutgifter for fagadministrasjonen i Norsk kulturråd, og utgifter til drift av råd og utvalg. Kulturrådets fagadministrasjon er sekretariat for de tre selvstendige styrende organene for Norsk kulturfond, Fond for lyd og bilde og Statens kunstnerstipend. Videre har fagadministrasjonen ansvar for forvaltningsoppgaver knyttet til museumssektoren, oppfølging av UNESCO-konvensjonen om immateriell kulturarv, internasjonalt kulturarbeid knyttet til EUs kulturprogram m.m.

Utgifter til drift av råd og utvalg har økt i senere år, bl.a. grunnet styrket geografisk representasjon. Norsk kulturråd har også over tid belastet Norsk kulturfond for enkelte driftsutgifter knyttet til tilskuddsordninger. Slike utgifter skal etter sin art dekkes av driftsbevilgningen til Norsk kulturråd på post 01. Som følge av dette foreslås 9,4 mill. kroner overført fra kap. 320, post 55 til kap. 320, post 01.

Arbeidet med Den kulturelle skolesekken er fra 2016 organisert i en egen etat underlagt Kulturdepartementet, jf. omtale under kap. 325, post 01. Oppgaver og stillinger som tidligere var knyttet til Den kulturelle skolesekken i Norsk kulturråd, er som følge av dette overført til Kulturtanken. Posten er derfor redusert med 1,5 mill. kroner, mot tilsvarende økning under kap. 325, post 01.

Norsk kulturråd har til nå hatt ansvaret for å administrere statens utstillingsstipend. Departementet foreslår å overføre forvaltningen av ordningen til de 15 regionale kunstsentrene i Norge, koordinert av landsforeningen Kunstsentrene i Norge. Midler til forvaltning av statens utstillingsstipend, 400 000 kroner, foreslås overført til kap. 320, post 55, jf. kap. 321, post 75 og omtale under kap. 320, post 55.

Med referanse til utredningen *Kunstens autonomi og kunstens økonomi* (2015) og notatet *Vurdering av utflytting av administrative oppgaver fra Norsk kulturråd* (2016) foreslås det å gi Kulturrådet i oppdrag å gjennomføre en omstilling for å etablere et nytt kontor under Kulturrådet utenfor Oslo – Kreativt Norge. Målet er at flere kunstnere skal kunne livnære seg av eget kunstnerisk virke,

og at apparatet rundt kunstnerne styrkes. Tilsatte som berøres, vil få sine rettigheter ivaretatt i henhold til det regelverk som gjelder. Medbestemmelse og et godt samarbeid med tilsatte og deres representanter skal vektlegges i omstillingsprosessen. Det foreslås å øke posten med 7 mill. kroner til dette formålet. Se også omtale under programkategori 08.20.

Videre er bevilgningen økt med 10,5 mill. kroner som følge av innføring av forenklet modell for premieinnbetaling til Statens pensjonskasse, jf. omtale under Del I Innledning.

Posten kan overskrides med inntil samme beløp som Norsk kulturråd får i merinntekter under kap. 3320, post 01 og regnskapsførte inntekter under kap. 3320, post 03, jf. forslag til vedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til oppdrag som finansieres med eksterne midler.

Bevilgningen på posten kan benyttes i den utstrekning det forekommer inntekter under kap. 3320, post 02.

Bevilgningen er redusert med 10,5 mill. kroner som følge av at midler til forskning, utredning og statistikk m.m. er teknisk overført til kap. 325, post 21, jf. omtale under kap. 325.

Norsk kulturråd anslår at oppdragsinntektene vil reduseres med 5 mill. kroner i 2017. Bevilgningen på posten er redusert i henhold til dette, jf. kap. 3320, post 02. Posten kan overskrides med inntil samme beløp som Norsk kulturråd får i merinntekter under kap. 3320, post 02, jf. forslag til vedtak II.

Post 51 Fond for lyd og bilde

Fondsmidlene fordeles til rettighetshavere innen musikk, scene, film og billedkunst og er en kollektiv kompensasjon for den lovlige kopieringen av deres verker til privat bruk.

Det er også avsatt midler til en kompensasjonsordning med individuell fordeling til rettighetshavere, jf. omtale under kap. 337, post 70.

Post 55 Norsk kulturfond

Bevilgningen skal dekke ordninger og avsetninger under Norsk kulturfond.

Norsk kulturfond forvaltes av Norsk kulturråd. Samlet foreslås det bevilget 894 mill. kroner til Norsk kulturfond, fordelt slik:

	(i 1 000 kr)		
	2015	2016	2017
Allmenne kulturformål	78 737	81 256	81 132
Visuell kunst	90 556	102 618	107 980
Musikkformål	258 221	353 998	356 562
Scenekunstformål	131 657	138 907	139 281
Litteraturformål	177 056	178 265	178 774
Kulturvernformål	29 487	30 174	30 227
Sum	765 714	885 218	893 956

Tabellen viser *bevilget* beløp for 2015 og 2016, og forslag til bevilgning i 2017

Midlene fordeles på bakgrunn av kunst- og kulturfaglige vurderinger og kan nyttes til enkeltstående og flerårige prosjekter og til tiltak av mer varig karakter.

Norsk kulturråd har anledning til å omdisponere mellom avsetningene til de ulike formålene, jf. omtale under rapportdelen av dette kapitlet.

Institusjoner mv. med fast årlig tilskudd over statsbudsjettet skal som hovedregel ikke innvilges tilskudd fra Norsk kulturfond. Unntak kan vurderes, bl.a. for å fremme institusjonenes samarbeid med det frie feltet.

Midler til Norsk kulturfond er til og med 2016 bevilget over 55-poster under ulike fagkapitler. For å gi en bedre oversikt over de ulike saksområdene og resultatene av tidligere års bevilgninger (rapportdelen) foreslås bevilgningen til Norsk kulturfond (post 55), under kapitlene 322, 323, 324, 326 og 328 overført til denne posten, jf. tabellen ovenfor.

Statens utstillingsstipend skal støtte opp under visuelle kunstneres vilkår og styrke profesjonaliteten i utstillingsvirksomheten i kommuner og fylkeskommuner. Forvaltning av ordningen foreslås overført fra Norsk kulturråd til de 15 regionale kunstsentrene i Norge og koordinert av Kunstsentrene i Norge (KiN). Regionaliseringen av ordningen skal bidra til spredning av kulturmaktt på kunstfeltet og styrke kompetansen i de regionale fagmiljøene. I henhold til dette foreslås midler til forvaltning av ordningen, 400 000 kroner, og stipendmidlene, 4,8 mill. kroner, overført til denne posten fra hhv. kap. 320, post 01 og kap. 321, post 75, jf. omtale under disse postene.

Etter Stortingets vedtak om å avvikle knutepunktordningen har Norsk kulturråd overtatt ansvaret for hele festivalfeltet. Kulturrådet arbeider med å legge om sin festivalstøtteordning for å ivareta hele festivalfeltet i tråd med de føringer Stortinget har

vedtatt. Denne prosessen er planlagt ferdigstilt innen utgangen av 2016, og endringene skal implementeres fra budsjettåret 2018. For budsjettåret 2017 har Kulturrådet, for å sikre den nødvendige forutsigbarheten for festivalene, besluttet å videreføre tilskuddene til de tidligere knutepunktfestivalene på samme nivå som i 2016. Kristiansund Kirke, Kunst, Kulturfestival er teknisk overført til posten fra kap. 320, post 79, og vil fra og med 2017 forvaltes av Kulturrådet, som resten av festivalfeltet.

Fra 2017 er tilskuddet til Jødisk kulturfestival i Trondheim lagt inn under Jødisk museum i Trondheim. I henhold til dette foreslås 400 000 kroner overført fra kap. 320, post 55 til kap. 328, post 78, jf. omtale under kap. 328, post 78.

Rapport 2015

Rapporten nedenfor gir en samlet vurdering av måloppnåelsen basert på den årlige rapporteringen fra Norsk kulturråd om Norsk kulturfond og Fond for lyd og bilde om oppnådde resultater. For øvrige formål som tidligere var budsjettert under kapitlet, men som nå er overført til andre budsjettkapitler, vises det til rapport under hhv. kap. 322 og kap. 325.

Målet med bevilgningen til Norsk kulturråd i 2015 var å legge til rette for produksjon, formidling og etterspørsel av ulike kunstuttrykk.

Samlet sett vurderer departementet måloppnåelsen for bevilgningen til Norsk kulturråd å være tilfredsstillende, jf. rapportering nedenfor.

Norsk kulturfond

Norsk kulturfond forvaltes av Norsk kulturråd. Kulturfondet har som formål å styrke samtidens kunst- og kulturuttrykk, bevare, dokumentere og

formidle kulturarv og gjøre kunst og kultur tilgjengelig for flest mulig.

Siden det inntil 2016 ble bevilget midler over 55-poster under ulike fagkapitler, ble det også rap-

portert under de respektive kapitlene. For 2015 er rapporteringen samlet under kap. 320.

Norsk kulturfond – disponering av midler 2015 og plantall 2016

	(i 1 000 kr)	
	2015	2016
Allmenne kulturformål	70 046	59 793
Visuell kunst	98 399	112 666
Musikkformål	257 858	355 319
Scenekunstformål	131 168	147 660
Litteraturformål	176 871	177 777
Kulturvernformål	31 372	32 003
Sum	765 714	885 218

Økningen i fondsmidler fra 2015 til 2016 skyldes i all hovedsak teknisk overføring av midler til Norsk kulturfond som følge av avvikling av knutepunktordningen under Kulturdepartementet og overføring av de fleste festivalene under denne ordningen til fondet.

Fullmakten til å omdisponere mellom fondets avsetninger i 2015 har i hovedsak vært benyttet til

å flytte tilskudd til tiltak mellom fagområder for å oppnå god faglig sammenheng mellom tiltakene på det enkelte området. Omdisponeringene berørte om lag 3 pst. av den samlede fondsavsetningen. I tillegg har rådet prioritert forsøksvirksomhet og fagområdene litteratur, kulturvern og visuell kunst.

Tabell 4.1 Søknader og tildelinger 2015

	Søknader	Tildelinger
Allmenne kulturformål	878	228
Visuell kunst	1 388	509
Musikk	3 622	1328
Scenekunst	1 200	352
Litteratur – ekskl. innkjøpsordningene for litteratur	437	194
Innkjøpsordningene for litteratur	988	573
Tidsskrift og periodiske publikasjoner	107	75
Kulturvern	360	114
Totalt inkl. innkjøpsordningene for litteratur	8 980	3 373
Totalt ekskl. innkjøpsordningene for litteratur	7 992	2 800

Kilde: Norsk kulturråd

Fra 2015 ble 67 tiltak teknisk overført fra kap. 320, post 74 til post 55 Norsk kulturfond under kapitlene 320, 322, 323, 324, 326 og 328. Tiltakene inngår i det totale antallet søknader og tildelinger for 2015.

Antall søknader til fondet, ekskl. innkjøpsordningene for litteratur, økte med vel 600 eller 8 pst. fra 2014 til 2015. Antall tildelinger, ekskl. innkjøps-

ordningene for litteratur, økte med vel 350 eller nær 15 pst.

Allmenne kulturformål

Avsetningen til allmenne kulturformål omfattet i 2015 ordninger og avsetninger til ulike tverrfaglige tiltak, herunder rom for kunst, forskning og utvikling, barne- og ungdomskultur og andre formål. Avsetningene har bidratt til nye produksjons- og formidlingsarenaer for samtidskunst, nyskapende og engasjerende kunst og kultur av høy kvalitet for barn og unge. Videre har avsetningene bidratt til utvikling av forskningsbasert kunnskap til nytte for kunst- og kulturfeltet samt realisering av tverrfaglige og nyskapende prosjekter. I 2015 var forholdet mellom søknadssum og tildelt sum 32 pst. Tilsvarende tall for 2013 og 2014 var henholdsvis 18 pst. og 25 pst.

Forskning og utvikling

Kulturrådets forsknings- og evalueringsarbeid skal framskaffe og formidle forskningsbasert kunnskap for Kulturrådet og kulturlivet for øvrig. I 2015 arbeidet Kulturrådet med åtte forsknings- og utviklingsprosjekter og tre evalueringer. Hovedsatsingen var forskningsprogrammet *Kunst, kultur og kvalitet*, med lansering av en antologi og tildeling av forskningsmidler til 13 prosjekter. Kulturrådet har siden 2013 samarbeidet med Kulturdepartementet om utvikling av bransjestatistikk for musikk, litteratur og visuell kunst. Videre ble det i 2015 blant annet publisert en utredning om scenekunstheltet, to forskningsrapporter om kulturarenaer samt boken om Norsk kulturråds historie, *Eit eige rom*. Kulturrådet legger vekt på formidling av ny kunnskap og arrangerte i 2015 seks større FoU-seminarer og lanserte 12 publikasjoner.

Visuell kunst

Avsetningen til visuell kunst ble i 2015 nyttet til tilskudd til produksjon og formidling, samt et pilotprosjekt for arkivering og bevaring av videokunst. Gjennom ulike støtteordninger har midlene bidratt til utvikling og aktivitet på høyt kvalitetsnivå innenfor hele bredden av produksjon, formidling og dokumentasjon, og av uttrykk innenfor alle sjangre.

Avsetningen til visuell kunst ble i 2015 økt med 8 mill. kroner til arrangører i det visuelle kunstfeltet. På bakgrunn av økningene opprettet Kulturrådet en ny arrangørstøtteordning for

kunstnerdrevne visningssteder og kunstfestivaler. Sammen med overføringen av tiltak fra tidligere kap. 320, post 74 har Kulturrådet gjennom dette i større grad enn tidligere fått mulighet til å se institusjoner, kunstnerskap og publikum i det visuelle kunstfeltet i et helhetlig perspektiv.

I 2015 var forholdet mellom søknadssum og avsetning 32 pst., og 37 pst. av søknadene ble innvilget.

Musikkformål

Avsetningen til musikkformål ble i 2015 nyttet til produksjon og formidling av musikk. Gjennom ulike støtteordninger har midlene bidratt til utvikling og aktivitet på høyt kvalitetsnivå innenfor hele bredden av produksjon, formidling og dokumentasjon, og av uttrykk innenfor alle sjangre.

For 2015 ble Kulturrådets støtteordning for musikkensembler styrket med 10 mill. kroner til kor på høyt nivå. Tilskuddene fra ensemblestøtten har i 2015 bidratt til betydelige økninger til profesjonelle kor og vokalensembler i hele landet.

I 2015 var forholdet mellom søknadssum og avsetning 35 pst., og 37 pst. av søknadene ble innvilget.

Scenekunstformål

Avsetningen til scenekunstformål ble i 2015 nyttet til produksjon og formidling av scenekunst på høyt kunstnerisk og faglig nivå. Gjennom ulike støtteordninger har midlene bidratt til nyskaping, utvikling og samarbeid på tvers av uttrykksformer og sjangre, videreutvikling av infrastruktur for produksjon og formidling, samt formidling til publikum på et mangfold av arenaer i inn- og utland.

I 2015 var forholdet mellom søknadssum og avsetning 27 pst., og 29 pst. av søknadene ble innvilget.

Litteraturformål

I 2015 avsluttet Kulturrådet en gjennomgang og modernisering av samtlige litteraturstøtteordninger. Omleggingen av litteraturstøtteordningene har ført til at alle former for tilskudd nå er samlet under fem støtteordninger: litteraturprosjekt, litteraturproduksjon, innkjøpsordninger, litteraturformidling og driftstøtte (tverrfaglig). Endringene innebærer bl.a. at e-bøker er en standard del av innkjøpsordningene, ny fordelingsnøkkel for distribusjon av bøkene til bibliotekene, forenkling av betalingsmodellene, tydeliggjøring av kvalitets-

kravene og avvikling av ankenemndene. Innenfor enkelte sjangre er nynorsk prioritert, ved at utgivelser på nynorsk gir ekstra betaling både til forfatter og forlag.

Avsetningen til innkjøpsordningene for barne- og ungdomslitteratur ble i 2015 økt med 5 mill. kroner. Mens de nye retningslinjene for innkjøpsordningene innebar at antallet titler ble redusert, medførte økningen at Kulturrådet kunne opprett-

holde antall innkjøpte eksemplarer av barne- og ungdomslitteratur på 1 550. Dette ble fordelt på 1 480 papirbøker og 70 e-bøker.

Prøveprosjektet for innkjøp av oversatt sakprosa fortsatte i 2015, og i forbindelse med gjennomgang av oversatt litteratur i 2016, ble det bestemt å innføre én felles ordning for innkjøp av oversatt litteratur.

Tabell 4.2 Innkjøpsordningene for litteratur – antall innkjøpte titler i 2013–2015

	2013	2014	2015
Skjønnlitteratur – voksne	245	246	236
Skjønnlitteratur – barn/unge	140	133	118
Oversatt skjønnlitteratur	130	129	105
Sakprosa barn/unge	24	20	20
Sakprosa	85	79	67
Oversatt sakprosa			11
Tegneserier	11	18	16
Samlet antall innkjøpte titler	635	625	573

Tabell 4.3 Norsk kulturråds fordeling av midler i 2014–2015 til litteraturformål (1000 kroner)

	Avsetning 2014	Avsetning 2015
Innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur, voksne	44 928	46 500
Innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur, barn og unge	28 800	33 000
Innkjøpsordningen for oversatt skjønnlitteratur (inkl. prøveordning med innkjøp av oversatt sakprosa)	13 200	13 500
Innkjøpsordningen for ny norsk sakprosa, barn og unge	6 118	7 100
Innkjøpsordningen for nye norske tegneserier	2 000	2 254
Innkjøpsordningen for ny norsk sakprosa	20 640	22 500
Produksjonsstøtte til klassikere	470	470
Produksjonsstøtte til bildebøker for barn	1 500	1 500
Produksjonsstøtte til tegneserier	2 400	2 400
Nynorsk litteraturstøtte	2 000	1 200
Litteraturfestivaler	4 280	4 800
Andre formål litteratur	5 500	5 500
Produksjonsstøtte til periodiske publikasjoner – tidsskrift	8 450	8 550
Produksjonsstøtte til periodiske publikasjoner – ukeaviser	14 566	14 566
Driftsstøtte	0	13 031
Sum avsetning	154 952	176 871

Kulturvernformål

Avsetningen til kulturvern skal stimulere prosjektbasert arbeid med innsamling, dokumentasjon, bevaring og formidling av materiale. Dette utgjør et viktig grunnlag for økt kunnskap om historie, kunst, kulturer og samfunnsliv i Norge i fortid og samtid. Det var et særskilt mål i 2015 å stimulere til vern og videreføring av immateriell kulturarv.

Norsk kulturråd har også i 2015 vektlagt prosjektstøtte til dokumentasjon og formidling av em-

ner utvalget vurderer som forsømte, bl.a. kultur og levesett langs kysten, kulturelt mangfold, og vekselspill mellom mennesker og natur.

Forholdet mellom søknadsbeløp og tildeling var 23 pst. og 32 pst., av søknadene ble innvilget.

Norsk kulturfond: Fylkesvis fordeling av søknader og tildelinger

Tilskudd fra Norsk kulturfond i 2015 er fordelt til mottakere i alle landets fylker.

Tabell 4.4 Norsk kulturfond: Forhold mellom antall søknader og antall tildelinger fordelt på fylke – i 2015 og gjennomsnitt for 2011–2015

Fylke	Antall søknader 2015	Gjennomsnittlig søknadstall 2011–2015	Antall tildelinger 2015	Gjennomsnittlig tildelingstall 2011–2015	Tildelingsprosent 2015	Gjennomsnittlig tildelingsprosent 2011–2015
Akershus	553	483	151	139	27,3	28,8
Aust-Agder	83	79	31	29	37,3	36,7
Buskerud	210	180	68	67	32,4	37,2
Finnmark	129	108	42	39	32,6	36,1
Hedmark	129	117	41	38	31,8	32,5
Hordaland	884	789	294	290	33,3	36,8
Møre og Romsdal	136	118	44	37	32,4	31,4
Nordland	260	218	98	92	37,7	42,2
Nord-Trøndelag	91	112	30	26	33	23,2
Oppland	163	161	62	55	38	34,2
Oslo	3207	3032	1147	1132	35,8	37,3
Rogaland	284	273	98	96	34,5	35,2
Sogn og Fjordane	118	104	37	41	31,4	39,4
Svalbard ¹	2	2	1	1	50	50,0
Sør-Trøndelag	484	436	181	161	37,4	36,9
Telemark	234	190	65	63	27,8	33,2
Troms	238	230	98	88	41,2	38,3
Vest-Agder	156	143	68	51	43,6	35,7
Vestfold	161	150	42	39	26,1	26,0
Østfold	235	190	62	55	26,4	28,9
Utlandet ¹	96	99	36	33	37,5	33,3

¹ På grunn av innføring av nytt søknadssystem fra 2014 er Svalbard og utlandet med som egne kategorier under fylkesfordelingen fra 2014.

Tabell 4.5 Norsk kulturfond: Forhold mellom søknadssum og tildelingssum fordelt på fylke – i 2015 og gjennomsnitt for 2011–2015 (i hele 1000 kr)

Fylke	Søkt sum 2015	Søkt sum – gjennomsnitt 2011–2015	Tildelt sum 2015	Tildelt sum gjennomsnitt 2011–2015	Tildelings- prosent 2015	Gjennom- snittlig tildelings- prosent 2011–2015
Akershus	150 611	110 706	22 764	23 077	15,1	20,8
Aust-Agder	10 190	11 975	4 718	3 359	46,3	28,1
Buskerud	46 952	35 423	12 504	9 799	26,6	27,7
Finnmark	43 695	37 613	8 488	11 177	19,4	29,7
Hedmark	25 203	16 308	4 667	3 142	18,5	19,3
Hordaland	214 513	185 961	68 201	55 577	31,8	29,9
Møre og Romsdal	38 125	21 291	6 438	3 913	16,9	18,4
Nordland	73 360	70 363	28 271	21 585	38,5	30,7
Nord-Trøndelag	22 099	19 081	6 393	4 751	28,9	24,9
Oppland	30 226	29 138	9 433	7 335	31,2	25,2
Oslo	941 745	761 834	339 321	250 707	36,0	32,9
Rogaland	109 573	72 717	24 318	20 096	22,2	27,6
Sogn og Fjordane	15 608	14 892	4 010	4 215	25,7	28,3
Svalbard ¹	330	323	200	200	60,6	61,9
Sør-Trøndelag	137 515	114 972	46 793	31 088	34,0	27,0
Telemark	45 548	36 742	12 633	8 635	27,7	23,5
Troms	69 778	48 388	21 128	14 603	30,3	30,2
Vest-Agder	34 993	32 930	12 319	8 235	35,2	25,0
Vestfold	44 211	47 667	8 619	8 205	19,5	17,2
Østfold	60 957	46 225	8 375	7 296	13,7	15,8
Utlandet ¹	11 735	11 761	2 680	2 954	22,8	25,1

¹ På grunn av innføring av nytt søknadssystem fra 2014 er Svalbard og utlandet med som egne kategorier under fylkesfordelingen fra 2014.

Kilde: Norsk kulturråd

Fond for lyd og bilde

Fondet skal fremme produksjon og formidling av innspillinger av lyd- og filmopptak og fordeles til beste for rettighetshavere innen musikk, scene, film og billedkunst. Bevilgningen til Fond for lyd

og bilde for 2015 var 36,7 mill. kroner, mens faktiske midler til fordeling var 37,5 mill. kroner grunnet tilbakeføring av midler fra ikke fullførte prosjekter tidligere år.

Midlene til Fond for lyd og bilde er de siste tre årene fordelt slik:

Tabell 4.6 Fond for lyd og bilde – fordeling av midler 2013–2015

	(i 1 000 kr)		
	2013	2014	2015
Fonogramproduksjon	8 464	8 925	9 588
Film/video	9 253	9 132	9 619
Musikk	5 189	4 885	5 484
Tekst	2 317	2 191	2 391
Scene	3 910	3 718	4 125
Billedkunst	955	890	1 010
Til disposisjon for styret	4 437	4 387	5 235
Samlet tildelingssum ¹	34 525	34 128	37 453

¹ Samlet tildelingssum inkluderer overføring av ubrukte midler fra tidligere år og tilbakeføring av midler for ikke fullførte prosjekter.

Kilde: Norsk kulturråd

Tilskudd ble i 2015 gitt til prosjekter innenfor produksjon og formidling av lydopptak, konsertvirksomhet og komponering. Det ble også gitt tilskudd til formidling av scenekunstforestillinger, manusutarbeidelse og andre former for tekstpro-

duksjon. Videre ble det gitt støtte til produksjon og formidling av kortfilm, dokumentarfilm, foto, billedkunst og sammensatte prosjekter. Prøveordningen for norsk musikk i norske audiovisuelle produksjoner er videreført i 2015.

Tabell 4.7 Nøkkeltall Fond for lyd og bilde 2013–2014

	2013	2014	2015
Antall søknader	3 197	2 837	2 798
Antall tildelinger	555	469	550
Søknadssum i 1 000 kroner	274 662	263 729	255 264

Kilde: Norsk kulturråd

Kap. 3320 Norsk kulturråd

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Ymse inntekter	7 228	1 558	1 602
02	Inntekter ved oppdrag	7 220	8 000	3 224
03	Refusjon	4 168		
	Sum kap. 3320	18 616	9 558	4 826

Post 01 Ymse inntekter

Posten gjelder inntekter ved Norsk kulturråd, jf. kap. 320, post 01.

Post 02 Inntekter ved oppdrag

Posten gjelder inntekter ved oppdrag, som finansieres av andre. Norsk kulturråd anslår at opp-

dragsinntektene vil reduseres med 5 mill. kroner i 2017. Bevilgningen på posten er redusert i henhold til dette, jf. kap. 320, post 21.

Post 03 Refusjoner

Posten gjelder eventuelle refusjoner, jf. kap. 320, post 01.

Kap. 321 Kunstnerøkonomi

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	13 968		
71	Statsstipend		13 098	14 878
73	Kunstnerstipend m.m., <i>kan overføres</i>	156 384	167 876	170 800
74	Garantiinntekter og langvarige stipend, <i>overslagsbevilgning</i>	123 495	127 228	128 714
75	Vederlagsordninger	172 700	182 098	186 347
	Sum kap. 321	466 547	490 300	500 739

Kapitlet omfatter statsstipend, stipend og garantiinntekter til kunstnere og vederlag til stipendkomiteene. I tillegg omfatter kapitlet bibliotekvederlag, visningsvederlag, utstillingshonorar samt vederlag for framføring av musikk i gudstjenester og seremonier i Den norske kirke og øvrige trosamfunn.

Forvaltningen av statens stipend og garantiinntekter for kunstnere (post 73 og 74) er lagt til Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere, med sekretariat i Norsk kulturråd, jf. kap. 320. Statens kunstnerstipend skal legge til rette for at enkeltkunstnere skal kunne bidra til et mangfoldig og nyskapende kunstliv, og tildeles i hovedsak kunstnere som bor og har sitt virke i Norge. Tildelingen skal kun legge vekt på kunstnerisk aktivitet og kvalitet; det skal ikke tas hensyn til kjønn, medlemskap i kunstnerorganisasjoner, eller religiøs eller politisk oppfatning.

Mål for 2017

Bevilgningen under kapitlet bygger opp under departementets overordnede mål om å bidra til at alle kan få tilgang til kunst og kultur av høy kvalitet og fremme kunstnerisk utvikling og fornyelse.

Målene for bevilgningene til kunstnerformål i 2017 er å

- lette etablering og stimulere utvikling av profesjonelt kunstnerisk virke
- sikre opphavsmenn vederlag for offentlig bruk av åndsverk

Virkemiddelapparatet for å styrke produksjon og etterspørsel av kunstnerisk virke er bredt. Kunstnerpolitiske tiltak inngår derfor i flere kapitler innenfor programkategori 08.20 Kulturformål.

Budsjettforslag 2017

Post 71 Statsstipend

Bevilgningen under denne posten går til statsstipendiater. Departementet fremmer forslag om nytt statsstipend til Javid Afsari Rad og Hans Kolstad.

Bevilgningen er økt med 1,5 mill. kroner som følge av innføring av forenklet modell for premieinnbetaling til Statens pensjonskasse, jf. omtale under Del I Innledning.

Post 73 Kunstnerstipend m.m., kan overføres

Bevilgningen under denne posten går til arbeidsstipend, arbeidsstipend for yngre/nyetablerte kunstnere, diversestipend, diversestipend for nyutdannede kunstnere, æresstipend/-lønn, samt fire stipend til nordiske forfattere. Bevilgningen dekker også vederlag til de ulike stipendkomiteene som gir sakkyndig innstilling om fordeling av midlene til Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere. Stipendkomiteene innstiller antall stipend og stipendbeløp innenfor de rammene som er gitt og innenfor det maksimumsbeløp som departementet har fastsatt for diversestipend.

Diversestipend og diversestipend for nyutdannede kunstnere

Det foreslås avsatt 15,1 mill. kroner til diversestipend og 15,9 mill. kroner til diversestipend for nyutdannede kunstnere i 2017. Utvalget for statens kunstnerstipend kan vurdere eventuell overføring mellom disse ordningene ut fra endringer i kunstnergruppenes sammensetning og behov.

Arbeidsstipend

For 2017 foreslås 500 ordinære arbeidsstipend og arbeidsstipend for yngre/nyetablerte kunstnere. Utvalget for statens kunstnerstipend vurderer antall kvoter fordelt mellom ordinære arbeidsstipend og arbeidsstipend for yngre/nyetablerte kunstnere. Arbeidsstipendets størrelse foreslås økt fra 229 609 kroner til 232 250 kroner.

Andre stipend

Det foreslås avsatt midler til 214 stipend for eldre fortjente kunstnere. Stipendet er på 20 000 kroner. Det vil ikke bli tildelt nye stipender under denne ordningen. To æresstipend og én æreslønn à 200 000 kroner utbetales i 2017.

Post 74 Garantiinntekter og langvarige stipend, overslagsbevilgning

Bevilgningen under denne posten dekker garantiinntekter, stipend for etablerte kunstnere og stipend for seniorkunstnere.

Garantiinntektsordningen utfases fra og med 2013, og det vil ikke bli tildelt nye garantiinntekter. I henhold til forskrift om statens stipend og garantiinntekter for kunstnere kan kunstnere få sin garantiinntektshjemmel omdannet til stipend for etablerte kunstnere og seniorkunstnere.

I løpet av 2017 frigjøres ti garantiinntektshjemler som omdisponeres til stipend for etablerte kunstnere og seniorkunstnere. Det frigjøres også 18 stipend for etablerte kunstnere og seniorkunstnere. Ny tildeling iverksettes når hjemlene blir ledige. Innen rammen for ordningene gir dette 206 garantiinntekter og 288 stipend for etablerte kunstnere og seniorkunstnere.

Post 75 Vederlagsordninger

Posten omfatter bibliotekvederlag, visningsvederlag, utstillingshonorar, filmvederlag samt vederlag for framføring av musikk i gudstjenester og seremonier i kirker og trossamfunn.

Filmvederlagsavtalen foreslås overført til posten fra kap. 334, post 78.

Statens utstillingsstipend foreslås overført til kap. 320, post 55, jf. omtale under kap. 320, post 55.

Bibliotekvederlag

Staten betaler et årlig kollektivt vederlag for utnyttelse av verk som er utgitt i Norge, og som disponeres til utlån i offentlige bibliotek. Ordningen er regulert i lov 29. mai 1987 nr. 23 om bibliotekvederlag. Gjeldende avtale mellom staten og 23 kunstorganisasjoner om bibliotekvederlag gjelder ut 2016. Bibliotekvederlagsordningen vil bli gjennomgått med sikte på ny avtale.

Visningsvederlag

Staten betaler årlig et kollektivt vederlag for offentlig visning av norsk og samisk billedkunst, fotografisk kunst og kunsthåndverk i offentlige eller offentlig støttede institusjoners eie. Ordningen er regulert i lov 28. mai 1993 nr. 52 om vederlag for visning av billedkunst og kunsthåndverk mv. Vederlaget fordeles til godkjente fond som forvaltes av organisasjoner for opphavspersoner innenfor de områder loven gjelder. Avtalen om visningsvederlag ble inngått for perioden 2008–2010 og fornyes deretter automatisk for ett år av gangen inntil den sies opp skriftlig. Departementet har drøftet behovet for en evaluering av ordningen med de aktuelle kunstnerorganisasjonene og vil se nærmere på grunnlaget for en slik eventuell evaluering. I samråd med organisasjonene er det besluttet å la gjeldende avtale virke inntil videre.

Utstillingshonorar

Departementet igangsatte et pilotprosjekt for utstillingshonorar ved statlig støttede visningssteder for visuell kunst i 2014. Ordningen bidrar til at flere kunstnere kan leve av det de skaper, og synliggjør offentlig sektor som kunde og kunstnernes produksjonskostnader ved utstillinger. Formålet med pilotprosjektet er å hente erfaringer til vurdering av en eventuell permanent ordning. Første del av evaluering foretas i 2017, andre del i 2018.

Filmvederlag

Vederlaget omfatter bruk av norske audiovisuelle verk som bibliotekene disponerer til utlån, samt annen statlig bruk av slike verk. Vederlaget utbe-

tales til Norsk filmvederlagsfond. Avtale om filmvederlaget er inngått for perioden 2016–2018.

Vederlag for musikk brukt i gudstjenester m.m.

Vederlaget omfatter framføring ved alle gudstjenester og seremonier. De årlige avtalene framforhandles i løpet av høsten samme år og tar hensyn til siste års pris- og lønnsvekst.

Rapport 2015

I 2015 ble det bevilget midler til ulike stipendordninger som legger til rette for at kunstnere får mulighet til å etablere seg og utvikle kunstnerskap. Dette bidro til et mangfoldig og nyskapende kunstliv i Norge. Det ble også bevilget midler til en rekke vederlagsordninger for å sikre opphavsmenn vederlag. Informasjonen bygger på årlig rapportering fra Statens kunstnerstipend og midler som er fordelt til de respektive vederlagsordningene.

Samlet sett vurderer departementet måloppnåelsen for bevilgningen til kunstnerformål å være tilfredsstillende, jf. rapportering nedenfor.

Statsstipendiatene avgir årlig rapport om sitt arbeid til departementet. Ved utgangen av 2015 var antall statsstipendiater 26.

I 2015 ble 16,1 mill. kroner tildelt 203 søkere til diversestipend for nyutdannede kunstnere.

Av 495 arbeidsstipend ble det tildelt eller videreført 167 arbeidsstipend for yngre/nyetablerte kunstnere. Antall ordinære arbeidsstipend ble i 2015 økt med ett til 328 stipend. Stipendbeløpet for begge stipendtyper ble i 2015 økt til 210 000 kroner.

Til diversestipend ble det utbetalt 15,6 mill. kroner til 404 søkere. To æresstipend og én æreslønn à 200 000 kroner ble utbetalt i 2015.

Maksimumsbeløpet for garantiinntekt økte fra 233 385 kroner per 1. mai 2014 til 233 945 per 1. mai 2015. Antall hjemler i 2015 var 262, som er 167 færre enn i 2014. Frigiorte hjemler er omdisponert til 167 nye stipend for etablerte kunstnere og seniorkunstnere.

Tabell 4.8 Antall søkere og tildelinger av stipend og garantiinntekt

	Søkere		Tildelinger/mottakere	
	2014	2015	2014	2015
Stipend basert på gjennomført utdanning			11	
Arbeidsstipend	2 786	2 761	173/327	173/328
Arbeidsstipend yngre/nyetablerte kunstnere	1 239	1 196	98/167	82/167
Diversestipend	2 609	2 553	474	404
Diversestipend nyutdannede kunstnere	141	249	88	203
Stipend for etablerte kunstnere og seniorkunstnere	1 430	1 201	53	33/220
Stipend for eldre fortjente kunstnere	0	0	243	230
Garantiinntekt	0	0	429	262

For å sikre opphavsmenn vederlag for offentlig bruk av åndsverk ble det i 2015 fordelt midler under følgende ordninger, jf. også tabell 4.9:

- Det ble utbetalt 105,5 mill. kroner i bibliotekvederlag. Dette ble fordelt til 16 fond, som omfatter 24 organisasjoner.
- Det ble fordelt 56,3 mill. kroner som visningsvederlag til Norske billedkunstneres vederlagsfond, Norske kunsthåndverkeres vederlagsfond, Norsk fotografisk fond og Sa-

miske Kunstneres og Forfatteres Vederlagsfond.

- Det ble overført 2,1 mill. kroner i vederlag til TONO i 2015 for framføring av musikk ved gudstjenester og seremonier i Den norske kirke og øvrige trossamfunn.
- Det ble utbetalt 5,7 mill. kroner over kap. 334, post 78 til Norsk filmvederlagsfond for bruk av norske audiovisuelle verk til bibliotekutlån mv.

Tabell 4.9 Utbetalt vederlag for offentlig bruk av åndsverk

	(i mill. kroner)	
	2014	2015
Bibliotekvederlag	103,3	105,5
Visningsvederlag	52,6	56,3
Vederlag for musikk brukt i gudstjenester mm.	2	2,1
Filmvederlag	5,4	5,7

Kap. 322 Bygg og offentlige rom

Post	Betegnelse	(i 1 000 kr)		
		Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	16 875	16 419	18 306
50	Kunst i offentlige rom	24 321	27 578	25 000
55	Norsk kulturfond	90 556	102 618	
70	Nasjonale kulturbygg, <i>kan overføres</i>			178 500
72	Knutepunktinstitusjoner	6 997		
73	Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design	282 434	287 800	
75	Offentlig rom, arkitektur og design	4 334		
78	Ymse faste tiltak	49 904	57 138	3 690
	Sum kap. 322	475 421	491 553	225 496

Innledning

Bevilgningene til bygg og offentlige rom, som tidligere ble gitt over kap. 320 Allmenne kulturformål og kap. 322 Visuell kunst, er fra 2017 samlet under kap. 322 Bygg og offentlige rom. Det er i den forbindelse foreslått følgende tekniske endringer under kapitlet:

Bevilgningen til Nasjonale kulturbygg som i 2016 ble bevilget under kap. 320, post 73, foreslås overført til kap. 322, post 70.

Bevilgningen til Norsk kulturfond som i 2016 ble bevilget under kap. 322, post 55 foreslås overført til kap. 320, post 55. Kap. 322, post 55 foreslås derfor avvirket.

Tilskuddet til Nasjonalmuseet for kunst, design og arkitektur som i 2016 ble bevilget under kap. 322, post 73 foreslås overført til kap. 328, post 70. Kap. 322, post 73 foreslås derfor avvirket.

Tilskuddene til en rekke tiltak knyttet til visuell kunst som i 2016 ble bevilget under kap. 322, post 78, foreslås overført til kap. 328, post 78, jf. også vedlegg 1.

Kapitlet omfatter den statlige virksomheten Kunst i offentlige rom (KORO), investeringstilskudd til nasjonale kulturbygg, og driftstilskudd til flere mindre institusjoner og tiltak innenfor området arkitektur og offentlig rom. Kapitlet omfatter også omtale av statlige byggeprosjekter hvor Kulturdepartementet er oppdragsgivende departement. Midlene som bevilges over dette kapitlet skal gå til å styrke kvaliteten i de bygde omgivelsene.

Tiltak knyttet til bygg, arkitektur og offentlige rom er preget av samspill mellom mange faggrupper og sektorer, nasjonalt og internasjonalt. Flere departementer og deres underliggende etater har viktige tiltak knyttet til de nevnte områder.

Mål for 2017

Bevilgningen under kapitlet bygger opp under departementets overordnede mål om å bidra til at alle kan få tilgang til kunst og kultur av høy kvalitet og å fremme kunstnerisk utvikling og fornyelse.

Målene for bevilgningene til bygg og offentlige rom i 2017 er å legge til rette for:

- produksjon, formidling og etterspørsel av ulike visuelle kunstuttrykk
- oppføring av kulturbygg som har en nasjonal oppgave, en landsomfattende funksjon eller en viktig landsdelsfunksjon

Under kapitlet bevilges det midler til en rekke institusjoner og tiltak som i ulik grad bidrar til å nå disse målene. Institusjonene og tiltakene definerer selv målene for sin virksomhet.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke lønns- og driftsutgifter for Kunst i offentlige rom (KORO), samt evaluerings- og kvalitetsutviklingsarbeid og visse felles tiltak på departementets område.

Bevilgningen er økt med 1,6 mill. kroner som følge av innføring av forenklet modell for premieinnbetaling til Statens pensjonskasse, jf. omtale under Del I Innledning.

Posten kan overskrides med inntil samme beløp som KORO får i merinntekt under kap. 3322, post 01, jf. forslag til vedtak II.

Post 50 Kunst i offentlige rom

Bevilgningen under denne posten skal dekke tilskuddsordninger KORO forvalter utover midler til kunstprosjekt i statlige nybygg, som hovedsakelig tildeles av Kommunal- og moderniseringsdepartementet gjennom Statsbygg. Midlene skal benyttes til innkjøpsordningen for statlige leiebygg og eldre statsbygg, samt delfinansiering av kunst i kommunale og fylkeskommunale bygg, herunder offentlige uterom. Departementet foreslår at KORO får fullmakt til å gi tilsagn til kunstproduk-

sjon på inntil 15,7 mill. kroner ut over bevilgningen i 2017, til disse ordningene.

To permanente nasjonale minnesteder og ett midlertidig minneste skal reises etter 22. juli 2011, jf. omtale i Prop. 1 S (2015–2016). Kostnadsrammen for de tre kunstprosjektene er 35 mill. kroner. I tillegg til denne rammen kommer kostnader for tilrettelegging og tomteervervelser i Hole kommune og tilrettelegging i regjeringskvartalet i Oslo, som dekkes over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett. KORO har det overordnede ansvaret for gjennomføringen av de tre kunstprosjektene i samarbeid med Statsbygg. Det foreslås 5,3 mill. kroner til dette arbeidet i 2017. Det foreslås videre en tilsagnsfullmakt på inntil 5,2 mill. kroner, jf. forslag til vedtak III. Pga. usikkerhet rundt fremdrift og ferdigstillelse av prosjektet vil det kunne påløpe ekstra kostnader, noe som vil kunne innebære behov for utvidelse av rammen. Det er tatt ut søksmål mot staten fra naboene, på grunn av valg av plassering og utforming av minnesteedet i Hole. Dette vil påvirke fremdriften for minnesteedet i Hole.

Samlet foreslås det en tilsagnsfullmakt for 2017 på inntil 20,9 mill. kroner, jf. forslag til vedtak III.

Post 70 Nasjonale kulturbygg, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke tilskudd til bygninger og lokaler for institusjoner og tiltak som har en nasjonal oppgave, en landsomfattende funksjon eller en viktig landsdelsfunksjon. Byggeprosjektene skal dekke behovet for forsvarlig areal, økt funksjonalitet, og/eller økt sikkerhet gjennom ombygging og/eller nybygg. Bygningene skal ha høy arkitektonisk kvalitet.

På posten er det foreslått en bevilgning på 178,5 mill. kroner til nasjonale kulturbygg i 2017. Dette inkluderer 15 mill. kroner i engangstilskudd i forbindelse med tiltakspakken mot økt ledighet, nærmere omtalt i Del I, et tilskudd som i 2017 foreslås å tilfalle et båtprosjekt i regi av KODE – Kunstmuseene i Bergen. I tillegg foreslår departementet en tilsagnsfullmakt på 607,8 mill. kroner utover bevilgningen for 2017, jf. forslag til vedtak III. Forslag til fordeling av bevilgning og nye tilsagn framgår av tabell og omtale nedenfor:

(i mill. kroner)					
Prosjekter	Vedtaksår	Samlet tilskudd	Tidligere bevilget	Forslag 2017	Gjenstår til senere år
Norsk Folkemuseum, <i>Bybygg</i> , Oslo	2013	80,0	68,0	7,0	5,0
Munchmuseet, nybygg i Bjørvika, Oslo	2014	605,0	0,0	100,0	505,0
Museum Nord, vernebygg <i>MS Finnmarken</i> , Stokmarknes	2014	40,0	28,0	4,0	8,0
Norsk Folkemuseum, Båthallen, Norsk Maritimt Museum, Oslo	2015	29,0	12,0	10,0	7,0
Landsdelsscene for dans, Ål kulturhus, Hallingdal	2015	13,2	7,9	1,3	4,0
Dalane folkemuseum, Jøssingfjord vitenmuseum, Nedre Hellen kraftstasjon	2015	26,0	11,0	4,0	11,0
Norsk luftfartsmuseum, utstilling sivil luftfart, Bodø	2015	10,0	6,0	2,0	2,0
Nordlandsmuseet, « <i>Anna Karoline</i> » Norsk jektefartsmuseum, Bodø	2015	33,7	4,0	4,0	25,7
Museum Stavanger, nytt grafisk museum, Stavanger		30,0	0,0	5,0	25,0
KODE – Kunstmuseene i Bergen, Ombygging av KODE 1, Bergen		26,0	0,0	15,9	10,1
Nordmøre museum, Geitbåtmuseet, rehabilitering, Halså		7,0	0,0	4,0	3,0
Museum Midt, Spillum sag besøksbygg, Namsos		3,8	0,0	3,8	0,0
Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark, fellesmagasin Gjenreisningsmuseet, Hammerfest		4,5	0,0	2,5	2,0
KODE – Kunstmuseene i Bergen, ny elektrisk passasjerbåt til <i>Lysøen</i> , Os		15,0	0,0	15,0	0,0
Sum		923,2	136,9	178,5	607,8

For 2017 foreslås følgende nye prosjekter:

Museum Stavanger, nytt grafisk museum, Stavanger

Museum Stavanger vil oppføre et nybygg for Norsk grafisk museum inkludert nye utstillinger, tilpasning til eksisterende bygg ved samlokalisering med Norsk hermetikkmuseum samt opparbeiding av uteområde. Prosjektet planlegges realisert i samarbeid med Stavanger kommune. Prosjektet har en ramme på 90 mill. kroner, hvorav staten forventes å bidra med 30 mill. kroner.

KODE – Kunstmuseene i Bergen, ombygging av KODE 1, Bergen

Museumsbygget KODE 1 ved Byparken i Bergen sentrum skal oppgraderes slik at det fyller moderne krav til funksjonalitet, sikkerhet og tilgjengelighet. Publikum skal få tilgang til en betydelig større del av samlingen enn i dag. Ombyggingen skal også føre til sikrere og mer synlig og effektiv samlingsforvaltning. Prosjektet har en ramme på 80 mill. kroner, hvorav staten forventes å bidra med 26 mill. kroner.

Nordmøre museum, Geitbåtmuseet, rehabilitering, Halså

Nordmøre museums avdeling Geitbåtmuseet ligger i Halså kommune, og er lokalisert i bygningen etter Enge Tresliperi fra 1912. Bygget er i dårlig stand, og prosjektet omfatter istandsetting og restaurering av lokalene for oppbevaring av museets viktige samling bestående av 48 båter, den eldste fra midten av 1800-tallet. Museets spesialoppgave er knyttet til klinkbygde båter fra Nordmøre, alt fra små færingar til kirkebåt og krøtterbåt. Staten forventes å bidra med 7 mill. kroner til prosjektet, tilsvarende 1/3 av de samlede kostnadene.

Museum Midt, Spillum sag besøksbygg, Namsos

Norsk Sagbruksmuseum utenfor Namsos sentrum åpnet for publikum i 1991. Det er en avdeling under det konsoliderte Museum Midt og forvalter Spillum Dampsag og Høvleri som står blant de 15 høyest prioriterte kulturminnene på Riksantikvarens verneplan for tekniske og industrielle kulturminner. Museum Midt vil bygge et besøks-senter for å legge til rette for økt formidling og aktiviteter for publikum ved anlegget. Prosjektet innebærer rehabilitering og modernisering av en eksisterende lagerbygning. Prosjektet har en ramme på 12,8 mill. kroner, hvorav staten forventes å bidra med 3,8 mill. kroner.

Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark, fellesmagasin Gjenreisningsmuseet, Hammerfest

Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark vil skape et fellesmagasin for museets avdelinger ved å bygge om kjelleren i museets lokaler i Hammerfest. Museet har per i dag ikke tilgang til tilfredsstillende magasinforhold. Det er vedtatt lokal og regional finansiering for 2/3 av byggekostnadene. Staten forventes å bidra med 4,5 mill. kroner til prosjektet.

For 2017 foreslås følgende prosjekt under tiltakspakken mot økt ledighet – kulturbygg:

KODE – Kunstmuseene i Bergen, ny elektrisk passasjerbåt til Lysøen, Os

Ole Bulls hjem *Lysøen* er en kunst- og kulturhistorisk attraksjon i Os kommune utenfor Bergen. Tilgjengeligheten er avhengig av båttransport, men eksisterende båt er utdatert. KODE har derfor i lengre tid arbeidet med spesifikasjonene for en ny båt, og prosjektet er klart for anbudsinnhentelse.

Det er lagt opp til en båt med miljøvennlig elektrisk motor. Regjeringen foreslår et engangstilskudd fra tiltakspakken på 15 mill. kroner til dette prosjektet.

Post 78 Ymse faste tiltak

Bevilgningen på posten er redusert som følge av forslag om overføring av tilskudd til tiltak til kap. 328, post 78, jf. vedlegg 1 og omtale i kapitlets innledning.

Det er foreslått et tilskudd på 0,3 mill. kroner til forvaltning m.m. av A.C. Houens Fonds Diplom som er statens eldste og høyeste utmerkelse for fremragende arkitektur. Styret for Norske Arkitekters Landsforbund har vært jury, og forbundet har ivaretatt forvaltningen t.o.m. 2016. Nasjonalmuseet skal heretter ivareta arbeidet med forvaltningen m.m. i nært samarbeid med Norske Arkitekters Landsforbund.

Oversikt over hvilke tiltak det foreslås midler til i 2017 under denne posten, framgår av vedlegg 1.

Tilskuddene til Bergen Kunsthall, Bomuldsfabriken Kunsthall, Designtreff BeyondRisør, Kunstnerne Hus, Nordisk Kunstnarsenter Dale, Norwegian Crafts, Office for Contemporary Art Norway (OCA), Statens Kunstutstilling (Norske Billedkunstnere) og Vestfossen Kunstlaboratorium som i 2016 ble bevilget under kap. 322, post 78 foreslås overført til kap. 328, post 78.

Statlige byggeprosjekter

For statlige etater, store nasjonale institusjoner og samiske prosjekter er gjeldende praksis at bygg normalt oppføres i regi av Statsbygg. Midler til slike prosjekter fremmes over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett. Prosjekter som gjennomføres innenfor husleieordningen i staten, finansieres over kapittel 2445 Statsbygg og øvrige prosjekter normalt over kapittel 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen.

Det fremmes forslag om igangsetting av nye prosjekter over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett med Kulturdepartementet som oppdragsgiver i 2017. Det gjelder nytt sikringsmagasin for Nasjonalbiblioteket og nytt magasin for Arkivverket i Mo i Rana og nybygg for Norsk helsearkiv på Tynset, jf. omtale av bevilgningsforslaget under kap. 2445 Statsbygg, post 31 Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, samt overordnet omtale av Regjeringens modell for arkivprosjektet under programkategori 08.20.

Det planlegges rehabilitering av Nationaltheatret. Det er gjennomført konseptvalgutredning og ekstern kvalitetssikring KS1. Det legges opp til at det i 2017 skal gjennomføres en avklaringsfase for prosjektet. Arbeidet skal skje i tråd med nye retningslinjer fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet for bedre styringsgrunnlag for tidlig fase av statlige byggeprosjekter.

Nasjonalmuseets nybygg på Vestbanen

Utgiftene til byggeprosjektet til Nasjonalmuseets nybygg på Vestbanen bevilges over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, kap. 2445, post 33 Videreføring av ordinære byggeprosjekter.

Utgiftene til løst brukerstyr i det nye museet bevilges over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

Statsbygg organiserer og styrer brukerstyrsprosjektet som en integrert del av byggeprosjektet, men likevel slik at det framgår at selve byggeprosjektet og brukerstyrsprosjektet finansieres over separate budsjettposter.

Rapport 2015

Rapporten under omfatter de tiltak som er omtalt under budsjettforslag 2017 under kapitlet for bygg og offentlige rom. For bevilgninger hvor det for 2017 er foreslått tekniske endringer knyttet til kapittel- og postplassering, er rapport for 2015 omtalt under samme kapittel som bevilgningsforslag for 2017.

Målene for bevilgningene til bygg og offentlige rom i 2015, var å legge til rette for produksjon,

formidling og etterspørsel av ulike visuelle kunstuttrykk samt oppføring av kulturbygg som har en nasjonal oppgave, en landsomfattende funksjon eller en viktig landsdelsfunksjon.

Rapporten under omfatter resultatene av disse bevilgningene, med unntak av avsetningen til det visuelle kunstfeltet under Norsk kulturfond, herunder avsetningen til Rom for kunst, som rapporteres under kap. 320.

Institusjonene avgir en utvidet rapport om sin virksomhet eller byggeprosjekt til departementet. Rapporten inngår i en samlet vurdering av institusjonenes eller prosjektenes måloppnåelse. For det enkelte tiltak varierer ofte aktiviteten, publikumsoppslutningen og det økonomiske resultatet fra et år til et annet.

Samlet sett vurderer departementet måloppnåelsen for bevilgningene til bygg og offentlige rom for å være tilfredsstillende, jf. rapportering nedenfor.

Kunst i offentlige rom (KORO)

KORO produserer, forvalter og formidler kunstprosjekter på fellesarenaer hvor folk ferdes og oppholder seg. KORO forvalter i dag fire statlige kunstordninger. KORO har prosjektlederansvar i alle prosjekter som settes i gang i kunstordningen for statlige nybygg og forvalter i tillegg tre søkbare tilskuddsordninger, jf. omtalen under post 50.

I 2015 var KORO prosjektleder, produsent og/eller tilskuddsgiver i 250 prosjekter. Produksjon av kunsten, og spesielt den bygningsintegrerte kunsten, strekker seg normalt fra tre til fire år. De fleste kunstprosjektene omfatter mer enn ett kunstverk, og antallet varierer mellom 1 og 50 verk per prosjekt. Dette medførte oppdrag og inntekter til 87 kunstnere og 88 kunstkonsulenter.

Tabell 4.10 KORO – antall prosjekter i arbeid 2013–2015

	2013	2014	2015
Statlige bygg	81	97	98
Leiebygg/eldre statsbygg	17	13	18
Kommunale og fylkeskommunale bygg	108	94	86
Offentlige uterom	44	38	48
Sum	250	242	250

Kilde: KORO

I tabellen ovenfor inngår også prosjekt på oppdrag fra Kulturdepartementet til KORO's arbeid med minnesteder etter 22. juli.

KORO's virksomhet ble evaluert i 2014, rapporten forelå i februar 2015. Departementet har som ledd i oppfølgingen av rapporten bl.a. igangsatt en

gjennomgang av tilskuddsordningene under post 50.

I 2015 innledet KORO en satsing på stedsutvikling, og arbeidet med å styrke det regionale samarbeidet rundt den kommunale kunstordningen KOM ble tillagt stor vekt.

Forvaltningen av samlingen er forbedret ved å i større grad involvere mottakerne av kunsten i re-

gistering og oppfølging av tilstanden via KOROs nettside. KORO har styrket kunstformidlingen med nye nettsider for ulike målgrupper, samarbeid om masterutdanninger for kunstnere, kuratorer og produsenter innen offentlig kunst og samarbeid med Kunstkritikk. Det er innført elektronisk søknadsverktøy for de tre søkbare ordningene.

Nasjonale kulturbygg

Tabell 4.11 Status 2015 i byggeprosjekter som har fått tilskudd/tilsagn fra posten Nasjonale kulturbygg

Byggeprosjekt	Status
Lillehammer kunstmuseum	Åpnet januar 2016
Østfoldmuseene – formidlingsbygg	Åpnet juli 2016
Norsk Folkemuseum, Bybygg, Oslo	Under gjennomføring
Romsdalsmuseet, <i>Kronen på verket</i> , Molde	Åpnet februar 2016
Munchmuseet, nybygg i Bjørvika, Oslo	Under gjennomføring
Vestfoldmuseene, Hvalfangstmuseet, Sandefjord	Under gjennomføring
Bymuseet i Bergen, visningssenter Gamle Bergen	Under gjennomføring
Museum Nord, vernebygg <i>MS Finnmarken</i> , Stokmarknes	Under gjennomføring
Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark, Nordkappmuseet, Honningsvåg	Åpnet juni 2016
Stiftelsen Horisont, Melahuset, Oslo	Under gjennomføring
Norsk Folkemuseum, <i>Båthallen</i> , Oslo	Under gjennomføring
Lillehammer museum, Norsk Olympisk Museum, Lillehammer	Åpnet februar 2016
Landsdelsscene for dans, Ål kulturhus, Hallingdal	Under gjennomføring
Dalane folkemuseum, Jøssingfjord vitenmuseum, Nedre Hellen kraftstasjon	Under gjennomføring
Museene i Sør-Trøndelag, Sverresborg byavdeling, Trondheim	Under gjennomføring
Norsk luftfartsmuseum, utstilling sivil luftfart, Bodø	Under gjennomføring
Nordlandsmuseet, « <i>Anna Karoline</i> », Norsk jektefartsmuseum, Bodø	Under gjennomføring
Nord-Troms museum, utstilling <i>Halti</i> , Storslett	Åpnet oktober 2015
Sør-Troms museum, <i>Allmenningr</i> , Harstad	Under gjennomføring
Rogaland Teater, Stavanger, vedlikehold	Under gjennomføring
Den Nationale Scene, Bergen, vedlikehold	Under gjennomføring
Jærmuseet – Vitenfabrikken	Under gjennomføring
Museum Stavanger, rehabilitering av publikumsmottak og utstilling	Under gjennomføring
Bymuseet i Bergen, basisutstilling Bryggens Museum	Under gjennomføring
Vest-Agder-museet, D/S Hestmanden, restaurering og formidlingsprosjekt	Under gjennomføring

Statlige byggeprosjekter

Tabell 4.12 Status 2015 i prosjekter som utføres av Statsbygg på vegne av Kulturdepartementet

Prosjekt i regi av Statsbygg	Status
Nytt automatlager for Nasjonalbiblioteket i Rana	Ferdigstilt i 2015.
Bygg for Musea i Sogn og Fjordane, avdeling Norsk Reiselivsmuseum	Ferdigstilt. Offisiell åpning av bygget fant sted i april 2016.
Nytt bygg for Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design	I gjennomføringsfase – oppdrag om detaljprosjektering og bygging gitt i juni 2013. Aktiviteter som ble gjennomført på tomten i 2015, inkluderer grunnarbeider og klargjøring av byggegropen med graving, pigging, spunting og peling samt igangsetting av oppføring av råbygget.
Forprosjekt for nytt sikringsmagasin for Nasjonalbiblioteket i Rana	Forprosjekt ferdigstilt i 2014.
Forprosjekt for nytt sentraldepot for Arkivverket, Tynset	Regjeringen la i Prop. 1 S (2015–2016) fram forslag om å legge et digitaliseringsanlegg på Tynset, mens magasinering av papirarkiv lokaliseres et annet sted.
Nye lokaler for Saemien Sijte	Stortinget vedtok i forbindelse med statsbudsjettet for 2015 bevilgning til nytt forprosjekt for et rimeligere nybygg for museet. Arbeidet igangsatt i 2015.
<i>Andre byggrelaterte planer:</i>	
Konseptvalgutredning og KS1 for oppgradering og utvikling av Nationaltheatret	Ekstern kvalitetssikring KS1 av konseptvalgutredningen ble ferdigstilt i oktober 2015.
Konseptvalgutredning for rehabilitering av Den Nationale Scene	Konseptvalgutredning ble ferdigstilt i desember 2015, skal gjennomgå ekstern kvalitetssikring KS1.

Kap. 3322 Bygg og offentlige rom

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Ymse inntekter	398	125	129
	Sum kap. 3322	398	125	129

Post 01 Ymse inntekter

Posten gjelder inntekter knyttet til prosjekter i regi av Kunst i offentlige rom (KORO) m.m., jf. kap. 322, post 01.

Kap. 323 Musikk og scenekunst

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	162 940	163 950	90 333
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>			61 128
55	Norsk kulturfond	259 043	353 998	
60	Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge	19 959	20 338	20 690
70	Nasjonale institusjoner	279 779	287 547	1 434 000
71	Region-/landsdelsinstitusjoner	240 026	244 587	756 680
72	Knutepunktinstitusjoner	82 138		
73	Region- og distriktsopera			56 470
78	Ymse faste tiltak	124 608	124 264	273 432
	Sum kap. 323	1 168 493	1 194 684	2 692 733

Innledning

Kapitlet omfatter de statlige bevilgningene til Riksteatret, tilskudd til nasjonale og regionale musikk- og scenekunstinstitusjoner og andre tiltak på musikk- og scenekunstmrådet.

Fra 2017 foreslås bevilgningene til musikk- og scenekunstformål ført inn under samme budsjettkapittel. Bevilgningene var tidligere fordelt på to budsjettkapitler: kap. 323 Musikkformål og kap. 324 Scenekunstformål.

Etter omlegging av det statlige arbeidet med Den kulturelle skolesekken har Rikskonsertene skiftet navn til Kulturtanken – Den kulturelle skolesekken Norge (Kulturtanken DKS). Bevilgningen som tidligere ble gitt under kap. 323, post 01, foreslås overført til kap. 325, jf. omtale under kap. 325, post 01.

Bevilgningene til Norsk kulturfond er fra 2017 samlet under kap. 320, jf. omtale under kap 320, post 55. Post 55 foreslås derfor avviklet.

Avsetningen til Den internasjonale Ibsenprisen m.m., som tidligere er gitt under kap. 326, post 76, foreslås overført til kap. 323, post 78.

De tekniske endringene som følger av at budsjettformål er overført fra kap. 324 til kap. 323, framgår for øvrig av postomtalen nedenfor.

Mål for 2017

Bevilgningene under kapitlet bygger opp under departementets overordnede mål om å bidra til at

alle kan få tilgang til kunst og kultur av høy kvalitet og å fremme kunstnerisk utvikling og fornyelse.

Målene for bevilgningene til musikk og scenekunst i 2017 er å legge til rette for produksjon, formidling og etterspørsel av ulike musikk- og scenekunstuttrykk.

Under kapitlet bevilges det midler til en rekke institusjoner og tiltak som i ulik grad bidrar til å nå disse målene. Institusjonene og tiltakene definerer selv målene for sin virksomhet.

Budsjettforslag 2017**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen skal dekke utgifter for Riksteatret utenom turnévirksomheten, husleie for Riksscenen, gjennomføring av en avklaringsfase for prosjektet om rehabilitering av Nationaltheatret, samt evaluerings- og kvalitetsutviklingsarbeid og visse fellestiltak på departementets område.

Fra 2017 foreslås bevilgningen til Riksteatret overført til denne posten fra kap. 324, post 01, jf. omtale i innledningen over. Videre er bevilgningen til Riksteatret økt med 6,4 mill. kroner som følge av innføring av forenklet modell for premieinnbetaling til Statens pensjonskasse, jf. omtale under Del I Innledning.

Kulturdepartementet leier lokaler i Schouskvartalet i Oslo, som disponeres av Riksscenen – scene for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans. Det foreslås overført 7 mill. kro-

ner til husleiekostnader for Riksscenen fra tilskuddet på post 78.

Det er lagt inn en økning på 2,5 mill. kroner til gjennomføring av en avklaringsfase for prosjektet om rehabilitering av Nationalteatret, jf. omtale under programkategori 08.20.

Posten kan overskrides med inntil samme beløp som Riksteatret får i merinntekter under kap. 3323, post 01, jf. forslag til vedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utgifter til Riksteatrets turnévirkosomhet, jf. omtale under post 01.

Fra 2017 foreslås bevilgningen til Riksteatrets turnévirkosomhet overført til denne posten fra kap. 324, post 21, jf. omtale i innledningen over.

Posten kan overskrides med inntil samme beløp som Riksteatret får i merinntekter under kap. 3323, post 02, jf. forslag til vedtak II.

Post 60 Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge

Bevilgningen under denne posten gjelder driftstilskudd til Landsdelsmusikerordningen i Nord-

Norge, som består av Musikk i Nordland, Musikk i Troms, Musikk i Finnmark og Nordnorsk Jazzsenter. Staten dekker 75 pst. og regionen 25 pst. av det offentlige tilskuddet til Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge.

Post 70 Nasjonale institusjoner

Bevilgningen under denne posten gjelder driftstilskudd til institusjonene som er ført opp i tabellen nedenfor. Staten dekker hele det offentlige driftstilskuddet til disse institusjonene.

Fra 2017 foreslås bevilgningen til de nasjonale scenekunstinstitusjonene overført til denne posten fra kap. 324, post 70, jf. omtale i innledningen over. Tilskuddet til Dansens Hus foreslås overført til denne posten fra kap. 324, post 78.

Det Norske Teatret har etablert Det multಿನorsk, som både omfatter en midlertidig skuespillerutdanning for studenter med innvandringsbakgrunn og Den mangfoldige scenen, et breddetilbud der barn og unge med ulik kulturell bakgrunn får utforske og prøve ut sceniske uttrykk. Tilskuddet til Det Norske Teatret foreslås økt med 4,9 mill. kroner, hvorav 2 mill. kroner til å styrke integreringsarbeidet.

Fordeling av bevilgningen

	(i 1 000 kr)	
	2016 ¹	2017
Dansens Hus ²	43 103	43 800
Den Nationale Scene	117 451	119 500
Den Norske Opera & Ballett	600 806	611 400
Det Norske Teatret	166 871	171 800
Nationalteatret	191 539	194 900
Oslo-Filharmonien	158 031	160 800
Stiftelsen Musikkelskapet Harmonien	129 516	131 800
Sum	1 407 317	1 434 000

¹ Tilskudd til Den Nationale Scene, Den Norske Opera & Ballett, Det Norske Teatret og Nationalteatret ble i 2016 gitt over kap. 324, post 70, og tilskudd til Dansens Hus ble gitt over kap. 324, post 78.

² Inkl. tilskudd til Proda – profesjonell dansetrening.

Post 71 Region-/landsdelsinstitusjoner

Bevilgningen under denne posten gjelder driftstilskudd til institusjonene som er ført opp i tabellen nedenfor. Finansieringen av region-/landsdelsinstitusjonene er delt mellom staten og regionen. Det er en forutsetning for statstilskuddet at regionen bevilger sin andel, jf. forslag til vedtak V, nr. 1.

Fra 2017 foreslås bevilgningen til region-/landsdelsinstitusjonene på scenekunstheltet overført til denne posten fra kap. 324, post 71, jf. innledningen over.

Tilskuddet til Trondheim Symfoniorkester foreslås økt med 2,4 mill. kroner, bl.a. for å styrke kunstnerisk utvikling, produksjon og formidling.

Fordeling av bevilgningen

	(i 1 000 kr)	
	2016 ¹	2017
Brageteatret – Regionteater for Buskerud	14 283	14 530
Carte Blanche	26 039	26 500
Det Norske Blåseensemble anno 1734	24 168	24 590
Haugesund Teater	12 147	12 360
Hordaland Teater	14 221	14 470
Hålogaland Teater	48 736	49 600
Kilden Teater- og Konserthus for Sørlandet	114 365	116 300
Nordland Teater	26 548	27 000
Nordnorsk Opera og Symfoniorkester	57 178	58 150
Nord-Trøndelag Teater	14 528	14 780
Rogaland Teater	60 904	61 950
Sogn og Fjordane Teater	18 675	19 000
Stavanger Symfoniorkester	80 955	82 350
Teater Ibsen – Telemark og Vestfold Regionteater	25 800	26 250
Teater Innlandet	23 693	24 100
Teatret Vårt – Regionteatret i Møre og Romsdal	28 726	29 200
Trondheim Symfoniorkester	82 286	84 700
Trøndelag Teater	69 663	70 850
Sum	742 915	756 680

¹ Tilskudd til Brageteatret, Carte Blanche, Haugesund Teater, Hålogaland Teater, Kilden Teater- og Konserthus, Nordland Teater, Rogaland Teater, Sogn og Fjordane Teater, Teater Ibsen, Teater Innlandet, Teatret Vårt og Trøndelag Teater ble i 2016 gitt over kap. 324, post 71.

Post 73 Region- og distriktsopera

Bevilgningen under denne posten gjelder driftstilskudd til operatiltakene som er ført opp i tabellen nedenfor. Finansieringen av operatiltakene er delt mellom staten og regionen. Det er en forutsetning

for statstilskuddet at regionen bevilger sin andel, jf. forslag til vedtak V, nr. 2.

Fra 2017 foreslås bevilgningen til post 73 region- og distriktsopera overført til dette kapitlet fra kap. 324, jf. innledningen over.

Fordeling av bevilgningen

	(i 1 000 kr)	
	2016 ¹	2017
Bergen Nasjonale Opera	19 891	20 250
Opera Nordfjord	4 586	4 670
Opera Rogaland	1 000	1 020
Opera Trøndelag	4 414	4 490
Opera Østfold	3 755	3 820
Operaen i Kristiansund	15 270	15 540
OscarsborgOperaen	2 420	2 460
Ringsakeroperaen	4 149	4 220
Sum	55 485	56 470

¹ Tilskudd til samtlige region- og distriktsoperatiltak nevnt i tabellen ble i 2016 gitt over kap. 324, post 73.

Post 78 Ymse faste tiltak

Bevilgningen skal dekke tilskudd til ymse faste tiltak på musikk- og scenekunstheltet. Oversikt over hvilke tiltak det foreslås midler til i 2017 under denne posten, framgår av vedlegg 1.

Bevilgningsforslaget på posten er økt som følge av at tilskudd til tiltak på scenekunstheltet, som tidligere ble gitt under kap. 324, post 78, er overført til denne posten. Hvilke tiltak dette omfatter, framgår av vedlegg 1.

Avsetningen til Den internasjonale Ibsenprisen m.m., som tidligere ble gitt under kap. 326, post 76, foreslås overført til denne posten.

Fra posten er det i 2016 gitt 7,5 mill. kroner i tilskudd til Aktivitetsmidler for kor. Departementet legger til grunn at tilsvarende tilskudd i 2017 skal fordeles fra spilleoverskuddet til kulturformål fra Norsk Tipping AS, jf. omtale under del III, pkt. 5 Fordeling av spilleoverskuddet.

Regjeringen vil legge til rette for at kordirigenter, kor og vokalensembler skal ha utviklingsmuligheter og profesjonelle kunstneriske betingelser for produksjon og formidling, jf. *Fleirstemt. Strategi for korutvikling i Noreg* (2016) og omtale under programkategori 08.20. Som en del av Regjeringens korsatsing foreslås tilskuddet til Det Norske Solistkor økt med 1,2 mill. kroner, bl.a. til kunstnerisk utvikling, produksjon og formidling. Det foreslås videre 1 mill. kroner til å utvikle en ordning for kordirigenter.

Tilskuddet til Danse- og teatersentrum foreslås økt med 1,1 mill. kroner, hvorav 1 mill. kroner som del av satsingen på Norwegian Arts Abroad,

jf. omtale under programkategori 08.20. Tilskuddet til Music Norway foreslås økt med 1,5 mill. kroner, hvorav 1 mill. kroner som del av satsingen på Norwegian Arts Abroad, jf. omtale under programkategori 08.20. Av det foreslåtte tilskuddet til Music Norway skal 100 000 kroner dekke kostnader til utdeling av en årlig eksportpris som ble opprettet i 2016.

Tilskuddet til TrondheimSolistene er økt med 0,7 mill. kroner, bl.a. til styrking av kunstnerisk utvikling, produksjon og formidling.

Tilskudd til amatørteaterformål og frivillige teaterformål er samlet i én avsetning på posten. Av avsetningen på 20,8 mill. kroner, foreslås det tildelt driftstilskudd til følgende mottakere (tilskuddene er avrundet til hele tusen kroner): Buskerud Teater (845 000 kroner), Norsk Revyaglig Senter/Norsk Revyfestival (2 507 000 kroner), Hålogaland Amatørteaterselskap (2 247 000 kroner), Vestlandske Teatersenter (3 049 000 kroner) og Teatervenner Norge (349 000 kroner). Tilskudd til SceneFolk (3 047 000 kroner), skal gå til utviklingstiltak i feltet. Teateralliansen tildeles tilskudd (8 756 000 kroner) til aktiviteter, drift av manusbanken Dramas og viderefordeling av driftstilskudd til mindre grupper i feltet. SceneFolk og Teateralliansen ble tildelt midler fra avsetningen etter utlysning av midlene for en prosjektperiode på tre år fra 2015. Det legges opp til en evaluering av ordningen i 2017.

Kulturdepartementet har i 2016 tildelt 300 000 kroner i driftsstøtte til tiltaket Nydans Oslo fra kap. 320, post 79. Etter avtale med Oslo kommune vil kommunen overta ansvaret for tilskuddet til

Nydans Oslo, mot at staten øker sitt tilskudd til Black Box Teater med tilsvarende beløp.

Tilskuddet til Riksscenen foreslås redusert med 7 mill. kroner, mot tilsvarende økning under post 01.

Rapport 2015

Målene for bevilgningene til musikk- og scenekunstformål i 2015 var å legge til rette for produksjon, formidling og etterspørsel av ulike musikk- og scenekunstuttrykk. For å oppnå dette ble det bevilget midler til de statlige virksomhetene Rikskonsertene og Riksteatret, musikk og scenekunst under Norsk kulturfond, seks nasjonale institusjoner og 18 region-/landsdelsinstitusjoner, 13 festspill/festivaler med status som knutepunktinstitusjoner, samt ymse faste tiltak på musikk- og scenekunstområdet, jf. bevilgninger for 2015 gitt over kap. 323, postene 01, 55, 60, 70, 71, 72 og 78, og kap. 324, postene 01, 55, 70, 71, 72, 73 og 78.

For at det skal være samsvar mellom bevilgningsforslag og resultatrapportering, vil rapportering for 2015 følge ny kapittel- og poststruktur. Rapporten under omfatter resultatene av ovennevnte bevilgninger, med unntak av Rikskonsertene og avsetningene til musikk- og scenekunstformål under Norsk kulturfond, som rapporteres under henholdsvis kap. 325 og kap. 320. I tillegg rapporteres resultatene for Beaivváš Sámi Našunálateáhter, som i 2015 mottok statlig tilskudd gjennom Sametinget fra bevilgningen under kap. 320, post 53. (Kilder: Norsk teater- og orkesterforening og institusjonenes årsrapporter.)

Institusjonene avgir en utvidet rapport om sin virksomhet til departementet. Rapporten inngår i en samlet vurdering av institusjonenes måloppnåelse. For den enkelte institusjon varierer ofte aktiviteten, publikumsoppslutningen og det økonomiske resultatet fra et år til et annet.

Samlet sett vurderer departementet måloppnåelsen for bevilgningene til musikk- og scenekunstformål å være tilfredsstillende, jf. rapportering nedenfor. For informasjon om enkeltinstitusjoner vises det til Norsk teater- og orkesterforenings nettsted www.scenestatistikk.no.

Riksteatret

Målene for Riksteatret i 2015 var at teatret skal gi et allsidig repertoar og et landsdekkende tilbud av scenekunstforestillinger, samt ha bred publikumsoppslutning og være en aktiv samarbeidspartner i scenekunstheltet.

I 2015 spilte Riksteatret 473 forestillinger for totalt 101 063 publikummere. I tillegg ble det vist 86 forestillinger i samproduksjon med andre teatre for 24 508 publikummere på disse teatrenes egne scener. Totalt antall produksjoner var 18, hvorav 5 egenproduksjoner. Øvrige produksjoner var enten samproduksjoner med andre teatre og grupper, gjestespill eller innkjøpte forestillinger.

Riksteatret legger vekt på samarbeid med andre institusjoner og grupper i scenekunstheltet. Blant samarbeidspartnere i 2015 var Den Norske Opera & Ballett, Nationaltheatret, Oslo Nye Teater, Den Nationale Scene, Det Norske Teatret og CODA Oslo International Dance Festival. Et variert program ble vist på 72 faste spillesteder over hele landet.

Riksteatrets produksjonsaktivitet og publikumsoppslutning ble i 2015 noe lavere enn tidligere år som følge av en reduksjon i disponible budsjetttrammer. Teatret innfrir likevel de mål som ble satt for virksomheten i 2015.

Institusjonene

Riksteatret, de sju nasjonale institusjonene (inkl. Dansens Hus) og 18 region-/landsdelsinstitusjoner viste i 2015 totalt 9 336 forestillinger og konserter for 2 075 648 publikummere. Vel 100 000 flere publikummere var til stede på konserter eller scenekunstforestillinger i regi av disse institusjonene i 2015 enn i 2014.

Det totale publikumsbesøket har økt også sammenlignet med det gjennomsnittlige publikumsbesøket for årene 2011–2014, som var 1 934 259 for disse institusjonene. Antall forestillinger og konserter var stabilt i 2015 sammenlignet med 2014, men viser en økning sammenlignet med det gjennomsnittlige antallet på 8 660 for de fire foregående årene.

Scenekunstinstitusjonene hadde til sammen 602 produksjoner i 2015. Antall produksjoner var lavere enn i 2014, men høyere sammenlignet med et gjennomsnitt på 569 forestillinger for de fire foregående årene.

Festivaler og festspill har i større grad enn orkestrene åpne arrangementer der det bare kan gis anslag over publikumsbesøk. For å gi et mest mulig korrekt bilde av publikumstallet for festivaler og festspill med knutepunktstatus, har departementet valgt å oppgi samlet publikumstall for arrangementer der det utstedes billetter. Totalt antall publikum på 291 397 for 2015 inkluderer publikum med fribilletter og sponsorbilletter, dvs. billetter som inngår i markedsføring eller er betalt på annet vis. Festivalene og festspillene hadde til

sammen 1 634 arrangementer i 2015. Dette er 19 419 flere publikummere og 29 flere arrangementer enn gjennomsnittet for de fire foregående årene.

I 2015 og 2016 ble det på oppdrag fra Kulturdepartementet gjennomført en evaluering av Hordaland Teater, Hålogaland Teater og Teater Ibsen. Evalueringens periode var årene 2012–2015. Evalueringen tok utgangspunkt i hvert teaters egenart og forutsetninger, og la særlig vekt på kunstnerisk kvalitet og effektiv ressursutnyttelse. Resultatene er presentert i rapporten *Verdier på spill – kunstnerisk handlingsrom i teatret* (2016).

Turnévirksomhet

For at alle skal kunne få tilgang til kunst og kultur av høy kvalitet er institusjonenes turnévirksomhet viktig. I 2015 gjennomførte institusjonene 2 509 forestillinger og konserter på turné i Norge for et publikum på 356 131. Både orkestrenes og scenekunstinstitusjonenes turnéaktivitet har økt siden 2014, også sammenlignet med gjennomsnittet for de fire foregående årene.

Av scenekunstinstitusjonenes turnévirksomhet i 2015 utgjorde Riksteatrets andel totalt 410 forestillinger for et publikum på 91 174. Dette utgjorde 31,9 pst. av antall publikummere og 18,4 pst. av antall forestillinger på turné i Norge. Riksteatrets andel av antall publikum og forestillinger

på turné i Norge viser en nedgang i 2015, sammenlignet med gjennomsnittet for de fire foregående årene, som var hhv. 37,4 pst. og 21,8 pst.

Andre institusjoner og tiltak

På oppdrag fra Kulturdepartementet har Telemarksforskning gjennomført en evaluering av region- og distriktsoperaene, jf. rapporten *Operasjon operanasjon. Evaluering av region- og distriktsopera/musikkteater* (2016). Formålet med evalueringen var å skaffe kunnskap om opera- og musikkteaterfeltet. Evalueringen har lagt vekt på å vurdere om opera- og musikkteaterproduksjonen regionalt ivaretar det kulturpolitiske målet om høy kunstnerisk kvalitet, og om de ulike operatiltakene er viktige og relevante aktører i sine nærmiljø. Departementet vil følge opp rapporten i dialog med de enkelte region- og distriktsoperaene.

Beaivváš Sámi Našunálateáhter, som mottar statlig tilskudd gjennom Sametinget, viste 83 forestillinger for 7 412 publikummere i 2015. 40 av teatrets forestillinger ble spilt på turné for et publikum på 3 342.

Det ble i 2015 bevilget midler til andre institusjoner og faste tiltak, jf. postene 60, 73 og 78, som også bidro til eller tilrettela for produksjon og formidling av scenekunst.

Kap. 3323 Musikk og scenekunst

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Ymse inntekter	23 841	31 374	318
02	Billett- og salgsinntekter m.m.			24 149
	Sum kap. 3323	23 841	31 374	24 467

Post 01 Ymse inntekter

Posten omfatter ymse inntekter ved Riksteatret, jf. kap. 323, post 01.

Bevilgningen til Kulturtanken DKS er som følge av omleggingen av Rikskonsertene foreslått overført fra denne posten til kap. 3325, post 01, jf. omtale i innledningen til kap. 323.

Fra 2017 er bevilgningen til Riksteatret overført til posten fra kap. 3324, post 01, jf. omtale i innledningen til kap. 323.

Post 02 Billett- og salgsinntekter

Posten gjelder salg av billetter og program ved Riksteatret m.m., jf. kap. 323, post 21.

Fra 2017 er bevilgningen til Riksteatret overført til posten fra kap. 3324, post 02, jf. omtale i innledningen til kap. 323.

Kap. 324 Scenekunstformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	75 655	72 771	
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	60 594	60 207	
55	Norsk kulturfond	131 657	138 907	
70	Nasjonale institusjoner	1 056 593	1 076 667	
71	Region-/landsdelsinstitusjoner	482 658	498 328	
72	Knutepunktinstitusjoner	4 123		
73	Region- og distriktsopera	53 468	55 485	
78	Ymse faste tiltak	183 357	191 649	
	Sum kap. 324	2 048 105	2 094 014	

Fra 2017 foreslås bevilgningene til musikk- og scenekunstformål ført inn under samme budsjettka-

pittel. Se kap. 323 Musikk og scenekunst for budsjettforslag 2017 og rapport 2015.

Kap. 3324 Scenekunstformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Ymse inntekter	683	309	
02	Billett- og salgsinntekter m.m.	20 900	23 491	
	Sum kap. 3324	21 583	23 800	

Kap. 325 Allmenne kulturformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2017
		2015	Saldert budsjett 2016	
01	Driftsutgifter			116 715
21	Forskning, utredning og spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>			13 414
52	Norges forskningsråd			13 120
53	Sametinget			81 900
71	Kulturell og kreativ næring			47 400
72	Kultursamarbeid i nordområdene			11 170
75	EUs program for kultur og audiovisuell sektor m.m., <i>kan overføres</i>			50 200
78	Ymse faste tiltak			41 160
79	Til disposisjon, <i>kan nyttes under post 01</i>			6 900
82	Nobels Fredssenter			30 620
85	Gaveforsterkningsordning			51 150
86	Talentutvikling			36 100
	Sum kap. 325			499 849

Innledning

Kapitlet er nyopprettet i 2017 og omfatter den statlige virksomheten Kulturtanken – Den kulturelle skolesekken Norge (Kulturtanken DKS, tidligere Rikskonsertene), forsknings- og utviklingsmidler, prosjekter på kulturområdet under Norges forskningsråd, kulturell og kreativ næring, norsk-russisk og annet internasjonalt kultursamarbeid i nordområdene, bevilgninger til EUs program for kultur og audiovisuell sektor, Nobels Fredssenter, gaveforsterkningsordning, talentutvikling og ymse tiltak.

Bevilgningene på kapitlet består av utgiftsposter og utgiftsformål som i 2016 var budsjettet under kap. 314 og kap. 320. I tillegg er bevilgningen til Kulturtanken DKS overført til kapitlet fra kap. 323, post 01. De tekniske overføringene er nærmere kommentert i postomtalen nedenfor.

Mål for 2017

Bevilgningene under kapitlet bygger opp under departementets overordnede mål om å bidra til at alle kan få tilgang til kunst og kultur av høy kvalitet og å fremme kunstnerisk utvikling og fornyelse.

Målene for bevilgningene til allmenne kulturformål i 2017 er å legge til rette for

- produksjon, formidling og etterspørsel av ulike kunstuttrykk
- støtte til kulturforskning og talentutvikling
- internasjonalt kultursamarbeid
- kultursamarbeid over grensene i nordområdene
- vekst i kulturell og kreativ næring

Under kapitlet bevilges det midler til en rekke institusjoner og tiltak som i ulik grad bidrar til å nå disse målene. Institusjonene og tiltakene definerer selv målene for sin virksomhet.

Budsjettforslag 2017**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen skal dekke lønns- og driftsutgifter for Kulturtanken – Den kulturelle skolesekken Norge og er overført fra kap. 323, post 01. I tillegg er det satt av midler som er overført fra kap. 320, post 01 til evalueringer, utredninger og andre typer fellestiltak på kulturområdet i departementets regi.

På bakgrunn av samarbeidsavtaler har Rikskonsertene årlig overført skolekonsertmidler til fylkeskommunene. For 2017 vil skolekonsertmidlene på anslagsvis 57 mill. kroner slås sammen med DKS-midler til fylkene, som dekkes av spille-middeloverskuddet fra Norsk Tipping AS. Bevilgningen til Kulturtanken DKS reduseres tilsvarende. Den totale bevilgningen til DKS-ordningen (inkludert tidligere skolekonsertordning) opprettholdes på samme nivå.

Bevilgningen til Kulturtanken DKS er redusert med 8,7 mill. kroner som følge av reduserte oppdragsinntekter, jf. kap. 3325, post 01. Videre er bevilgningen økt med 5,2 mill. kroner som følge av innføring av forenklet modell for premieinnbetaling til Statens pensjonskasse, jf. omtale under Del I Innledning.

Departementet disponerer 2 mill. kroner på posten for å dekke utgifter i forbindelse med Norges formannskapsprogram i Nordisk ministerråd i 2017. Midlene skal dekke utgifter til programvirksomhet, gjennomføring av møter og konferanser, reiser m.m.

Posten kan overskrides med inntil samme beløp som Kulturtanken får i merinntekter under kap. 3325, post 01 og post 03, jf. forslag til vedtak II.

Post 21 Forskning, utredning og spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten er overført fra kap. 314, post 21 og kap. 320, post 21.

Bevilgningen omfatter midler til forskning, utredning og statistikk samt spesielle driftsutgifter på Kulturdepartementets ansvarsområder. Bevilgningene skal også dekke utgifter til forsknings- og utviklingsoppdrag hvor deler av bevilgningen finansieres av andre.

Norsk kulturråd vil i forbindelse med Norges formannskap i Nordisk ministerråd i 2017 disponere 2 mill. kroner til gjennomføring av prosjektet *Kulturens og sivilsamfunnets rolle i integrering og inkludering*.

Kulturdepartementets sektoransvar innebærer det overordnede ansvaret for kunnskapsutvikling på vegne av hele kultursektoren. Forskningsbasert kunnskap legges blant annet til grunn for å vurdere kulturpolitiske satsinger og for utvikling av politiske løsninger og virkemidler.

Endringer og utfordringer i kulturfeltet og på andre samfunnsområder stiller nye krav til kunnskap om kulturfeltet, både som handlingsgrunnlag for kunst- og kulturaktører, for dem som utformer og iverksetter kulturpolitikken, for alle bru-

kerne av kulturaktiviteter og kunsttilbud og for samfunnet ellers.

Post 52 Norges forskningsråd

Bevilgningen på posten er overført fra kap. 320, post 52.

Posten omfatter bevilgninger til forskningsprogrammene KULMEDIA og SAMKUL, som forvaltes av Norges forskningsråd. KULMEDIA (2014–2018) er et handlingsrettet forskningsprogram som skal bidra med ny kunnskap om kulturlivets og mediens samfunnsrolle og deres teknologiske og økonomiske betingelser. Det bevilges også midler til KULMEDIA under kap. 335, post 73. SAMKUL (2011–2020) skal bidra til forskningsbasert kunnskap om de kulturelle forutsetningene for dagens samfunnsformasjon og den videre samfunnsutviklingen.

Post 53 Sametinget

Bevilgningen på posten er overført fra kap. 320, post 53.

Bevilgningen skal bidra til Sametingets arbeid med å legge til rette for et levende og mangfoldig samisk kunst- og kulturliv av god kvalitet, som er tilgjengelig for alle.

Bevilgningen på posten overføres til Sametinget, som disponerer midlene etter egne prioriteringer.

Post 71 Kulturell og kreativ næring

Bevilgningen på posten er overført fra kap. 314, post 71.

Bevilgningene på posten skal dekke utgifter til tiltak for å legge til rette for vekst og utvikling i kultursektoren og bidra til å styrke kunstneres muligheter for økte egeninntekter. Tilskuddene på posten foreslås derfor økt med 40 mill. kroner, se omtale under programkategori 08.20.

Det foreslås 29,9 mill. kroner til en særskilt satsing på kreativ næring i Innovasjon Norge. Aktuelle tiltak er opprettelse av et kompetanseprogram, låneordning, bedriftsnettverk, eksportprogram, nasjonal konferanse og etablering av investorforum.

Regjeringen vil at flere skal få mulighet til å realisere sitt kunstneriske talent der de bor og samtidig bidra til økt verdiskaping og flere arbeidsplasser i kunst- og kultursektoren regionalt. Det foreslås derfor 10,1 mill. kroner til en målrettet satsing hvor kunst- og kulturmiljøer over hele landet kan søke midler til regional bransjeutvikling.

Regjeringen vil styrke støtteapparatet rundt utøvende og skapende kunstnere og bidra til at norsk kunst og kultur når et større publikum, nasjonalt og internasjonalt. Kulturnæringssatsingen på 7,4 mill. kroner i Norsk kulturråd vil bli ivare tatt av den nye organisatoriske enheten i Kulturrådet, se omtale under kap. 320, post 01. Målgruppen er aktører utenfor det etablerte institusjonsfeltet.

Post 72 Kultursamarbeid i nordområdene

Bevilgningene på posten er overført fra kap. 314, post 72 og 78.

Bevilgningene på posten omfatter tilskudd til norsk-russisk kultursamarbeid og arbeid med å legge til rette for og bidra til kultursamarbeid over grensene i nordområdene.

Av avsetningen på posten foreslås det tildelt 2,2 mill. kroner til Pikene på broen og 2,1 mill. kroner til Samovar teatret. I tillegg foreslås 3 mill. kroner til kulturprogrammet Barentskult, tilsvarende bidraget fra de andre tilskuddspartene. Det fordeles også midler til Barentssekretariatet på inntil 0,5 mill. kroner for bistand i det norsk-russiske kultursamarbeidet og 0,3 mill. kroner i bidrag til Den nordlige dimensjons kulturpartnerskap. Resten av avsetningen fordeles etter utlysning til norsk-russiske kultursamarbeidsprosjekter.

Post 75 EUs program for kultur og audiovisuell sektor m.m., kan overføres

Posten skal dekke utgifter til norsk deltakelse i EUs program for kultur og audiovisuell sektor *Kreativt Europa 2014–2020*. Bevilgningen på posten er overført fra kap. 320, post 75.

Programmet har en samlet ramme på 1,46 mrd. euro og gir norske kultur- og medieaktører mulighet til utvikling og tilgang på finansiering. Formålet med Kreativt Europa er å fremme kulturelt og språklig mangfold i Europa og å fremme europeisk kulturarv. Programmet skal bidra til å styrke konkurranseevnen til kulturell og kreativ næring gjennom en lånegarantiordning som trådte i kraft fra 2016. Ordningen skal legge til rette for at kulturnæringer kan få banklån i sitt hjemland ved at EU stiller garanti for lånet. Ordningen skal også gi banker og finansinstitusjoner økt kunnskap om kultursektoren. Norske finansinstitusjoner kan søke innenfor ordningen.

Posten dekker også utgifter til tre avsluttede EU-programmer på kultur- og mediefeltet. Selv

om programmene er avsluttet, vil det fortsatt påløpe kostnader i forbindelse med programutbetalinger til løpende prosjekter. Videre dekker bevilgningen på posten Norges årlige bidrag til Europarådets utvidete delavtale om europeiske kulturveier, og Norges årlige bidrag til fondet som er opprettet under UNESCOs konvensjon av 17. oktober 2003 om vern av den immaterielle kulturarven. Bidraget utgjør én pst. av Norges ordinære, årlige bidrag til UNESCO.

Post 78 Ymse faste tiltak

Bevilgningen på posten skal dekke tilskudd til ulike allmenne kulturformål tidligere budsjettert under kap. 314, post 78 og kap. 320, post 78. Oversikt over hvilke tiltak det foreslås midler til under denne posten, fremgår av vedlegg 1.

Tilskuddet til Foreningen Norden er styrket med 0,5 mill. kroner til aktiviteter i forbindelse med Finlands 100-årsjubileum.

Det foreslås å avvikle tilskuddet til Norsk publikumsutvikling (NPU) og Norsk kulturforum (NOKU).

Formålet med tilskuddet til Norsk publikumsutvikling har vært å styrke medlemmenes arbeid med publikumsutvikling, både økonomisk, inkluderende og kunstnerisk. Arbeidet med økonomisk og kunstnerisk publikumsutvikling forutsettes videreført av institusjonene selv, som en naturlig del av deres ordinære drift. Videre drift av Norsk publikumsutvikling bør fullt ut dekkes av medlemmene.

Norsk kulturforum er en medlemsorganisasjon for blant andre kommuner og fylkeskommuner og har som mål å styrke medlemmenes kulturkompetanse til beste for det enkelte lokalsamfunn. Departementet ser det ikke som et statlig ansvar å finansiere denne type virksomhet.

Det foreslås at tilskuddet til Norske Kirkeakademier fra 2017 blir finansiert av spilleoverskuddet fra Norsk Tipping AS, jf. Del III.

Regjeringen etablerer sammen med private aktører en stiftelse som skal legge til rette for kunst- og kulturvirksomhet på Svalbard. Stiftelsen skal ha en internasjonal og arktisk orientering og skal bidra til å utvikle det norske kunst- og kulturfeltet, styrke den kulturelle og kreative næringen på Svalbard og generelt øke interessen for Svalbard som destinasjon. Satsingen er ledd i en aktiv nordområdepolitikk og er en oppfølging av Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard*. Det foreslås et tilskudd på 2,5 mill. kroner til satsingen.

Post 79 Til disposisjon, kan nyttes under post 01

Bevilgningen er overført fra kap. 320, post 79.

Utenom denne posten er bevilgningene under programkategori 08.20 i sin helhet bundet til bestemte mottakere eller tilskuddsordninger. Det er derfor nødvendig for departementet å kunne disponere midler for å dekke nye behov som oppstår i budsjettåret. Posten skal også dekke enkelttiltak og prosjekter som i sin karakter ikke hører hjemme under øvrige tilskuddsposter.

Post 82 Nobels Fredssenter

Bevilgningen på posten er overført fra kap. 320, post 82.

Posten omfatter tilskudd til drift av Nobels Fredssenter. Hoveddelen av driftsutgiftene, utstillinger og fornyelser av disse, særskilte arrangementer og andre aktiviteter forutsettes dekket ved andre inntekter.

Post 85 Gaveforsterkningsordning

Bevilgningen på posten er overført fra kap. 320, post 85.

Posten omfatter gaveforsterkningstilskudd til museer samt virksomheter innen musikk, litteratur, scenekunst, visuell kunst og kulturbygg. Tilskuddet ble i 2016 økt til 45 mill. kroner i forbindelse med utvidelse av ordningen. Posten foreslås økt med 6,2 mill. kroner i 2017.

Post 86 Talentutvikling

Bevilgningen på posten er overført fra kap. 320, post 86.

Bevilgningen på denne posten gjelder Talent Norge AS, som ble etablert i 2015. Formålet er å utvikle kunstneriske talent for å bidra til et kulturliv på høyt internasjonalt nivå. Talent Norge AS finansierer talentutvikling og er basert på et samarbeid mellom staten og private aktører. Det foreslås at posten styrkes med 5 mill. kroner i 2017.

Rapport 2015

Rapporten omfatter bevilgningen til den statlige virksomheten Rikskonsertene (Kulturtanken – Den kulturelle skolesekken), som tidligere ble bevilget over kap. 323, post 01, samt til kulturell og kreativ næring og til kultursamarbeid i nordområdene, som tidligere ble bevilget over kap. 314.

Samlet sett vurderer departementet måloppnåelsen for bevilgningene til allmenne kulturformål for å være tilfredsstillende, jf. rapportering nedenfor.

Rikskonsertene (Kulturtanken DKS)

For 2015 var målene for bevilgningene til Rikskonsertene og andre musikkformål å legge til rette for produksjon, formidling og etterspørsel av ulike musikkuttrykk.

Skolekonsertene var i 2015 Rikskonsertenes kjernevirksomhet. Skolekonsertene er en landsomfattende ordning som involverer om lag 800 musikere på turné hvert år. Samarbeidsavtaler med fylkeskommunene fordeler ansvar for konsertproduksjon, sikrer musikkprodusenter i alle fylker og regulerer kvalitetsprosesser, kompetanseutvikling og dialog i det nasjonale produsentnettverket.

Rikskonsertene hadde abonnementsavtaler om skolekonserter med samtlige kommuner i Norge i 2015. Virksomheten gjennomførte alene og i samarbeid med andre en allsidig produksjon av konserter for barn og unge til skolekonserter, barnehagekonserter og Barnas verdensdager. Konsertproduksjon og programmering ble kvalitetsvurdert gjennom evalueringer og programråd samt dialog med elever og skole, nettverk og fylkesprodusenter. Rikskonsertene delte kompetanse om musikkformidling for barn og unge, og etablerte den digitale musikkjenesten Lyderia.

Rikskonsertene gjennomførte i alt 9 327 konserter i alle landets fylker, fordelt på skolekonserter, barnehagekonserter og Barnas verdensdager. Rikskonsertene hadde i 2015 et publikum på i alt 1 306 326.

Høsten 2015 fikk Rikskonsertene nytt mandat med virkning fra 1. januar 2016, jf. omtale under programkategori 08.20.

Kulturell og kreativ næring

For 2015 var målene for bevilgningene til kulturell og kreativ næring å legge til rette for kulturell og kreativ næringsutvikling, og kunnskapsutvikling om kultur som næring.

Den treårige kulturnæringsstrategien i Norsk kulturråd, som var en del av handlingsplanen fra 2013, hadde sin siste utlysning i 2015. Det var 58 søkere til ordningen, og det ble gitt 18 tilsagn i 2015. For hele treårsperioden ble det gitt 58 tildelinger og 220 søknader innkom. Satsingen ble evaluert av Oslo Economics i 2015.

For å styrke norske dataspillprodusenter samarbeider Kulturdepartementet med Norsk Filminstitutt og Innovasjon Norge om pilotprosjektet *Spill ut i verden*. Det er et næringsrettet program som bidrar med kompetanse og kapital. Programmet har en økonomisk ramme på 10 mill. kroner og er samfinansiert av Kulturdepartementet og Innovasjon Norge. Målet er økt omsetning og eksport. Prosjektet ble annonsert i 2015 og igangsatt i 2016.

Kunnskapsverket ble etablert som en femårig satsing i 2014. Kunnskapsverket fortsatte i 2015 sitt arbeid som nasjonalt senter for kulturell og kreativ næring.

Kartleggingene *Musikk i tall* og *Litteratur i tall* ble videreført. Det ble igangsatt et kartleggingsarbeid om entreprenørskap i høyere utdanning innen kulturelle og kreative fag, som ble ferdigstilt i 2016.

Sommeren 2015 opprettet Kulturdepartementet i samarbeid med Nærings- og fiskeridepartementet et næringspolitisk råd for kulturell og kreativ næring. Rådet skal gi innspill og råd om hvordan regjeringen best kan legge til rette for økt omsetning og eksport innen film, spill, musikk, litteratur, arkitektur og design. Det næringspolitiske rådet erstatter bransjerådet som ble opprettet som en del av handlingsplanen fra 2013. Det ble gjennomført to rådsmøter i 2015.

Kultursamarbeid i nordområdene

For 2015 var målene for bevilgningene til kultursamarbeid i nordområdene å legge til rette for kultursamarbeid over grensene i nordområdene.

Kulturdepartementet bidrar sammen med Utenriksdepartementet og Nordland, Troms og Finnmark fylkeskommuner til kulturprogrammet Barentskult, som gjennom årlige utlysninger gir tilskudd til profesjonelle samarbeidsprosjekter. Programmet er et viktig bidrag til kulturlivet i Nord-Norge og til norsk-russisk kultursamarbeid.

I tråd med Handlingsplan for norsk-russisk kultursamarbeid i nordområdene etableres treårige samarbeidsprogrammer. I programperioden 2013–2015 har fokusområdene vært visuell kunst, dans og kulturturisme, samt barne- og ung-

domskultur og urfolkskultur. Departementet har etter utlysning bidratt til finansiering av sju prosjekter i de tre nordligste fylkene til gjennomføring av samarbeidsprosjekter og utvikling av samarbeidsarenaer innen fokusområdene.

Etter handlingsplanen gjennomføres årlige norsk-russiske kulturdager vekselvis i Norge og Russland. Kulturdepartementet ga tilskudd blant annet til Pikene på broen, Samovarteateret og Den nordlige dimensjons kulturpartnerskap.

Gaveforsterkningsordningen

Ordnningen som Regjeringen innførte i 2014, der pengegaver til museer blir forsterket med et statlig tilskudd på inntil 25 pst. av gavebeløpet, ble videreført i 2015. Da fikk flere museer anledning til å søke, og rammen ble utvidet til 30,3 mill. kroner fra 10 mill. kroner året før. Ved inngangen av 2015 var det et etterslep av godkjente søknader på 7,6 mill. kroner som ble belastet årets ramme.

I 2015 kom det inn 150 nye søknader til en verdi av 38,4 mill. kroner. Som foregående år ble søknadene behandlet og ekspedert løpende. Totalt var det 57 museer (om lag 40 pst. av de som kvalifiserer til å søke) som benyttet seg av ordningen, mot 31 museer året før. Ved utgangen av 2015 var det et etterslep på 15,3 mill. kroner som gikk til belastning på rammen for 2016.

Talent Norge AS

Talent Norge AS ble etablert med tre eiere i januar 2015: Staten ved Kulturdepartementet, Sparebankstiftelsen DnB og Kristiansand Kommunes Energiverksstiftelse – Cultiva. Tiltaket fremmer kunstnerisk utvikling gjennom å løfte fram flere talenter. Talent Norge videreutvikler et nyskapende kulturliv ved å styrke offentlig-privat samarbeid, bidra til bredere finansiering av kulturlivet og økt maktspredning. I løpet av 2015 hadde Talent Norge igangsatt elleve talentutviklingsprogrammer i alle kunstsjangre og sikret 51,7 mill. kroner i privat medfinansiering. Totalt har bevilgningen på 30 mill. kroner utløst 78,6 mill. kroner til talentsatsning i kulturlivet.

Kap. 3325 Allmenne kulturformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Ymse inntekter			23 578
	Sum kap. 3325			23 578

Post 01 Ymse inntekter

Inntektsbevilgningen til Kulturtanken DKS er som følge av omleggingen av Rikskonsertene foreslått overført til denne posten fra kap. 3323, post 01, jf. omtale i innledningen til kap. 325. Posten gjelder Kulturtanken DKS' inntekter fra skolekonserter, barnehagekonserter og prosjektvirk-

somhet m.m., jf. kap. 325, post 01. Oppdragsinntektene er redusert med 8,7 mill. kroner.

03 Refusjoner

Posten gjelder refusjon fra EU knyttet til nasjonalt kontaktpunkt for EUs program for kultur og audiovisuell sektor, jf. kap. 325, post 75.

Kap. 326 Språk-, litteratur- og bibliotekformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	523 887	523 931	599 781
21	Spesielle driftsutgifter		10 000	15 029
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	25 739	22 288	22 845
55	Norsk kulturfond	177 056	178 265	
72	Knutepunktinstitusjoner	1 452		
73	Språkpolitiske tiltak og språkorganisasjoner	5 725	5 834	21 290
74	Det Norske Samlaget	14 442	15 217	15 490
75	Tilskudd til ordboksarbeid	19 032	15 896	15 660
76	Ibsenpris m.m.	5 777	5 887	
78	Ymse faste tiltak	63 235	73 371	51 580
80	Tilskudd til tiltak under Nasjonalbiblioteket	57 782	58 879	49 750
	Sum kap. 326	894 127	909 568	791 425

Innledning

Kapitlet omfatter de statlige virksomhetene Nasjonalbiblioteket, Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek og Språkrådet. Kapitlet omfatter også tilskudd til Det Norske Samlaget, språkorganisasjoner, ordboksformål og ymse andre tiltak på språk-, litteratur- og bibliotekområdet.

Avsetningen til Den internasjonale Ibsenprisen, som tidligere er budsjettert på post 76, foreslås overført til kap. 323, post 78, jf. omtale under kap. 323, post 78. Post 76 foreslås som følge av dette avviklet. Bevilgningen til Norsk kulturfond, som i 2016 ble bevilget under kap. 326, post 55, er overført til kap. 320 Norsk kulturråd, post 55. Pos-

ten foreslås derfor avviklet, jf. omtale under kap. 320.

Mål for 2017

Det er et overordnet mål å samle inn, bevare, dokumentere og formidle kulturarv; å gi tilgang til kunst og kultur av høy kvalitet og sørge for at norsk er et velfungerende og fullverdig språk.

Nasjonalbibliotekets samfunnsoppdrag er å sikre avlevering av publisert materiale til nasjonale samlinger. Materialet skal bevares og gjøres tilgjengelig som kildemateriale for forskning, dokumentasjon og formidling.

Nasjonalbiblioteket skal bidra til å styrke og utvikle biblioteksektoren og har ansvar for å gjennomføre tiltak i Nasjonal bibliotekstrategi 2015–2018.

Følgende mål legges til grunn for bevilningene til språk-, litteratur- og bibliotekformål:

- Nasjonalbiblioteket skal sikre og bevare pliktavlevert materiale og andre samlinger, arbeide aktivt for å gjøre samlingene og informasjon om disse tilgjengelig, samt bidra til utvikling av folkebiblioteksektoren og lokalhistoriefeltet.
- Bevilningene skal bidra til at biblioteksektoren styrkes som aktiv formidler av kunnskap og kulturarv, og legge til rette for at folkebibliotekene blir aktuelle og uavhengige møteplasser og arenaer for offentlig samtale og debatt.
- Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek skal produsere og låne ut folkebiblioteklitteratur og studielitteratur i lydbokformat og punktskrift.
- Språkrådet skal gjennom målrettede aktiviteter fremme norsk språks status og bruk på utsatte samfunnsområder.
- Det skal legges til rette for bredde, mangfold og kvalitet i norsk litteratur og god tilgjengelighet for alle.

Budsjettforslag 2017

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke lønns- og driftsutgifter for Nasjonalbiblioteket, Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek og Språkrådet, samt enkelte utgifter i departementets regi.

Posten kan overskrides med inntil samme beløp som virksomhetene får i merinntekter under kap. 3326, post 01, jf. forslag til vedtak II.

Norsk lokalhistorisk institutt innlemmes i Nasjonalbiblioteket fra 1. januar 2017. Bakgrunnen er klare faglige fellestrekk ved oppgaveporteføljen til de to institusjonene. Lokalhistorie er et viktig

fagfelt som engasjerer svært mange mennesker i Norge. Departementet ønsker å styrke dette fagfeltet. Sammenslåingen vil ha administrative og faglige synergieffekter. Det nåværende styret for Norsk lokalhistorisk institutt vil etter omorganiseringen fungere som et fagråd for Nasjonalbiblioteket i lokalhistoriske spørsmål. Omorganiseringen har fått tilslutning fra ledelsen og tjenestemannsorganisasjonene i de to institusjonene. Som følge av dette foreslås det å overføre 6,9 mill. kroner fra kap. 329, post 01 til denne posten.

Bevilgningen under posten inkluderer 5 mill. kroner blant annet til implementering av endringen i pliktavleveringsloven som ble vedtatt av Stortinget i 2015. Nasjonalbiblioteket fikk ved lovendringen hjemmel til automatisert innsamling av digitale nettbaserte dokumenter. Nasjonalbiblioteket tar sikte på å gjennomføre lovendringene fullt ut fra 1. januar 2017.

I forbindelse med overdragelse av Det flerspråklige bibliotek fra Deichmanske bibliotek til Nasjonalbiblioteket fra 1. januar 2017, foreslås 9,7 mill. kroner til formålet overført fra post 80 til post 01.

5,5 mill. kroner er overført fra post 78. Midlene gjelder driftstilskudd til Statens kartverk for å ivareta forvaltningsoppgaver etter stedsnavnloven.

Honorar til de norske medlemmene i bedømmingskomiteene for Nordisk råds litteraturpris og barne- og ungdomslitteraturpris dekkes nå over post 01, jf. post 78.

Da nettoordningen for statlig betalt merverdiavgift ble innført fra 2015, ble det i beregningsgrunnlaget for kap. 326, post 01 medregnet utgifter som ikke er mva.-belagt. Det ble dermed trukket 1,6 mill. kroner for mye fra posten. På denne bakgrunn foreslås det å øke bevilgningen på posten med 1,6 mill. kroner.

Videre er bevilgningen på posten økt med 39,1 mill. kroner som følge av innføring av forenklet modell for premieinnbetaling til Statens pensjonskasse, jf. omtale under Del I Innledning.

Tilskudd til Offentlig utvalg for punktskrift forvaltes av Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek under post 01, og er foreslått videreført på samme nivå som i 2016.

Det foreslås oppstartbevilgning på 5 mill. kroner over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, kap. 2445 Statsbygg, post 31 Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, til bygging av nytt sikringsmagasin for Nasjonalbiblioteket, jf. også omtale under programkategori 08.20, Bygg og offentlige rom.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten omfatter midler til bl.a. utvikling og drift av infrastruktur og fellestjenester for folkebibliotekene m.m. Departementet kan gi Nasjonalbiblioteket oppdrag knyttet til slik utvikling. Det er et stort behov i biblioteksektoren for sentral utvikling og tilrettelegging av infrastruktur og fellestjenester, som felles biblioteksøk, nasjonalt autoritetsregister og bibliografiske data i riktig kvalitet. Bevilgningen kan bare nyttes i samme omfang som det kan skaffes inntekter. Det anslås at utgiften i forbindelse med oppdrag vil øke med 4,8 mill. kroner. Posten foreslås økt tilsvarende, jf. kap. 3326, post 02.

Posten kan overskrides med inntil samme beløp som virksomhetene får i merinntekter under kap. 3326, post 02, jf. forslag til vedtak II.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen gjelder Nasjonalbibliotekets investeringer. Bevilgningen skal i hovedsak dekke oppgraderinger og utskiftninger av den tekniske infrastrukturen, inkludert digitalt sikringsmagasin.

Post 73 Språkpolitiske tiltak og språkorganisasjoner

På denne posten gis det tilskudd til språkorganisasjoner og andre språktiltak. Disse er Det Norske Akademi for Språk og Litteratur, Noregs Mållag og Riksmålsforbundet.

Tilskuddet til Nynorsk Pressekontor, Stiftinga Nynorsk avissenter, Kainun institutti – Kvensk institutt, Ruijan Kaiku – kvensk avis, tilskudd til innsamling av stedsnavn og prisen «Årets nynorsk-kommune» er overført fra post 78. Posten er som følge av disse overføringene økt med om lag 15,5 mill. kroner.

Departementet ønsker å styrke Språkrådet som språkpolitisk og språkfaglig forvaltningsorgan. Fra og med 2017 foreslås det derfor at Språkrådet forvalter bevilgningen på denne posten og fastsetter den endelige fordelingen av tilskuddene etter en faglig vurdering. For 2017 legger departementet til grunn at tilskuddene til de ovennevnte formålene videreføres på om lag samme nivå som i 2016.

Oversikt over tilskudd til språkpolitiske tiltak og språkorganisasjoner i 2016 framgår av vedlegg 2.

Post 74 Det Norske Samlaget

Bevilgningen på posten skal gå til Det Norske Samlagets arbeid med å styrke nynorsk språk, litteratur og kultur gjennom å gi ut et bredt tilbud av bøker på nynorsk.

Post 75 Tilskudd til ordboksarbeid

Bevilgningen på denne posten skal gå til arbeidet med Det Norske Akademis Store Ordbok (NAOB). NAOB bygger på den eksisterende Norsk Riksmålsordbok, men skal etter planen dokumentere hele majoritetsmålformen. Det ligger an til at verket kan publiseres som gratis, digital ordbok på internett i 2017.

Post 78 Ymse faste tiltak

Posten omfatter tilskudd til ymse faste tiltak.

Tilskudd til ulike språkpolitiske tiltak og språkkorganisasjoner er flyttet til post 73, jf. omtale under posten. Midlene til oppfølging av språkmeldingen videreføres ikke.

Fra 2017 budsjetteres honorar til de norske medlemmene i bedømmingskomiteen for Nordisk råds litteraturpris under post 01.

Tilskuddet til NORLA – Senter for norsk litteratur i utlandet foreslås økt med 1,2 mill. kroner, hvorav 1 mill. kroner som del av satsingen på Norwegian Arts Abroad, jf. omtale under programkategori 08.20.

Oversikt over hvilke tiltak det foreslås tilskudd til i 2017, framgår av vedlegg 1.

Post 80 Tilskudd til tiltak under Nasjonalbiblioteket

På denne posten gis det tilskudd til ymse bibliotek- og litteraturrelaterte tiltak. Nasjonalbiblioteket forvalter bevilgningen og fastsetter den endelige fordelingen av tilskuddene på posten etter en faglig vurdering.

Tilskuddet til Det flerspråklige bibliotek foreslås flyttet til kap. 326, post 01, jf. omtale under posten.

Longyearbyen lokalstyre mottok i 2016 driftstilskudd til bibliotekjeneste på Svalbard på 320 000 kroner. Fra 2017 foreslås det at Longyearbyen lokalstyre får det fulle finansieringsansvaret for bibliotekjenesten på Svalbard. 320 000 kroner er derfor overført fra kap. 326, post 80, til Svalbardbudsjettet, kap. 003, post 70, Tilskott til Longyearbyen lokalstyre. Post 80 er redusert tilsvarende.

Oversikt over tiltak som fikk midler på denne posten i 2016, framgår av vedlegg 3.

Rapport 2015

Målene for bevilgningen i 2015 var de samme som i budsjettforslaget for 2017. Rapporten omfatter de statlige etatene Nasjonalbiblioteket, Norsk lokalhistorisk institutt, Språkrådet og Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek

Under kapitlet bevilges det i tillegg midler til andre institusjoner som gjennom sin virksomhet bidrar til de overordnede målene på språk-, litteratur- og bibliotekområdet. Disse institusjonene og tiltakene rapporterer om sin virksomhet til Kulturdepartementet, og inngår i Kulturdepartementets samlede vurdering av måloppnåelse på området. Den enkelte institusjon og tiltak omtales ikke nedenfor.

På bakgrunn av innsendte rapporter og resultatene som er presentert nedenfor, mener departementet at målene for 2015 ble innfridd.

Nasjonalbiblioteket

Nasjonalbiblioteket har i 2015 videreført sitt arbeid med å sikre avlevering av publisert materiale og bevaring av samlingene, og har arbeidet aktivt for å gjøre samlingene og informasjon om disse tilgjengelige.

Omfanget av pliktavlevert materiale var i 2015 i hovedsak på nivå med 2014. Innhøsting av norske nettdomener utgjorde imidlertid 1 850 innhøstede domener mot 1 200 domener i 2014. Avlevering av innhold fra radio- og fjernsynskanaler økte også som følge av at det ble avlevert innhold fra flere nye kanaler.

Nasjonalbiblioteket fortsatte sitt systematiske arbeid med digitalisering av samlingene i 2015.

Tabell 4.13 Digitalisert materiale

Materiale	Antall 2013	Antall 2014	Antall 2015
Bøker (sider)	9,7 mill.	8,7 mill.	5,4 mill.
Tidsskrift (sider)		0,5 mill.	1,5 mill.
Aviser (sider)	3,2 mill.	3,7 mill.	3,75 mill.
Foto (antall fotografier)	52 000	40 000	49 000
Håndskrifter og notemanus (sider)	56 000	125 000	68 157
Historisk radiomateriale (timer)	52 000	24 000	105 333

Bruken av det digitale biblioteket, nb.no, økte i 2015, som i de syv foregående årene. Bokhylla.no økte med 41 000 nye titler i tjenesten, og besøk-

stallet økte med 36 pst. I avistjenesten, som gir tilgang på avisarkiv i alle norsk bibliotek, var økningen på 34 pst.

Tabell 4.14 Publikums bruk av digitalt materiale

	2013	2014	2015	Endring i pst. 2014–2015
Sidevisninger fra Nasjonalbibliotekets nettsider	487 mill.	644 mill.	786 mill.	22
Sidevisninger på Bokhylla.no	63,5 mill.	93,5 mill.	127 mill.	36

Nasjonalbiblioteket fikk i 2015 status som selvstendig forskningsinstitusjon av Norges forskningsråd. Nasjonalbiblioteket bidro også til ulike forskningsprosjekt og produserte diverse artikler, utstillinger samt publikumsarrangementer.

Bibliotekutvikling

Nasjonalbiblioteket har i 2015 bidratt til utvikling og styrking av biblioteksektoren og til at folkebibliotekene kan tilrettelegges som uavhengige møteplasser og arenaer for offentlig samtale og debatt.

Nasjonalbiblioteket lyste i 2015 ut midler til utviklingstiltak i tråd med ny modell for utviklingsmidler i Nasjonal bibliotekstrategi. Det var i 2015 satt av 48,5 mill. kroner til prosjekt- og utviklingstiltak i bibliotek, finansiert ved spilleoverskuddet fra Norsk Tipping AS. Det innkom søknader fra 250 folkebibliotek på til sammen 78 mill. kroner. Høsten 2015 lanserte Nasjonalbiblioteket ulike tiltak som ledd i oppfølgingen av Nasjonal bibliotekstrategi 2015–2018. Strategien ble lansert i 2015 og er nærmere omtalt under programkategori 08.20 Kulturformål.

Norsk lokalhistorisk institutt

Målet med bevilgningene til Norsk lokalhistorisk institutt (NLI) i 2015 var å fremme lokal- og steds-historisk arbeid. Virksomheten ved NLI omfattet følgende tre hovedområder: råd og veiledning, forskning og dokumentasjon av lokalhistorie. Den mest omfattende endringen i virksomheten de siste årene er bruk av digitale løsninger for rådgivning, dokumentasjon og formidling gjennom nettstedet Lokalhistoriewiki.no og Lokalhistorie.no. NLI anslår at halvparten av instituttets virksomhet er knyttet til forsknings-, formidlings- og dokumentasjonsarbeid med Lokalhistoriewiki som plattform. Tabellen under viser innhold i og bruk av dette nettstedet.

Tabell 4.15 Lokalhistoriewiki – innhold og bruk

	2013	2014	2015	Økning 2014– 2015 i pst.
Antall artikler	18 200	29 100	34 900	20
Antall bilder og lydfiler	32 200	113 900	145 800	28
Antall besøk	640 600	870 900	1 043 100	20

Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek

Tabell 4.16 Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek – bestand, tilvekst og antall lånere

	2013	2014	2015	Endring i pst. 2014–2015
Bestand, folkebibliotek	21 913	21 720	22 424	3
Produksjon og innkjøp, folkebibliotek	1 327	1 560 ¹	1 566	0
Utlån, folkebibliotek	564 743	637 641	736 265	15
Bestand, studielitteratur	3 979	4 218	4 522	7
Produksjon, studielitteratur	501	589	579	-2
Utlån, studielitteratur	32 473	38 007	43 010	13
Samlet antall lånere	18 927	21 854	25 327	16

¹ Korrigert for feil tall oppgitt i Prop.1 S (2015–2016)

Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB) produserer og låner ut allmenn litteratur og studielitteratur i lydbokformat og punktskrift til mennesker som på grunn av funksjonsnedsettelse har vansker med å lese trykt tekst. Gjennom sitt tilbud bidrar NLB til økt samfunnsmessig deltakelse og likestilling for denne gruppen.

Utlånet av både folkebiblioteklitteratur og studielitteratur har økt i 2015. Antallet innleste titler var lavere enn planlagt og skyldes redusert pro-

duksjonskapasitet på grunn av bygging av nye studier i NLB. Samlet antall lånere økte med 16 pst. sammenlignet med 2014. NLB har de siste årene satset betydelig på utvikling av produksjonsteknologi og distribusjonsmåter. Utviklingstiltakene har resultert i et bedre tilbud for lånerne, både i form av et bredere utvalg og bedre tilgang gjennom mulighet for strømming og nedlastning av bøker, tidsskrifter og aviser. For å kunne håndtere den store rekrutterings- og utlånsveksten og samtidig

oppretholde servicenivået har NLB i 2015 arbeidet med å styrke nettbasert formidling, utlån og distribusjon.

NLB har videreført og styrket samarbeidet med andre produsenter av tilrettelagt litteratur, nasjonalt og internasjonalt, og om produksjons- og distribusjonsløsninger.

Språkrådet

Språkrådet gjennomfører hvert år ulike aktiviteter for å styrke det norske språket og det språklige mangfoldet i Norge. Dette gjøres blant annet gjennom prosjekter i samarbeid med universitets- og høyskolesektoren, arbeids- og næringslivet og i kultur- og mediesektoren. Andre viktige tiltak er språklig rådgivning, dokumentasjon, klarspråkar-

beid i det offentlige, normering, og synliggjøring av språklige minoriteter og tegnspråk.

Et viktig innsatsområde i 2015 har vært terminologiarbeid. På dette feltet har Språkrådet samarbeidet med flere statlige og private aktører. Et toårig nordisk samarbeidsprosjekt forventes å styrke det nordiske språkfellesskapet og gi bedre nabospråkforståelse.

Språkrådet startet også opp et prosjekt for å sikre god balanse mellom bruk av norsk og engelsk i universitets- og høyskolesektoren. Målet med prosjektet er å ivareta og utvikle norsk fagspråk. En kartlegging av bruk av engelsk i norske bedrifter ble også gjennomført. Begge disse tiltakene har gitt god kunnskap og verktøy som er nyttige i det videre arbeidet for økt bruk av norsk ved siden av engelsk.

Kap. 3326 Språk-, litteratur- og bibliotekformål

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Ymse inntekter	14 076	9 995	10 154
02	Inntekter ved oppdrag		10 000	15 029
	Sum kap. 3326	14 076	19 995	25 183

Post 01 Ymse inntekter

Posten gjelder inntekter ved Nasjonalbiblioteket, Språkrådet og Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek, jf. kap. 326, post 01.

Post 02 Inntekter ved oppdrag

Posten omfatter inntekter ved oppdrag, bl.a. til utvikling og drift av felles tjenester og felles infrastruktur for folkebibliotekene, jf. kap. 326, post 21. Det anslås at inntektene på posten vil øke med 4,8 mill. kroner og posten foreslås økt tilsvarende, jf. kap. 326, post 21.

Kap. 328 Museum og visuell kunst

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
55	Norsk kulturfond	29 487	30 174	
70	Det nasjonale museumsnettverket	1 087 052	1 173 881	1 462 990
78	Ymse faste tiltak	16 975	20 490	77 920
	Sum kap. 328	1 133 514	1 224 545	1 540 910

Innledning

Kapitlet omfatter tilskudd til museer i det nasjonale museumsnettverket, ymse tiltak på museums- og kulturvernområdet, samt midler til flere andre institusjoner og tiltak som formidler visuell kunst. Bevilgningene til Norsk kulturfond er fra 2017 samlet under kap. 320, jf. omtale under kap. 320, post 55. Kap. 328, post 55 er som følge av dette foreslått avviklet. Tilskuddet til Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, som i 2016 ble bevilget under kap. 322, post 73, foreslås overført til kap. 328, post 70. Tilskuddene til en rekke tiltak knyttet til visuell kunst, som i 2016 ble bevilget under kap. 322, post 78, foreslås overført til kap. 328, post 78, jf. også vedlegg 1.

Mål for 2017

Bevilgningen under kapitlet bygger opp under departementets overordnede mål om å bidra til at alle kan få tilgang til kunst og kultur av høy kvalitet, å fremme kunstnerisk utvikling og fornyelse, samt å samle inn, bevare, dokumentere og formidle kulturarv.

Målene for bevilgningene til museum og visuell kunst er å legge til rette for at

- museene er aktuelle og profesjonelle og utøver en aktiv samfunnsrolle
- museene formidler kunnskap og opplevelse
- museenes samlinger sikres og bevares best mulig samt gjøres tilgjengelige
- museene forestår forskning og utvikler ny kunnskap
- visuelle kunstuttrykk skapes, formidles og blir etterspurt

Under kapitlet bevilges det midler til en rekke institusjoner og tiltak som i ulik grad bidrar til å nå disse målene. Institusjonene og tiltakene definerer selv målene for sin virksomhet.

Budsjettforslag 2017

Post 70 Det nasjonale museumsnettverket

Bevilgningen under denne posten gjelder ordinært driftstilskudd til museer i det nasjonale museumsnettverket. I 2016 er det 65 enheter i det nasjonale museumsnettverket.

Fylkeskommunene, vertskommuner og kommuner som nyter godt av museenes kompetanse, formidling og andre tjenester, har et delansvar for finansieringen av museene. Forutsetningen vil normalt være at regionen skal dekke minst 40 pst. av det samlede offentlige driftstilskuddet.

Som en del av forslaget til statsbudsjett for 2017 legger Regjeringen, som i 2016, fram en særskilt tiltakspakke mot økt ledighet, jf. omtale av tiltakspakken under Del I. Som et tiltak for å møte den vanskelige sysselsettingssituasjonen på deler av Vestlandet, foreslår Regjeringen engangstilskudd under denne posten på til sammen 10 mill. kroner til vedlikehold, istandsetting og oppgradering av anlegg ved tre museer i Rogaland og Hordaland: Dalane folkemuseum mottar 1 mill. kroner til oppgradering av hovedanlegget på Slettebø. Jærmuseet mottar 4 mill. kroner til oppgraderingsprosjekter ved Vitengarden. Hardanger og Voss museum mottar 5 mill. kroner til ymse oppgraderingsarbeider. Forslag til fordeling av bevilgning framgår av tabellen under.

Tilskuddet til Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design er overført til denne posten fra kap. 322, post 73. Bevilgningen foreslås styrket for å forberede flytting til det nye Nasjonalmuseet på Vestbanen.

Museene i Sør-Trøndelag (MiST) har et høyt årlig besøkstall. En av de viktigste formidlingsarenaene er friluftsmuseet Sverresborg i Trondheim, der det er betydelige vedlikeholdsbehov på en rekke kulturhistoriske bygninger. Det foreslås å styrke tilskuddet til Museene i Sør-Trøndelag.

Romsdalsmuseet har i 2016 tatt i bruk et nytt og funksjonelt museumsbygg som innebærer en kvalitativ forbedring av nær sagt alle museumsfunksjoner. Nybygget forutsetter imidlertid økte driftsmidler for å fungere optimalt. Det foreslås å styrke Romsdalsmuseet for å utnytte formidlingspotensialet til nybygget *Krona*.

Videre foreslås det å styrke Vest-Telemark Museum for å sikre videre drift av Grimdalstunet. Grimdalstunet er et museumsanlegg i Tokke kommune som formidler billedhuggeren Anne Grimdalens liv og livsverk.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett i 2016 økte Stortinget tilskuddet til Sør-Troms museum for å styrke arbeidet med Outsider Art. Denne økningen er foreslått videreført i 2017.

Tabell 4.17 Fordeling av bevilgningen, årsverk og besøkstall

Museum	Årsverk 2015	Besøk 2015	Bevilget 2016	(1 000 kr)
				Forslag 2017
Punkt Ø	11,8	38 337	11 960	12 170
Østfoldmuseene	58,3	79 659	28 050	28 540
Akershusmuseet	122,7	210 798	27 350	27 820
Henie Onstad Kunstsenter	19,0	63 184	12 200	12 410
Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design	166,17	602 546	287 800	312 900
Norsk Folkemuseum	234,3	533 448	151 070	153 700
Norsk Teknisk Museum	54,8	247 607	30 540	31 070
Oslo Museum	37,9	120 780	12 550	12 770
Anno museum	134,0	246 277	61 200	62 240
Gudbrandsdalsmusea	16,2	67 323	4 460	4 540
Lillehammer Kunstmuseum	11,3	23 677	8 620	8 770
Lillehammer museum	73,6	174 818	48 680	49 530
Mjøsmuseet	21,8	61 012	9 070	9 230
Randsfjordmuseene	21,3	21 393	7 250	7 380
Valdresmusea	17,5	47 478	9 990	10 170
Blaafarveværket	43,1	171 537	9 670	9 840
Drammens Museum for kunst og kulturhistorie	15,8	37 423	7 570	7 700
Norsk Bergverksmuseum	21,2	64 152	15 700	15 970
Buskerudmuseet	69,0	113 042	21 200	21 570
Preus museum	11,2	12 043	11 660	11 860
Vestfoldmuseene	81,0	125 950	31 020	31 560
Norsk Industrierbeidermuseum	32,0	77 322	18 330	18 650
Telemark Museum	42,7	106 564	13 520	13 760
Vest-Telemark Museum	24,3	40 205	6 170	6 780
Aust-Agder museum og arkiv	55,1	49 648	21 150	21 520
Næs Jernverksmuseum	5,8	16 757	2 370	2 410
Agder naturmuseum og botaniske hage	13,2	88 918	3 860	3 930
Sørlandets Kunstmuseum	13,0	24 515	9 280	9 440
Vest-Agder-museet	49,5	92 709	17 650	17 960
Dalane Folkemuseum	12,5	25 544	5 530	4 590
Haugalandmuseene	16,9	34 123	8 880	5 540

Tabell 4.17 Fordeling av bevilgningen, årsverk og besøkstall

Museum	Årsverk 2015	Besøk 2015	Bevilget 2016	(1 000 kr)
				Forslag 2017
Jærmuseet	78,3	252 367	22 770	22 360
Museum Stavanger	56,0	191 427	20 190	19 480
Ryfylkemuseet	16,2	21 254	11 870	5 890
Baroniet Rosendal	21,9	87 884	2 650	1 390
Bergens Sjøfartsmuseum	13,0	28 554	2 540	2 580
Bymuseet i Bergen	55,4	186 725	25 300	17 600
Hardanger og Voss museum	57,6	47 865	20 790	15 450
KODE Kunstmuseene i Bergen	64,1	185 327	24 311	23 350
Museum Vest	38,8	151 704	12 950	9 510
Museumssenteret i Hordaland	40,0	24 418	20 450	11 610
Norsk Vasskraft- og Industristadmuseum	16,9	17 507	5 580	3 640
Sunnhordland Museum	11,3	23 468	6 960	3 090
Musea i Sogn og Fjordane	56,0	70 159	34 900	35 510
Kulturkvartalet	12,2	26 216	7 100	7 220
Nordmøre museum	36,1	72 401	8 410	8 560
Nynorsk kultursentrum	17,8	24 102	18 110	18 430
Romsdalsmuseet	18,9	71 616	7 440	8 860
Sunnmøre Museum	33,0	89 493	14 950	15 210
Museene i Sør-Trøndelag	202,2	257 746	116 750	119 790
Museet Midt	39,2	78 032	11 380	11 580
Stiklestad Nasjonale Kultursenter	66,2	168 777	23 800	24 210
Helgeland Museum	53,0	75 376	16 480	16 760
Museum Nord	96,9	229 806	20 150	20 500
Norsk Luftfartsmuseum	25,6	40 042	12 870	13 090
Nordlandsmuseet	50,6	85 535	15 580	15 850
Midt-Troms Museum	19,5	38 869	4 330	4 410
Nordnorsk Kunstmuseum	10,0	73 629	21 600	21 970
Nord-Troms Museum	10,0	5 385	3 940	4 010
Perspektivet Museum	7,7	27 888	3 440	3 500
Sør-Troms Museum	25,2	50 698	9 110	10 270
Museene for kystkultur og gjenreisning i Finnmark	19,6	32 127	5 530	5 630
Varanger museum	26,5	59 645	9 800	9 970

Tabell 4.17 Fordeling av bevilgningen, årsverk og besøkstall

Museum	Årsverk 2015	Besøk 2015	Bevilget 2016	Forslag 2017
Verdensarvsenter for bergkunst – Alta Museum	23,8	53 354	3 520	3 580
Svalbard Museum	11,0	46 458	1 780	1 810
Sum	2 670,9	5 912 097	1 461 681 ¹	1 462 990

¹ Sumtallet avviker fra bevilgning på posten i saldert budsjett 2016. Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design er flyttet til denne posten fra 2017, og bevilgningen til denne institusjonen i 2016 er inkludert i summen i denne oversikten.

Post 78 Ymse faste tiltak

Tilskuddene til Bergen Kunsthall, Bomuldsfabriken Kunsthall, Designtreff BeyondRisør, Kunstnernes Hus, Nordisk Kunstnarsenter Dale, Norwegian Crafts, Office for Contemporary Art Norway (OCA), Statens Kunstutstilling (Norske Billedkunstnere) og Vestfossen Kunstlaboratorium, som i 2016 ble bevilget under kap. 322, post 78, foreslås overført til denne posten.

Oversikt over hvilke tiltak det foreslås midler til i 2017 under denne posten, framgår av vedlegg 1. Som del av satsingen på Norwegian Arts Abroad foreslås tilskuddet til Norwegian Crafts økt med 1 mill. kroner og tilskuddet til OCA økt med 1 mill. kroner, jf. omtale under programkategori 08.20.

Jødisk kulturfestival i Trondheim har blitt arrangert i september hvert år siden 2010. Festivalen vektlegger å gi deltakerne en opplevelse av mangfold innen jødisk kultur gjennom et variert konsert- og kulturprogram. Fra 2017 er tilskuddet til Jødisk kulturfestival i Trondheim lagt inn under Jødisk museum i Trondheim. I henhold til dette er 0,4 mill. kroner foreslått flyttet fra kap. 320, post 55, til denne posten, jf. omtale under kap. 320, post 55.

Skibladner er et enestående teknisk kulturminne – en hjuldampner som ble tatt i bruk 2. august 1856, dvs. for nøyaktig 160 år siden. Potensialet for egeninntekter utnyttes godt, men det er likevel behov for økt driftstilskudd for å sikre fullgodt vedlikehold og drift av dette dampskipet. Det foreslås å øke tilskuddet med 0,5 mill. kroner.

Tilskuddet til Statens Kunstutstilling (Norske Billedkunstnere) er redusert med 0,5 mill. kroner fordi stipendutstillingen er avviklet.

Inngåelse av avtale om forsikringsansvar

I forbindelse med større utenlandske utstillinger, kan Kongen i statsråd inngå avtaler om forsikringsansvar innenfor en totalramme som årlig fastsettes av Stortinget. Ordningen med statlig forsikringsansvar har stor kulturpolitisk betydning. Visningsinstitusjoner sparer utgifter til forsikringspremie, noe som gir norske museer og gallerier mulighet til å vise utenlandske utstillinger av høy kvalitet. Norsk kulturråd har ansvar for administrasjon av ordningen. Det er utarbeidet et eget regelverk som angir forsikringsvilkår. De siste årene har rammen vært satt til 4 mrd. kroner, med unntak av jubileumsåret for Edvard Munch i 2013, hvor Stortinget vedtok en tilleggsramme for å imøtekomme behovene til utstillingen «Munch 150», samt i 2015 og 2016, hvor rammen ble utvidet for å imøtekomme innmeldte behov i forbindelse med utstillinger i serien «+Munch» ved Munchmuseet.

Forslaget til ramme i 2017 tar utgangspunkt i samlet estimert forsikringsverdi av innlån fra eiere i utlandet til utstillinger i 2017, jf. forslag til vedtak IV. Siden ordningen ble etablert i 1985, har det ikke forekommet krav om forsikringsutbetalinger.

Rapport 2015

Rapport for avsetningene til museums- og andre kulturvernformål under Norsk kulturfond er flyttet til kap. 320, og rapport for Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design er flyttet til kapitlet her.

Det nasjonale museumsnettverket

Museene i det nasjonale nettverket rapporterer på overordnede mål for de fire områdene: fornying, forvaltning, forskning og formidling. Denne rap-

porten er basert på innsendt statistikk og rapporter fra 71 institusjoner¹ på Kulturdepartementets budsjett. Samlet sett viser rapportene at bevilgningen blir disponert i samsvar med målene.

Tall for hele museumssektoren i Norge blir publisert av Statistisk sentralbyrå og Norsk kulturråd.

Fornyning

Målet med museumsreformen var å styrke museenes fagmiljø. Det ser ut til at konsolideringsprosessene, som over hele landet har grepet inn i museenes eierstrukturer, eiendomsforhold, organisasjonsform og organisering, gir resultater i form av bedre ressursutnyttelse og faglig styrking. Flere konsolideringsprosesser pågår. Fra 2015 omfatter Aust-Agder museum og arkiv tre tidligere selvstendige museer i Aust-Agder. Norsk Maritimt Museum ble slått sammen med Norsk Folkemuseum dette året. Norsk Industriarbeidermuseum omfatter fra 2015 også Telemarksgalleriet og Lysbuen kunstsamling og industrimuseum.

Museenes rapportering viser at mange museer kobler målet fornying til begrepet samfunnsrolle. Museene tolker samfunnsrollen ulikt, noe som bidrar til en variasjonsbredde i sektoren. I 2015 lyste Norsk kulturråd ut prosjektmidler til museumssektoren innenfor fire satsningsområ-

¹ Dette omfatter rapportering fra museer på kap. 328, post 70 Det nasjonale museumsnettverket, samt følgende institusjoner på kap. 328, post 78 Ymse faste tiltak: Astrup Fearnley Museet, Det Internasjonale Barnekunstmuseet, Jødisk museum i Oslo, Jødisk museum i Trondheim, Kistefosmuseet, Norsk Skogfinsk Museum og Skibladner.

der, blant dem var *Program for museenes samfunnsrolle; demokrati, menneskerettigheter og refleksjon*. Museene har gode forutsetninger for å fremme diskusjon ved å være en møteplass, et sted for ytringer, tilhørighet og sosialt fellesskap. Museumsprogrammet rommer 18 prosjekter som bidrar til å gjøre museene mer relevante og inkluderende gjennom temaer og innfallsvinkler som viser mangfoldet i det sammensatte samfunnet. Dokumentasjon og formidling av minoritetskulturer er også en viktig del av museenes fornying og en selvfølgelig del av program for museenes samfunnsrolle. For tredje år på rad ble ukeskurset «*Det relevante museum*» arrangert i Trondheim med nesten 80 deltakere. Med støtte fra Norsk kulturråd var Museene i Sør-Trøndelag lokal arrangør med faglig støtte fra Norsk Folkemuseum, Norges Museumsforbund og Nordiskt Centrum för Kulturarvspedagogik.

I Kulturdepartementets tilskuddsbrev til museene omtales immateriell kulturarv og UNESCOs konvensjon om vern av den immaterielle kulturarven. Bevaring, dokumentasjon og formidling av muntlige tradisjoner og handlingsbåren kunnskap er ved en rekke museer en integrert del av virksomheten. Materielle og immaterielle uttrykk sees i sammenheng, og formidles gjennom et bredt tilbud av kurs, aktiviteter og arrangementer for publikum og fagfolk. Flere museer har fokus på kompetansebygging av handlingsbåren kunnskap, og noen av museene har opparbeidet ettertraktet kompetanse som brukes til å gi faglige råd under planlegging og gjennomføring av eksterne byggeprosjekter der det er behov for antikvarisk kompetanse.

Økonomi

Tabell 4.18 Fordeling av museenes totale inntekter i 2013–2015

Inntektstype	Pst. av totale inntekter 2013	Pst. av totale inntekter 2014	Pst. av totale inntekter 2015
Egeninntekter	24,8	24,6	25,8
Tilskudd fra Kulturdepartementet	45,3	46,1	45,7
Samlet regionalt tilskudd	24,2	23,9	23,4
Annet offentlig tilskudd	5,7	5,4	5,1

Museenes totale inntekter i 2015 utgjorde omtrent 3,2 mrd. kroner. Samlet sett har fordelingen mellom de ulike inntektstypene vært ganske stabil i perioden, men med en liten økning i andelen egeninntekter i 2015. Gaver og sponsorinntekter

utgjorde om lag 106 mill. kroner (13 pst.) av de totale egeninntektene. De fleste museene tar inngangspenger, selv om enkelte grupper slipper gratis inn. Tre museer opplyser at de har gratis adgang for alle besøkende i museets åpningstider.

Tabell 4.19 Fordeling av museenes totale kostnader i 2013–2015

Kostnadstype	Pst. av totale kostnader 2013	Pst. av totale kostnader 2014	Pst. av totale kostnader 2015
Lønns- og pensjonskostnader	52,8	53,7	52,2
Drift av lokaler, husleie og vedlikehold	16,5	15,9	17,0
Varer og tjenester, andre driftskostnader	28,6	28,6	27,7
Avskrivninger	2,0	1,8	2,0

Museenes totale kostnader utgjorde omtrent 3,1 mrd. kroner i 2015.

Universell utforming

På museumsfeltet er bevaringshensyn og fredningsbestemmelser knyttet til historiske bygninger en utfordring for fysisk tilrettelegging. Av de 71 museene opplyser 79 pst. at de har tilrettelagte lokaler, som for eksempel teleslynge, heis for rullestolbrukere og rullestolramper. 63 pst. av museene opplyser at de har tilrettelagt formidling, som for eksempel merking med blindeskrift, tegnspråk, storskrift og lettest informasjon. Web Accessibility Initiative (WAI) er en standard for universelt tilgjengelige nettsteder. 51 pst. av museene oppgir nå at deres nettsider følger denne standarden.

Formidling

I 2015 hadde museene som fikk tilskudd over Kulturdepartementets budsjett, nesten 6,7 millioner besøkende. Det vil si at den positive trenden for besøksutvikling fortsetter også for museene under Kulturdepartementet.

72 pst. av museene har formidlingsplan, og 75 pst. rapporterer om egen plan for formidling til barn og unge, som er mange museers hovedmålgruppe. Denne målgruppen utgjorde 24 pst. av det totale besøket.

Omfanget av formidlingsaktiviteter og produserte utstillinger ligger omtrent på samme nivå som tidligere. Museene produserte 764 nye utstillinger i 2015, av disse var 71 basisutstillinger. Valg av aktuelle temaer i utstillinger og arrangementer blir omtalt som viktig for å fylle samfunnsrollen. Museene er viktige arenaer i lokalmiljøet og tilbyr et bredt spekter av aktiviteter og publikumsarrangementer.

Flere museer er aktive innen nye digitale formidlingsmetoder, blant annet ved utvikling av stedsbaserte tjenester, nettutstillinger og formidlingsopplegg der digital teknologi supplerer tradi-

sjonelle gjenstandsbaserte utstillinger. Nye teknologier legger dessuten til rette for en større grad av samarbeid, og en rekke museer samarbeider med andre aktører på kulturarvsfeltet om oppbygging av felles kunnskapsdatabaser. Museenes bruk av sosiale medier gjelder stort sett informasjon om utstillinger og arrangementer, og i mindre grad som en selvstendig formidlingskanal eller i dialog med publikum.

DigitaltMuseum.no er museenes felles publiseringskanal og leverer samtidig innhold til flere digitale tjenester. I 2015 var det ca. 1,3 millioner besøk på DigitaltMuseum.no.

Den åpne nettportalen Digitaltfortalt.no har vært brukerstyrt og samlet om lag 4700 fortellinger som etter 2015 vil være søkbare på DigitaltMuseum.no. Det er ikke lenger mulig å legge til fortellinger i denne løsningen som har vært driftet av Norsk kulturråd.

For å fremme tilgjengeliggjøring og formidling av digitalt museumsinnhold med høy kvalitet, etablerte Norsk kulturråd i 2015 et særskilt program for digital utvikling; fellesløsninger, økt kvalitet og rikere opplevelser. Programmet består av 15 prosjekter som til sammen bidrar til kvalitetsheving av museenes basisdata, og som utforsker digitale formidlingsløsninger som styrker sammenhengen mellom museenes digitale og fysiske tilbud, og som gir rikere museumsopplevelser.

Prosjektet Kultur- og naturreise ble avrundet i 2015 og erstattet med et nytt samarbeidsprosjekt med de samme partene: Riksantikvaren, Riksarkivet, Statens kartverk og Norsk kulturråd.

Forvaltning

Rapporteringen fra museene gir inntrykk av stadig økende bevissthet om forvaltning og prioritering av samlingene. I 2015 hadde 66 pst. av museene planer for bevaring av samlingene for alle museets avdelinger, og 75 pst. har planer for katalogisering. Museene prioriterer i samlingene og satser blant annet på å innhente etterslep innen bevaring og dokumentasjon. 68 pst. av museene

har innsamlingsplaner, og mange museer arbeider med fellesløsninger for samlingsforvaltning. Flere museer forteller også om nye og gode samarbeidsstrukturer innad i de konsoliderte museene. Vedlikehold av bygninger, anlegg og fartøy er en betydelig utfordring. For å fremme en koordinert og effektiv samlingsforvaltning etablerte Norsk kulturråd i 2015 et særskilt program for samlingsforvaltning; koordinering og prioritering i samlinger. Programmet har som mål å stimulere til bærekraftig samlingsforvaltning og å bidra til en effektivisering av museenes samlingsforvaltning gjennom kunnskapsproduksjon, samarbeid og felles løsninger.

Museene oppgir at oppbevaringsforholdene for 68 pst. av de kunsthistoriske og 55 pst. av de kulturhistoriske gjenstandene er tilfredsstillende eller svært gode. Tilsvarende tall for det fotografiske materialet er 71 pst. Museene forvalter i tillegg store arkivsamlinger. Også her er det store etterslep, men museene synes å få stadig bedre oversikt også over dette materialet.

En mer omfattende digitalisering av museets samlinger er nødvendig for å gjøre samlingene mer tilgjengelige og for å sikre en mer effektiv forvaltning av samlingene. Selv om de siste årene har vist en positiv tendens i dette arbeidet, må digitalisering, registrering og kvalitetssikring av data skje raskere enn i dag.

63 pst. av museene oppgir at de har vedtatte planer for sikring. I 2015 var det en markant oppgang i antall søknader til den statlige ordningen for sikringsmidler til museene. Ordningen forvaltes av Norsk kulturråd. Inntrykket er at mange museer har høy bevissthet rundt sikringsarbeidet, med tilfredsstillende sikringsplaner som følges opp med både prioriterte tiltakslistene og sikrings-søknader. På den andre siden er det museer som i for liten grad prioriterer denne delen av forvaltningsansvaret. Selv om statistikken viser at antall tilfeller av brann og tyveri er stabilt lavt, er det behov for en ytterligere satsing på dette området. I 2015 etablerte Norsk kulturråd derfor et eget program for sikring; risiko og sårbarhetsanalyse. Målet er å øke kompetansen om og bevisstheten rundt kunnskapsbasert sikringsarbeid i museene.

Forskning

Museene rapporterer om forskning og kunnskapsutvikling som inkluderer både FoU-prosjekter, forskningsbaserte utstillinger, forvaltning av samlinger og produksjon av fagfelleverderte artikler. Samlet løfter museene fram forskning som

en viktig kjerneoppgave, men sektoren har fortsatt behov for å bygge opp forskningskompetanse. Flere museer har planer og strategier på feltet der det blant annet legges til rette for at ansatte skal opparbeide forskningskompetanse gjennom publisering og muligheter til å ta doktorgrad. Antall ansatte med doktorgrad har økt med 11 personer fra 2014 til 2015 og antall ansatte med autorisasjon som førstekonservator NMF har økt med 12 personer i samme tidsrom. Mange museer samarbeider tett med andre forskningsmiljøer, og antall formaliserte FoU-samarbeid har økt fra 77 i 2014 til 96 i 2015. Museene framstår som viktige arenaer for kunnskapsformidling. Det ble blant annet arrangert 5 200 åpne møter, seminarer og foredrag ved museene dette året.

Faglige museumsnettverk

Etableringen av museumsnettverk for bedre faglig samordning og samarbeid har i flere år vært en sentral del av museumsutviklingen. Norsk kulturråd har utpekt museer med ansvar for oppfølging og utvikling av de 23 museumsnettverkene som har vært aktive de siste årene. I 2015 pågikk det samtaler med Norsk Folkemuseum/Eidsvoll 1814 for opprettelse av et nytt museumsnettverk for demokrati og menneskerettigheter. Med få unntak er samtlige rapporterende museer med i ett eller flere nettverk. I 2015 ble det innhentet rapport fra ansvarsmuseene om utvikling og aktiviteter i nettverkene. Det er et generelt inntrykk at nettverksarbeidet er viktig for å sikre en faglig utvikling og samordning i museumssektoren, og at nettverksarbeidet blir høyt prioritert.

Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design

I 2015 var samlet besøkstall i Nasjonalmuseet i Oslo 486 817, en økning på 10 pst. sammenliknet med året før. Utstillingene i det landsdekkende programmet hadde 115 729 besøkende, en forventet nedgang på 15 pst.

Fram til 2020 er museets prioriterte oppgaver å forberede flytting og utvikle innhold i det nye Nasjonalmuseet. Aktivitetene i eksisterende arenaer i Oslo vil suksessivt trappes ned. I det landsdekkende programmet omlegges aktivitetene, med en reduksjon i antall vandretstillinger og en økning i kurs- og kompetansetilbudet.

Byggeprosjektet for Nasjonalmuseet på Vestbanen er under detaljprosjektering og bygging, med Statsbygg som byggherre, jf. omtale under kap. 322.

Kap. 329 Arkivformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	334 625	337 834	360 492
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	25 599	17 466	17 955
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	6 392	8 434	8 645
78	Ymse faste tiltak	8 123	8 277	8 410
	Sum kap. 329	374 739	372 011	395 502

Innledning

Kapitlet omfatter bevilgninger til den statlige virksomheten Arkivverket. I tillegg inngår tilskudd til Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, Stiftelsen Asta og VID historiske arkiv i kapitlet.

Mål for 2017

Bevilgningen under kapitlet bygger opp under departementets overordnede mål om å samle inn, bevare, dokumentere og formidle kulturarv.

Arkivverkets samfunnsoppdrag er å sikre samfunnets behov for å bevare, gjøre tilgjengelig og formidle arkiver som er avlevert til eller deponert i etaten. Samfunnsoppdraget omfatter også å fastsette krav og standarder, veilede og føre tilsyn med offentlige arkiv, samt oversikt og samordning av arbeidet med privatarkiv.

Målene for bevilgningene til Arkivverket er å

- levere tjenester av rett kvalitet for å sikre, bevare og tilgjengeliggjøre arkiver
- fastsette krav og standarder for offentlig dokument- og arkivforvaltning
- styrke og utvikle fagmiljøer i arkivsektoren
- fremme en mer helhetlig samfunnsdokumentasjon

Budsjettforslag 2017**Post 01 Driftsutgifter**

Posten skal dekke lønns- og driftsutgifter for Arkivverket.

Norsk lokalhistorisk institutt blir fra 1. januar 2017 innlemmet i Nasjonalbiblioteket. Posten foreslås som følge av dette redusert med 6,9 mill. kroner, mot tilsvarende økning under kap. 326, post 01.

I 2016 er det på posten satt av 5 mill. kroner til drift av Skeivt arkiv ved Universitetet i Bergen. Beløpet er i samsvar med Innst. 146 S (2015–2016) overført til Kunnskapsdepartementets budsjett, jf. omtale under kap. 260 Universitet og høyskolar, post 50 Statlege universitet og høyskolar i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon.

Det er lagt inn 5 mill. kroner for å styrke Arkivverkets lovpålagte oppgaver knyttet til tilsyn og mottak av arkivmateriale.

Videre er bevilgningen på posten økt med 24,3 mill. kroner som følge av innføring av forenklet modell for premieinnbetaling til Statens pensjonskasse, jf. omtale under Del I Innledning.

Posten kan overskrides med inntil samme beløp som Arkivverket får i merinntekter under kap. 3329, post 01.

Over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett kapittel 2445 Statsbygg, post 31 Igangsetting av statlige byggeprosjekter, *kan overføres*, foreslås det bevilgninger til igangsetting av nytt magasin for Arkivverket i Mo i Rana og nybygg for Norsk helsearkiv på Tynset. Se også omtale foran under programkategori 08.20, Bygg og offentlige rom.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på denne posten skal dekke utgiftene til Arkivverkets oppdragsvirksomhet. Bevilgningen kan bare benyttes i samme omfang som det kan skaffes inntekter fra oppdragsvirksomheten.

Posten kan overskrides med inntil samme beløp som Arkivverket får i merinntekter under kap. 3329, post 02.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på denne posten skal gå til inventar og utstyrsinvesteringer i Arkivverket.

Post 78 Ymse faste tiltak

Som konsekvens av fusjonen mellom Misjonshøgskolen og andre høgskoler, har det tidligere Misjonsarkivet blitt en del av VID historiske arkiv. Oversikt over hvilke tiltak det foreslås midler til i 2017 fra denne posten, framgår av vedlegg 1.

Rapport 2015

Målet for bevilgningene i 2015 til Arkivverket var å sikre helhetlig samfunnsdokumentasjon, øke bruken av arkivene og utvikle fellesløsninger for arkivsektoren. For rapport på bevilgningene til Norsk lokalhistorisk institutt vises det til Rapport 2015 under kap. 326.

Arkivverket

Dokumenter og arkiv dannes kontinuerlig av offentlige og private aktører. Mesteparten av dagens dokumenter produseres og lagres digitalt.

Tabell 4.20 Bruk av Digitalarkivet i 2014 og 2015

	(i millioner)	
	2014	2015
Besøk	5,3	6,6
Åpnede sider	171	198

Økningen i bruken av Digitalarkivet fra 2014 til 2015 har sammenheng med aktiv markedsføring og tilgjengeliggjøring av nye dokumentkategorier. Skannede kirkebøker (108 millioner) og transkribert arkivmateriale (65 millioner) er de mest populære delene av Digitalarkivet. For å stimulere til økt selvbetjening av arkivene, videreutvikles programvaren for Digitalarkivet.

I tillegg til Digitalarkivet, er Arkivportalen en viktig netttjeneste. I Arkivportalen kan brukere søke etter arkivmateriale fra 69 statlige, kommunale og private arkivinstitusjoner. Antall arkivenheter i Arkivportalen økte med 10 pst. til 5,3 millioner. Arkivverket startet i 2015 arbeidet med kob-

ling mellom Arkivportalen og digitaliserte dokumenter i Digitalarkivet.

Det avleveres stadig flere digitalt skapte arkiv. I 2015 mottok Arkivverket 90 elektroniske uttrekk av digitale arkiv. Uttrekk innebærer at informasjon i et datasystem hentes ut slik at den kan leses uten at det originale datasystemet er i bruk.

På grunn av manglende magasinkapasitet, innførte Arkivverket i 2015 stopp i avleveringen av statlige arkiv til etatens depoter i Oslo og Hamar. Det ble i 2015 avlevert om lag 5 000 hyllemeter arkiv. Samlet bestand av papirbasert arkiv var i 2015 over 260 000 hyllemeter. Av dette utgjorde privatarkivene 13 pst. Resten var statlige arkiv.

Tilsyn er et viktig ledd i arbeidet med å sikre helhetlig dokumentasjon. I 2015 har Arkivverket prioritert elektronisk arkivdanning og digitalt skapt materiale. Etaten gjennomførte 57 tilsyn i kommunale virksomheter og seks i statlige virksomheter.

Samarbeidsprosjektet med andre sentrale aktører i arkivsektoren, Samla samfunnsdokumentasjon, ble videreført og ytterligere formalisert. Dette samarbeidet har blant annet resultert i en veileder om kommunereformen og en strategi for arbeidet med privatarkiv.

Bruken av arkivene har økt. Dette gjelder særlig Digitalarkivet, jf. tabell 4.20.

ling mellom Arkivportalen og digitaliserte dokumenter i Digitalarkivet.

Arkivverkets arbeid med fellesløsninger omfattet i 2015 både standarder og tekniske løsninger for digitale arkiv. I samarbeid med Riksantikvaren, testet Arkivverket ut en prototyp for overføring av digitale dokumenter til et mellomlager. Hensikten med prototypen er å forenkle prosessen med langtidsbevaring av digitale dokumenter.

Arkivverket utga i 2015 en veileder til bevarings- og kassasjonsbestemmelsene for fylkeskommunale og kommunale arkiv.

På grunnlag av resultatene som er omtalt ovenfor, mener departementet at målene for bevilgningen til Arkivverket i 2015 ble innfridd.

Kap. 3329 Arkivformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Ymse inntekter	14 009	6 440	6 270
02	Inntekter ved oppdrag	27 831	18 022	18 527
	Sum kap. 3329	41 840	24 462	24 797

Post 01 Ymse inntekter

Posten gjelder salgs- og husleieinntekter i Arkivverket og inntekter fra ulike samarbeidsprosjekter og tjenester i Arkivverket, jf. kap. 329, post 01.

Som følge av sammenslåingen mellom Norsk lokalhistorisk institutt og Nasjonalbiblioteket fra 1. januar 2017, budsjetteres Norsk lokalhistorisk institutts inntekter under kap. 3326, post 01.

Post 02 Inntekter ved oppdrag

Posten gjelder oppdragsinntekter i Arkivverket, jf. kap. 329, post 21. Størsteparten av oppdragsinntektene gjelder overføring fra Helse- og omsorgsdepartementet for å finansiere driften av interimsorganisasjonen for Norsk helsearkiv, jf. nærmere omtale av Norsk helsearkiv i Helse- og omsorgsdepartementets budsjettproposisjon.

Programkategori 08.30 Medieformål (kap. 334–339)

Utgifter under programkategori 08.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
334	Film- og medieformål	757 286	803 976	827 510	2,9
335	Mediestøtte	364 417	377 633	373 720	-1,0
337	Kompensasjon for kopiering til privat bruk	45 354	46 215	47 000	1,7
339	Pengespill, lotterier og stiftelser	73 755	73 277	86 666	18,3
Sum kategori 08.30		1 240 812	1 301 101	1 334 896	2,6

Utgifter under programkategori 08.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
01–01	Driftsutgifter	215 266	222 391	245 494	10,4
21–23	Spesielle driftsutgifter	18 660	18 228	19 582	7,4
50–59	Overføringer til andre statsregnskap	470 219	496 183	494 600	-0,3
70–89	Overføringer til private	536 667	564 299	575 220	1,9
Sum kategori 08.30		1 240 812	1 301 101	1 334 896	2,6

Innledning

Programkategorien omfatter driftsutgiftene til Medietilsynet, Lotteri- og stiftelsestilsynet og Norsk filminstitutt. Kategorien omfatter også tilskudd til audiovisuelle produksjoner, regionale filmvirksomheter og andre filmtiltak. I tillegg omfatter kategorien mediestøtte, inkludert tilskudd til nyhets- og aktualitetsmedier, lokalkringkasting, samiske aviser, medieforskning, etterutdanning og kompensasjon for kopiering av åndsverk til privat bruk.

Kulturdepartementets hovedoppgaver i denne programkategorien er

- et overordnet ansvar for økonomiske virkemidler (inkl. tilskuddsordninger) og regulatoriske

virkemidler innenfor områdene redaksjonelle massemedier, audiovisuelle produksjoner, opphavsrett, pengespill og stiftelser

- eierstyring av NRK AS, Norsk Tipping AS og Filmparken AS
- etatsstyring av Medietilsynet, Lotteri- og stiftelsestilsynet og Norsk filminstitutt

Mål

Statens overordnede ansvar på medieområdet er å fremme ytringsfrihet og demokrati ved å legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale, jf. Grl. § 100. Hovedmålet for Regjeringens politikk for redaksjonelle medier er derfor å fremme god nyhetsproduksjon og en bredt anlagt

offentlig samtale i dagens og framtidens digitale mediesamfunn. Dette kan oppnås ved å legge til rette for en innovativ og konkurransedyktig medieindustri og et mangfold av nyhets- og aktualitetsmedier karakterisert av høy kvalitet og uavhengig journalistikk, inkludert en sterk nasjonal allmennkringkaster.

For å styrke norsk språk, identitet og kultur er det viktig å legge til rette for at det produseres audiovisuelt innhold på norsk og samisk av høy kvalitet, og at dette er tilgjengelig for et bredt publikum.

Åndsverkloven er vår viktigste kulturlov og en bærebjelke i kulturpolitikken. Opphavsretten regulerer vern av rettigheter til dem som skaper, utvikler og investerer i åndsverk, og sikrer rettighetshavere økonomisk utbytte av kreativ virksomhet. Loven balanserer hensynet til rettighetshaveres interesser til vern av sine åndsverk og samfunnets interesser i tilgang til verkene. Regjeringen er opptatt av at de som skaper åndsverk og utøver kunst skal kunne leve av sin virksomhet.

Det overordnede målet for norsk lotteri- og pengespillpolitikk er å sikre et forsvarlig lotteri- og pengespilltilbud i Norge, som ivaretar hensynet til spilleavhengige og sikrer at inntekter fra pengespill tilfaller ideelle formål.

Redaksjonelle massemedier

Tilstandsvurdering

Endringene i mediebransjen og publikums medievaner er i stor grad teknologidrevne og gjensidig forsterkende. Mediesektoren har blitt mer globalisert, og den norske mediebransjen er i dag preget av internasjonale eiere. Internasjonale aktører som Netflix, YouTube, Facebook og Google har på kort tid fått viktige posisjoner i mediemarkedet. Digitaliseringen fortsetter i alle deler av mediebransjen, og mediehusene har ekspandert til nye plattformer. Det gjør blant annet at avis- og tv-hus i større grad tilbyr lignende innhold.

Publikums medievaner er i betydelig endring. Mediebruken fragmenteres, slik at befolkningens mediebruk fordeles over flere medier og flere plattformer. Det betyr større konkurranse om publikums tid. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser nedgang i bruken av alle de tradisjonelle massemediene. Andelen av befolkningen som leser papiraviser en gjennomsnittsdag og hvor mye tid som brukes på papiravisen, fortsetter å gå ned. Også når man ser avislesing på papir og nett samlet, går bruken noe ned. Tallene viser også at befolkningen ser noe mindre tv og hører mindre på radio. Andelen som bruker internett en gjennom-

snittsdag synes å ha stabilisert seg, selv om tiden befolkningen bruker på internett fortsatt øker. De som bruker internett i løpet av en dag, bruker mest tid på sosiale medier, nyheter og e-post.

Lov om beskyttelse av mindreårige mot skadelige bildeprogram mv. (bildeprogramloven) trådte i kraft i juli 2015. Tilsynskontrollene som har vært gjennomført, og øvrig kontakt med bransjeaktører, viser i hovedsak at loven har blitt implementert uten større problemer. Medietilsynet har avdekket få brudd på pliktene. Avvik som har blitt oppdaget, er løst uten å reise formell tilsynssak. Bransjeaktørene har ikke gitt uttrykk for at loven oppleves som unødig byrdefull. Det synes dessuten å være enighet om at de nye aldersgrensene fungerer bedre enn de gamle, og at det er lettere å sette aldersgrense etter det nye systemet.

Utfordringer og strategier

Overgangen til digitale medier har gitt store utfordringer for mediebransjens etablerte forretningsmodeller. Mobile plattformer gir brukerne betydelig større valgfrihet til å konsumere medieinnhold når og hvor de ønsker. Det gjør at medieaktørene må være offensive og tilby innhold på de plattformene som publikum bruker. En konsekvens er at sosiale medier har blitt en viktig distribusjonskanal for redaksjonelt innhold. Avisene opplever sterkere konkurranse i annonsemarkedet fra globale aktører som har lavere utgifter til redaksjonell innholdsproduksjon. Disse aktørene har dessuten tilgang til store mengder data om sine brukere, som kan benyttes til å tilpasse innhold og annonser til den enkelte. Dette gir et fortrinn i annonsemarkedet. Samtidig kan brukertilpasset nyhetsinnhold utfordre redaktørrollen, dersom nyhetene som presenteres for befolkningen i økende grad velges av globale digitale aktørers algoritmer i stedet for en ansvarlig redaktør.

Utfordringene i annonsemarkedet øker avisenes avhengighet av brukerbetaling. Ved utgangen av 2015 hadde et flertall av avisene innført betaling for innhold på nett. Men selv om avisenes digitale opplagsinntekter øker, er det ikke nok til å veie opp for de fallende annonseinntektene. Også økonomien i tv-husene har nå blitt utfordret. Etter mange år med sterk økning i annonseinntekter ser det ut til at reklameomsetningen i norske tv-kanaler flater ut. Utfordringene i mediebransjen er ikke særnorske. Flere andre nordiske land opplever at den nasjonale mediebransjen presses i annonsemarkedet av internasjonale aktører som ikke produserer innhold selv. Dette har konsekvenser for mediernes mulighet til å ivareta sitt

samfunnsoppdrag. Gjennom Nordisk ministerråd for kultur har regjeringen tatt initiativ til en felles nordisk utredning av hvilken betydning dette har for den nordiske mediebransjen. Utredningen skal kartlegge arbeidet som foregår i de nordiske landene på dette området samt foreslå mulige tiltak. Utredningen legges fram tidlig i 2017.

Mediemangfold

De ulike mediestøtteordningene og avgiftsfinansieringen av NRK bidrar til å gi økonomisk grunnlag for et mangfold av medier i Norge samt til å fremme god nyhetsproduksjon og en bredt anlagt offentlig samtale. Kringkastingsloven og lov om redaksjonell fridom i media mv. legger til rette for at mediene hver for seg kan fungere som reelle uavhengige informasjonskilder og ulike stemmer i offentligheten.

Regjeringen fortsetter å modernisere de mediepolitiske virkemidlene gjennom mer likebehandling av mediene, uavhengig av teknologisk plattform. Høsten 2015 oppnevnte Regjeringen et mediemangfoldsutvalg. Utvalget skal utrede hvilke mål staten skal ha for mediemangfoldet og hvordan statens økonomiske virkemidler, både kringkastingsavgiften og produksjonstilskuddet, best kan benyttes for å stimulere til et fortsatt mediemangfold i Norge. Utvalget skal levere en NOU innen 1. mars 2017.

Mediestøtte

Mediestøttens formål er å legge til rette for et mangfold av nyhets- og aktualitetsmedier. De største økonomiske virkemidlene innenfor mediestøtten er fritaket for merverdiavgift og produksjonstilskuddet til nyhets- og aktualitetsmedier. Begge tiltakene er nå plattformnøytrale.

I januar 2016 godkjente ESA Regjeringens forslag om «nullmoms» for elektroniske nyhetstjenester. Tidligere var fritaket for merverdiavgift forbeholdt nyhets- og aktualitetsmedier på papir. Dette var et betydelig hinder for å satse digitalt. Da fritaket trådte i kraft 1. mars i år ble Norge det første landet i Europa med et plattformnøytralt avgiftsfritak for nyhetsmedier. Endringen er et viktig virkemiddel for å sikre en konkurransedyktig og innovativ mediebransje. Fritaket for merverdiavgift er det største økonomiske virkemiddelet i mediestøtten.

Produksjonstilskuddet har vært plattformnøytralt siden den nye tilskuddsordningen ble godkjent av ESA og innført med virkning fra 2014. Mens staten tidligere bare støttet publisering av

nyheter på papir, står aktørene nå fritt til å avgjøre hvilken teknologisk plattform innholdet formidles på. Dette fremmer innovasjon og utvikling, og bidrar til å forenkle den digitale overgangen som bransjen gjennomgår.

Allmennkringkasting

Allmennkringkasting er et viktig virkemiddel for å legge til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale, og for å fremme norsk innhold, kultur og språk. Allmennkringkasting skal bidra til at hele befolkningen får tilgang til et bredt innholdstilbud.

Våren 2015 la departementet fram Meld. St. 38 (2014–2015) *Open og opplyst – Allmennkringkasting og mediemangfold*. I meldingen foreslo departementet å nedsette en ekspertgruppe som skulle utrede alternative modeller for finansiering av NRK. Bakgrunnen var at medieutviklingen utfordrer dagens kringkastingsavgift, som er knyttet til en fjernsynsmottaker. Ekspertgruppen leverte sin rapport i juli 2016. I tråd med Stortingets behandling av allmennkringkastingsmeldingen vil Regjeringen fremme en stortingsmelding med forslag til framtidig finansiering av NRK innen utgangen av 2016.

Allmennkringkastingsmeldingen inneholdt også en vurdering av kommersiell allmennkringkasting. Et flertall på Stortinget anmodet Regjeringen om å ta initiativ til å sikre kommersiell allmennkringkasting med hovedkontor og nyhetsredaksjon i Bergen innen utgangen av 2016. I tråd med dette kunngjorde Regjeringen i mai en midlertidig avtale om formidlingspliktig allmennkringkaster på tv for perioden 1. januar 2017 til 31. desember 2019. Forpliktelsene i den midlertidige avtalen skulle være begrenset til daglige nyhets-sendinger og egne nyhetsproduksjoner med base i en sentral nyhetsredaksjon i Bergen. I tillegg måtte kanalens hovedkontor ligge i Bergen. Til tross for at allmennkringkastingsforpliktelsene var færre enn i den nåværende avtalen staten har med TV 2 AS, var det ingen som søkte på avtalen. I tråd med Stortingets anmodningsvedtak vil Regjeringen i løpet av 2016 fremme en stortingsmelding med vurdering av ulike modeller for eventuell offentlig kompensasjon for merkostnader forbundet med kommersiell allmennkringkasting.

Medieeierskap

Medieeierskapsloven ble opphevet med virkning fra 1. juli 2016. Dette innebærer en betydelig forenkling og ressursbesparelse for eieraktørene i

mediebransjen, som ikke lenger må forholde seg til to ulike tilsyn og regelsett ved oppkjøp og sammenslåinger.

Samtidig trådte en ny lov om åpenhet om eierskap i medier i kraft. For å kunne ta stilling til den informasjonen som formidles gjennom mediene, er det viktig å ha innsyn i hvor informasjonen kommer fra, og hvilke interesser som står bak. Loven gir Medietilsynet et klart mandat og nødvendige verktøy i arbeidet med å øke kunnskapen om eierskap i mediene.

Digitalisering av radio

FM-sendingene fra de riksdekkende radioaktørene Radio Norge, P4 og NRK avvikles etter en regionvis plan i løpet av 2017. Om lag 200 lokalradioer får anledning til å fortsette å sende på FM i fem år etter nasjonal FM-slukking.

De nye DAB-nettene gir bedre lyd kvalitet og plass til langt flere riksdekkende kanaler. DAB har også betydelige beredskapsmessige fordeler sammenliknet med FM. DAB-nettene er mindre sårbare for utfall, og trenger langt færre sendere enn FM-nettene. Statens vegvesen er ansvarlig for tunnelutbygging av DAB. Ifølge Statens vegvesen vil tunelldekningen være på plass i de forskjellige delene av landet samtidig med den regionvise slukkingen av FM-nettet i 2017.

Kulturdepartementet anmodet høsten 2016 NRK om en redegjørelse for status for radiodigitaliseringen. I rapporten gjør NRK blant annet rede for en risiko- og sårbarhetsanalyse som selskapet har gjennomført for å kartlegge konsekvensene av digitalovergangen. Videre redegjøres det for dekningen til DAB-nettet, herunder dekning til sjøs. NRK har utarbeidet en rapport om sjødekning som viser at denne vil være tilfredsstillende i DAB-nettet når FM-nettet avvikles i 2017. NRK redegjør også for sin vurdering av DAB som beredskapsnett. DAB-nettet er i utgangspunktet mer robust enn FM-nettet. I likhet med FM-nettet kan det imidlertid være utfordringer knyttet til å sikre stabil strømleveranse til avsidesliggende sendere. NRK vil følge opp dette i dialog med Norges vassdrags- og energidirektorat.

NRK peker på at DAB-mottak i bil representerer en utfordring, fordi mange biler fortsatt ikke har montert inn nødvendig utstyr. Det er god tilgang på gode og rimelige DAB-adaptore, men det er viktig at både publikum, forhandlere og verksteder er kjent med at kvaliteten på ulike adaptore kan variere og være avgjørende for mottaket. NRK vil styrke sin publikumsservice fra høsten 2016 og gjennom hele 2017 for å kunne møte be-

hovet for god informasjon om alle sider ved teknologiskiftet.

Nasjonal kommunikasjonsmyndighet konkluderte vinteren 2015 med at NRKs DAB-nett (Regionblokka) hadde en befolkningsdekning på ca. 99,5 % per januar 2015. Kulturdepartementet anmodet høsten 2016 Samferdsdepartementet om en ny vurdering fra Nkom, på bakgrunn av at NRK hadde bekostet 128 nye sendere som gir grunn til å anta ytterligere forbedret dekning. Nkoms nye vurdering angir at befolkningsdekningen på NRKs DAB-nett har økt med anslagsvis 0,2 %, opp til ca. 99,7 % pr. september 2016. Dekningsgraden i NRKs DAB-nett er etter Nkoms vurderinger minst like god som FM-nettet, som har en befolkningsdekning på ca. 98,6 pst. i FM stereo og ca. 99,6 pst. i FM mono. I 2017 vil NRK utelukkende bruke DAB+-formatet, og Nkom anslår at dekningsgraden da vil øke til 99,8 pst.

Nkom har tidligere konkludert med at de kommersielle blokkene (Riksblokk 1, Riksblokk 2 og Lokalradioblokk) til sammen har 93 pst. dekning.

Lokalkringkasting – anmodningsvedtak nr. 98, 3. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget i statsbudsjettet for 2017 med vurdering av hvordan en kan sikre fortsatt god utvikling og aktivitet for lokalkringkasterne».

Dokumentet som ligger til grunn for anmodningsvedtaket er Stortingets behandling av Innst. 2 S (2015–2016).

Kulturdepartementet mener at omstillingen som lokalradiosektoren står overfor i forbindelse med digitaliseringen av radiomediet tilsier at lokalradiosektoren bør prioriteres i årene som kommer.

I tråd med Meld. St. 24 (2014–2015) *Rammevilkår for lokalradio i samband med digitalisering av radiomediet* har departementet i forskrift 19. februar 2016 nr. 166 om tilskudd til lokale lyd- og bildemedier fastsatt et nytt regelverk for tilskuddsordningen. Endringene innebærer blant annet at det kan søkes om tilskudd til digitalisering av lokalradio og at om lag halvparten av midlene øremerkes dette formålet. For øvrig er regelverket for tilskuddsordningen modernisert og forenklet. Medietilsynet har mottatt mange søknader til digitalisering av lokalradiosektoren. Dette tilsier at behovet for tilskudd til slike formål er stort. Stortingets anmodningsvedtaket følges på denne

måte opp med at departementet foreslår å styrke tilskuddsordningen til digitaliseringstiltak i lokalradiosektoren, jf. omtale under kap. 334, post 74 i statsbudsjettet for 2017.

Videre følges anmodningsvedtaket opp ved at departementet har bedt Medietilsynet om å gjennomføre alminnelig høring av endringer i kringkastingsforskriftens bestemmelser om lokalradio i tråd med stortingsmeldingens framlegg om liberalisering av regelverket for lokalradioene som fortsetter å sende i FM-nettet etter 2017. Endringene innebærer blant annet at krav om lokalt innhold og lokale nyheter oppheves for kommersielle lokalkringkasterne og at inntekts- og utbyttebegrensninger oppheves for nisjeradioer utenfor de fire største byene. Forskriftsendringene vil tre i kraft fra 1. januar 2017.

Det er også gjennomført flere tiltak for å sikre fortsatt god utvikling og aktivitet for lokalkringkasterne:

- Medietilsynet har fattet vedtak om å forlenge lokalradiokonsesjonene som fortsetter i FM-nettet, med fem år.
- Medietilsynet har, i samarbeid med Nasjonal kommunikasjonsmyndighet, fastsatt regler for å sikre lokalradioene tilgang til Lokalradioblokka i DAB-nettet.
- Nasjonal kommunikasjonsmyndighet har fastsatt et frekvenstak som begrenser mengden ressurser en aktør kan tilegne seg i DAB-nettet. Formålet er å fremme konkurransen i markedet og å forhindre at aktører kjøper opp frekvenser for å holde potensielle konkurrenter utenfor markedet.
- Medietilsynet og Nasjonal kommunikasjonsmyndighet har tildelt anleggskonsesjoner og frekvenstillatelser i regioner hvor det var innkommet søknader.

Kringkasting – anmodningsvedtak 1. mars 2016

I behandlingen av Innst. 178 S (2015–2016), vedtok Stortinget 1. mars 2016 flere anmodningsvedtak knyttet til kringkasting. Kulturdepartementets oppfølging av anmodningsvedtakene kommenteres nedenfor.

Følgende anmodningsvedtak vil følges opp i stortingsmelding om den framtidige finansieringen av NRK m.m., som planlegges fremmet i 2016:

- Anmodningsvedtak nr. 493 – «fremme forslag om ny NRK-plakat»
- Anmodningsvedtak nr. 494 – «utrede en delegering av NRKs generalforsamling til en stiftelse etter svensk modell»

- Anmodningsvedtak nr. 495 – «sørge for at NRK og lisensbetalerne gis økt forutsigbarhet gjennom et styringssignal hvert fjerde år»
- Anmodningsvedtak nr. 497 – «fremme forslag om framtidig finansiering av NRK etter at ekspertutvalget har levert sin anbefaling, og innen utgangen av 2016»
- Anmodningsvedtak nr. 500 – «legge fram en sak om hvordan direktesending av store idrettsbegivenheter av nasjonal betydning kan være tilgjengelig for det norske folk på en allmennkringkaster eller annen åpen kanal»
- Anmodningsvedtak nr. 501 – «bidra til at NRKs arkiv i større grad gjøres tilgjengelig for videre bruk, forutsatt at opphavsretten blir ivaretatt»

Anmodningsvedtak nr. 496 – «forsikre seg om at det som en del av ekspertutvalgets arbeid med alternative finansieringsmodeller for NRK blir utredet en ordning etter finsk modell.» Ekspertutvalgets mandat er justert i tråd med anmodningsvedtaket.

Anmodningsvedtak nr. 498 – «ta initiativ til å sikre kommersiell allmennkringkasting med hovedkontor og nyhetsredaksjon i Bergen innen utgangen av 2016.» Anmodningsvedtaket ble delvis fulgt opp gjennom departementets kunngjøring av ny avtale om status som kommersiell allmennkringkaster (kunngjort 4. mai 2016). Anmodningsvedtaket vil bli endelig fulgt opp i stortingsmelding om kommersiell allmennkringkasting som planlegges fremmet i løpet av 2016.

Anmodningsvedtak nr. 499 – «sørge for at det som del av Mediemangfoldsutvalgets arbeid blir utredet modeller som også kan finansiere andre statlige bidrag til et vitalt demokrati og en mangfoldig medieoffentlighet.» Stortingets anmodning er blitt fulgt opp ved at Kulturdepartementet har gitt Mediemangfoldsutvalget et tilleggsmandat i tråd med ovennevnte vedtak.

Anmodningsvedtak nr. 502 – «foreslå avgrensning av Kringkastingsrådets mandat, samt endring av oppnevning av medlemmer i Kringkastingsrådet» og anmodningsvedtak nr. 503 – «utrede alternative modeller for å ivareta publikums klageadgang og kontakt med NRK.» Stortingets anmodningsvedtak vil bli fulgt opp i lovproposisjon om endringer i kringkastingsloven, som planlegges sendt på høring i 2017.

Audiovisuelle produksjoner

Tilstandsvurdering

I den audiovisuelle sektoren har de teknologiske endringene påvirket rammebetingelsene for hele verdikjeden, fra utvikling og produksjon til distribu-

sjon og visning av innhold. Digitalisering og tilgang på film og tv-serier via strømmetjenester og nye plattformer har åpnet for et grenseløst globalt marked. Omsetningen av film og tv-serier på digitale plattformer har økt, samtidig som omsetningen av film i fysiske format har sunket jevnt de siste årene. En av de store utfordringene for den audiovisuelle bransjen, både i Norge og resten av verden, er å finne bærekraftige forretningsmodeller for distribusjon og visning av innhold.

I løpet av relativt få år har abonnementsbaserte strømmetjenester blitt et av de viktigste visningsvinduene for filmer og serier i norske hjem. Det norske strømmemarkedet domineres i stor grad av internasjonale tilbydere som Netflix og HBO Nordic. Ifølge TNS Gallup abonnerer 41 pst. av norske husstander på minst én strømmetjeneste, og 34 pst. abonnerer på Netflix.

Samtidig er kino fremdeles hovedarenaen for filmens første møte med publikum. Besøkstallene for kino varierer noe, men har samlet sett vært stabile over mange år. De siste ti årene har en stadig større del av kinopublikummet valgt å se norske filmer. Kino er tradisjonelt det visningsvinduet som genererer mest inntekter tilbake til filmbransjen, og utgjør en større andel av de samlede inntektene enn tidligere, hovedsakelig pga. betydelig svekkede inntekter fra salg av dvd og blu-ray.

Stadig flere kinoer har gått fra kommunalt til privat eierskap, og store utenlandske konsern står for betydelige andeler av omsetningen på det norske kinomarkedet. De to store internasjonalt eide kjedene SF Kino og Nordisk Film Kino har nå en samlet markedsandel i Norge på om lag 58 pst., målt i omsetning².

Den norske dataspillbransjen har vokst betydelig de siste årene, både i form av økt omsetning og flere nyetableringer. Muligheten til selv å publisere spill gjennom de etablerte distribusjonskanalene som konsoller, pc og mobil, har gjort det enklere for nye og små aktører å etablere seg i spillmarkedet. Samtidig er konkurransen på plattformene stor. Dataspillbransjen består i stor grad av små selskaper med få ansatte.

Utfordringer og strategier

For å møte bransjens utfordringer moderniseres regjeringen virkemidlene på filmområdet. Digitalisering og globalisering utfordrer etablerte strukturer og finansieringsmodeller. Framtidsrettede tiltak for å fremme bærekraftige økonomiske modeller som sikrer produksjon av nytt innhold, er

en forutsetning for en sunn norsk audiovisuell bransje. Det er viktig at norsk innhold er tilgjengelig og synlig på ulike plattformer og strømmetjenester. Tilskuddsordningene må være fleksible og framtidsrettede for å kunne møte denne utviklingen.

Nye tilskuddsordninger på filmfeltet

Kulturdepartementet og Norsk filminstitutt har utarbeidet nye forskrifter på filmfeltet. Hensikten er å forenkle tilskuddsordningene og gi Norsk filminstitutt større fleksibilitet i arbeidet med å tilpasse virkemidlene til dagens og framtidens virkelighet. Kulturdepartementets hovedforskrift omfatter overordnede bestemmelser for tilskudd til produksjon og formidling av audiovisuelle verk. Norsk filminstitutt har utarbeidet to underforskrifter om tilskudd til hhv. produksjon og formidling. Disse har hjemmel i departementets hovedforskrift. Forskriftene var på bred høring våren 2016.

Stortinget besluttet i behandlingen av filmmeldingen, jf. Innst. 83 S (2015–2016), at bruken av avgiftsmidlene fra kino- og dvd-omsetning til filmformidling skal avgrenses mot plattformnøytralitet. En endring av dette vil først være aktuelt når det er avklart hvordan de ulike leddene i verdikjeden som tjener penger på å formidle norsk film og audiovisuelt innhold, vil bidra til å finansiere nytt innhold.

Både for departementets hovedforskrift og Norsk filminstitutts underforskrifter legges det opp til en delt ikrafttredelse, der bestemmelser for filmformidling trer i kraft fra oktober 2016 og bestemmelser for produksjon trer i kraft i januar 2017. Formålet med den delte ikrafttredelsen er å sikre at det ikke blir hjemmelskonflikt mellom tidligere og nye forskrifter.

Det vil følge av de nye forskriftene at produksjoner som får tilskudd og distribueres på kino i Norge, skal tekstes og synstolkes.

I Danmark øremerkes 25 pst. av filmstøttemidlene til barne- og familiefilmer. I Norge øremerkes ikke midler til barne- og familiefilm, men det finnes ordninger som stimulerer til produksjon av barnefilm. Eksempelvis har etterhåndstilskuddsordningen en direkte mekanisme som premierer barnefilm. Ifølge Norsk Filminstitutt har over 35 pst. av de totale produksjonsmidlene gått til barne- og familiefilmer de tre siste årene (2013–2015). Regjeringen anser det derfor ikke som nødvendig å sette i gang nye tiltak. Departementet har bedt Norsk filminstitutt følge med på utviklingen av andelen norskproduserte barne- og familiefilmer og rapportere på dette i årsrapporten.

² Kilde: Film & Kino Årsmelding 2015

Norge som innspillingssted

I januar 2016 innførte Regjeringen en rammestyrte insentivordning for å stimulere til at flere store internasjonale film- og serieproduksjoner legges til Norge. Ordningen skal bidra til å fremme norsk kultur, historie og natur. Samtidig skal ordningen bidra til økt erfaring og kunnskap i den norske filmbransjen og stimulere til en bærekraftig norsk filmnæring og økt internasjonalt samarbeid. Ordningen ventes å gi positive virkninger for filmnæringen i Norge.

På oppdrag fra Norsk filminstitutt er det utarbeidet en rapport som evaluerer de foreløpige effektene av insentivordningen etter første runde med tildelinger. Rapporten anslår at de to produksjonene som mottok tilskudd fra insentivordningen i 2016 har hatt et forbruk på om lag 200 mill. kroner i Norge. Av dette ble om lag 90 mill. kroner brukt til varer og tjenester, hovedsakelig leie av utstyr, transport og overnatting. Rapporten anslår videre at produksjonene sysselsatte om lag 140 årsverk, som genererer lønnskostnader på over 100 mill. kroner og om lag 30 mill. kroner i skatteinntekter. Regjeringen foreslår å øke rammene til ordningen i 2017, jf. nærmere omtale under kap. 334, post 72.

Aktører i filmbransjen har gitt uttrykk for bekymring knyttet til at norske produksjoner flagges ut av landet, slik at norske aktører får færre oppdrag og lavere inntjening. Departementet har bedt Norsk filminstitutt om å rapportere på dette, slik at utviklingen kan følges over tid.

Regional filmsatsing

Den regionale filmsatsingen er en viktig del av den nasjonale filmpolitikken. I statsbudsjettet for 2016 ble det opprettet en ny tilskuddsordning som gir tilskudd til to-tre regionale filmfond. Dette vil gjøre det enklere å utvikle bærekraftige regionale filmmiljøer. Det ble i 2016 etablert tre nye fond, basert på bl.a. konsolidering av tidligere regionale filmfond.

Det er utarbeidet en ny beregningsmodell for fordeling av tilskudd til de regionale filmsentrene. Modellen er utarbeidet i samarbeid med Norsk filminstitutt og de regionale filmsentrene gjennom FilmReg, og vil gi bedre forutsigbarhet i fordelingen av tilskudd til det enkelte senter. I 2016 har Oslo kommune varslet at kommunen vil gå inn på eiersiden i Viken filmsenter. Dermed vil alle landets fylker nå ha et filmsentertilbud. På bakgrunn av dette foreslår Regjeringen å styrke tilskuddet

til regionale filmsentre, jf. nærmere omtale under kap. 334, post 73.

Nye forretningsmodeller

Det digitale markedet for film og serier er grenseløst og i stadig utvikling og endring. Det må derfor legges bedre til rette for at norsk innhold av høy kvalitet blir tilgjengelig og synlig for publikum på ulike digitale plattformer og strømmetjenester. For å få dette til må aktører samarbeide på tvers av bransjene om nye forretningsmodeller som sikrer at alle parter i verdikjeden får betalt, ikke minst de som produserer innholdet, slik at midler tilbakeføres til ny innholdsproduksjon. Hvordan fordelingsmekanismene og finansieringsmodellene skal se ut, må aktørene selv komme fram til. Statens rolle er å tilrettelegge for produksjon og formidling gjennom lovgivning og økonomiske virkemidler.

Det pågår en omfattende omlegging av finansieringsmodellene også i en rekke europeiske land. Flere land har på ulike måter innført avgifter på strømmetjenester fra nasjonale tilbydere. Departementet følger utviklingen nøye, herunder også prosessen i EU med revisjonen av direktivet for audiovisuelle medietjenester (AMT-direktivet).

Kulturell og kreativ næring

Departementets budsjettforslag innebærer en betydelig satsing på kulturell og kreativ næring. Satsingen omfatter alle kunstuttrykk – film, litteratur, musikk, visuell kunst, kunsthåndverk, scenekunst, design og arkitektur.

Dette omtales nærmere i kategoriomtalen 08.20 og de respektive fagkapitlene, jf. omtale av budsjettøkning til formålet under kap. 325, post 71 og kap. 334, post 50. Norsk kulturråd er også tiltenkt en rolle i det videre arbeidet på dette feltet, jf. omtale av Norsk kulturråd og Norsk kulturfond under kap. 320, post 01.

Filmparken

Stortinget ga i 2015 og 2016 Kulturdepartementet fullmakt til å selge statens aksjer i Filmparken AS. Det er gjennomført en rekke forberedelser for et salg. Departementet er i dialog med Bærum kommune for å omregulere en del av eiendommen til boligformål og eventuelt fortsatt filmstudiodrift/næringsdrift på resterende del. Et salg kan tidligst gjennomføres i 2017. I tråd med Stortingets vedtak ber Regjeringen derfor om fortsatt fullmakt til å slutføre salget.

*Kjønnsbalanse – anmodningsvedtak nr. 63,
1. desember 2015*

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å bedre kjønnsbalansen innen norsk film, samt opprettholde målet om at andelen kvinner eller menn i nøkkelposisjoner skal være minst 40 pst.»

Dokumentet som ligger til grunn for anmodningsvedtaket er Stortingets behandling av Innst. 83 S (2015–2016).

Anmodningsvedtaket er fulgt opp ved at Kulturdepartementet har gitt Norsk filminstitutt i oppdrag å arbeide for å skape en stabil og vedvarende kjønnsbalanse i norsk film. Norsk filminstitutt har vurdert eksisterende virkemidler og nye tiltak for å bidra til dette, og presenterte i juni 2016 en handlingsplan med en rekke tiltak for å oppnå kjønnsbalanse i norsk film. Tiltakene knyttes hovedsakelig til filminstituttets eget arbeid, men viser også til hvordan instituttet kan bidra til å sette dette på dagsorden i bransjen som helhet. Norsk filminstitutt viderefører sin praksis med moderat kjønnskvolter ved tildeling av forhåndstilskudd til produksjon av kinofilm

Filmmuseet

Regjeringen har besluttet å flytte Filmmuseet fra Norsk filminstitutt til en virksomhet med tyngre kompetanse innen museumsdrift. Departementet har funnet det nødvendig å bruke noe tid på å vurdere mulige alternativer. Inntil videre vil filmmuseet fortsatt være samlokalisert med Norsk filminstitutt, men driftsansvaret vil bli overført til en museumsinstitusjon fra 2018.

Dataspill

En av hovedutfordringene for utvikling og produksjon av norske dataspill er fremdeles at tilgangen til investeringskapital er vanskelig. I tillegg er synliggjøring i et overfylt marked en utfordring. Utviklings- og lanseringstilskudd fra Norsk filminstitutt er derfor fortsatt av stor betydning for å redusere risikoen knyttet til utvikling av norske dataspill i framtiden.

I februar 2016 ble pilotprogrammet *Spill ut i verden* lansert av Norsk filminstitutt, Innovasjon Norge og Kulturdepartementet. Dette er et eksportrettet program som skal stimulere til bedre utnyttelse av selskapenes kommersielle potensial gjennom tilføring av frisk kapital og kompetanse. Åtte norske spillselskaper er plukket ut til å delta i

pilotprogrammet i 2016. Programmet skal evalueres i 2017.

Opphavsrett

Tilstandsvurdering

Åndsverkloven balanserer og ivaretar ulike hensyn. På den ene siden verner den rettighetshaverens behov for å leve av sin skapende virksomhet. På den andre siden fremmer loven samfunnets interesse i å ha tilgang til åndsverk, blant annet ved privatbrukskopiering, bruk av sitat, i undervisning og på bibliotek. Det er i samfunnets interesse at skapende innsats beskyttes, slik at nye kulturtrykk oppstår. Utredningen om kunstnerøkonomien fra 2015 viste blant annet at den teknologiske utviklingen har svekket rettighetshavernes stilling. Skapende og utøvende kunstnere stiller i dag ofte svakt når de skal selge det de har skapt. Når kultur- og mediekonsumet flyttes til digitale plattformer, endres de etablerte forretningsmodellene. Regjeringen har derfor revidert lovgivningen på opphavsrettsområdet. Våren 2016 sendte departementet forslag til ny åndsverklov på bred høring. Høringsutkastet skal følges opp med en lovproposisjon våren 2017.

Utfordringer og strategier

Høringsforslaget til ny åndsverklov har to hovedmål. Det første hovedmålet er å styrke rettighetene til skapende og utøvende kunstnere, slik at det blir lettere å omsette åndsverk og rettigheter. Åndsverkloven legger også et viktig grunnlag for vekst innen den kulturelle og kreative næringen. Det vises her til omtale under programkategori 08.20. Forslaget presenterer flere regler for å styrke skapende og utøvende kunstneres stilling:

- En ufravikelig regel om at opphaverne har krav på rimelig vederlag når de overdrar rettigheter.
- Uklare avtaler skal tolkes i opphavernes favør.
- Bevisbyrden for at rettigheter er overdratt, legges til den som kjøper dem.
- Erstatningsreglene for brudd på opphavsretten tydeliggjøres og styrkes.

Regjeringen foreslår også et forbud mot strømming av film og andre åndsverk fra kilder som åpenbart er ulovlige.

Det andre hovedmålet er å modernisere og forenkle både språk og struktur i åndsverkloven, slik at den blir et lettere anvendelig verktøy for brukerne. Med dette vil loven tilpasses dagens virkelighet, der åndsverk som bøker, musikk, film, serier og kunstverk formidles og oppleves på

digitale plattformer. Den reviderte åndsverkloven vil balansere de ulike interessene som følger av den teknologiske utviklingen på opphavsrettsområdet.

I mai 2015 lanserte EU-kommisjonen sin strategi for et digitalt indre marked i Europa – Digital Single Market (DSM-strategien). En felles, velfungerende regulering av opphavsrett er ifølge strategien en forutsetning for et digitalt indre marked. EU-kommisjonen vil gjennom lovforslag redusere forskjellene i medlemsstatenes opphavsrettsregler og dermed ytterligere harmonisere opphavsretten innen EØS. Formålet er å sikre bedre tilgang til åndsverk på tvers av landegrensene. I desember 2015 la EU-kommisjonen fram et forslag til europaparlaments- og rådsforordning om sikring av grensekryssende portabilitet av innholdstjenester i det indre marked. Eventuell ny opphavsrettsregulering fra EU vil også få betydning for den norske åndsverkloven. Departementet følger derfor prosessen med oppfølging av DSM-strategien tett.

Pengespill

Tilstandsvurdering

Antall spilleavhengige er redusert i årene etter at de private gevinstautomatene ble regulert og senere forbudt.³ Antallet henvendelser til den nasjonale hjelpelinjen for spilleavhengige har lenge vist en nedgang, men har gått noe opp det siste året.⁴

I 2016 presenterte Lotteritilsynet en undersøkelse om spilleproblemer i Norge.⁵ Den viste at 2,3 pst. av befolkningen ble kategorisert som moderate risikospillere og 0,9 pst. som problemspillere. Dette utgjør til sammen om lag 122 000 personer og tilsvarer omfanget ved forrige måling i 2013.

Det regulerte markedet består av både statlige og private aktører. Rikstoto og Norsk Tipping AS har de siste årene stått for over 75 pst. av omsetningen. Den private spillsektoren, bestående av bingo- og lotterivirksomhet samt spill på skip, utgjør resten av det regulerte markedet. Omsetningen i det regulerte markedet har siden 2008 hatt en moderat vekst. I hovedsak er det de statlige spillene som vokser.

Det uregulerte markedet består i all hovedsak av private aktører på internett, som tilbyr spilltjenester fra utlandet rettet mot norske spillere. I det uregulerte markedet har veksten i antall spillere flatet ut de siste årene. Dette har skjedd på tross av utbredelsen av nye plattformer for spill og et stort omfang av reklame for uregulerte spilltilbud på tv og internett. Dette kan indikere at forbudet mot markedsføring av spill uten tillatelse, betalingsformidlingsforbudet og revitaliseringen av spill fra Norsk Tipping AS har bremset økningen av spill på uregulerte utenlandske nettsteder.

Omfanget av markedsføring av uregulerte pengespill, rettet mot et norsk publikum på tv-kanaler som sender fra andre land, er svært stort. Ifølge Medietilsynet ble det i 2015 sendt pengespillreklame fra Storbritannia rettet mot tv-seere i Norge for 609 mill. kroner.

Utfordringer og strategier

På oppdrag fra Kulturdepartementet har Medietilsynet, i samarbeid med Lotteri- og stiftelsestilsynet, kartlagt omfanget av ulovlig pengespillreklame, og gjennomført en konsultasjonsprosedure med aktuelle land i tråd med AMT-direktivets regler. Spania har opplyst at to spanske tv-kanaler vil etterkomme anmodningen og slutte å sende pengespillreklame rettet mot Norge. To store medieaktører i det norske markedet, Discovery Networks Norway og Modern Times Group (MTG), eier tv-kanaler som sender fra Storbritannia. Britiske myndigheter har opplyst at disse ikke vil etterkomme henvendelsen fra Medietilsynet, men forholde seg til britisk rett.

Lotteritilsynet har innledet en dialog med både nasjonale og utenlandske aktører, herunder andre lands pengespillmyndigheter, om markedsføring og tilbud av uregulerte pengespill. Som en følge av dette har både Facebook og YouTube stengt sine norske sider for reklame for slike spilltilbud. I tillegg har tilsynet en aktiv oppfølging av betalingsformidlingsforbudet. I handlingsplanen om spilleproblemer er det tatt inn et tiltak om at informasjonsarbeid om de utenlandske spillsekskapenes aktiviteter på det norske markedet skal intensiveres. Dette følges opp av Lotteritilsynet.

Regjeringen har besluttet at det skal utarbeides en stortingsmelding om pengespillpolitikken. Den forrige helhetlige og prinsipielle gjennomgangen av pengespillpolitikken var i forbindelse med avviklingen av det private spilleautomatmarkedet i 2003. Siden den gang har det vært en betydelig teknologisk utvikling. Det har også vært om-

³ Kilde: Lotteritilsynet, behandlingsstatistikk fra HELFO, statistikk fra hjelpelinjen, Universitet i Bergen (2016) Omfang av penge- og dataspillproblemer i Norge 2013 og 2015.

⁴ Kilde: Hjelpelinjens årsstatistikk for 2015.

⁵ Kilde: Universitetet i Bergen (2016) Omfang av penge- og dataspillproblemer i Norge 2015.

fattende endringer i hvordan pengespill reguleres i ulike land.

Regjeringen mener det på denne bakgrunn er behov for en ny helhetlig gjennomgang av pengespillfeltet. Stortingsmeldingen vil bl.a. drøfte

- det overordnede politiske veivalget på området; lisensmodell eller enerettsmodell
- ulike tiltak som skal sikre en helhetlig, ansvarlig spillpolitikk, som i tillegg gir overskudd til ideelle formål
- den teknologiske utviklingen på feltet og de utfordringer det skaper knyttet til lekkasje til, og omfattende markedsføring fra, uregulerte aktører på internett
- framtidige rammevilkår for det norske bingo-markedet

Stiftelser

Tilstandsvurdering

Ansvar for lov av 15. juni 2001 nr. 59 om stiftelser ligger hos Nærings- og fiskeridepartementet. Kulturdepartementet har ansvaret for tilsyn med stiftelser, som utføres gjennom Stiftelsestilsynet.

Tallet på norske stiftelser går ned, samtidig som stiftelsene gjennomgående blir større. Ved årsskiftet 2014–2015 var det 7 139 stiftelser, hvorav 863 var næringsdrivende. Bokført egenkapital øker og passerte i 2014 146 mrd. kroner. Dette er en økning på 10 mrd. kroner fra 2013.

Trenden er fortsatt at det blir flere store og færre små stiftelser, og at egenkapitalen øker. Det er ventet at utviklingen vil fortsette, og også kan bli forsterket ved at flere vil se seg tjent med å bruke stiftelse som eierform for store formuer.

Stiftelsesklagenemnda overtok fra 1. juli 2015 ansvaret for behandling av klager over enkeltvedtak fattet av Stiftelsestilsynet.

Utfordringer og strategier

Stiftelser har, til forskjell fra andre selskaps- og organisasjonsformer, verken eiere eller medlemmer som kan kontrollere stiftelsen og bruk av dens midler. Det er derfor nødvendig å føre tilsyn med stiftelser, særlig med at formålet etterleves, og at kapitalen fordeles i samsvar med lovgivning, formål og vedtekter. Stiftelsestilsynets tilsyn og kontroll omfatter til dels komplekse problemstillinger som kan angå store økonomiske verdier. 2015 var preget av flere ressurskrevende tilsyn. Et effektivt tilsyn med stiftelser bidrar til å styrke legitimiteten til stiftelsesformen. Dette kan på sikt påvirke kapitaltilførselen til norske stiftelser og deres formål. Stiftelsestilsynets, Nærings- og fiskeridepartementets og Kulturdepartementets erfaringer er at den nåværende stiftelsesloven på flere områder ikke fungerer tilfredsstillende. Blant annet er spennet mellom de største og de minste stiftelsene i dag stort, og dagens lovutforming passer ikke nødvendigvis for alle stiftelser. Regjeringen nedsatte derfor i februar 2016 et ekspertutvalg som skal gjennomgå stiftelsesloven og komme med forslag til en revidert stiftelseslov. Utredningsarbeidet skal gjøres i samråd med en referansegruppe som representerer stiftelsessektoren. Utvalget la fram sitt forslag i september 2016.

Regjeringen har besluttet at Konkurransklagenemnda skal etableres i Bergen våren 2017. Det etableres et felles sekretariat med KOFA, Medieklagenemnda, Stiftelsesklagenemnda, Lotterinemnda og Frivillighetsregisternemnda, jf. omtale under kap. 339, post 01.

Kap. 334 Film- og medieformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	150 538	156 132	166 886
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	9 633	11 210	11 524
50	Filmfondet	459 479	485 174	494 600
51	Audiovisuelle produksjoner	10 740	11 009	
71	Filmtiltak m.m., <i>kan overføres, kan nyttes under post 50</i>	14 768		
72	Insentivordning for film- og serieproduksjoner, <i>kan overføres</i>		45 000	55 810
73	Regional filmsatsing, <i>kan overføres</i>	58 827	70 471	75 720
75	EUs program for kultur og audiovisuell sektor	27 744		
78	Ymse faste tiltak	25 557	24 980	22 970
	Sum kap. 334	757 286	803 976	827 510

Kapitlet omfatter driftstilskudd til de statlige virksomhetene Medietilsynet og Norsk filminstitutt. Kapitlet omfatter også tilskudd til audiovisuelle produksjoner, filmformidling og tilgjengeliggjøring, regional filmsatsing og andre tiltak på filmområdet.

Avtalen mellom Kulturdepartementet og TV 2 AS, som fastsetter at selskapet skal betale et årlig vederlag til audiovisuelle produksjoner, opphører 31. desember 2016. Dette innebærer at midlene faller bort fra og med 2017 og at post 51 avvikles.

Mål for 2017

Bevilgningen under kapitlet bygger opp under departementets overordnede mål for film- og medieformål.

Målene for bevilgningene til filmformål er å legge til rette for

- et bredt og variert filmtilbud av høy kvalitet
- god formidling og tilgjengeliggjøring for publikum
- solid publikumsoppslutning
- en profesjonell filmbransje med sunn økonomi

Budsjettforslag 2017**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen skal dekke lønns- og driftsmidler til Medietilsynet og Norsk filminstitutt. Videre finansierer bevilgningen nasjonale eksperter til Kreativt Europa, jf. kap. 320, post 75. Enkelte utrednings-

oppgaver og utvalg mv. innenfor programkategori 08.30 kan også dekkes over denne posten.

Under posten er det innarbeidet en reduksjon på 4 mill. kroner, som følge av at Norsk filminstitutt i 2016 fikk en engangsbevilgning til å etablere nye tilskuddsordninger samt etablere en filial i Bergen.

Videre er bevilgningen på posten økt med 12,3 mill. kroner som følge av innføring av forenklet modell for premieinnbetaling til Statens pensjonskasse, jf. omtale under Del I Innledning.

Våren 2017 etableres sekretariatet for Medieklagenemnda sammen med sekretariatene for Konkurransklagenemnda, KOFA, Stiftelsesklagenemnda, Lotterinemnda og Frivillighetsregisternemnda i Bergen. Kostnadene dekkes innenfor gjeldende budsjetttrammer.

Posten kan overskrides med inntil samme beløp som virksomhetene får i merinntekter under kap. 3334, post 01, jf. forslag til vedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen under denne posten omfatter oppdragsvirksomhet ved Norsk filminstitutt og Medietilsynet.

Bevilgningen kan bare nyttes i samme omfang som det kan skaffes oppdragsinntekter. Posten kan overskrides med inntil samme beløp som virksomhetene får i merinntekter under kap. 3334, post 02, jf. forslag til vedtak II.

Post 50 Filmfondet

Posten omfatter utgifter til de statlige tilskuddsordningene til produksjon og formidling av audiovisuelle verk. Ordningene forvaltes av Norsk film-institutt i henhold til gjeldende forskrifter.

Som del av satsingen på Norwegian Arts Abroad foreslås tilskuddet til Norsk filminstitutt økt med 1 mill. kroner, jf. omtale under programkategori 08.20. Under posten er det også innarbeidet øremerkede midler til Kortfilmfestivalen i Grimstad.

Post 72 Incentivordning for film- og serieproduksjoner, kan overføres

Bevilgningen dekker tilskudd til incentivordningen for film- og serieproduksjoner. Ordningen ble innført i 2016 og skal bidra til å øke antallet store internasjonale film- og serieproduksjoner i Norge for å fremme norsk kultur, historie og natur. Ordningen skal også bidra til økt erfaring og kunnskap i den norske filmbransjen, stimulere til vekst, en bærekraftig norsk filmnæring og økt internasjonalt samarbeid. Kriterier for tildeling er fastsatt i forskrift. Ordningen forvaltes av Norsk filminstitutt.

Departementet foreslår en økning på 10,8 mill. kroner til ordningen i 2017.

Post 73 Regional filmsatsing, kan overføres

Bevilgningen omfatter tilskudd til ulike regionale filmtiltak. Den regionale filmsatsingen er en del av den samlede nasjonale filmpolitikken.

Tilskudd til regionale filmsentre og regionale filmfond forvaltes av Norsk filminstitutt. Tilskuddene kan ikke nyttes til drift. Regionale filmsentre og -filmfond skal følge samme regelverk som Norsk filminstitutt.

Regionale filmsentre

De regionale filmsentrene skal benytte de statlige tilskuddene til utvikling og produksjon av kort- og dokumentarfilm, utvikling av dataspill, kompetansetiltak lokalt og tiltak for barn og unge. Et regionalt filmsenter må ha et etablert filmmiljø i regionen og politisk oppslutning lokalt og regionalt.

Det er i samarbeid med Norsk filminstitutt og FilmReg⁶ utarbeidet en ny beregningsmodell for fordeling av tilskudd til regionale filmsentre, der tilskudd til regionale filmsentre beregnes ut fra følgende indikatorer:

1. produksjon på nasjonalt nivå
2. reisekostnad til Oslo
3. arealveid folketall

Regjeringen foreslår at det totalt bevilges 55,4 mill. kroner til regionale filmsentre i 2017. Dette er en økning på om lag 4,2 mill. kroner.

Oslo kommune har varslet at de vil gå inn som eiere i Viken filmsenter. Regjeringen foreslår at 4 mill. kroner gis som tilskudd til et filmsentertilbud i Oslo. Tilskuddet til Oslo fastsettes som en separat tildeling på statsbudsjettet, utenfor beregningsmodellen for regionale filmsentre.

Regionale filmfond

De regionale filmfondene har som formål å bygge og styrke en profesjonell filmbransje i regionen. Det statlige tilskuddet skal behandles som offentlige midler, og kan ikke inngå i grunnlaget for beregning av etterhåndstilskudd eller lanseringstilskudd hos Norsk filminstitutt.

Regjeringen foreslår at det totalt bevilges 20,3 mill. kroner til regionale filmfond i 2017.

Tilskuddet til de regionale fondene består av et grunntilskudd og et aktivitetsbasert tilskudd. Grunntilskuddet utgjør 13 mill. kroner av bevilgningen. Det aktivitetsbaserte tilskuddet baseres på en vurdering av oppnådde resultater i regionen samt realistiske planer for fondet. Denne delen av tilskuddet utgjør 7,3 mill. kroner.

Det regionale fondet må skaffe seg minst like mye midler fra andre kilder som det statlige tilskuddet utgjør. Dette kravet kontrolleres i etterkant, slik at fondene har mulighet til å skaffe friske midler underveis i året. Hvis fondene ikke klarer å skaffe midler fra andre kilder som minst tilsvarende de statlige midlene, vil differansen bli trukket fra grunntilskuddet til det regionale fondet året etter.

Post 78 Ymse faste tiltak

Bevilgningen på posten dekker ulike faste tiltak innenfor film- og medieområdet, blant annet medlemskap i internasjonale programmer.

Posten foreslås økt med 3,7 mill. kroner til å dekke kontingentene til Eurimages og Nordisk Film & TV Fond. Økningen skyldes i hovedsak valutakursendringer. I tillegg forventes det at medlemskontingenten økes med om lag 4 pst. fra 2016 til 2017.

Videre foreslås en økning på 0,5 mill. kroner til Internasjonalt Samisk Filminstitutt (ISFI). Økningen kan brukes både til drift av ISFI og bevilgning

⁶ Paraplyorganisasjon for regionale filmsentre og filmfond.

ger til samiske audiovisuelle produksjoner. Formålet er å sikre ISFI en bedre driftssituasjon, slik at de kan videreføre og styrke satsingen på produksjon og formidling av samiske audiovisuelle verk.

Kulturdepartementet anbefaler å avvikle tilskuddet til New Nordic Films som følge av den nye arbeidsdelingen mellom departementet og Norsk filminstitutt. Alle tilskudd til filmtiltak er delegert til Norsk filminstitutt. New Nordic Films kan søke Norsk filminstitutt om tilskudd i likhet med andre filmtiltak. Som følge av dette er bevilgningen på posten redusert med 408 000 kroner.

Midler til filmvederlagsavtalen overføres til kap. 321 post 75 fra og med 2017.

Oversikt over hvilke tiltak det foreslås midler til i 2017 under denne posten, framgår av vedlegg 1.

Rapport 2015

Film

I det følgende rapporteres det på måloppnåelsen på filmfeltet. Målene gjelder audiovisuelle produksjoner som omfattes av forskrift om tilskudd til audiovisuelle produksjoner.

Det er departementets vurdering at målene om tilbud, kvalitet og publikumsoppslutning i stor grad ble oppnådd i 2015, jf. rapportering nedenfor. Når det gjelder Regjeringens mål om en profesjonell norsk filmbransje med sunn økonomi, kan målet bare sies å være delvis oppnådd.

Et bredt og variert tilbud av høy kvalitet

I 2015 fikk 23 norske filmer ordinær kinodistribusjon på norske kinoer. Norsk filminstitutt har lagt til rette for audiovisuelle produksjoner av høy kunstnerisk kvalitet og kulturell verdi ved å gi tilskudd til produksjoner med stort publikumspotensial, kunstnerisk nyskapende produksjoner og produksjoner som retter seg mot barn og unge. Fordelingen av tilskudd mellom de ulike formåtene holder seg relativt stabil, men utviklingen over tid viser en gradvis økning i andelen midler som tildeles tv-drama på bekostning av kinofilm. 34 norske tv-serieproduksjoner ble vist i 2015.

Publikums vurdering av norsk film er positiv. Ifølge Norsk Filmmonitor likte om lag 61 pst. av det norske kinopublikummet norsk film «godt», «ganske godt» eller «svært godt» i 2015. Norske filmer, tv-serier og dataspill markerte seg med internasjonale festivaldeltakelser, nominasjoner og priser, samt gode anmeldelser av kritikere. Alt dette tyder på et tilbud av høy kvalitet.

Videre bidrar Norsk filminstitutts virksomhet til bredde og variasjon i tilbudet. Blant de norske filmene som hadde kinopremiere i 2015 var det en god fordeling mellom originalmanus og adaptasjoner. 37 pst. av filmene ble spilt inn i Oslo og Akershus, 32 pst. ble spilt inn i resten av landet og 31 pst. ble spilt inn utenfor Norge.

Kvinneandelen i nøkkelposisjonene regissør, manusforfatter og produsent var på om lag 34 pst. for kinofilmer, inkludert dokumentar med premiere i 2015. Dette er den høyeste kvinneandelen som er målt for norsk premierefilm noe år. Blant kinofilmene som mottok produksjonstilskudd fra Norsk filminstitutt i 2015 var kvinneandelen i nøkkelposisjoner 45,2 pst.

Norsk filminstitutt praktiserer moderat kjønnskvotering ved tildeling av forhåndstilskudd til produksjon av kinofilm.

God formidling og tilgjengeliggjøring for publikum

Norsk filminstitutt og Nasjonalbiblioteket samarbeider om formidling av norsk filmarv. Gjennom strømmetjenester på Internett, aktiviteter i Filmens Hus og tilskudd til filmkulturelle tiltak over hele landet bidrar Norsk filminstitutt til formidling og tilgjengeliggjøring av filmer. Filmer som Nasjonalbiblioteket restaurerer og digitaliserer, og som det er mulig å inngå distribusjonsavtale for, blir gjort tilgjengelig gjennom instituttets nettbaserte filmtjenester Filmarkivet.no og Filmrommet.no. I tillegg kommer Norsk filminstitutts innkjøpsordning for strømming av norske kort- og dokumentarfilmer til låntakere ved norske bibliotek. Tjenesten FilmBib gir publikum tilgang til å strømme filmer som inngår i ordningen, for en avgrenset låneperiode.

Filmfestivalene og cinematekene supplerer kinotilbudet ved at de formidler en større bredde av norske og utenlandske filmer i alle formater og sjangre til det norske publikum. Til sammen ble det bevilget om lag 14,7 mill. kroner til norske filmfestivaler og 3,8 mill. kroner til cinematek utenfor Oslo i 2015.

Cinemateket i Oslo satte besøksrekord i 2015 med nesten 62 700 besøkende, en økning på 1,8 pst. fra 2014. I 2015 ble 56 spesialimporterte filmer vist på norske cinematek gjennom programkonsepter organisert og kuratert av Cinemateket i Oslo.

Solid publikumsoppslutning

Norske filmer ble i 2015 sett av om lag 2,5 millioner tilskuere på kino. Dette er en nedgang på ni

pst. fra året før. 20,5 pst. av filmene som ble vist på norske kinoer i 2015, var norske. Dette er en nedgang fra 24,4 pst. i 2014. Sammenliknet med de siste ti årene kan 2015 likevel regnes som et normalår.

Nedgangen i kinobesøket for norske filmer kan delvis forklares med at det i 2015 bare var 23 norske kinofilmer, mot 34 i 2014. Gjennomsnittlig besøk per norske kinofilm steg med 34 pst., dvs. 28 000 besøkende fra 2014 til 2015.

Markedsandelen for norsk film på tv var 4,2 pst. i 2015, mens den var 12,4 pst. for dramaserier. Selv om tallene er lave, viser undersøkelser at det er gjennomsnittlig høyere oppslutning om de norske film- og tv-dramaproduksjonene enn de utenlandske.

Tilgjengeligheten av norsk film i nettbaserte strømmetjenester er relativt god. 88 pst. av alle norske kinofilmer med premiere i perioden 2010–2014 er tilgjengelige i en strømmetjeneste, ifølge en undersøkelse gjort av Norsk filminstitutt i 2015. Norskandelen ble målt til å være 12 pst. for film og 27 pst. for tv-drama. Norske filmer er imidlertid lettere tilgjengelige som digital leiefilm enn i abonnementsbaserte strømmetjenester.

Norsk kinofilms eksportverdi har lenge hatt en positiv utvikling, men den siste målingen fra 2015, som beregner eksportverdien for kinofilmene fra 2013, viser en tilbakegang. For en liten filmnasjon vil hvilke filmer som produseres hvert enkelt år, ha stor betydning for eksportverdien. Blant filmene fra 2013 er det verken én stor film som har solgt svært bra i utlandet, eller mange filmer med mellomstore salgsresultater. Det er derfor for tidlig å si om dette representerer en trend.

En profesjonell filmbransje med sunn økonomi

I sitt arbeid med tilskuddsforvaltning, rådgivning og bistand legger Norsk filminstitutt til rette for at filmbransjen skal ha kompetanse og økonomi til å drive på en god måte. Tilskuddsordningene bidrar til kontinuitet i filmbransjen og større risikovilje til privat finansiering av norsk film.

Stadig flere norske skuespillere, regissører og andre knyttet til filmfaglig arbeid etterspørres i internasjonale filmproduksjoner. Dette viser at norsk filmbransje har utviklet seg til å bli en profesjonell bransje. Den norske filmbransjen står like-

vel overfor store økonomiske utfordringer i tiden framover.

I 2015 ble det gitt 132,1 mill. kroner i produksjonstilskudd til 17 kinofilmer⁷. Budsjettene varierer mellom 6 mill. og 83 mill. kroner. Samlet budsjett for de 17 filmene er 390,8 mill. kroner, noe som gir et gjennomsnittsbudsjett på 23 mill. kroner. Produksjonstilskuddene har de siste fem årene fordelt seg på 23 produksjonsselskap. Av disse er det ti selskap som har fått tilskudd til ett prosjekt i løpet av perioden, mens to selskap utmerker seg med tilskudd til i snitt 2,4 og 2,8 kinofilmer i året.

58 pst.⁸ av det totale budsjettet til premierefilmene i 2015 er offentlige, nasjonale midler. For kinopremierer i perioden 2011–2015 er 36 pst. av finansieringen privat kapital (produksjonsselskapes innskudd i produksjonen, privat sponsing og investeringer).

Mer målrettede tilskuddsordninger vil kunne redusere risikoen ved å investere i norske filmer og serier, og dermed øke investeringsviljen fra private aktører. I filmmeldingen la Regjeringen opp til endring av tilskuddsordningene for audiovisuelle produksjoner på flere områder. Det nye tilskuddssystemet skal være enklere og mer dynamisk, slik at bransjen raskt kan tilpasse seg nye utfordringer. Det legges opp til en effektiv forvaltning med mindre byråkrati.

Dataspill

Dataspill er en viktig del av barn og unges kultur- og mediehverdag. Det norske markedet for dataspill domineres av internasjonale spill, og det er derfor viktig at det utvikles spill basert på norsk språk og kultur. Norsk filminstitutt gir tilskudd til utvikling og lansering av dataspill for barn og unge innenfor alle sjangre og til alle plattformer. I 2015 ble det gitt utviklingstilskudd til 29 dataspill på til sammen 20 mill. kroner. 17 dataspill er tilgjengelige i bibliotekene gjennom innkjøpsordningen for dataspill.

⁷ Ekskl. kinodokumentarer og minoritetssamproduksjoner.

⁸ Tallet vil øke noe, ettersom kinofilmer kan hente ut etterhåndstilskudd i tre år etter premieredato.

Kap. 3334 Film- og medieformål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Ymse inntekter	6 795	6 630	6 816
02	Inntekter ved oppdrag	10 090	11 612	11 937
70	Gebyr	3 243	10 000	2 500
	Sum kap. 3334	20 128	28 242	21 253

Post 01 Ymse inntekter

Posten gjelder inntekter fra salg og distribusjon av film, video og dvd, inntekter fra Cinemateket i Oslo og Filmmuseet, samt inntekter knyttet til mediedesken i EUs program for kultur og audiovisuell sektor, Kreativt Europa. I tillegg omfatter posten inntekter fra egenandeler for kurs og diverse andre inntekter ved Norsk filminstitutt.

Post 02 Inntekter ved oppdrag

Posten gjelder inntekter fra oppdragsvirksomheten ved Norsk filminstitutt og Medietilsynet, jf. kap. 334, post 21.

Post 70 Gebyr

Inntektene på denne posten omfatter gebyr for registrering og merking av videogram, som fastsettes årlig av Stortinget, jf. § 10 i lov om film og videogram.

Det foreslås at gebyret for merking og registrering av videogram settes til 60 øre per videogram i 2017, jf. forslag til vedtak VI, nr. 1.

Den sterke nedgangen i salg av dvd medfører at det registreres og merkes langt færre eksemplarer nå enn tidligere. Gebyrinntektene foreslås derfor redusert til 2,5 mill. kroner.

Kap. 335 Mediestøtte

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
71	Produksjonstilskudd	303 346	313 046	303 000
73	Medieforskning og etterutdanning	21 346	21 751	22 130
74	Tilskudd til lokale lyd- og bildemedier, <i>kan overføres</i>	12 646	13 757	19 000
75	Tilskudd til samiske aviser	25 031	27 031	27 500
77	Distribusjonstilskudd til avisene i Finnmark	2 048	2 048	2 090
	Sum kap. 335	364 417	377 633	373 720

Kapitlet omfatter midler til produksjonstilskudd til nyhets- og aktualitetsmedier, lokalkringkasting, medieforskning og etterutdanning, tilskudd til samiske aviser og samiskspråklige sider i andre aviser, og distribusjonstilskudd til avisene i Finnmark.

Mål for 2017

Bevilgningen under kapitlet bygger opp under departementets overordnede mål for redaksjonelle medier.

Bevilgningen under kapitlet skal legge til rette for

- et mangfold av nyhets- og aktualitetsmedier karakterisert av høy kvalitet og uavhengig journalistikk på alle plattformer
- forskning på medieområdet for å oppnå økt kunnskap om mediens betydning for samfunnsutviklingen

Regjeringens mål er å utforme et mediepolitisk virkemiddelapparat som sikrer likebehandling av mediene, uavhengig av teknologisk plattform. Hensynet til presse- og ytringsfriheten tilsier at staten ikke skal gripe inn i pressemønsteret eller sette mål som begrenser pressens redaksjonelle frihet.

Bevilgningene under kapitlet forvaltes i hovedsak av Medietilsynet i henhold til forskrifter fastsatt av departementet, jf. postomtalen nedenfor.

Budsjettforslag 2017

Post 71 Produksjonstilskudd

Produksjonstilskuddet skal bidra til å opprettholde et mangfold av nyhets- og aktualitetsmedier karakterisert av høy kvalitet og uavhengig journalistikk. Produksjonstilskuddet rettes i hovedsak mot medier som opererer i markeder som er for små til å være bærekraftige og medier som representerer alternativer til de ledende mediene i større markeder. Dagens plattformnøytrale tilskuddsordning ble vedtatt i mars 2014 og ligger til grunn for tildelingen av produksjonstilskudd for 2017. Produksjonstilskuddet forvaltes av Medietilsynet.

Departementet foreslår å redusere bevilgningen med 10 mill. kroner i 2017.

Post 73 Medieforskning og etterutdanning

Bevilgningen på posten går til medieforskning og etterutdanning.

Av foreslått bevilgning på posten går om lag

- 8,65 mill. kroner til forskningsprogrammet for kultur- og mediesektoren
- 3,64 mill. kroner til Rådet for anvendt medieforskning
- 2,03 mill. kroner til Statistisk sentralbyrå – Norsk mediebarometer
- 2,15 mill. kroner til medienorges statistikkbase
- 5,05 mill. kroner til tilskudd til etterutdanning i mediebransjen via Institutt for journalistikk
- 0,61 mill. kroner til Landslaget for lokalaviser

Post 74 Tilskudd til lokalkringkasting, kan overføres

Bevilgningen på posten omfatter tilskudd til lokalkringkastingsformål. Departementet har fastsatt et nytt regelverk for tilskuddsordningen, som åpner for tilskudd til digitaliseringstiltak i lokalradiosektoren, jf. omtale under 08.30.

For å øke satsingen på digitaliseringstiltak i lokalradiosektoren foreslår departementet å øke tilskuddet med 5,2 mill. kroner i 2017. Resterende midler i ordningen fordeles til produksjon av lokalkringkastingsprogrammer og til driftstilskudd til nasjonale sammenslutninger for lokale lyd- og bildemedier.

Post 75 Tilskudd til samiske aviser

Bevilgningen omfatter tilskudd til samiske aviser, regulert i forskrift fastsatt av Kulturdepartementet. Midlene fordeles av Medietilsynet.

Post 77 Distribusjonstilskudd til avisene i Finnmark

Bevilgningen omfatter det særskilte distribusjonstilskuddet til avisene i Finnmark.

Rapport 2015

I det følgende rapporteres det på måloppnåelsen på mediefeltet.

Det norske medielandskapet er fortsatt preget av stort mangfold og stabilitet. Samtidig har avisene og lokal-tv svekket lønnsomhet. For avissektorens del skyldes dette særlig reduserte reklame- og annonseinntekter. Lokalradioene har derimot styrket resultatet siden 2013.

Mediemangfold

I internasjonal sammenheng ligger antall aviser og utgiversteder i Norge stabilt på et svært høyt nivå. Produksjonstilskuddet har særlig bidratt til vekst i antall små lokalaviser. Ved utgangen av 2015 ble det gitt ut 229 aviser på 187 ulike steder i Norge. Selv om papiroplaget fortsetter å falle, har det foreløpig ikke resultert i noen omfattende avisdød.

Digitaliseringen av avisbransjen fortsetter og skjøt fart i 2015. Ved utgangen av året hadde 191 aviser (83 pst.) egne nyheter på internett, og et flertall av avisene hadde innført en betalingsordning for nettinhold. Det digitale opplaget utgjorde 68 pst. av totalopplaget, en økning fra 30 pst. i 2014.

I 2015 var det fem riksdekkende radiokanaler på FM. Dette omfatter NRK P1, P2, P3, Radio Norge og P4. Ifølge Medietilsynet var det 231 lokalradiokonsesjonærer på FM, hvorav 20 var 24/7, 73 allmennradio og 129 nisjeradio. Ikke alle kanaler med konsesjon er i drift. På DAB var det til sammen 25 riksdekkende radiokanaler og 51 lokalradiokanaler.

24 tv-selskaper hadde til sammen 71 konsesjoner for lokal-tv-sendinger ved inngangen til 2015. Av disse var åtte konsesjoner i bruk.

Økonomi

Medietilsynet gjennomfører årlige undersøkelser av den økonomiske situasjonen i presse og kringkasting. Den økonomiske situasjonen viser både hvor store ressurser som er tilgjengelige for redaksjonell virksomhet (og dermed redaksjonell kvalitet), og eventuell fare for nedleggelse og dermed redusert mediemangfold.

Det totale driftsoverskuddet i avishus som har sendt regnskapsopplysninger til Medietilsynet, økte med 33 pst., fra 512 mill. kroner i 2014 til 681 mill. kroner i 2015. Avishusenes driftsinntekter sank med nær 855 mill. kroner siste år. Annonseinntektene var 11,5 pst. lavere i 2015 enn i 2014. Abonnementsinntektene var de samme i 2014 og 2015, mens løssalgsinntektene sank med nær 6 pst. Avisenes driftskostnader ble redusert med 9,5 pst. fra 2014 til 2015. Avisene som mottar pressestøtte økte også det totale driftsoverskuddet fra 2014 til 2015. Totalt var overskuddet inkl. produksjonstilskudd 78 mill. kroner i 2015, mot et overskudd på 36 mill. kroner i 2014. Bedringen skyldes reduksjon i avisenes driftskostnader.

Lokalradioenes økonomi bedret seg fra 2014 til 2015. Annonseinntekter, gaver og frivillig lisens økte, mens bingoinntekter ble redusert. Medietilsynet antar på den bakgrunn at de store, kommersielle lokalradioenes og nisjeradioenes økonomi er styrket, mens mindre allmennradioer synes å ha fått en svekket økonomi i 2015. De åtte lokal-tv-kanalene som har sendt årsmelding til Medietilsynet hadde et samlet årunderskudd på 3 mill. kroner. Dette er en endring fra 2014 da lokal-tv-kanalene hadde et driftsoverskudd på 25 000 kroner. De totale driftsinntektene var på 32 mill. kroner i 2015.

Forskning på medieområdet

Første runde med forskningsmidler i det handlingsrettede forskningsprogrammet om kultur- og mediesektoren (KULMEDIA) ble utlyst i 2014.

Det ble innvilget støtte til tre forskningsprosjekter til en samlet sum av 44 mill. kroner:

- Handelshøyskolen BI: Digitization and Diversity – Potentials and challenges for diversity in the culture and media sector
- Universitetet i Oslo: Cultural Heritage Mediascapes: Innovation in knowledge and communication practices
- Universitetet i Bergen: Media Use, Culture and Public Connection: Freedom of Information in «The Age of Big Data» (MeCIn)

I juni 2016 ble det innvilget 25 mill. kroner til to nye forskningsprosjekter:

- Institutt for samfunnsforskning: Disruptive Change and New Media Policies: A Field Approach
- Høgskolen i Oslo og Akershus: The ALM-field, Digitalization and The Public Sphere

Ifølge Medietilsynet ble det i 2015 fordelt nær 3,8 mill. kroner til 18 forskningsprosjekter og 90 000 kroner til tre masteroppgaver via Rådet for anvendt medieforskning (RAM). Institutt for Journalistikk (IJ) mottok 5 mill. kroner i etterutdanningsmidler, mens Landslaget for lokalaviser fikk 600 000 kroner i kurstilskudd.

Kringkasting

Mål for 2017

NRK er en av Norges viktigste kulturinstitusjoner og et sentralt virkemiddel for å oppnå de mediepolitiske målene. Målet med kringkastingsavgiften er at NRK skal oppfylle sitt allmennkringkastingsoppdrag side om side med en sunn privat og kommersiell sektor. Allmennkringkastingsoppdraget presiserer de overordnede målene og forventningene til NRK, og er nedfelt i NRK-plakaten og i NRKs vedtekter.

Forslag til kringkastingsavgift for 2017

Kringkastingsavgiften foreslås videreført på samme nivå som i 2016, jf. forslag til vedtak VI, nr.3. Kringkastingsavgiften vil etter dette forslaget utgjøre 2 577 kroner ekskl. merverdiavgift, og 2 834,70 kroner inkl. 10 pst. merverdiavgift.

De siste ti årene (2006–2015) har kringkastingsavgiften økt med 664 kroner. Dette tilsvarer en nominell vekst i avgiften på 35,2 pst. I tillegg har det blitt 227 000 flere lisensbetalere. Kombinasjonen av avgiftsøkningene og flere lisensbetalere har gitt NRK en økning i inntektene fra kringkas-

tingsavgiften på 1,8 mrd. kroner, eller 51,1 pst. fra 2006 til 2015.

NRK har gjennomført flere effektiviserings- og innsparingstiltak de senere årene. Gjennom 2014 og 2015 har NRK nedbemannet med i overkant av 300 årsverk. Nedbemanningen er et resultat av bl.a. effektivisering av arbeidsprosesser, mer fleksibel drift og at flere produksjoner er satt ut til eksterne.

Inntektsutviklingen de ti siste årene i kombinasjon med effektiviseringen av NRKs drift tilsier at NRK har økonomisk handlingsrom til å videreutvikle selskapet innenfor nåværende utgiftsrammer.

Det er et grunnleggende prinsipp at kringkastingavgiften ikke skal finansiere aktiviteter som faller utenfor NRKs allmennkringkastingsoppdrag. Den første linjen i tabellen nedenfor viser NRKs bruttokostnader ved å produsere allmennkringkastingstilbudet. Nettokostnadene framkommer ved at eventuelle andre inntekter enn kringkastingavgiften trekkes fra bruttokostnadene. Inntekter fra kringkastingavgiften skal tilsvare NRKs nettokostnader. Eventuelle avvik vil forekomme dersom NRKs kostnader over- eller undervurderes, eller hvis antall lisensbetalere varierer fra år til år.

Tabell 4.21 Tall for NRK AS 2010–2016¹

År	(i mill. kr)						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Brutto kostnader allmennkringkasting	4 713	4 840	4 800	5 021	5 165	5 534	5 294
Andre inntekter fra allmennkringkastingsooppdrag	-42	-81	-42	-37	-53	-54	-37
Kommersielle inntekter	-138	-89	-110	-83	-111	-80	-57
Utbytte fra datterselskaper	0	0	0	0	0	0	0
Netto kostnader allmennkringkasting	4 533	4 670	4 648	4 901	5 000	5 400	5 200
Kringkastingavgift ²	4 573	4 714	4 690	4 915	5 003	5 162	5 211
Overskudd/underskudd	40	44	41	14	3	-238	11
Resultat i pst. av brutto kostnader	0,8	0,9	0,8	0,3	0,05	-4,3	0,02

1 Tallene for 2016 er budsjetterte tall.

2 Inntekter fra kringkastingavgiften og tilleggsavgifter, inkasso mv.

Rapport 2015

Det er samlet sett departementets vurdering at målet med kringkastingavgiften ble innfridd i

2015, jf. rapportering nedenfor. NRK AS hadde i 2015 totalt 5,4 mrd. kroner i brutto inntekter fra kringkastingavgiften. Fordelingen framgår av tabellen.

Tabell 4.22 NRKs inntekter i 2015

	(i mill. kr)	
	NRK AS	Konsern
Inntekter fra kringkastingavgiften	5 412	5 412
Annen driftsinntekt	155	181
Totalt	5 567	5 593

Antall lisensbetalere økte med 27 000 i løpet av 2015, til om lag 2 020 000 lisensbetalere. Økningen i antall lisensbetalere representerte en inntektsøkning (helårsvirkning) for NRK på om lag 69 mill. kroner.

Regnskapet for NRK AS (morselskapet) viser et underskudd i 2015 på 238 mill. kroner. Konsernet fikk et underskudd på 183 mill. kroner. Det solide underskuddet i 2015 skyldes ekstraordinære

kostnader knyttet til endring av NRKs pensjonsordning og omstillingskostnader.

Ifølge Medietilsynet hadde NRKs samlede tilbud i 2015 en tematisk og sjangermessig bredde. NRKs kanaler på tv og radio utfyller hverandre på en god måte. I tillegg har NRK en rekke digitale radiokanaler med ulike profiler og et omfattende tilbud på internett. NRKs samlede innhold viser også at NRK har et tilbud til både brede og smale grupper i befolkningen. Medietilsynets vurdering er at spennet i NRKs samlede tilbud og oppslutningen som tilbudet har i befolkningen, viser at NRKs innhold har en samfunnsverdi som når ut til et bredt publikum.

69 pst. mener at de i meget stor grad eller i ganske stor grad får valuta for lisenspengene. Dette er tre prosentpoeng lavere enn 2014. NRK har fortsatt en sterk posisjon. Både oppslutningen og legitimiteten er høy i den norske befolkningen. 86 pst. av alle over 12 år bruker ett eller flere av NRKs tilbud daglig. Det er samme andel som i 2014. NRK har også over lang tid hatt et godt omdømme i befolkningen. På Ipsos' årlige omdømmemåling sier 80 pst. av befolkningen at de har et meget eller ganske godt helhetsinntrykk av NRK.

Medietilsynet konkluderte i allmennkringkastingsrapporten for 2015 med at NRK ivaretar allmennkringkastingsoppdraget på en god måte.

Kap. 337 Kompensasjon for kopiering til privat bruk

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
70	Kompensasjon	45 354	46 215	47 000
	Sum kap. 337	45 354	46 215	47 000

Kapitlet omfatter kompensasjon til rettighetshavere for privat kopiering av lydopptak og film.

Mål for 2017

Bevilgningen under kapitlet bygger opp under departementets overordnede mål for opphavsretten om å sikre inntekter til kunstnere.

Åndsverkloven gir adgang til å kopiere åndsverk til privat bruk. Etter loven § 12 skal rettighetshaverne gis en rimelig kompensasjon gjennom årlige bevilgninger over statsbudsjettet.

Budsjettforslag 2017

Post 70 Kompensasjon

Posten gjelder kompensasjonsordningen for kopiering av åndsverk til privat bruk. Ordningen skal gi individuell kompensasjon til rettighetshaverne for lovlig kopiering til privat bruk. Ordningen må ses i sammenheng med kompensasjonsordningen til kollektive formål gjennom Fond for lyd og

bilde, kap. 320, post 51. Samlet utgjør disse to beløpene kompensasjon til rettighetshaverne for den privatbrukskopieringen som er tillatt etter åndsverkloven.

Rapport 2015

Fordelingen av kompensasjonen skjer gjennom et tilskudd til rettighetshaverorganisasjonen Norwaco, som representerer 34 norske organisasjoner for rettighetshavere på det audiovisuelle området. Beløpet fordeles også til rettighetshavere innen EØS-området i henhold til utvekslingsavtaler.

Norwaco innhenter statistikk og opplysninger til bruk for fordelingen mellom rettighetshavergrupper. Det gjøres hvert år en undersøkelse over omfanget av kopiering av åndsverk til privat bruk. Denne undersøkelsen legges til grunn for fordelingen av privatkopieringsvederlaget internt i Norwaco.

Kap. 339 Pengespill, lotterier og stiftelser

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	64 728	66 259	78 608
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	9 027	7 018	8 058
	Sum kap. 339	73 755	73 277	86 666

Kapitlet omfatter driftsmidler til Lotteri- og stiftelsestilsynet.

Mål for 2017

Målene for pengespillfeltet er å

- forebygge negative konsekvenser av lotteri- og pengespilltilbudet i Norge og ivareta hensynet til spilleavhengige
- sikre at inntekter fra pengespill tilfaller helse- og rehabiliteringsformål, samfunnsnyttig og humanitært arbeid, idrett og kultur

Målet for stiftelsesfeltet er å

- sikre en lovlig forvaltning av stiftelser

I tillegg skal tilsynet sikre en forsvarlig forvaltning av ordningene for merverdiavgiftskompensasjon som gjelder for frivillige organisasjoner og bygging av idrettsanlegg.

Budsjettforslag 2017**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen på denne posten skal dekke lønns- og driftsutgifter for Lotteri- og stiftelsestilsynet. Bevilgningen skal også dekke tilsynets utgifter til kjøp av tjenester hos Brønnøysundregistrene, drift av Lotterinemnda og Stiftelsesklagenemnda samt utredningstjenester i regi av departementet m.m.

Utgiftene til lotterirelaterte oppgaver skal i sin helhet dekkes ved refusjon og gebyrer som pålegges driftsledet i spill- og lotterimarkedet, jf. kap. 3339, post 02 og kap. 5568, post 73. Arbeidsoppgaver etter stiftelsesloven, inkludert en forholdsmessig andel av Lotteri- og stiftelsestilsynets fellestkostnader og kostnadene ved driften av Stiftelsesklagenemnda, skal dekkes fullt ut av avgifter og gebyrer etter stiftelsesloven, jf. kap. 3339, post 04 og kap. 5568, post 71.

Våren 2017 etableres sekretariatene for Stiftelsesklagenemnda, Lotterinemnda og Frivillighets-

registernemnda sammen med sekretariatet for Konkurransklagenemnda, KOFA og Medieklagenemnda i Bergen. Et felles sekretariat vil gi en mer robust og kostnadseffektiv organisasjon enn om sekretariatene eksisterer hver for seg. Det er vanskelig å skaffe nødvendig arbeidskraft til små organisasjoner med begrenset fagmiljø og få medarbeidere. En større enhet vil også gi stordriftsfordeler. Etableringen gjennomføres innenfor eksisterende budsjetttrammer. Det vil bli gjennomført en rammeoverføring mellom Kulturdepartementets budsjett og Nærings- og fiskeridepartementets budsjett i revidert nasjonalbudsjett for 2017. Det vises til ytterligere omtale i Prop. 1 S (2016–2017) fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Under tilskuddsordningene for merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner og ved bygging av idrettsanlegg har det til nå vært avsatt midler til administrasjon og utvikling av ordningene. Ordningene forvaltes av Lotteri- og stiftelsestilsynet. Ettersom forvaltningen av ordningene må sies å være en del av tilsynets ordinære driftsoppgaver, foreslås nå utgiftene til administrasjonen av disse to ordningene innarbeidet i Lotteri- og stiftelsestilsynets driftsbevilgning. Posten foreslås med bakgrunn i dette økt med 5 mill. kroner mot tilsvarende reduksjoner under kap. 315, postene 70 og 82, jf. postomtalen under kap. 315.

Videre er bevilgningen på posten økt med 6,3 mill. kroner som følge av innføring av forenklet modell for premieinnbetaling til Statens pensjonskasse, jf. omtale under Del I Innledning.

Posten kan overskrides med inntil samme beløp som Lotteri- og stiftelsestilsynet får i merinntekter under kap. 5568, post 71 og kap. 3339, postene 02 og 04, jf. forslag til vedtak II.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på denne posten dekker utgiftene ved Lotteri- og stiftelsestilsynets oppdragsvirk-

somhet, herunder utgifter knyttet til arbeidet med nasjonal enhet mot kampfiksing, handlingsplan for spilleproblemer og videreutvikling av elektroniske løsninger for tilskuddsordninger for anlegg for idrett, fysisk aktivitet og kulturbygg

Bevilgningen kan bare nyttes i samme omfang som det kan skaffes inntekter.

Posten kan overskrides med inntil samme beløp som Lotteri- og stiftelsestilsynet får i merinntekter under kap. 3339, post 07, jf. forslag til vedtak II.

Rapport 2015

Ansvarlig spill

Lotteri- og stiftelsestilsynets årlige rapport om Norsk Tippings oppfølging av ansvarlig spill er en del av departementets eierstyring av selskapet og behandles av Norsk Tippings generalforsamling. I rapporten for 2015 konkluderer Lotteritilsynet med at Norsk Tipping i all hovedsak har tilstrekkelige systemer for å tilby spill i trygge og kontrollerte former, og at selskapet arbeider aktivt for å oppdage spilleproblemer. Videre viser rapporten at selskapet har iverksatt målrettede tiltak mot spillere med problematisk spilladferd, og at tiltakene ser ut til å ha hatt den tiltenkte effekten. Lotteritilsynet foreslår imidlertid også enkelte forbedringstiltak, som departementet har bedt selskapet om å følge opp.

En befolkningsstudie⁹ fra 2015 viste at det ikke har vært noen vesentlig endring i det samlede omfang av moderate risikospillere og problemspillere, sammenlignet med en tilsvarende undersøkelse fra 2013. Videre viser undersøkelsen at omfanget av problemspill i Norge er relativt lavt sammenlignet med internasjonale studier. Rapporten viser imidlertid også at nær halvparten av de som spiller hos utenlandske spillselskap er risiko- eller problemspillere. I undersøkelsen fra 2013 var dette tallet 33 pst.

Det ble fattet følgende vedtak i Norsk Tippings generalforsamling 2015:

«Norsk Tipping skal i en prøveperiode på to år måle og rapportere forholdstall for andel problem- og risikospillere hos Norsk Tippings spill sett i forhold til sammenlignbare uregulerte spill og hvordan Norsk Tippings kundemasse totalt sett beveger seg mellom de ulike risikokategoriene selskapet sorterer sine spillere i (Playscan-indeks).»

⁹ Kilde: Universitet i Bergen (2016) Omfang av penge- og dataspillproblemer i Norge 2015.

Norsk Tippings rapportering viser bl.a. at spillermassen til selskapet i 2015 samlet sett (Playscan-indeks)¹⁰[1] hadde en utvikling i positiv retning når det gjelder risiko for problematisk spilladferd.

Regelverksendringer

I desember 2015 ble det vedtatt en lovendring som sikrer ExtraStiftelsen en fast andel av Norsk Tippings totale overskudd, mot at spillet Extra overføres til Norsk Tippings ordinære portefølje. Lovendringen vil styrke enerettsmodellen ved at samtlige av de største lotteriene i det norske markedet nå vil bli tilbudt av Norsk Tipping innenfor selskapets portefølje. Endringene trådte i kraft 1. januar 2016.

Tilsyn med lotteri og pengespill

Lotteritilsynet fører løpende tilsyn og kontroll med statlige og private pengespill og lotterier, og prioriterer ut fra risiko- og vesentlighetsvurderinger hvor og hvordan tilsyn skal gjennomføres. Tilsynet arbeider ut fra en revisjonsbasert kontroll- og tilsynsmetodikk. Lotteritilsynet gjennomførte i 2015 blant annet tilsyn med Norsk Tippings internasjonale spill, sportspill og selskapets markedsføring.

Siden 2013 har Lotteritilsynet ført tilsyn med grasrotordningen. I 2015 mottok om lag 25 000 organisasjoner i alt 395 mill. kroner fra grasrotandelen. Lotteritilsynet førte tilsyn med 68 organisasjoner, og av disse ble 40 utestengt eller fikk varsel om utestenging fra ordningen.

Lotteritilsynet fører også tilsyn etter lotterilovens regler om pyramidespill. Tilsynet mottar tips fra publikum og foretar tilsyn basert på en risiko- og vesentlighetsvurdering.

Nordmenn spiller også pengespill via internett hos utenlandske tilbydere som ikke har tillatelse i Norge. For 2015 estimerer Lotteritilsynet at nordmenn har tapt om lag 1,5 mrd. kroner hos disse selskapene. Tilsynets kartlegging av spilleatferd viser at antall spillere som regelmessig spiller på utenlandske spilltilbud er relativt stabilt.

Lotteritilsynet undersøker saker knyttet til norske og utenlandske aktører som tilbyr pengespill ulovlig i Norge og følger opp forbudet mot markedsføring av ulovlige spill. Tilsynet slår ned

¹⁰ [1] Playscan er et verktøy som øker spillernes forståelse av egen spillaktivitet. Norsk Tipping bruker også Playscan som et verktøy for å se på hvordan ulike spill påvirker spilladferd og hvordan spillemønsteret til ulike deler av spillerdemografien utvikler seg.

på ulovlig markedsføring etter gjennomførte risiko- og vesentlighetsvurderinger.

Omfanget av reklame for andre spill-selskaper enn Norsk Tipping AS og Norsk Rikstoto i norske medier er beskjedent. Omfanget av reklame for spill-selskaper uten norsk tillatelse på tv-kanaler som ligger utenfor norsk jurisdiksjon er imidlertid høyt. En undersøkelse gjennomført av Medietilsynet indikerer at omsetningen av utenlandsk pengespillreklame på slike kanaler økte fra 432 millioner kr i 2014 til 609 millioner kr i 2015.

Fordeling av inntekter fra lotteri- og pengespill

Lotteritilsynet ga i 2015 i overkant av 6 000 tillatelser til private lotterier, noe som er nokså stabilt sammenlignet med de siste årene. De fleste tillatelser gis for ett år av gangen, med unntak av tillatelse til Color Line (spill på skip), som får tillatelse med tre års varighet.

Bingo er den største private lotteriformen i Norge. Tall fra Lotteritilsynet viser at om lag 264 mill. kroner gikk til overskuddsformålene i bingo i 2015. Dette er en nedgang fra 273 mill. kroner i 2014. Utbetalingene til bingoformål har vært relativt stabile de siste årene.

Lovlig forvaltning av stiftelser

Stiftelsestilsynet utvikler stadig sin arbeidsmåte på tilsynsområdet, basert på en innarbeidet tilsynsmetodikk og prosjektmetodikk, der det legges vekt på risiko- og vesentlighetsvurderinger. De siste årene har Stiftelsestilsynet utviklet fore-

byggende tilsyn gjennomført som prosjekter. I 2015 fortsatte arbeidet med tilsyn av de største stiftelsene, gjennom et overordnet tilsyn rettet mot hvordan stiftelsene blir drevet, og hvordan de forvalter sine formuer. Stiftelsestilsynet har også i 2015 kontrollert regnskap for utvalgte stiftelser med merknad i revisjonsberetningen. Gjennomgangen tyder på en underrapportering av nummererte revisorbrev. Tilsyn utføres også basert på tips og i form av systemkontroller og temakontroller. For øvrig var året 2015 også preget av flere ressurskrevende tilsyn, med opphav i tips eller medieomtale.

Stiftelsestilsynets arbeid omfatter også forvaltningsområdet, herunder saksbehandling av søknader fra stiftelsene. I 2015 var det en økning i antall søknader og innkomne forvaltningssaker med om lag ti pst. til om lag 1700 saker. Det er en økning i tallet på søknader om vedtektsendringer og sammenslåing og oppheving, mens tallet på nyregistreringer og vedtektsendringer er stabilt.

I 2015 mottok Stiftelsestilsynet 43 klager, 10 flere enn i 2014. Fra 1. juli 2015 overtok Stiftelse-sklagenemnda ansvaret for behandling av klager på enkeltvedtak fattet av Stiftelsestilsynet.

Stiftelseskonferansen ble arrangert i Førde for femte gang våren 2015. Deltakelsen på konferansen var den største i konferansens historie, med over 200 deltakere. Gjestene representerte alle typer stiftelser av ulik størrelse.

Stiftelsestilsynet lanserte en ny forbedret versjon av stiftelsesregisteret i 2015, med utvidede søkefunksjoner.

Kap. 3339 Inntekter fra spill, lotterier og stiftelser

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
02	Gebyr-lotterier	7 736	6 691	6 691
04	Gebyr-stiftelser	222	259	259
07	Inntekter ved oppdrag	11 855	8 129	9 200
	Sum kap. 3339	19 813	15 079	16 150

Post 02 Gebyr – lotterier

Posten gjelder inntekter fra gebyrer for bl.a. behandling av søknader om godkjenning og autorisasjon av aktører i lotterimarkedet, jf. kap. 339, post 01.

Post 04 Gebyr – stiftelser

Posten gjelder registreringsgebyret som stiftelser må innbetale ved første gangs registrering i stiftelsesregisteret, jf. § 3 i forskrift 21. desember 2004 nr. 1793 til stiftelsesloven. Årsavgiften for

stiftelser blir inntektsført under kap. 5568, post 71. Gebyrinntektene skal, sammen med årsavgiften for stiftelser, dekke kostnader ved drift av Stiftelsestilsynets virksomhet etter stiftelsesloven, herunder driften av stiftelsesregisteret.

Post 07 Inntekter ved oppdrag

Bevilgningen gjelder inntekter knyttet til oppdragsvirksomheten til Lotteri- og stiftelsestilsynet, jf. kap. 339, post 21.

Kap. 5568 Sektoravgifter under Kulturdepartementet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
71	Årsavgift-stiftelser	22 347	24 164	24 164
72	Vederlag TV2	10 760	11 009	
73	Refusjon – Norsk Rikstoto og Norsk Tipping AS	38 348	38 403	39 461
74	Avgift – forhåndskontroll av kinofilm	3 961	5 500	5 500
75	Kino- og videogramavgift		34 000	34 000
	Sum kap. 5568	75 416	113 076	103 125

Kapitlet omfatter årsavgift fra stiftelser, refusjoner etter kontroll av pengespill, avgift fra forhåndskontroll av film og kino- og videogramavgift.

Budsjettforslag 2017

Post 71 Årsavgift – stiftelser

Posten gjelder den årlige avgiften som alle stiftelser registrert i stiftelsesregisteret må betale i henhold til § 4 i forskrift 21. desember 2004 nr. 1793 om stiftelsesloven. Det forventes at årsavgiften for stiftelser vil utgjøre om lag 24,2 mill. kroner i 2017.

Posten omfatter også utgifter til Stiftelsesklagenemda.

Post 73 Refusjoner – pengespill

Posten gjelder refusjoner for utgiftene ved kontroll av spillene til Norsk Rikstoto og Norsk Tipping AS.

Post 74 Avgift – forhåndskontroll av film for visning

Avgiften finansierer Medietilsynets utgifter knyttet til forhåndskontroll av film.

Post 75 Kino- og videogramavgift

Inntektene under denne posten omfatter avgift på omsetning av kinobilletter og avgift på videogram for omsetning i næring, jf. §3 i lov om film og videogram.

Avgiften foreslås videreført på samme nivå som i 2016, med kr 3,50 per videogram, jf. forslag til vedtak VI, nr.2.

Programkategori 08.40 Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn (kap. 340–342)

Utgifter under programkategori 08.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
340	Den norske kirke	1 917 872	1 885 162	2 227 792	18,2
341	Tilskudd til trossamfunn m.m.		333 832	334 084	0,1
342	Kirkebygg og gravplasser	132 425	115 172	149 944	30,2
	Sum kategori 08.40	2 050 297	2 334 166	2 711 820	16,2

Utgifter under programkategori 08.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017	Pst. endr. 16/17
01–01	Driftsutgifter	1 371 579	1 345 018	66 317	-95,1
21–23	Spesielle driftsutgifter	38 162	39 364		-100,0
60–69	Overføringer til kommuner	53 010	44 407	33 385	-24,8
70–89	Overføringer til private	587 546	905 377	2 612 118	188,5
	Sum kategori 08.40	2 050 297	2 334 166	2 711 820	16,2

Innledning

Under programkategorien hører statens bevilgninger til Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn. Kategorien omfatter også statens tilskudd til tiltak innen kirkebygg- og gravplassforvaltningen, Nidaros domkirkes restaureringsarbeider og Opplysningsvesenets fond.

Med bakgrunn i de seneste endringene i lov 7. juni 1966 nr. 31 om Den norske kirke, jf. Innst. 256 L (2015–2016) og Prop. 55 L (2015–2016), er det bestemt at det fra 1. januar 2017 vil bli dannet et eget rettssubjekt for Den norske kirke, skilt fra staten. Kirkelige virksomheter som til nå har vært en del av statsforvaltningen, vil bli overført til det nye rettssubjektet. Statens bevilgninger til Den norske kirke vil være innrettet mot de samme for-

målene som før, bl.a. kirkens prestetjeneste, driften av regionale og sentralkirkelige organer (bispedømmerådene, biskopene, Kirkerådet), kirkens trosopplæring, diakoni m.m. Som følge av utskillingen foreslår departementet at statens bevilgninger til disse formålene fra 2017 gis som ett samlet rammetilskudd som Kirkemøtet disponerer og fordeler på de enkelte formålene. Til Sjømannskirken er det fortsatt budsjettert med et særskilt tilskudd, som departementet forvalter.

Statens bevilgninger til tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke er lovregulert. Samfunnene får tilskudd som omtrent svarer til statens budsjetterte utgifter til Den norske kirke, målt per medlem. Det gis i tillegg tilskudd til paraplyorganisasjoner for tros- og livssynssamfun-

nene. Tilskuddene skal fremme dialog og samarbeid på tros- og livssynsfeltet.

Departementets hovedoppgaver under programkategorien gjelder forvaltningen av lovgivningen for Den norske kirke, gravferdsloven, heligdagsloven og lovgivningen for tros- og livssynsamfunn utenom Den norske kirke. Departementet har dessuten etatsstyringsoppgaver overfor Opplysningsvesenets fond og Nidaros domkirkes restaureringsarbeider.

Hovedmål

Grunnloven § 16 danner grunnlaget for statens tros- og livssynspolitik og for statens forhold til Den norske kirke og andre tros- og livssynsamfunn:

«Alle innbyggere i riket har fri religionsutøvelse. Den norske kirke, en evangelisk-luthersk kirke, forblir Norges folkekirke og understøttes som sådan av staten. Nærmere bestemmelser om Kirkens ordning fastsettes ved Lov. Alle tros- og livssynsamfunn skal understøttes på lik linje.»

Tros- og livssynsfrihet er en grunnleggende verdi og rettighet i et demokratisk samfunn. Staten har ansvar for å styrke og beskytte denne friheten.

Grunnlovens overordnede formål i § 2 om å «sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene» skal også ligge til grunn for statens støtte til tros- og livssynsrelatert virksomhet. Virksomheten i tros- og livssynsamfunn som mottar tilskudd fra staten må ikke innrettes slik at den bryter med disse prinsippene.

Tilstandsvurdering

Tros- og livssynstilhørighet i befolkningen¹¹

Per 1. januar 2015 var 79,2 pst. (3,8 millioner) av befolkningen medlemmer av Den norske kirke. Medlemstallet i Den norske kirke har hatt en svakt fallende tendens de siste tiår. Andre kristne trossamfunn hadde 1. januar 2015 en oppslutning på 5,7 pst. (296 500). Dette er en noe lavere andel sammenliknet med året før, og henger særlig sammen med saken om medlemsregistrering i Den romersk-katolske kirke. De øvrige kristne trossamfunnene hadde en økning fra 2014 til 2015 på 1,9 pst.

Totalt hadde tros- og livssynsamfunn utenom Den norske kirke som mottar offentlig støtte, en

medlemsandel i befolkningen på 10,8 pst. (559 000 medlemmer) per 1. januar 2015. Muslimske trossamfunn hadde 141 000 medlemmer som svarer til 2,7 pst. av befolkningen. Dette er en vekst på vel 6,7 pst. fra 2014 til 2015.

Medlemstall og tilhørighet for noen av de andre religionene har holdt seg stabilt gjennom flere år. Buddhister utgjorde 3,2 pst. av medlemmene i trossamfunn utenom Den norske kirke per 1. januar 2015, mens tilsvarende andel for hinduer og sikher var henholdsvis 1,5 og 0,6 pst. 1,7 pst. av befolkningen var medlemmer i et livssynsamfunn. Human-Etisk Forbund er det største livssynsamfunnet, med vel 85 700 medlemmer per 1. januar 2015. Dette er en økning på 2 pst. fra året før.

Det er relativt store geografiske variasjoner med hensyn til tros- og livssynsmangfoldet i befolkningen. Nærmere 40 pst. av de som er medlemmer av et tros- eller livssynsamfunn utenom Den norske kirke bor i Oslo og Akershus. I de andre fylkene er det under 10 pst. av befolkningen som er medlemmer av et tros- eller livssynsamfunn utenom Den norske kirke. I Sogn og Fjordane har under 1 pst. av befolkningen tilhørighet til et annet tros- eller livssynsamfunn enn Den norske kirke.

I en undersøkelse fra 2012 oppga 14 pst. at de ikke står som medlem av noe tros- eller livssynsamfunn.

Den norske kirke, kirkebyggene og gravplassforvaltningen

Grunnlovsbåndene mellom staten og Den norske kirke ble endret ved grunnlovsendringene i 2012. Statens konfesjonsbinding til den evangelisk-lutherske lære og Kongen som kirkestyre ble avvirket. Grunnloven § 2 fastslår at verdigrunnlaget er vår kristne og humanistiske arv og at Grunnloven skal sikre demokratiet, rettsstaten og menneskerettighetene.

Ved vedtaket i 2012 av Grl. § 16 bekreftes Den norske kirke som Norges folkekirke og at den som folkekirke skal understøttes av staten. Kirkens ordning skal etter bestemmelsen fastsettes ved lov. Grl. § 16 bestemmer videre at alle tros- og livssynsamfunn skal understøttes på lik linje.

Grunnlovsendringene i 2012 åpnet for ytterligere reformer av kirkeordningen. Ved de seneste endringene i kirkelovgivningen, jf. Stortingets behandling i mai 2016 av Innst. 256 L (2015–2016), jf. Prop. 55 L (2015–2016) *Endringer i kirkeloven (omdanning av Den norske som eget rettssubjekt m.m.)*, ble det rettslige grunnlaget lagt for å skille

¹¹ Kilde: SSB 2016

ut de deler av kirken som har vært en del av statsforvaltningen og overføre disse til et selvstendig rettssubjekt for Den norske kirke. De budsjettmessige virkningene av utskillingen, som gjennomføres 1. januar 2017, er nærmere omtalt under kap. 340.

Reformen er en viktig hendelse i kirkens historie. Et sentralt hensyn under gjennomføringen har vært å sikre at kirkens organer settes i stand til å ta over de nye oppgavene som følger av utskillingen. Særlig gjelder dette overtakelsen av arbeidsgiveransvaret for rundt 1 700 tilsatte og av økonomiansvaret for den virksomheten som samles i det nye rettssubjektet. Det har vært viktig at de tilsatte som berøres av utskillingen, ikke får noen vesentlig endring i sine lønns- og arbeidsbetingelser. Etter departementets vurdering er slike hensyn godt ivarettatt.

Overordnede hensyn ved reformen er at Den norske kirke som folkekirke ikke svekkes og at kirkens landsdekkende tjenester overfor kirke-medlemmene, bl.a. gjennom gudstjenestelivet, trosopplæringen og diakonien, kan føres videre.

Ansvar for kirkebyggene har fra gammelt av ligget til lokalsamfunnet. De kirkelige fellesrådene i hver kommune har forvaltningsansvaret for byggene, mens kommunene har det økonomiske ansvaret. Med få unntak er det menighetene som eier kirkebyggene. Av i alt 1 628 kirkebygg er nær 1 000 fredet eller utpekt som kulturhistorisk verdifulle. Flere steder er kirkebyggene preget av manglende vedlikehold over flere år.

De offentlige gravplassene finansieres gjennom kommunale bevilgninger og brukerbetaling. Med få unntak er det de kirkelige fellesrådene som forvalter gravplassene på vegne av fellesskapet. Brukerundersøkelser viser stor tilfredshet med fellesrådenes ivaretagelse av sine oppgaver.

Opplysningsvesenets fond

Opplysningsvesenets fond ble opprettet ved lov i 1821. Fondets lovgrunnlag er Grunnloven § 116 og lov 7. juni 1996 nr. 33 om Opplysningsvesenets fond. Fondet har sin opprinnelse i kirkelige eiendommer fra middelalderen som tjente til underhold for prestene. Fortsatt består formuen i stor grad av fast eiendom i form av skog, jordbruks-eiendommer, presteboliger og festetomter, men fondet har også finanskapital plassert i finansmarkedene. Mange av fondets bygninger er av kulturhistorisk verdi. Vedlikeholdsetterslepet er betydelig. Avkastningen fra eiendommene og finanskapitalen dekker i første rekke fondets egne utgifter. De

løpende inntektene fra eiendommene er beskjedne, og fondets økonomiske bæreevne er nært forbundet med utviklingen i finansmarkedene. Det vises til særskilt omtale til slutt i programkategorien.

Utfordringer og strategier

En helhetlig tros- og livssynspolitikk

De seneste endringene i kirkelovgivningen innebærer at Den norske kirke får større selvstendighet som trossamfunn. Endringene innebærer at Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn i større grad likestilles. Regjeringen mener det er behov for å revidere og avstemme lovbestemmelser om Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn i en ny og helhetlig lov for tros- og livssynssamfunnene.

Tros- og livssynspolitikken berører mange samfunnsområder. Utover å gjennomgå dagens lovgivning for Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn, tar departementet sikte på å utarbeide en stortingsmelding om en helhetlig tros- og livssynspolitikk. NOU 2013: 1 *Det livssyns åpne samfunn* og NOU 2013: 4 *Kulturutredningen 2014* er viktige utredninger som vil inngå i grunnlaget for stortingsmeldingen. Meldingen vil drøfte tros- og livssynspolitiske tema i en større samfunns- og kulturpolitisk ramme, med formål å legge til rette for tjenlige og praktiske løsninger i tros- og livssynspolitikken.

Ny lovgivning for Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn

For Den norske kirke gjelder i dag lov 7. juni 1996 nr. 31 om Den norske kirke (kirkeloven). For trossamfunn utenom Den norske kirke gjelder lov 13. juni 1969 nr. 25 om trdomssamfunn og ymist anna. For livssynssamfunn gjelder lov 12. juni 1981 nr. 63 om tilskott til livssynssamfunn.

For å oppnå større grad av helhet og sammenheng i lovgivningen for Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn, tar departementet som nevnt sikte på å utarbeide forslag til en helhetlig lov, der lovreguleringen av Den norske kirke ses i sammenheng med lovreguleringen av andre tros- og livssynssamfunn. For Den norske kirke bør lovbestemmelsene være av rammekarakter. Finansieringsordningene for Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn vil bli vurdert under arbeidet. Det vil dessuten være aktuelt å gjennomgå ansvarsfordelingen mellom kommunene og de kirkelige fellesrådene innen gravplassforvaltningen. Også eierskaps spørsmålet vedrø-

rende Opplysningsvesenets fond vil bli tatt opp. Under arbeidet vil departementet ha kontakt med blant andre representanter for Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn. Det er tatt sikte på at forslag til lovendringer sendes på høring i 2017.

Nytt finansieringssystem for tros- og livssynssamfunn – anmodningsvedtak nr. 237, 11. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til nytt finansieringssystem for tros- og livssynssamfunn, sett i lys av endringer i Den norske kirke og prinsippet om likebehandling.»

Dokumentet som ligger til grunn for anmodningsvedtaket er Stortingets behandling av Innst. 111 L (2015–2016).

Stortingets anmodningsvedtak vil bli fulgt opp under arbeidet med en helhetlig lov om tros- og livssynssamfunn, jf. ovenfor.

Tilbaketrekking av statlig støtte til trossamfunn – anmodningsvedtak nr. 929, 16. juni 2016, jf. vedtak nr. 442 (delvis sammenfallende vedtak)

«Stortinget ber regjeringen utrede en mulighet for å trekke tilbake økonomisk støtte til trossamfunn som:

1. oppfordrer til lovbrudd
2. tar imot utenlandsk finansiering fra stater som bryter fundamentale menneskerettigheter
3. andre alvorlige forhold som kan medføre tilbaketrekking av statlig støtte

Regjeringen bes utrede retningslinjer for når slik støtte kan trekkes tilbake.»

Dokumentet som ligger til grunn for anmodningsvedtaket er Stortingets behandling av Innst. 399 S (2015–2016).

Stortingets anmodningsvedtak vil bli fulgt opp i gjennomgangen av finansieringsordningene for tros- og livssynssamfunn i arbeidet med en helhetlig lov, jf. ovenfor.

Vedlikehold av kulturhistorisk verdifulle kirker – anmodningsvedtak nr. 407 og 408, 18. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen, i henhold til sektorprinsippet, utarbeide en forsterket strategi

for hvordan steinkirker fra middelalderen, freddede etter-reformatoriske kirker og særlig viktige kirker fra etter 1650 kan sikres et forsvarlig vedlikeholds nivå.»

«Stortinget ber regjeringen i strategiarbeidet vurdere om det bør opprettes bevaringsprogrammer etter inspirasjon fra Riksantikvarens «stavkirkeprogram», innenfor rammen av dagens sektoransvar.»

Dokumentet som ligger til grunn for anmodningsvedtakene er Stortingets behandling av Innst. 72 S (2015–2016). Det vises til at kirkebyggene eies av menighetene i Den norske kirke, mens kommunene har det økonomiske ansvaret for kirkebyggenes vedlikehold.

Stortingets anmodningsvedtak om kirkebygg berører finansieringsordningene for Den norske kirke. Vedtakene vil bli fulgt opp under arbeidet med ny lovgivning og finansieringsordninger, jf. ovenfor.

Tros- og livssynsdialog

Det økende tros- og livssynsmangfoldet synliggjør viktige utfordringer i det norske samfunnet. Noen av disse utfordringene handler om møtet med ytringer eller religiøse praksiser som oppleves ukjente eller fremmede, eller går på tvers av egen tro og oppfatninger. Disse utfordringene påvirkes også av den situasjonen Europa og Norge står i med økt tilstrømming av flyktninger og innvandrere.

En måte å møte disse utfordringene på, er tros- og livssynsdialog. Tros- og livssynsdialog er en viktig kilde til kunnskap om andre tros- og livssynstradisjoner og forståelse for annerledes tro og tenkning. Den er derfor et viktig bidrag for å møte utfordringene i et mangfoldig samfunn. Dialogen kan bygge fellesskap på tvers av tros- og livssyns-skiller og minske konflikter og fordommer med bakgrunn i oppfatninger om, eller på grunnlag av, tro. Den er også viktig for å skape et inkluderende samfunn og forebygge utenforskap og parallellsamfunn.

Et særegent kjennetegn ved den norske tros- og livssynsdialogen er at den omfatter både religioner og sekulære livssyn. Sentrale aktører i tros- og livssynsdialogen er Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, Norges Kristne Råd og Islamsk Råd Norge. Rådene mottar årlig driftstilskudd fra departementet for å legge til rette for dialog og samarbeid mellom tros- og livssynssamfunnene.

Helligdagsloven

Faste utsalgssteder skal etter dagens lovgivning holde stengt på søndager og andre hellig- og høytidsdager. Det er samtidig en rekke unntaksregler for bestemte typer butikker, slik som mindre dagligvarebutikker, hagesentra og utsalgssteder på typiske turiststeder. Dette skaper konkurranse-

vridninger mellom ulike typer butikker. Over tid endres også folks handlemønster, og netthandel har for eksempel blitt mer vanlig.

Ved kgl.res. 17. juni 2016 ble det oppnevnt et offentlig utvalg som skal gjennomgå lovverket som regulerer søndagshandelen. Utvalget skal legge fram sin rapport høsten 2017.

Kap. 340 Den norske kirke

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	1 307 113	1 289 538	
21	Spesielle driftsutgifter	38 162	39 364	
70	Rammetilskudd til Den norske kirke, <i>kan nyttes under post 1</i>	29 144		1 913 042
71	Tilskudd til Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet	83 797	88 170	89 750
72	Tilskudd til egenkapital for Den norske kirke			100 000
73	Tilskudd til Den norske kirke – oppgjør av feriepengeforpliktelse			125 000
75	Tilskudd til trosopplæring og andre kirkelige formål, <i>kan overføres</i>	459 656	468 090	
	Sum kap. 340	1 917 872	1 885 162	2 227 792

Innledning

Kirkelige virksomheter som i dag er en del av statsforvaltningen, vil fra 1. januar 2017 skilles ut og overføres til det nye rettssubjektet for Den norske kirke som da dannes, jf. Innst. 256 L (2015–2016) og Prop. 55 L (2015–2016). Med bakgrunn i utskillingen er det gjort endringer i poststrukturen under kapitlet. Driftsbevilgninger til kirkelig administrasjon og prestetjenesten som tidligere ble budsjettert under post 01, er innarbeidet under ny post 70 Rammetilskudd til Den norske kirke. Dette gjelder også tilskuddet til trosopplæring og andre kirkelige formål som tidligere ble budsjettert under post 75. Som følge av at statens bevilgninger til Den norske kirke heretter vil være i form av et rammetilskudd, ikke driftsbevilgninger, er det ikke ført opp bevilgningsforslag under post 21 og under kap. 3340. Tilskudd til egenkapital og oppgjør for feriepengeforpliktelse er budsjettert under ny post 72 og 73. Dette er engangsbevilgninger for 2017.

Mål 2017

Bevilgningene under kapitlet skal støtte opp under Den norske kirke som folkekirke, i samsvar med Grunnloven § 16. Fra dette er utledet følgende mål:

- Den norske kirke skal være en landsdekkende, lokalt forankret kirke.
- Den norske kirke skal ha en oppslutning som bekrefter dens karakter som folkekirke.
- Den norske kirke skal formidle evangelisk-luthersk tro og tradisjon og tilby trosopplæring til alle døpte barn.
- Den norske kirke skal være organisert i samsvar med demokratiske prinsipper og verdier.

Målene er retningsgivende for anvendelsen av bevilgningene. Det vil ligge til Den norske kirke å bestemme hvilke mål kirken ellers skal ha for sin virksomhet.

Budsjett 2017**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen under denne posten har tidligere dekket lønn og andre driftsutgifter ved preste-tjenesten og lønns- og driftsutgiftene for bispedømmerådene, Kirkerådet og Det praktisk-teologiske seminar, inklusive Kirkelig utdanningssenter i nord. Bevilgningen er nå innarbeidet i rammetilskuddet til Den norske kirke under kap. 340, post 70, med noen unntak. Disse er:

- 6,7 mill. kroner er rammeoverført til Kunnskapsdepartementets budsjett, jf. kap. 260 post 50, som følge av at Det praktisk-teologiske seminar, unntatt Kirkelig utdanningssenter i nord, skal organiseres som en del av Teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo fra 2017, jf. Prop. 55 L (2015–2016) der saken er omtalt.
- 870 000 kroner er overført til kap. 325, post 21 for å dekke utgiftene for departementets oppfølging av de kirkelige fellestrådenes økonomiforvaltning.
- 4,0 mill. kroner er overført til kap. 342, post 70 for finansiering av oppgaver innen gravplassforvaltningen. Dette er offentlige oppgaver som berører alle innbyggere. Tilskuddsforvaltningen på dette området bør ivaretas av departementet.

Selv om det ikke er budsjettert bevilgning under post 01, foreslås det at posten kan nyttes i 2017 mot tilsvarende innsparing under kap. 340, post 70. Bakgrunnen er at lønnsforpliktelser for embetsmenn som motsetter seg overføring til det nye rettssubjektet for Den norske kirke, fortsatt må dekkes av staten. Bevilgningen under kap. 340, post 70 foreslås derfor med stikkordsfullmakten «kan nyttes under post 01», jf. forslag til vedtak IX.

Post 70 Rammetilskudd til Den norske kirke, kan nyttes under kap. 340, post 01

Under post 70 budsjetteres statens tilskudd til det nye rettssubjektet for Den norske kirke og til andre kirkelige formål. Den budsjettmessige omleggingen følger av overdragelsen av de aktuelle virksomhetene fra staten til det nye rettssubjektet fra 1. januar 2017. Det er Kirkemøtet som disponerer tilskuddet og bestemmer prioritering og fordeling mellom formålene.

Tilskuddet er budsjettert for å dekke samme utgiftsformål som tidligere. Foruten å dekke utgiftene til det nye rettssubjektet for Den norske kirke, skal tilskuddet også disponeres til trosopp-

læring, diakoni m.m. i Den norske kirkes menigheter. Post 70 inkluderer derfor midler som tidligere var budsjettert under post 75 Tilskudd til trosopplæring og andre kirkelige formål. Også andre (bl.a. kirkelige organisasjoner) skal etter bestemmelse av Kirkemøtet kunne tildeles midler fra rammetilskuddet.

De kirkelige virksomhetene som skilles ut fra staten, er: Kirkerådet, bispedømmerådene, biskopene og preste-tjenesten, Kirkelig utdanningssenter i nord og Svalbard kirke. I 2016 er netto driftsbevilgning til disse (unntatt Svalbard kirke), jf. kap. 340, postene 01 og 21, på 1 237 mill. kroner (etter at inntektsbevilgningen under kap. 3340 er trukket fra). Svalbard kirke vil fortsatt bli gitt tilskudd til sin virksomhet over Svalbardbudsjettet. Dette tilskuddet vil bli overført til Kirkemøtet for videre tildeling til Svalbard kirke.

Ved Den norske kirkes utskilling fra staten må en del oppgaver og tjenester som kirken til nå har fått dekket gjennom statsforvaltningens fellestjenester, ivaretas av kirken selv. Dette gjelder bl.a. IKT-tjenester, tjenester innen personal, og økonomiforvaltningen, bank-, forsikrings- og revisortjenester. De omstillingsmidlene som ble gitt Kirkerådet i 2015 og 2016 i forbindelse med utskillingsprosessen, i alt 22 mill. kroner, er derfor ført videre i budsjettforslaget under post 70.

I omtalen i Prop. 55 L (2015–2016) av de økonomiske og administrative konsekvensene av å skille ut kirken fra staten, framholdt departementet at det særlig innenfor økonomiforvaltningen lå til rette for en mer rasjonell oppgaveløsning når de enkelte virksomhetene ble samlet i én felles virksomhet (det nye rettssubjektet for Den norske kirke). I tillegg er også Den norske kirke omfattet av effektiviseringskrav som er innarbeidet generelt i budsjettet, jf. omtalen foran under Del I Innledning, pkt. 1.2. Tilskuddet er budsjettert med anslag for lønns- og prisvekst i 2017.

Pensjonsutgiftene for de kirkelig ansatte i staten har til nå inngått i fellesbevilgningen under Arbeids- og sosialdepartementet, kap. 612, post 01. Pensjonspremien for disse, inklusive arbeidsgiveravgiften, skal ved kirkens utskilling fra staten betales av Den norske kirke. Endringen er provenyøytal for staten. Statens pensjonskasse (SPK) har estimert pensjonspremien som Den norske kirke skal betale i 2017, til 157,1 mill. kroner, eksklusive arbeidsgiveravgiften på 14,1 pst. (22,2 mill. kroner). Under post 70 er hele pensjonspremien, inklusive arbeidsgiveravgiften, kompensert. Medlemmenes pensjonsinntekter til SPK i 2017, som ifølge SPK er beregnet til 21,0 mill. kroner (2 pst. av pensjongivende inntekt), er medregnet. Når

det gjelder budsjettvirkningen for andre tros- og livssynssamfunn av det budsjetterte tilskuddet til Den norske kirkes pensjonspremie, vises til omtalen under kap. 341, post 70.

Ny arbeidstidsavtale for prestene ble inngått i 2015 mellom staten og tjenestemannsorganisasjonene for prestene. Avtalen trådte i kraft 1. januar 2016. Av revidert budsjett for 2016, jf. Prop. 122 S (2015–2016), framgår at departementet ville komme tilbake til virkningene av avtalen når en hadde vunnet mer erfaringer. Det vises til omtale under *Rapport 2015*.

Mål for ordningen

Målet med tilskuddet er at Den norske kirke kan videreføres som folkekirke i samsvar med Grunnloven § 16.

Kriterier for tildeling

Tilskuddet er et budsjettstyrt rammetilskudd. Det fastsettes hvert år i statsbudsjettet. Kirkemøtet disponerer tilskuddet til driften av Kirkerådet, bispedømmerådene, biskopene og prestedtjenesten, og til andre kirkelige instanser og organisasjoner som kan bidra til å oppfylle målet. Som følge av at Kirkemøtet bare er samlet en uke i året, kan disponeringsmyndigheten delegeres til Kirkerådet. Nærmere retningslinjer for slik delegasjon fastsettes av Kirkemøtet. Kirkerådet er etter kirkeloven § 25 ansvarlig for økonomiforvaltningen og regnskapet.

Tilskuddet kan ikke benyttes til å avlaste kommunene for deres lovpålagte utgiftsoppgaver etter kirkeloven § 15.

Oppfølging, kontroll og evaluering

De krav som stilles for forvaltning av statstilskudd i henhold til regelverket for økonomistyring i staten, vil gjelde på vanlig måte. Overordnede retningslinjer for tilskuddsordningen vil bli fastsatt av departementet. Det skal årlig rapporteres til departementet om hvordan tilskuddet er anvendt, med redegjørelse for måloppnåelse.

Post 71 Tilskudd til Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet

Sjømannskirken ivaretar den kirkelige betjeningen av nordmenn i utlandet på vegne av Den norske kirke. I tillegg til statstilskuddet blir Sjømannskirkens virksomhet finansiert gjennom gaver fra private og tilskudd fra bl.a. oljeselskap og rederi-

næringen. Sjømannskirkens hovedregnskap, som inkluderer alle personalutgiftene, viste i 2015 samlede utgifter på 175 mill. kroner. I tillegg kommer utgifter ved utestasjonene.

Statstilskuddet til Sjømannskirken for 2016 ga dekning for 123 årsverk, hvorav åtte årsverk ved administrasjonen hjemme. Det foreslås et tilskudd på 89,7 mill. kroner i 2017. Tilskuddet dekker samme antallet årsverk som i 2016. Tilskuddet per årsverk vil etter dette utgjøre 729 260 kroner.

Post 72 Tilskudd til egenkapital for Den norske kirke

Som forvaltningsorganer i staten har ikke de kirkelige virksomhetene som skal skilles ut, en særskilt avgrenset egenkapital. Likviditetsbehovet gjennom året har vært dekket ved konsernkontordningen i Norges Bank. Det nye rettssubjektet for Den norske kirke vil ha et årlig driftsbudsjett på ca. 1,4 mrd. kroner med ca. 1 700 tilsatte. Ved etableringen 1. januar 2017 må denne rettslig og økonomisk selvstendige enheten ha en egenkapital for å sikre forsvarlig drift gjennom året. Et sentralt siktemål med egenkapitaltilskuddet er å gi Den norske kirke en likviditetsbuffer. Egenkapitalen vil også kunne benyttes ved omstillinger eller til andre tiltak som på kort sikt krever merutgifter, men som på lengre sikt kan gi gevinster eller innsparinger, slik at egenkapitalen kan bygges opp igjen.

Egenkapitaltilskuddet til Den norske kirke er ikke et tilskudd til forbruk, men et instrument for å sikre forsvarlig drift gjennom året. Dersom egenkapitalen brukes opp, vil dette være i strid med formålet med egenkapitalen.

Det nye rettssubjektet for Den norske kirke vil være omfattet av regnskapsloven. I medhold av kirkeloven § 25 fjerde ledd har departementet gjort unntak fra regnskapslovens bestemmelser om regnskapsføring av pensjonsforpliktelser og pensjonskostnad, jf. omtalen av dette spørsmålet i Prop. 55 L (2015–2016). I forskrift har departementet fastsatt at Den norske kirkes pensjonsforpliktelser ikke skal føres i balansen, men utførlig opplyses om i noter. Noteopplysningene skal gi departementet og andre regnskapsbrukere all relevant og nødvendig informasjon om pensjonsforpliktelsene. Ved fastsettelsen av forskriften har departementet lagt vekt på det nye rettssubjektets særskilte rettslige og økonomiske stilling. Finansieringen er statens ansvar. Den løpende driften, herunder lønn og pensjoner, skal finansieres av staten i det omfanget som er nødvendig, jf. innarbeidelsen av kirkens pensjonspremie i rammetil-

skuddet under post 70. I høringsutkastet til forskriften foreslo departementet at Den norske kirke skulle følge regnskapslovens forenklete bestemmelser for små foretak, selv om Den norske kirke ikke er et lite foretak. På bakgrunn av høringen ble denne delen av forslaget ikke fulgt opp.

I vurderingen av egenkapitalbehovet har departementet lagt vekt på at driftsutgiftene for en stor del er lønnsutgifter, som fordeler seg noenlunde jevnt gjennom året. Utgiftene er i stor grad forutsigbare. Gjennom regelmessige tilskudd fra staten, jf. post 70, sikres en jevn likviditetstilførsel.

Departementet foreslår at Den norske kirke tilføres et egenkapitaltilskudd på 100 mill. kroner. I lys av finansieringsordningen mener departementet at et egenkapitaltilskudd på 100 mill. kroner vil gi en tilstrekkelig og forsvarlig egenkapital for det nye rettssubjektet. Med bakgrunn i tilskuddets karakter og formål, er tilskuddet ikke

medregnet i beregningsgrunnlaget til andre tros- og livssynssamfunn, jf. omtalen under kap. 341, post 70.

Det er gjort en verdiberegning av eiendeler (tinginnskudd) og gjeld som de aktuelle statskirkelige virksomhetene vil ha med seg ved overføringen til det nye rettssubjektet per 1. januar 2017. Eiendelene og gjelden, foruten egenkapitaltilskuddet, inngår i åpningsbalansen for det nye rettssubjektet for Den norske kirke. Også midlene fra Den norske kirkes landsfond inngår, jf. omtalen av Landsfondet nedenfor. Pensjonsforpliktelsene er ikke ført i balansen. SPK har i august 2016 estimert netto pensjonsforpliktelse per 1. januar 2017 til 782 mill. kroner.

Departementet viser til dette og foreslår følgende åpningsbalanse for det nye rettssubjektet for Den norske kirke:

Tabell 4.23 Forslag til åpningsbalanse for Den norske kirke (det nye rettssubjektet) i kroner

Eiendeler		Gjeld og egenkapital	
<i>Anleggsmidler:</i>			
Finansielle anleggsmidler	100 000	Egenkapital	145 415 000
Immaterielle eiendeler	13 000 000		
Varige driftsmidler	6 005 000		
<i>Omløpsmidler:</i>			
EK-tilskudd	100 000 000	<i>Gjeld:</i>	
Feriepengetilskudd	125 000 000	Feriepengeforpliktelse	129 819 000
Den norske kirkes landsfond	25 100 000	Leverandørgjeld	2 368 000
Kontanter/bank	11 722 000	Andre forpliktelse	7 779 000
Fordringer	4 454 000		
Sum eiendeler	285 381 000	Sum egenkapital og gjeld	285 381 000

Enkelte balanseposter er ført opp med estimerte verdier bl.a. feriepengeforpliktelsene. De endelige verdiene per 1. januar 2017 vil ikke være kjent før på nyåret 2017. Departementet vil komme tilbake med forslag til korrigert og endelig åpningsbalanse i revidert budsjett for 2017.

Den norske kirkes landsfond

Under okkupasjonstiden 1940–1945 avsto prester i Den norske kirke fra å motta lønn fra staten. Prestene ble i stedet lønnet ved gaver fra menighetene og andre innsamlede midler. De oppsparte midlene ble ved stortingsvedtak 13. desember 1956 omdannet til Den norske kirkes landsfond, med vedtekter fastsatt i stortingsvedtaket. Avkastningen skal brukes til kirkelige formål. Fondet har vært administrert av departementet. Kapitalen var opprinnelig om lag 8 mill. kroner. Per 31. august 2016 hadde fondet en verdi på 25,1 mill. kroner. I samsvar med omtalen i Prop. 55 L (2015–2016) *Endringer i kirkeloven (omdanning av Den norske kirke til eget rettssubjekt)* foreslår departementet at stortingsvedtaket fra 1956 om Den norske kirkes landsfond oppheves, og at midlene tilføres det nye rettssubjektet, jf. forslag til vedtak VIII.

Midlene i Landsfondet er ikke statens midler. Overføringen av Landsfondets midler til Den norske kirke har ingen konsekvenser for statens tilskudd til tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke.

Post 73 Tilskudd til Den norske kirke for oppgjør av feriepengeforpliktelser

Som følge av at Den norske kirke i 2017 vil være underlagt regnskapsloven og dermed forlater kontantprinsippet som benyttes i staten, skal feriepengeforpliktelser pådratt i 2017 dekkes inn i regnskapet for 2017. Dette er det tatt hensyn til i rammetilskuddet til Den norske kirke under post 70.

Feriepenger som er opptjent i 2016 og som kommer til utbetaling i 2017, er ikke medregnet i tilskuddet under post 70. Opptjente feriepenger i 2016 er gjeld for staten per 31.12.2016. Departementet foreslår at feriepengeforpliktelsene i 2016 overføres til Den norske kirke mot tilsvarende inndekning gjennom den foreslåtte bevilgningen under post 73. Forslaget på 125 mill. kroner er basert på erfaringstall fra tidligere år. Endelige tall

for feriepengeforpliktelsene vil ikke foreligge før på nyåret 2017.

Post 75 Tilskudd til trosopplæring og andre kirkelige formål

Midler som tidligere er bevilget under post 75, er innarbeidet under kap. 340, post 70, med unntak av tilskuddet til Nasjonalt pilegrimssenter (NPS). Dette tilskuddet var på 1 335 000 kroner i 2016. Som følge av at senteret i 2017 vil være en del av Nidaros domkirkes restaureringsarbeider, er 1 335 000 kroner innarbeidet under kap. 342, post 01, jf. omtalen under posten og under kap. 342, post 71.

Rapport 2015

Den norske kirke skal være en landsdekkende, lokalt forankret folkekirke

Den norske kirke er organisert i nær 1 300 sokn. Det holdes regelmessig gudstjenester i de om lag 1 625 kirkebyggene som er tilknyttet Den norske kirke. I 2015 ble det avholdt over 60 000 gudstjenester med til sammen 5,7 mill. deltakere. I tillegg ble det gjennomført ca. 36 000 gravferdsseremonier og i underkant av 8 000 vigslar.

En landsdekkende prestetjeneste er en viktig forutsetning for at Den norske kirke skal forbli en folkekirke. Antallet årsverk for prester har ligget stabilt de siste årene med om lag 1 250 årsverk. Rekrutteringen til prestetjenesten er en utfordring, med høy gjennomsnittsalder blant prestene og lavt antall uteksaminerte teologer.

Prestenes tjenestebolig- og bopliktordning ble avvirket 1. september 2015. Der det er vanskelig å rekruttere prest, vil presten kunne bli tilbudt tjenestebolig som et rekrutteringsfremmende tiltak.

Den norske kirke finansieres i hovedsak av bevilgninger fra staten og kommunene. De kommunale overføringene disponeres av det kirkelige fellesrådet i kommunen. I tillegg til de kommunale overføringene disponerer fellesrådene statlige tilskudd til særskilte formål, blant annet til trosopplæring og diakoni. Fellesrådene har også andre inntekter, blant annet ved utleie av kirkebyggene og gjennom avgifter i forbindelse med gravplassforvaltningen. Tabellen viser utviklingen i fellesrådenes inntekter og utgifter fra 2014 til 2015. Oversikten er framstilt på bakgrunn av regnskapstall som fellesrådene har rapportert til Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.24 De kirkelige fellesrådenes inntekter og utgifter 2014–2015

	(i mill. kroner)		
	2014	2015	Endring i pst. 14/15
Driftsinntekter	4 369	4 565	4,5
Driftsutgifter	4 244	4 378	3,2
Investeringsinntekter	957	1 016	6,2
Investeringsutgifter	1 038	819	-21,1

Som det framgår, økte driftsinntektene med 196 mill. kroner fra 2014 til 2015, mens driftsutgiftene økte med 134 mill. kroner. Netto driftsresultat, som viser driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, var for fellesrådene samlet på 147 mill. kroner i 2015. Når driftsresultatet korrigeres for midler som er overført for å dekke utgifter i investeringsregnskapet, er resultatet 125 millioner kroner i 2015, mot 62 mill. kroner i 2014.

Av fellesrådenes driftsinntekter utgjorde de kommunale overføringene vel 3,0 mrd. kroner i 2015. Sammenlignet med 2014 er dette en økning på 3,2 pst. Økningen er høyere enn lønns- og prisveksten i kommunesektoren, som for samme periode er beregnet til 2,6 pst. I tillegg ble det overført 582 mill. kroner fra kommunene for dekning av fellesrådenes investeringsutgifter i 2015, mot 669 mill. kroner i 2014.

Under kap. 342 er det gitt en nærmere omtale av fellesrådenes drifts- og investeringsutgifter til kirkebyggene og gravplassene, jf. kap. 342, Rapport 2015.

Oppfølging av flertallsmerknad om konsekvenser av arbeidstidsavtalen og opphevingen av boplikten for prester

Fridagsavtalen for prester ble fra 1. januar 2016 avløst av en arbeidstidsavtale for prestene. I Innst. 12 S (2015–2016) ba komiteens flertall om at departementet redegjorde nærmere for de budsjettmessige konsekvensene av avtalen. I Innst. 400 S (2015–2016), jf. Prop. 122 S (2015–2016), ba flertallet om en vurdering av de økonomiske og kapasitetsmessige konsekvenser som arbeidstidsavtalen og opphevingen av prestenes boplikt har fått. Departementet viser til følgende:

Den nye arbeidstidsavtalen innebærer at de fleste prester nå har en arbeidsuke på 35,5 timer. Prestene har etter avtalen krav på tilleggslønn for arbeid som utføres på særskilte tidspunkt, som på helligdager og kvelder. Arbeid som utløser

tilleggslønn, skal være regulert i de arbeidsplanene som settes opp for hver prest. Arbeidstidsavtalen ble inngått etter at tjenestemannsorganisasjonene hadde sagt opp beredskapsavtalen og fridagsavtalen for prestene. Forutsetningen for inngåelsen av arbeidstidsavtalen var at utgiftene ved avtalen skulle dekkes inn ved innsparingene som kom ved avviklingen av beredskapsavtalen. Ennå er det for tidlig å angi nøyaktige utgifter ved arbeidstidsavtalen i 2016, men etter en gjennomgang av prestenes arbeidsplaner for to tredjedeler av året kan utgiftene i 2016 estimeres til rundt 42 mill. kroner. Dette er om lag 4 mill. kroner mer enn beredskapsavtalen kostet. Departementet viser til at utgiftene som utløses ved arbeidstidsavtalen (tilleggslønn for arbeid på særskilte tidspunkt), i stor grad følger av hvordan prestenes arbeidsplaner settes opp. Arbeidsplanene for 2016 viser store variasjoner. I et bispedømme har avtalen medført en gjennomsnittlig årlig tilleggslønn på 22 000 kroner til hver prest, i et annet bispedømme er snittet 45 000 kroner. Departementet viser til dette og mener at de budsjettmessige utfordringene ved arbeidstidsavtalen ikke framstår som betydelige, men krever oppmerksomhet ved planlegging av tjenester og oppsett av arbeidsplaner. En viktig kilde for kartlegging av avtalens betydning for det kirkelige tjenestetilbudet vil være den kirkelige årsstatistikken for 2016. Blant annet vil antallet gudstjenester avholdt i 2016 sammenlignet med 2015, være en indikator på om tjenestetilbudet er påvirket av avtalen.

De budsjettmessige virkningene ved avviklingen av prestenes tjenestebolig- og bopliktordning 1. september 2015 ble for 2016 innarbeidet under kap. 340, post 01 med 77 mill. kroner. Det budsjetterte beløpet skulle dekke den lønnskompensasjonen prestene fikk ved bortfallet av tjenesteboligordningen. Mange prester har valgt å fortsette å bo sin tjenestebolig. Den arbeidsgivergiften som oppstår på differansen mellom prestens husleie

og boligens markedsleie, inngikk også i beløpet på 77 mill. kroner.

Av opplysninger som departementet har innhentet fra bispedømmene, framgår at lønnskompensasjonen som ble gitt prestene, forventes å være ca. 3 mill. kroner høyere i 2016 enn budsjettet. Samtidig viser opplysningene at den budsjetterte kompensasjonen for økt arbeidsgiveravgift vil være ca. 0,5 mill. kroner høyere enn den faktiske avgiften. Flere prester vil år for år flytte ut av sine tjenesteboliger. Utgiftene til arbeidsgiveravgiften vil reduseres tilsvarende. Departementet

regner med at den budsjetterte kompensasjonen i 2017 på 79 mill. kroner, innarbeidet under kap. 340, post 70, vil dekke de faktiske utgiftene i 2017.

Den norske kirke skal ha en oppslutning som bekrefter dens karakter som folkekirke

Tabellen gir en oversikt over utviklingen fra 2014 til 2015 av antallet medlemmer i Den norske kirke, oppslutningen om kirkelige handlinger (dåp, konfirmasjon, vigsel og gravferd) og antallet gudstjenester og gudstjenestedeltakere.

Tabell 4.25 Nøkkeltall for oppslutningen om Den norske kirke 2014–2015

	2014	2015	Endring i pst. 2014–2015
Medlemmer av Den norske kirke	3 835 973	3 799 366	-0,9 pst.
<i>i pst. av befolkningen</i>	<i>74,3 pst.</i>	<i>72,9 pst.</i>	
<i>i pst. av fødte der en av foreldrene er medlem</i>	<i>76 pst.</i>	<i>76 pst.</i>	
Utmeldte	10 951	15 486	41,0 pst.
Innmeldte	1038	1938	87,0 pst.
Døpte	35 051	34 116	-2,6 pst.
<i>i pst. av fødte</i>	<i>59,3 pst.</i>	<i>57,8 pst.</i>	
Konfirmerte	40 253	39 527	-1,8 pst.
<i>i pst. av 15-åringer</i>	<i>62,9 pst.</i>	<i>61,5 pst.</i>	
Kirkelige vigslere	8 006	7 834	-2,1 pst.
Kirkelige gravferder	36 430	36 797	1,0 pst.
Gudstjenester	63 022	61 908	-1,7 pst.
Gudstjenestedeltakere	5 892 110	5 770 032	-2,1 pst.
<i>gjennomsnittlig deltakere per gudstjeneste</i>	<i>93,5</i>	<i>93,2</i>	

¹ I tallet inngår ikke vigslere ved de norske sjømannskirkene i utlandet. I 2015 ble det gjennomført 849 vigslere ved Sjømannskirkens utestasjoner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Kirkerådet

Som det framgår, er andelen av befolkningen som er medlem av Den norske kirke, synkende. Fra 2014 til 2015 var det en tilbakegang på 1,4 prosentpoeng. Det var om lag 15 000 som meldte seg ut av kirken i 2015, mot 10 951 i 2014 og 5 464 i 2013. Økningen i 2015 har trolig sammenheng med at det var kirkevalg i 2015, da alle medlemmene fikk tilsendt valgkort. Selv om dåpstallene og oppslutningen om gudstjenester og kirkelige handlinger viser en fallende tendens, står kirkelig gravferd og kirkelig konfirmasjon fortsatt sterkt i store deler av landet.

Kirkebyggene er mye brukt til konserter og andre kulturarrangementer. I 2015 ble det arrangert over 10 000 konserter og 2 600 andre kulturarrangementer, med totalt 1,7 mill. besøkende.

Den norske kirke skal formidle evangelisk-luthersk tro og tradisjon og tilby trosopplæring til alle dømte barn

Trosopplæringsreformen ble igangsatt i 2004. I 2014 ble den gradvise opptrappingen av bevilgningen til reformen sluttført. Tilskuddet var da kommet opp i 315 mill. kroner. I 2014 ble alle landets menigheter omfattet av reformen. Målet er at alle

døpte barn skal gis tilbud om systematisk og regelmessig trosopplæring før fylte 18 år. Ved utgangen av 2015 var opplæringstilbudet i menighetene på rundt 200 timer i gjennomsnitt, med en variasjon fra 150 til 255 timer.

Innslaget av frivillige medarbeidere i Den norske kirke er stort. Dette gjelder spesielt innen barne- og ungdomsarbeidet og i det diakonale arbeidet. Det var i 2015 registrert om lag 91 000 frivillige medarbeidere i Den norske kirke.

Den norske kirke skal være organisert i samsvar med demokratiske prinsipper og verdier

De kirkelige valgene foregår hvert fjerde år samtidig med valgene til fylkesting og kommunestyre.

Valget i 2015 ble gjennomført etter nye valgeregler, vedtatt i 2014. Flertallet av Kirkemøtets medlemmer (65 av 116) velges nå direkte av kirkemedlemmene. I ni av elleve bispedømmer var det mer enn én liste med kandidater til bispedømmerådet. Valgdeltakelsen i 2015 var 16,7 pst., mot 13,4 pst. ved kirkevalgene i 2011. Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning (KIFO) skriver i sin evaluering av valget at det er særlig valget til bispedømmeråd som hadde en markant øking, og at valgdeltakelsen økte mest blant kvinner, yngre og storbyboere.

Kap. 3340 Den norske kirke

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Ymse inntekter	51 237	45 292	
02	Inntekter ved oppdrag	38 168	39 364	
	Sum kap. 3340	89 405	84 656	

Som følge av utskillingen av Den norske kirke fra staten er det for 2017 ikke ført opp bevilgningsforslag under inntektskapitlet.

Kap. 341 Tilskudd til trossamfunn m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
70	Tilskudd til tros- og livssynssamfunn, <i>overslagsbevilgning</i>		316 632	322 094
75	Tilskudd til private kirkebygg		5 000	
78	Ymse faste tiltak		12 200	11 990
	Sum kap. 341		333 832	334 084

Kapitlet omfatter tilskudd til trossamfunn etter lov 13. juni 1969 nr. 25 om trudemssamfunn og ymistanna og tilskudd til livssynssamfunn etter lov 12. juni 1981 nr. 64 om tilskott til livssynssamfunn. I tillegg gis det fra kapitlet tilskudd til tros- og livssynsdialog.

Tilskudd til privateide kirkebygg under post 75 foreslås avvirket. Formålet med bevilgningen har vært å gi trossamfunn utenom Den norske kirke, private stiftelser og frivillige organisasjoner i Den norske kirke anledning til å kjøpe eller bygge kirkebygg med lavere egenfinansiering. Arealtilskuddet er imidlertid lavt og utgjør en liten

del av trossamfunnenes reelle utgifter til kjøp og bygging av lokaler. Departementet viser til at utgifter til bygging, drift og vedlikehold av kirkebygg i Den norske kirke inngår i beregningsgrunnlaget for tilskudd til andre tros- og livssynsamfunn.

Mål for 2017

- Målene som er lagt til grunn for bevilgningen er
- å støtte tros- og livssynsmessig virksomhet utenom Den norske kirke
  - å støtte dialog og samarbeid mellom tros- og livssynssamfunnene
  - bidra til offentlig debatt og kunnskapsutvikling om tros- og livssynspolitiske spørsmål

Budsjettforslag 2017

Post 70 Tilskudd til tros- og livssynssamfunn, overslagsbevilgning

Tilskuddsordningene for tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke har hjemmel i lov, jf. lov 13. juni 1969 nr. 25 om trdomssamfunn og ymist anna og lov 12. juni 1981 nr. 64 om tilskott til livssynssamfunn. Formålet med ordningene er å sikre stor grad av økonomisk likebehandling av Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn. Ordningene forvaltes av fylkesmennene. Kulturdepartementet er klageorgan.

Statstilskuddet gis som et kronebeløp per medlem til tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke. Tilskuddssatsen beregnes på grunnlag av statens budsjetterte utgifter til Den norske kirke, som deles på antallet medlemmer i Den norske kirke. Utgifter som gjelder alle innbyggere i Norge, inngår ikke i beregningsgrunnlaget for tilskuddssatsen. Bevilgningsbehovet på posten påvirkes dermed av tre faktorer: statens budsjetterte utgifter til Den norske kirke, antall medlemmer i Den norske kirke og antall medlemmer i tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke. I bevilgningsforslaget for 2017 er det tatt hensyn til at antallet medlemmer i tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke ventes å stige.

Størstedelen av beregningsgrunnlaget for tilskuddssatsen for 2017 består av statens budsjetterte utgifter under kap. 340, post 70 Rammetilskudd til Den norske kirke. Også tilskuddet til Sjømannskirken under kap. 340, post 71 inngår, foruten overføringer fra Opplysningsvesenets fond til Den norske kirke. I samsvar med trossamfunnsloven § 19 og loven om tilskudd til livssynssamfunn § 2 er det i beregningsgrunnlaget gjort

fradrag for prestenes lønnstillegg som ble gitt ved avviklingen av prestenes tjenestebolig- og bopliktordning i 2015. Fradraget for 2017 er beregnet til 79 mill. kroner.

Tilskuddet til Den norske kirke under kap. 340, post 70 inkluderer dekning for Den norske kirkes pensjonspremie til Statens pensjonskasse (SPK), som for 2017 er estimert til 157,1 mill. kroner. Premien omfatter en ordinær premie og en endringspremie. Den ordinære premien er av SPK beregnet til 92,1 mill. kroner, inklusive en administrasjonspremie på 3,8 mill. kroner. Den ordinære premien skal dekke økningen i pensjonsrettigheter som oppstår i 2017 og er i sin helhet medregnet i tilskuddsgrunnlaget til andre tros- og livssynssamfunn, inklusive arbeidsgiveravgiften på 14,1 pst. Endringspremien, som er beregnet til 65 mill. kroner, skal dekke økningen i pensjonsrettigheter som er oppstått tidligere. I 2017, første året Den norske kirke er rettslig selvstendiggjort fra staten, vil nær hele endringspremien være knyttet til pensjonsrettigheter oppstått før 1.1.2017, dvs. da kirkelig tilsatte var statstjenestemenn. Nær hele endringspremien, inklusive arbeidsgiveravgiften, er av denne grunn holdt utenom tilskuddsgrunnlaget. Av endringspremien er skjønsmessig 1 mill. kroner regnet med i grunnlaget.

Tilskuddet i 2017 til Den norske kirkes egenkapital og til oppgjør for feriepengeforpliktelser, jf. kap. 340, postene 72 og 73, er ikke medregnet i tilskuddsgrunnlaget. Ut fra dagens lovgivning om tilskudd til tros- og livssynssamfunn kan det være uklart om egenkapitaltilskuddet og deler av tilskuddet til kirkens pensjonspremie kan holdes utenom tilskuddsgrunnlaget til andre tros- og livssynssamfunn. Departementet tar sikte på i løpet av kort tid å legge fram forslag til endringer i lovgivningen.

Post 78 Ymse faste tiltak

Formålet med midlene på posten er å legge til rette for dialogarbeid, tiltak og aktiviteter som kan fremme gjensidig forståelse og respekt mellom tros- og livssynssamfunn, samt bidra til debatt og kunnskapsutvikling om tros- og livssynspolitiske spørsmål.

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, Norges Kristne Råd og Islamsk Råd Norge mottar årlig driftstilskudd fra departementet. Formålet med tilskuddet er å legge til rette for dialog og samarbeid mellom tros- og livssynssamfunnene. Driftsstøtten knytter seg særlig til de oppgaver som organisasjonene har som brobyggere og pa-

raplyorganisasjoner på tros- og livssynsfeltet, deres arbeid med dialog internt, og i relasjon til andre tros- og livssynssamfunn, organisasjoner, sivilsamfunnet og det offentlige.

I tillegg omfatter posten tilskudd til kurstilbudet «Å være religiøs leder i det norske samfunnet» ved Det teologiske fakultetet ved Universitetet i Oslo. Kurset er rettet mot religiøse ledere med utenlandsk bakgrunn i Norge.

Utenlandsk finansiering av trossamfunn – anmodningsvedtak nr. 442, 12. januar 2016, jf. vedtak nr. 929 (delvis sammenfallende vedtak)

«Stortinget ber regjeringen utrede en ordning som gjør at kun stater som praktiserer religionsfrihet tillates å bistå med finansiering av trossamfunn i Norge. Regjeringen anmodes videre om å arbeide for å tette alle smutthull i regelverket, herunder bruk av stiftelser.»

Dokumentet som ligger til grunn for vedtaket, er representantforslag fra stortingsrepresentantene Harald T. Nesvik, Jonas Gahr Støre, Knut Arild Hareide, Marit Arnstad, Trond Helleland og Trine Skei Grande om et felles løft for god integrering, jf. Dokument 8:37 S (2015–2016).

Kulturdepartementet har, i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet, utredet saken i tråd med Stortingets anmodning:

Virkeområde og avgrensninger

Norge har ikke jurisdiksjon i andre land. Et forbud mot utenlandsk finansiering av norske trossamfunn vil i utgangspunktet bare kunne gjelde for mottakersiden i Norge. Det vil også lettere la seg håndheve enn et forbud mot å gi bidrag fra utlandet.

Et forbud som kun omfatter finansiering fra stater som ikke respekterer religionsfriheten, vil ikke være til hinder for å motta bidrag fra private i disse landene. I enkelte land vil det være krevende å trekke et klart skille mellom statlige og private aktører. En må videre ta stilling til om et forbud bør omfatte bidrag fra utenlandske statsborgere som oppholder seg i Norge, og/eller utenlandske juridiske personer i Norge.

Trossamfunn er ikke en særskilt rettslig størrelse i Norge i dag. Det er heller ikke gitt en definisjon av trossamfunnsbegrepet i lov 13. juni 1969 nr. 25 om trudemssamfunn og ymist anna (trossamfunnsloven). Trossamfunn kan etableres og

drives uten noen form for myndighetsgodkjenning eller -registrering. Et forbud vil kunne begrenses, for eksempel til å gjelde trossamfunn som mottar tilskudd etter trossamfunnsloven, se nærmere nedenfor.

En må ta stilling til hvilke former for støtte et forbud skal omfatte. Hvis et forbud kun skal omfatte pengestøtte, vil bidrag lovlig kunne mottas i form av varer og tjenester. Overføring av eiendomsrett til fast eiendom og utleie av lokaler til underpris vil for eksempel være tillatt. Med små bidrag kan det neppe sies å foreligge en påregnelig risiko for uheldige bindinger eller forventninger om en form for innflytelse eller gjenytelse fra mottaker. Dette kan tilsi at det bør være en beløpsgrense for et forbud.

I tilknytning til et forbud må det nedfelles kriterier for å avgjøre fra hvilke stater finansiering skal være forbudt. Religionsfriheten er ikke absolutt. En stat kan gjøre inngrep i retten til å gi uttrykk for eller utøve religion dersom det er nødvendig for å ivareta visse tungtveiende hensyn. Departementet antar at heller ikke enhver krenkelse av religionsfriheten bør medføre at trossamfunn ikke skal kunne motta støtte fra den aktuelle staten.

Menneskerettslige vurderinger

Det overordnede menneskerettslige spørsmålet som et forbud vil reise, er om rettighetene til mottaker av bidrag vil krenkes, i første rekke religionsfriheten, men også foreningsfriheten og diskrimineringsforbudet. Det kan gjøres inngrep i retten til å uttrykke eller utøve religion dersom dette følger av lov og begrensningene er nødvendige i et demokratisk samfunn av hensyn til den offentlige trygghet, for å beskytte den offentlige orden, helse eller moral, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter, jf. Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 9. Foreningsfriheten kan begrenses av tilsvarende grunner, men også av hensyn til nasjonal sikkerhet og forebygging av kriminalitet.

Spørsmålene som må besvares, vil være om et forbud vil være et inngrep i religionsfriheten og/eller andre friheter, om et forbud vil forfølge minst ett legitimt formål, om et forbud vil være nødvendig, egnet for å oppnå formålet og ikke uforholdsmessig, og om et forbud vil være i strid med diskrimineringsforbudet.

Departementets vurdering er at internasjonale konvensjoner om menneskerettigheter neppe er til hinder for et generelt forbud rettet mot finansiering fra stater som selv ikke respekterer

religionsfriheten. Med et generelt forbud menes at ethvert trossamfunn i Norge, uansett religion eller trosretning, omfattes. Praksis i Den europeiske menneskerettsdomstolen (EMD) om utenlandsk partifinansiering kan tilsi at et forbud som kun omfatter bidrag fra stater som selv ikke respekterer religionsfriheten, lettere vil kunne aksepteres enn et forbud som også omfatter bidrag fra private.

Et forbud må lovfestes. En bør i tilfellet se hen til eventuelle lignende ordninger i andre europeiske land.

Gjennomføringsmodeller

Et forbud kunne gjennomføres etter modell av ordningen som i dag gjelder for politiske partier, jf. lov 17. juni 2005 nr. 102 om visse forhold vedrørende de politiske partiene (partiloven). Alle trossamfunn, eller trossamfunn over en viss størrelse, kunne for eksempel ved lov pålegges å avgi fullstendige årsregnskap (etter gjeldende trossamfunnslov er trossamfunn som mottar tilskudd, pålagt å sende inn regnskap for bruk av tilskuddsmidler), gi årlige beretninger om inntekter i løpet av regnskapsåret – herunder bidrag fra fysiske og juridiske personer som overstiger en viss beløpsgrense – til et offentlig organ. Opplysninger om bidragsytere og bidrag over en viss størrelse kunne i tillegg gjøres tilgjengelig i et offentlig register.

I forbindelse med et forbud mot å motta utenlandsk finansiering og en rapporteringsplikt for trossamfunn tilsvarende det som gjelder for partiene, vil det være naturlig å vurdere om det også bør innføres bestemmelser om sanksjoner, inndragning og straff.

En ordning som skissert vil medføre økt ressursbruk hos både trossamfunnene og det offentlige. Det var nesten 800 trossamfunn som krevde tilskudd etter trossamfunnsloven i 2016. Trossamfunn som ikke krever tilskudd, kommer i tillegg. Det er også forskjeller mellom politiske partier og trossamfunn når det gjelder samfunnets behov for åpenhet og kontroll med finansieringen. Politiske partier er del av grunnlaget for vårt demokrati og politiske styringssystem, og de må derfor være gjenstand for offentlig og demokratisk kontroll, særlig med hensyn til mulig påvirkning fra utenlandske interesser. Disse hensynene kan, etter departementets vurdering, ikke sies å være til stede i samme grad når det gjelder trossamfunn.

En slik ordning vil måtte vurderes nærmere i lys av blant annet internasjonale konvensjoner om menneskerettigheter. Problemet med å avgrense

hvilke organisasjoner på mottakersiden som skal være omfattet, vil gjenstå. Trossamfunn kan være vanskeligere å avgrense fra andre typer organisasjoner enn det politiske partier er.

Hvis en skulle begrense et forbud til bare å gjelde for trossamfunn som mottar tilskudd etter trossamfunnsloven, vil det – etter departementets syn – være nærliggende å vurdere om forbudet i stedet bør gjennomføres som et vilkår for tilskudd under denne tilskuddsordningen. En slik løsning kunne vurderes gjennomført på følgende måte:

- Det fastslås i loven at trossamfunn som mottar bidrag fra stater som ikke praktiserer religionsfrihet, ikke er berettiget til tilskudd.
- Kravet gjelder for en viss periode bakover i tid, f.eks. de seneste fem årene.
- Ved hver årlige søknad om tilskudd må trossamfunnene fremlegge regnskap og/eller annen dokumentasjon som er egnet til å avklare om vilkåret er oppfylt.
- Dersom et tilskuddsmottakende trossamfunn tar imot finansiering fra stater som ikke praktiserer religionsfrihet, kan det nektes tilskudd for en periode fremover, f.eks. fem år. I tillegg kan tidligere innvilgede tilskudd bli krevd tilbakebetalt.

Ordningen ville bare ramme trossamfunn som frivillig velger å søke om offentlige tilskudd, og som er sikret visse inntekter via tilskuddsordningen.

Muligheter for omgåelse

I anmodningsvedtaket bes regjeringen arbeide for å tette alle smutthull i regelverket. Det vil generelt være utfordrende å utforme et regelverk som ikke kan omgås. Et forbud vil for eksempel kunne bli omgått ved at bidrag ytes via mellommenn i Norge eller i et annet land som ikke omfattes av forbudet, for eksempel ved bruk av stiftelser. For å tette et slikt "smutthull" måtte en utvide forbudet til å gjelde bidrag fra private i Norge og i alle andre land, inkludert trossamfunnenes egne medlemmer. Dette vil kunne være menneskerettslig utfordrende, og det vil måtte vurderes i lys av EU/EØS-rettslig regulering om kapital og tjenester.

Konsekvenser av et forbud

Det finnes i dag ingen god oversikt over hvor utbredt ulike typer utenlandsk finansiering av trossamfunn i Norge er, og det er vanskelig å ha en oppfatning om hvordan et forbud vil slå ut for ulike trossamfunn. Imidlertid synes store gaveinntekter i hovedsak å være forbeholdt kristne tros-

samfunn utenom Den norske kirke, jf. NOU 2013: 1 *Det livssynsåpne samfunn* s. 322.

Et forbud vil kunne svekke trossamfunnenes inntektsmuligheter. Hvis et forbud skal omfatte enhver fysisk og juridisk person i land der staten ikke praktiserer religionsfrihet, vil trossamfunn i Norge ikke kunne motta økonomiske overføringer fra moderkirker, søsterorganisasjoner o.l. i disse landene.

Forholdet til anmodningsvedtak nr. 929, 16. juni 2016 om tilbaketrekking av statlig støtte til trossamfunn

Departementet viser til omtalen av anmodningsvedtak nr. 929, 16. juni 2016 om tilbaketrekking av statlig støtte til trossamfunn, jf. Meld. St. 30 (2015–2016) og Innst. 399 S (2015–2016), i programkategori 08.40. Det nevnte anmodningsvedtaket tar også opp spørsmålet om utenlandsk finansiering av trossamfunn. Vedtaket har imidlertid en noe annen innretning og gjelder flere forhold enn anmodningsvedtak 442. Vedtak nr. 929 ber om en utredning av en mulighet til å trekke tilbake økonomisk støtte til trossamfunn på visse grunnlag, blant annet dersom trossamfunnet mottar utenlandsk finansiering fra stater som bryter fundamentale menneskerettigheter. Departementet vil, som nevnt ovenfor, følge opp anmodningsvedtak nr. 929 i forbindelse med gjennomgangen av finansieringsordninger for tros- og livssynsamfunn i arbeidet med en helhetlig lov for tros- og livssynsamfunn.

Utdanning av religiøse ledere – anmodningsvedtak nr. 443, 12. januar 2016

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for en offisiell, norsk utdanning av religiøse ledere fra relevante trossamfunn etter mal fra måten dette gjøres ved norske utdanningsinstitusjoner.»

Anmodningsvedtaket er en del av integreringsforliket mellom partiene Venstre, Senterpartiet, Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig folkeparti 16. desember 2015, jf. Dokument 8:37 S (2015–2016).

Kulturdepartementet har foretatt en innledende utredning med bakgrunn i departementets sektoransvar for tros- og livssynsamfunn, samt at departementet har gitt tilskudd til kurset «Å være religiøs leder i Norge.» Utredningen er oversendt

Kunnskapsdepartementet som rette vedkommende for videre oppfølging av anmodningsvedtaket.

Kulturdepartementet har videre identifisert et behov for å utrede et lokalt eller regionalt kurstilbud for ledere i tros- og livssynsamfunn. Kurset skal være et lavterskeltilbud som gir en grunnleggende innføring i norske samfunnsforhold, med et særlig fokus på religionsrelatert lovgivning i Norge og forholdet mellom sekulære og religiøse verdier.

I forbindelse med arbeidet med en ny helhetlig lov for tros- og livssynsamfunn vil departementet vurdere kompetansekrav for ledere i tros- og livssynsamfunn som skal ivareta lovpålagte oppgaver. Det er videre behov for å utrede hvordan et slikt mulig kursopplegg for å møte kompetansekravet kan innrettes, samt rettslige rammer for, og økonomiske og administrative konsekvenser av, et slikt kompetansekrav. Stortinget vil bli orientert om dette arbeidet på en egnet måte.

Rapport 2015

Rapporten nedenfor er knyttet til bevilgninger som tidligere var budsjettert under kap. 310 Tilskudd til tros- og livssynsamfunn m.m., jf. omtale under kap. 310.

Hovedmålet for bevilgningene i 2015 var å støtte tros- og livssynsmessig virksomhet utenom Den norske kirke, basert på prinsippet om økonomisk likebehandling. Videre var det et mål å støtte dialog og samarbeid mellom tros- og livssynsamfunnene og legge til rette for flere livssynsnøytrale seremonirom, jf. Prop. 1 S (2014–2015).

Tilskudd til tros- og livssynsamfunn

I 2015 ble det utbetalt om lag 262,5 mill. kroner i statlig tilskudd til tros- og livssynsamfunn utenom Den norske kirke. Satsen som ble brukt for beregning av statstilskudd, var 486 kroner per medlem. Dette tilsvarer beløpet som Den norske kirke fikk per medlem. Rundt 750 tros- og livssynsamfunn fremmet krav om tilskudd i 2015. Samfunnene hadde i alt i underkant av 560 000 tilskuddstellende medlemmer i 2015. Tilskuddsberettigede tros- og livssynsamfunn mottar tilskudd både fra staten og kommunene. Det samlede kommunale tilskuddet utgjør et noe høyere beløp enn det statlige tilskuddet.

Tabell 4.26 Medlemmer i tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke fordelt på religion/livssyn¹

	2006		2010		2015	
	Medlemstall	Pst.	Medlemstall	Pst.	Medlemstall	Pst.
Buddhisme	9 934	2,6	13 376	3,0	17 977	3,2
Islam	72 023	18,8	98 953	22,0	141 027	25,2
Kristendom	216 141	56,4	245 664	54,6	296 521	53,0
Andre religioner	8 141	2,1	8 992	2,0	15 236	2,7
Livssynssamfunn	77 271	20,1	82 890	18,4	88 216	15,8
Totalt	383 510	100,0	449 875	100,0	558 977	100,0

¹ Tabellen omfatter kun tilskuddstellende medlemmer i tros- og livssynssamfunnene.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tilskudd til privateide kirkebygg

Kulturdepartementet mottok 29 søknader om tilskudd til privateide kirkebygg. 19 søkere fra 7 fylker oppfylte tilskuddskravene. Det ble til sammen utbetalt 8,3 mill. kroner.

Tros- og livssynsdialog

Departementet ga i 2015 driftstilskudd til Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, Norges Kristne Råd og Islamsk Råd Norge. Rådene er sammenslutninger av ulike tros- og livssynssamfunn og er i seg selv eksempler på dialogtiltak. Rådene bidrar også til samarbeid på tvers av religioner og livssyn og er dialogpartnere for myndighetene i spørsmål som berører tros- og livssynssamfunnene.

Livssynsnøytrale seremonirom

Departementet etablerte i 2012 en prøveordning med statlige tilskudd til livssynsnøytrale seremonirom. Fylkeskommunene Akershus, Oslo, Rogaland, Sør-Trøndelag og Troms var med i ordningen. Disse fylkeskommunene har viderefordelt til-

skudd til aktuelle prosjekter etter søknad og i tråd med retningslinjer fra departementet.

Prøveordningen ble kartlagt i 2015. Kartleggingen viste at det lokale engasjementet for å få etablert livssynsnøytrale seremonirom er relativt begrenset. Det har vært et etterslep på utbetalinger i fylkeskommunene og antallet søknader har vært mindre enn forventet. Det har dessuten vist seg vanskelig for fylkeskommunene å nå fram til lokale initiativ og engasjement for å få etablert slike seremonirom. Prøveordningen med livssynsnøytrale seremonirom er på bakgrunn av de samlede erfaringene besluttet avvirket fra og med 2016.

I 2015 ble det foretatt omdisponeringer på kap. 310 post 60 Tilskudd til livssynsnøytrale seremonirom, slik at deler av midlene kunne brukes til dialogtiltak på tros- og livssynsfeltet, og til tiltak for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme, jf. Innst. 12 S (2014–2015) og omtalen under kap. 341, post 78 i Prop. 1 S (2014–2015). De resterende 3 mill. kronene av tilskuddet til livssynsnøytrale seremonirom ble lyst ut av departementet. Kommuner, fellesråd m.m. i hele landet kunne søke. Departementet mottok fire søknader, hvorav to ble innvilget støtte.

Kap. 342 Kirkebygg og gravplasser

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Driftsutgifter	64 466	55 480	66 317
60	Rentekompensasjon – kirkebygg, <i>kan overføres</i>	53 010	44 407	33 385
70	Tilskudd til sentrale tiltak for kirkebygg og gravplasser	14 949	15 285	44 560
71	Tilskudd til regionale pilegrimssentre			5 682
	Sum kap. 342	132 425	115 172	149 944

Innledning

Kapitlet omfatter bevilgningene til vedlikeholdet av Nidarosdomen og Erkebispegården, rentekompensasjonsordningen for istandsetting av kirkebygg og tilskudd for å styrke forvaltningen av kirkebyggene og gravplassene. Kapitlet omfatter også tilskudd til forvaltning og vedlikehold av utenlandske krigsgraver i Norge og drift av Nasjonalt pilegrimssenter.

Ansvar for kirkebyggene og gravplassforvaltningen er et lokalt ansvar. Staten har ansvaret for det antikvariske vedlikeholdet av Nidaros domkirke og Erkebispegården i Trondheim.

Nidaros domkirke og Erkebispegården i Trondheim er blant de mest symboltunge og historisk betydningsfulle bygningene i landet. Nidaros domkirkes restaureringsarbeider (NDR) har på vegne av staten hatt ansvaret for restaureringen av domkirken siden 1869. Siden 1989 har NDR også hatt forvaltningsansvaret for Erkebispegården.

Mål 2017

Hovedmål: Nidaros domkirke og Erkebispegården skal forvaltes slik at bygningene bevares, utvikles og formidles som levende byggverk. Kirkebyggene skal forvaltes i respekt for det formålet de skal tjene og i samsvar med deres kulturhistoriske betydning. Ellers gjelder følgende mål:

- Nidarosdomen og Erkebispegården skal planmessig sikres, vedlikeholdes og restaureres basert på forskning og anerkjente konserveringsmetoder.
- Nidarosdomen og Erkebispegårdens historie skal formidles til publikum.

- NDR skal opprettholde sin posisjon som et nasjonalt kompetansesenter for restaurering av verneverdige bygninger i stein.
- Gravplassene skal holdes i hevd og forvaltes med den verdighet som deres egenart tilsier.
- Den statlige pilegrimssatsingen skal bidra til fornyelse og utvikling av pilegrimstradisjonen i Norge. Satsingen skal ha en tydelig kirkelig forankring og en åpenhet som inkluderer ulike interesser og motiver for å styrke pilegrimstradisjonen.

Budsjett 2017**Post 01 Driftsutgifter**

Bevilgningen under posten skal dekke NDRs utgifter til antikvarisk vedlikehold, forvaltning og drift av Nidaros domkirke og Erkebispegården.

Fra 1. juli 2016 er Nasjonalt pilegrimssenter (NPS) overført fra Riksantikvaren til Nidaros domkirkes restaureringsarbeider. Saken var omtalt i revidert budsjett 2016, jf. Innst. 400 S (2015–2016) og Prop. 122 S (2015–2016). NPS er lokalisert i Trondheim og disponerer fire årsverk. Post 01 er som følge av dette økt med 5,3 mill. kroner i 2017.

Videre er posten økt med 4,6 mill. kroner som følge av innføring av forenklet modell for premieinnbetaling til Statens pensjonskasse, jf. omtale under Del I Innledning.

Restaurerings- og vedlikeholdsarbeidet skjer etter et langsiktig planverk. I årene fremover vil NDR bruke betydelige midler på restaureringen av Kongeinngangen på Nidarosdomens søndre facade og istandsetting av den fredete Artilleribygningen i Erkebispegården. NDR har også til oppgave å gjøre anleggene tilgjengelige for publikum og å formidle bygningenes historie.

Utover det lokale ansvaret skal NDR være et nasjonalt kompetansesenter for restaurering av verneverdige bygninger i stein.

Driftsutgiftene under posten er delvis finansiert gjennom salgs- og billettinntekter, jf. kap. 3342, postene 01 og 02.

Post 01 kan overskrides med samme beløp som virksomheten får i merinntekter under kap. 3342, postene 01 og 02, jf. forslag til vedtak II.

Post 60 Rentekompensasjon – kirkebygg, kan overføres

Rentekompensasjonsordningen for istandsetting av kirkebygg skal stimulere til sikring og bevaring av kirkebyggene, kirkenes utsmykning og inventar. Ordningen omfatter alle kirkebygg i Den norske kirke. Fredete og verneverdige kirker har prioritet. Søknad kan fremmes av kirkeeieren eller av kommunen på vegne av kirkeeieren.

Kompensasjonsordningen forvaltes av Husbanken og ble første gang etablert i statsbudsjettet for 2005. I perioden 2005–2016 har investeringsrammen blitt utvidet flere ganger. I perioden er det gitt tilsagn om rentekompensasjon for prosjekter med en samlet investeringsramme på rundt 3,4 mrd. kroner.

I statsbudsjettet for 2016 ble investeringsrammen utvidet med 750 mill. kroner. Per 1. september 2016 er det gitt tilsagn om rentekompensasjon for rundt 195 mill. kroner av rammen. Erfaringsmessig kan antall søknader om rentekompensasjon øke senere på året. Det er ikke foreslått ny investeringsramme for 2017.

Det foreslås en bevilgning under posten på 33,3 mill. kroner. Bevilgningen skal dekke de beregnede renteutgiftene for investeringskostnadene som det er gitt tilsagn om kompensasjon for i perioden 2005–2016.

Det foreslås å harmonisere rentesatsene for både nye og gamle tilsagn under rentekompensasjonsordningen. I tråd med dette foreslås det at rentenivået for gamle tilsagn før 2015 fra og med 2017 fastsettes på rentenivået til nye tilsagn etter 2015. Effektene av det reduserte rentenivået for gamle tilsagn er anslått til 14,7 mill. kroner i 2017. For å fullføre harmoniseringen av rentekompensasjonsordningene foreslås det også at både nye og gamle tilsagn fremover blir koblet direkte til den flytende basisrenten, jf. omtale i kap. 8 i Prop. 1 S (2016–2017) (Gul bok).

Post 70 Tilskudd til sentrale tiltak for kirkebygg og gravplasser

Tilskudd til KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter

I KA (Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter) er det gjennom mange år bygget opp et nasjonalt kompetansemiljø som bistår menigheter og kommuner i forvaltningen av kirkebyggene i Den norske kirke. Godt over halvparten av bevilgningen under posten er budsjettert som tilskudd til tiltak i regi av KA. Tilskuddet benyttes til dokumentasjon av kirkebyggene, deres utsmykning og inventar, til drift og videre utvikling av kirkebyggdatabasen, tilrettelegging og kompetanseutvikling for gjennomføring av brann- og innbruddsforebyggende tiltak, kunnskapsutvikling og -formidling om effektiv energibruk, samt andre tema som er relevante for eiere og forvaltere av kirkebygg.

Tilstandsundersøkelser av kirkebyggene i perioden 2005–2014 viser at det er et betydelig vedlikeholdsetterslep, også for noen av de eldste og mest verdifulle kirkebyggene. I samme periode har den samlede innsatsen for å ivareta kirkene vært betydelig og den har økt, jf. nedenfor under Rapport 2015.

Kommunene har det økonomiske ansvaret for bygging, drift og vedlikehold av kirkebygg. KA, antikvariske myndigheter, fellesråd og kommuner arbeider sammen for å styrke innsatsen og å sørge for kvalitet og kompetanse i kirkebyggforvaltningen.

Oppfølgingen av anmodningsvedtak nr. 407 og 408, 18. desember 2015 om forsterket strategi for vedlikehold av kulturhistorisk verdifulle kirker er omtalt under kategoriomtalen.

Tilskudd til istandsetting av kirkebygg

Det er et betydelig vedlikeholdsetterslep på kirkebygg, jf. omtale under rapport 2015 nedenfor. I 2017 foreslås det et ekstraordinært statlig tilskudd på 25 mill. kroner til istandsetting av kirkebygg. Det ekstraordinære tilskuddet inngår i Regjeringens tiltakspakke mot økt ledighet, jf. omtale under Del 1 Innledning.

Beløpet er budsjettert med følgende fordeling:

Kommune/fylke	Kirkens navn	Beløp
Mandal/Vest-Agder	Mandal kirke	12 000 000
Karmøy/Rogaland	Avaldsnes kirke	5 750 000
Rennesøy/Rogaland	Sørbø kirke	500 000
Voss/Hordaland	Vangskyrkja	2 250 000
Os/Hordaland	Os kyrkje	400 000
Averøy/Møre og Romsdal	Bremsnes kirke	800 000
Sunnadal/Møre og Romsdal	Hov kirke	1 000 000
Surnadal/Møre og Romsdal	Åsskard kyrkje	800 000
Vanylven/Møre og Romsdal	Sankt Jetmund kirke	1 500 000

Tilskudd til krigsgravplasser og Falstadsenteret

Staten har ansvar for forvaltning og vedlikehold av de om lag 28 000 utenlandske krigsgravene i Norge. Gravene befinner seg på drøyt 130 gravplasser. De fleste gravene er på ordinære gravplasser i om lag 100 av landets kommuner.

Ved forskrift gitt i medhold av gravferdsloven er de lokale gravplassmyndighetene pålagt å sørge for vedlikehold av krigsgravene. Departementet gir et årlig tilskudd til dekning av kostnadene. Det føres tilsyn med gravene, blant annet ved inspeksjonsreiser i samarbeid med de berørte lands krigsgravmyndigheter.

På Tjøtta sovjetiske krigsgravplass ble det høsten 2015 satt opp minneplater med navn på gravlagte. Mange av disse var tidligere ukjente. Det tilknyttede arbeidet med en generell oppgradering av gravplassen er ferdigstilt i 2016.

Falstadsenteret har ansvar for gravregister og annen dokumentasjon vedrørende utenlandske krigsgraver i Norge. Dette er et varig oppdrag som finansieres fra bevilgningen på posten.

Tilskudd til rådgivning m.m. innen gravplassforvaltningen

Bispedømmerådene er etter gravferdsloven tilagt myndighet som godkjennings- og klageinstans i saker hvor de lokale gravferdsmyndighetene treffer vedtak i første instans. Ved ett av bispedømmekontorene er det også lokalisert en egen stilling med ansvar for nasjonal rådgivning og kompetanseutvikling. Oppgavene innenfor gravferdssektoren angår alle innbyggere. Departementet bør derfor ha ansvar for ressurstildelingen på området. Det er budsjettert med 4 mill. kroner til dette formålet på posten.

Post 71 Tilskudd til regionale pilegrimssentre

Tilskuddet forvaltes fra 2017 av Nasjonalt pilegrimssenter ved Nidaros domkirkes restaureringsarbeider og er rammeoverført fra Riksantikvaren. Tilskuddet skal fordeles til regionale pilegrimssentre og stimulere pilegrimssatsingens fire arbeidsområder: miljø, næring, kirke og kultur. Innsatsen skal rettes inn mot de godkjente pilegrimsledene.

For rapport for 2015 vises til proposisjonen for Klima- og miljødepartementet under kap. 1429 Riksantikvaren, post 01.

Rapport 2015

Nidaros domkirke og Erkebispegården

Ansvar for Nidaros domkirkes restaureringsarbeider (NDR) har for å vedlikeholde og restaurere Nidarosdomen og Erkebispegården, skjer i et nært samarbeid med menighetsrådene for Nidaros domkirke og Vår Frue kirke, Trondheim kirkelige fellesråd, Nidaros biskop og antikvariske myndigheter. Som nasjonalt kompetansesenter for restaurering av verneverdige bygninger i stein, bistår NDR andre bygningsforvaltere med sin kompetanse.

I 2015 ble spiret på domkirkens hovedtårn restaurert. Restaureringen av Kongeinngangen på domkirkens søndre fasade fortsatte. Arbeidene ble påbegynt i 2010 og er planlagt ferdigstilt i 2020. NDR har i 2015 også brukt betydelige ressurser på å finne nye klebersteinsbrudd som har god nok kvalitet til å brukes i restaureringsarbeidet.

NDR forestår et variert formidlingsarbeid overfor besøkende til Nidaros domkirke og Erke-

bispegården. I 2015 ble det solgt 180 000 billetter til domkirken, Museet Erkebispegården og til Riksregalieuutstillingen. Totalt var det om lag 400 000 besøkende i domkirken i 2015. Tallet inkluderer deltakere på konserter og gudstjenester.

Kirkebyggene

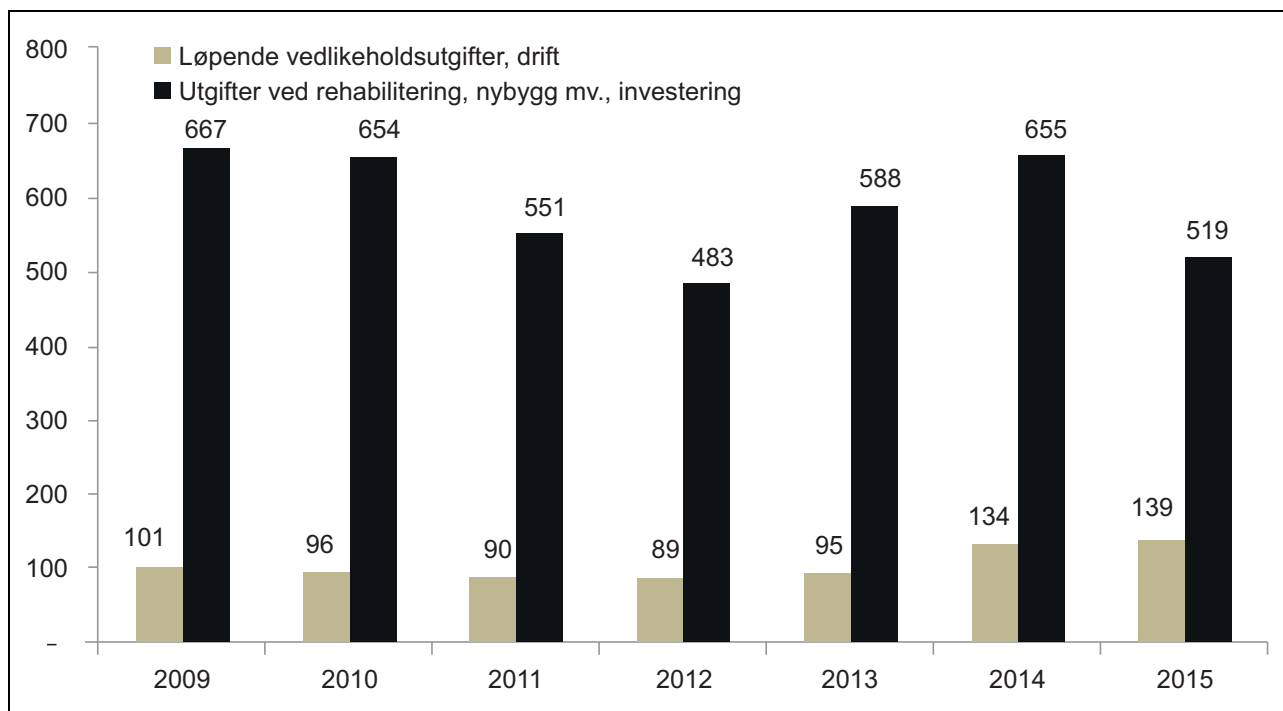
Det foreligger ulike anslag for omfanget av behovet for vedlikehold av kirkebygg. Riksantikvaren har tidligere beregnet istandsettingsbehovet til å være på godt over 3 mrd. kroner for de nær 1 000 kulturhistorisk verdifulle kirkene. Årlige investeringsutgifter til rehabilitering og nybygg mv. har i de senere årene vært på 500–600 mill. kroner. I 2015 var investeringene på 519 mill. kroner. Vedlikeholdsutgiftene har i samme periode holdt seg på om lag 100 mill. kroner. I 2015 var det en økning, da fellesrådene brukte 139 mill. kroner på vedlikeholdet av kirkebyggene, jf. figur 4.1.

Investeringsrammen for rentekompensasjonsordningen for kirkebygg var i 2015 på 500 mill. kroner. Rammen ble tilnærmet fullt utnyttet. Fra ordningen ble etablert i 2005 til 1. september 2016

er det gitt tilsagn om midler til 890 kirker i 327 kommuner. 73 pst. av de kirkelige fellesrådene er med i en sentral forsikringsordning for kirkebyggene. Det gis premierabatter for kirkebygg hvor det er gjennomført sikringstiltak. 1 081 av de i alt 1 628 kirkebyggene som er tilknyttet Den norske kirke, er inkludert i ordningen. Den samlede forsikringssummen for disse kirkene er på 34 mrd. kroner.

Gravplassene

Forvaltningen av gravplassene finansieres gjennom kommunale bevilgninger og brukerbetalinger. Brukerbetaling innebærer at det betales avgift for feste av grav, for kremasjon, stell og vedlikehold av gravsted m.m. Avgiftssystemet og brukerbetalingen viser til dels store lokale variasjoner. I NOU 2014: 2 *Lik og likskap* (Lae-utvalget) ble det foreslått endringer på området. Forslagene vil bli vurdert under arbeidet med en helhetlig lovgivning og nye finansieringsordninger for tros- og livssynssamfunnene, jf. kategoriomtalen.

Figur 4.1 Kirkebyggene: Fellesrådenes utgifter til ordinært vedlikehold og til istandsetting (rehabilitering), nybygg mv. i perioden 2009–2015

Kap. 3342 Kirkebygg og gravplasser

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2015	Saldert budsjett 2016	Forslag 2017
01	Ymse inntekter	22 165	18 566	19 086
02	Leieinntekter m.m.	4 337	3 678	3 781
	Sum kap. 3342	26 502	22 244	22 867

Post 01 Ymse inntekter

Posten gjelder i hovedsak salgs- og billettinntekter og refusjon for oppgaver som Nidaros domkirkes restaureringsarbeider utfører for andre, jf. kap. 342, post 01.

Post 02 Leieinntekter m.m.

Posten gjelder i hovedsak inntekter fra utleie i Erkebispegården, jf. kap. 342, post 01.

Opplysningsvesenets fond**Innledning**

Opplysningsvesenets fond ble opprettet ved lov i 1821 og består av den gjenværende delen av de eiendommene som i Grunnloven § 116 er omtalt som 'det Geistligheden beneficerede Gods'. Dette er eiendommer som tidligere tjente som underhold for prestene. Fondets verdier er utviklet ved fradelinger og salg fra de opprinnelige prestegårdene. I tillegg til eiendommer har fondet en finanskapital som er kommet til ved aktiv forvaltning av salgssummene.

Fondets eiendommer er preste- og bispeboliger, jord- og skogbrukseiendommer, festetomter, næringsseiendommer og småkraftverk. Eiendommene er lokalisert i alle fylker og i de fleste av landets kommuner.

Opplysningsvesenets fond er et eget rettssubjekt som eier de eiendommer og den finanskapital det består av, jf. lov 7. juni 1996 nr. 33 om Opplysningsvesenets fond. Fondet forvaltes av Kongen i medhold av lovens § 4. Kongens myndighet er delegert til departementet. Den daglige forvaltningen av fondet er lagt til et forvaltningsorgan med 69 ansatte og eget styre oppnevnt av departementet.

Lowverket setter rammer for anvendelsen av fondets midler. Den årlige direkteavkastningen fra eiendommene og finanskapitalen skal dekke fondets utgifter og kan ellers legges til kapitalen, til

disposisjonsfond eller gis til kirkelige formål. Sentrale retningslinjer for forvaltningen er nedfelt i ulike stortingsdokumenter, særlig St.meld. nr. 64 (1984–1985) *Forvaltningen av Opplysningsvesenets fonds eiendommer* og Ot.prp. nr. 68 (1994–1995) *Om lov om Opplysningsvesenets fond*.

Fondets formue, vurdert etter neddiskonterte estimater for fremtidige inn- og utbetalinger (nåverdimetoden) er vurdert til 4,4 mrd. kroner, hvorav 2,5 mrd. kroner er eiendommer og 1,8 mrd. kroner er finanskapital.

Fondet har over tid etablert en konsernstruktur med hel- og deleide datterselskaper, hovedsakelig innenfor eiendomsutvikling og småkraft. Eiendomsutvikling er et eget forretningsområde med formål å utvikle fondets tomtearealer, for eksempel ved omregulering av arealer til utbyggingsprosjekter for bolig- eller næringsformål. Småkraft er et forretningsområde med formål å utnytte vassdrag, ofte i fondets eie, til kommersiell virksomhet gjennom utbygging av småkraftverk. Forretningsområdet er organisert i et heleid datterselskap, Clemens Kraft AS, som per 31. desember 2015 hadde hel- eller deleierskap i 16 småkraftverk som er i drift. Per 31. desember 2015 er det seks kraftverk under bygging og det er gitt konsesjon for bygging av ytterligere 22 kraftverk.

Rentebærende gjeld i Opplysningsvesenets fond utgjorde ved årsskiftet 173 mill. kroner. Tilsvarende gjeld i datterselskaper utgjorde 450 mill. kroner. I tillegg kommer konserninterne lån på 416 mill. kroner.

Fondets bidrag til Den norske kirke

Fondet har hatt som hovedoppgave å holde tjenesteboliger for prestene. I tillegg til utgifter til boliger i fondets eie, dekker fondet også statens økonomiske forpliktelser overfor kommunene når disse holder tjenestebolig for prestene, se kirkeloven § 33 som gir adgang til å pålegge en kommune å holde prestebolig mot utgiftsrefusjon fra staten. Samlet utgjorde fondets utgifter til preste-

boligene rundt 75 mill. kroner i 2015. Prestenes tjenestebolig- og bopliktordning opphørte fra 1. september 2015. Over tid vil fondets utgifter til boligene bli redusert.

Kirkemøtet disponerer et årlig tilskudd på rundt 25 mill. kroner fra fondet til felleskirkelige tiltak. I 2017 er tilskuddet budsjettert med 25,5 mill. kroner. Andre elementer i fondets økonomiske bidrag til Den norske kirke, er tilskuddet til bispedømmerådene og Kirkerådet for kjøp av IKT-tjenester.

Mål 2017

Hovedmålet er å bevare og øke fondets verdier og forvalte disse til beste for Den norske kirke. Forvaltningen skal skje på en forretningsmessig og etisk forsvarlig måte og gi tilfredsstillende avkastning med moderat risiko.

Fondets årlige bidrag til Den norske kirke kommer i tillegg til bevilgningene til Den norske kirke over statsbudsjettet og kommunebudsjettene. Det er et mål å øke fondets bidrag til kirkelige formål.

Utfordringer og strategier

Kontraks- og kapitalforvaltningen, skog- og jordbruksforvaltningen, driften av kontoreiendommer til kirkelig bruk og vedlikeholdet av fondets bygninger, herunder presteboliger, er ressurskrevende. Vedlikeholdsetterslepet på fondets presteboliger er betydelig. Fondet eier 1 442 bygninger, hvorav 315 er fredet.

Opplysningsvesenets fond skal i samarbeid med bispedømmerådene sørge for at det er bolig tilgjengelig i rekrutteringssvake områder der tilbud om tjenestebolig er viktig for å få prest på stedet. Av fondets presteboliger har rundt 140 boliger en slik særlig kirke- og kulturhistorisk verdi at det er aktuelt å beholde dem i fondets eie, fortrinnsvis som prestebolig.

Fondets forvaltning av festetomter til bolig eller fritidsformål følger de alminnelige lovbestemmelsene om tomtefeste. Fondets grunnkapital kan ikke brukes opp, og verdier kan ikke gis bort. Dette betyr bl.a. at fondet ikke kan selge eiendommer til lavere pris enn markedspris (eventuelt konsesjonspris) eller tilby festeavgifter og innløsningspriser for bolig- og fritidstomter som er gunstigere enn det som følger av tomtefesteloven og den enkelte festekontrakten.

Opplysningsvesenets fond er en virksomhet der deler av forvaltningen av fondets eiendeler er overført til heleide selskaper under fondet, orga-

nisert etter forretningsområder. Forretningsområdene er i ulik grad eksponert for risiko av strategisk, operasjonell og finansiell art. Det er iverksatt en rekke tiltak der målet er å redusere risiko, styrke inntjeningsgrunnlaget og oppnå en mer stabil og forutsigbar inntjening, blant annet ved satsing innen eiendomsutvikling og småkraft.

Styret har ansvaret for at de forutsetningene som gjelder for fondets forvaltning, blir ivaretatt for alle deler av fondets virksomhet. Styringsstrukturen skal sikre god intern kontroll, en helhetlig og systematisk risikostyring og tilfredsstillende styring og kontroll med virksomheten, inklusive datterselskaper, felleskontrollerte og tilknyttede selskaper. Departementet har til vurdering spørsmålet om endringer i fondets organisering og styring. Eierskapsspørsmålet vedrørende Opplysningsvesenets fond vil bli tatt opp i forbindelse med ny lovgivning og finansieringsordninger for Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn.

Rapport 2015

Årsresultatet i 2015 var på 151 mill. kroner, mot et resultat i 2014 på 254 mill. kroner. Økte driftsutgifter i 2015, blant annet som følge av omorganisering (insourcing), nedskrivninger på anleggsmidler og et svakere finansresultat i 2015 enn i 2014, er de viktigste årsakene til resultatnedgangen.

Eiendom

Netto gevinst ved salg av eiendom var på 184 mill. kroner i 2015. Driftsresultatet eksklusivt salg av eiendom, var negativt med 114,5 mill. kroner i 2015, mot 99,3 mill. kroner i 2014. Det ble i 2015 brukt 75 mill. kroner på drift, vedlikehold, rehabilitering og oppgradering av presteboliger i fondets eie. Det ble ikke kjøpt nye boliger i 2015.

Finansforvaltningen

Netto finansinntekter utgjorde 81 mill. kroner i 2015 inklusive renteinntekter og aksjeutbytte, mot 174 mill. kroner i 2014. Kjerneporteføljen hadde en samlet verdijustert avkastning i 2015 på 7,5 pst. Porteføljen samlet hadde en meravkastning på 1,3 pst. i forhold til benchmark. Departementet har fastsatt avkastningskravet på finanskapitalen til 3 pst. over risikofri rente, som ble oppnådd i 2015.

De samlede driftsutgiftene til forvaltningen av fondet, dvs. summen av forvaltningsorganets utgifter på 74 mill. kroner og betalingen til eksterne

tjenesteleverandører og finansforvaltere, var på rundt 110 mill. kroner i 2015.

Fra 2014 til 2015 økte forvaltningsorganets utgifter med 12 mill. kroner. Dette har bakgrunn i at fondet har tatt tilbake oppgaver som har vært lagt ut til eksterne tjenesteleverandører. Hensikten er å redusere kostnader på sikt og bygge opp fondets organisasjon med egen kompetanse. Innsparin-

gen ved slik insourcing er beregnet til om lag 10 mill. kroner årlig fra 2016.

Resultatregnskapet – disponering av årsresultatet
Tabellen nedenfor viser resultatregnskapet for Opplysningsvesenets fond i 2014 og 2015.

Resultatregnskapet – disponering av årsresultatet

Tabell 4.27 Resultat for Opplysningsvesenets fond 2014 og 2015

	(i 1 000 kr)	
	2014	2015
Salgsinntekt eiendom	178 579	184 350
Driftsinntekt	161 935	192 808
Annen driftsinntekt	18 730	19 710
Av- og nedskrivning varige driftsmidler	-30 103	-46 854
Refusjon forvaltningsorganet	-61 828	-74 185
Tilskudd kirkelige formål	-57 097	-71 494
Annen driftskostnad	-130 954	-134 541
<i>Driftsresultat, inkl. salg av eiendommer</i>	79 260	69 793
Renteinntekter og aksjeutbytte	90 400	36 841
Gevinster og tap verdipapirer	40 758	29 990
Nedskrivning av andre finansielle omløpsmidler	51 023	15 719
Annen finanskostnad	-7 936	-1 378
<i>Netto finansinntekter</i>	174 245	81 172
<i>Årsresultat</i>	253 505	150 965
<i>Disponering av årsresultatet:</i>		
Avsetning av netto salgsinntekter til kapitalfondet	178 579	184 350
Til / fra disposisjonsfond	74 926	-33 384
Sum disponert	253 505	150 965

Netto inntekter ved salg av eiendom er i henhold til § 5 i loven om Opplysningsvesenets fond lagt til kapitalfondet, som per 31. desember 2015 var på 3,3 mrd. kroner. Kapitalfondet er fondets bundne egenkapital (grunnkapitalen). Disposisjonsfondet, som er fondets frie egenkapital, var ved inngangen til 2016 på 89,2 mill. kroner, dvs. en reduksjon på 33,3 mill. kroner fra året før.

For Opplysningsvesenets fond, inklusive datterselskaper, var driftsinntektene på 537 mill. kroner. Driftsresultatet, eksklusivt gevinst ved salg

av eiendom, var negativt med 186,5 mill. kroner. Årsresultatet for 2015 for konsernet var på 115 mill. kroner, mot 142 mill. kroner i 2014. Datterselskapene hadde et samlet negativt resultat på 35 mill. kroner på småkraftsatsing, næringseiendommer, eiendomsutvikling og øvrige aktiviteter.

Det finansielle tilskuddet til kirkelige formål utgjorde 71,5 mill. kroner i 2015. Samlet bidrag til Den norske kirke var på 129 mill. kroner i 2015. I beløpet inngår fondets finansielle ytelser til Den norske kirke, fondets netto utgifter til preste-

boligene (inklusive forvaltningsutgiftene) og subsidieeffekten av utlån til kirkelige formål.

Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond
Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond er en nettobudsjettert virksomhet, da utgiftene i

sin helhet dekkes av fondet. Siden 2009 er det etablert en felles prosedyre for innrapportering i statsbudsjettet av nettobudsjetterte virksomheters kontantbeholdning per 31. desember. De to standardtabellene med nøkkeltall for Forvaltningsorganet for Opplysningsvesenets fond er tatt inn nedenfor.

Tabell 4.28 Utgifter og inntekter fordelt på art

Utgifter/inntekter	(i 1 000 kr)	
	Regnskap 2014	Regnskap 2015
<i>Utgifter</i>		
<i>Driftsutgifter</i>		
Lønnsutgifter	48 541	58 153
Varer og tjenester	22 108	25 267
<i>Sum driftsutgifter</i>	70 649	83 420
<i>Investeringsutgifter</i>		
Investeringer, større nyanskaff. og vedlikehold		
<i>Sum investeringsutgifter</i>		
<i>Overføringer fra virksomheten</i>		
Utbetalinger til andre statlige regnskaper		
Andre utbetalinger		
<i>Sum overføringsutgifter</i>		
<i>Finansielle aktiviteter</i>		
Kjøp og salg av aksjer og andeler		
Andre finansielle utgifter		
<i>Sum finansielle utgifter</i>		
<i>Sum utgifter</i>	70 649	83 420

Tabell 4.29 Virksomhetens kontantbeholdning per 31. desember i perioden 2014–2015 med spesifisering av formål kontantbeholdningen skal benyttes til

Regnskapspost	(i 1 000 kr)	
	Regnskap 2014	Regnskap 2015
<i>Kontantbeholdning</i>		
Beholdning på oppgjørskonto i Norges Bank	8 743	8 117
Beholdning på andre bankkonti, andre kontantbeholdninger og kontantekvivalenter	0	0
<i>Sum kontantbeholdning</i>	8 743	8 117
<i>Avsetninger til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår:</i>		
Feriepenger m.v.	-4 139	-4 658
Skattetrekk og offentlige avgifter	-4 546	-5 289
Gjeld til leverandører	-39	-19
Gjeld til oppdragsgivere	0	0
Annen netto gjeld/fordring som forfaller i neste budsjettår	-20	1 849
<i>Sum til dekning av påløpte kostnader som forfaller i neste budsjettår</i>	-8 744	-8 117
<i>Avsetninger til dekning av planlagte tiltak der kostnadene helt eller delvis vil bli dekket i framtidige budsjettår</i>		
Prosjekter finansiert av Norges forskningsråd	0	0
Større påbebygnte flerårige investeringsprosjekter finansiert av grunnbevilgn. fra fagdepartementet	0	0
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av grunnbevilgn. fra fagdepartementet	0	0
Andre avsetn. til vedtatte, ikke igangsatte formål	0	0
Konkrete påbegynte, ikke fullførte prosjekter finansiert av bevilgn. fra andre departementer	0	0
<i>Sum avsetninger til planlagte tiltak i framtidige budsjettår</i>	0	0
<i>Andre avsetninger</i>		
Avsetn. til andre formål/ikke spesifiserte formål	0	0
Fri virksomhetskapital	0	0
<i>Sum andre avsetninger</i>	0	0
<i>Langsiktig gjeld (netto)</i>		
Langsiktig forpliktelse knyttet til anleggsmidler	0	0
Annen langsiktig gjeld	0	0
<i>Sum langsiktig gjeld (netto)</i>	0	0
Sum netto gjeld og forpliktelser	-8 744	-8 117

Del III
Andre saker

5 Fordeling av spilleoverskuddet

5.1 Fordeling av spilleoverskuddet i 2017

Spilleoverskuddet fra Norsk Tipping AS fordeles først med 6,4 pst. til helse- og rehabiliteringsformål. Deretter fordeles resterende overskudd med 64 pst. til idrettsformål, 18 pst. til kulturformål og 18 pst. til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner som ikke er tilknyttet Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité. Midlene fordeles nærmere av Kongen.

I 2016 er det fordelt i alt 3 785 mill. kroner i spillemidler til idretts-, kultur- og frivillighetsformål fra spilleoverskuddet i 2015. Det er nær 250 mill. kroner mer enn i 2015, en økning på 7,1 pst. Økningen skyldes at overskuddet fra Norsk Tipping AS økte fra 2014 til 2015. Overskuddet er i henhold til tippenøkkelen fordelt med 2 423 mill. kroner til idrettsformål og 681 mill. kroner til henholdsvis kultur- og frivillighetsformål. Den nærmere fordelingen av overskuddet under de ulike formålene framgår av tabell 5.1, 5.2 og 5.3 nedenfor.

Prognosen fra Norsk Tipping tilsier at overskuddet til fordeling øker med ytterligere 150 mill. kroner fra 2015 til 2016, noe som tilsier en anslagsvis fordeling med 2 519 mill. kroner til

idrettsformål og 708 mill. kroner til henholdsvis kultur- og frivillighetsformål.

Kulturdepartementet har i forslaget til statsbudsjett for 2017 foreslått at tilskuddene til Fri-fond og Den kulturelle skolesekken i sin helhet skal finansieres over tippenøkkelen (kulturformål), jf. omtale under kap. 315, post 72 og kap. 325, post 01. I tillegg foreslår departementet at tilskuddene til to andre tiltak, Aktivitetsmidler for kor og Norske Kirkeakademier, heretter får støtte fra spilleoverskuddet til kulturformål, jf. omtale under kap. 323, post 78 og kap. 325, post 78 ovenfor. Det legges til grunn at tilskuddene skal videreføres på samme nivå som tidligere.

Dette innebærer at den forventede økningen i overskuddet til kulturformål fra 2015 til 2016 i hovedsak vil bli nyttet til å videreføre støtten til ovennevnte formål. Det legges samtidig til grunn at tilskudd til regionale kulturbygg skal reduseres med anslagsvis 16,7 mill. kroner i 2017. For øvrig legger Kulturdepartementet opp til at fordelingen av spillemidler til ulike kulturtiltak skal videreføres på om lag samme nivå som i 2016, med unntak av enkelte tilskudd og prosjektmidler som har vært av ettårig karakter. Fordelingen blir justert dersom faktisk spilleoverskudd til fordeling i 2017 avviker fra prognosen.

5.2 Fordeling av spilleoverskuddet i 2016

5.2.1 Fordeling av spilleoverskudd til kulturformål

Tabell 5.1 Fordeling av spilleoverskuddet til kulturformål i 2016 på hovedområdene

	(i 1 000 kr)
	Tildeling 2016
Den kulturelle skolesekken	210 156
Omlegging av den kulturelle skolesekken	6 000
Kulturbygg	63 734
Frifond	180 944
Krafttak for sang	5 146
Landsomfattende musikkorganisasjoner	18 000
Folkeakademiens landsforbund	8 222
Utstilling om norsk offentlig historie i Nasjonalbiblioteket	5 000
Villa Stenersen	3 000
Pilegrimsleden	2 400
Seilskipene	
– Seilskipet Statsraad Lemkuhl	8 013
– Skoleskipet Christian Radich	7 297
– Fullriggeren Sørlandet	7 242
Musikkutstysordningen	27 830
Ordningen for innkjøp av musikkinstrumenter til skolekorps og barne- og ungdomsorkestre	15 075
Ordningen for historiske spill	3 355
Prosjekt- og utviklingstiltak museums- og arkivfeltet	32 220
Prosjekt- og utviklingstiltak på bibliotekfeltet	51 544
Ufordelte midler	26 177
Totalt	681 355

5.2.2 Fordeling av spilleoverskudd til idrettsformål

Tabell 5.2 Fordeling av spilleoverskuddet til idrettsformål i 2016

	(i 1 000 kr)
	Tildeling 2016
Idrettsanlegg i kommunene	1 197 299
Anleggspolitisk program	40 000
Anlegg for friluftsliv (fjell, kyst og lavland)	18 000
Utstyr	20 000
Nasjonalanlegg	35 950
Spesielle anlegg	23 523
Forsknings- og utviklingsarbeid	25 550
Antidopingarbeid og arbeid mot manipulering av idrettskonkurranser	44 025
Fysisk aktivitet og inkludering i idrettslag	16 250
Friluftstiltak for barn og ungdom	22 000
Ufordelte midler	5 000
Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité	660 000
Tilskudd til lokale lag og foreninger	315 000
Sum	2 422 597

For omtale av de viktigste postene i hovedfordelingen, se del III, kap. 6 Idrett.

5.2.3 Fordeling av spilleoverskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner

Tabell 5.3 Fordeling av spilleoverskuddet til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner i 2016

	(i 1 000 kr)
	Tildeling 2016
Norsk Folkehjelp	16 029
Norges Røde Kors	215 159
Redningsselskapet	132 548
Norges Handicapforbund	20 344
Kreftforeningen	69 048
Landsforeningen for hjerte- og lungesyke	11 714
Norges Blindedeforbund	18 495
Flyktninghjelpen	9 864
Redd Barna	11 097
Nasjonalforeningen for folkehelsen	6 781
Tilskudd som kan fordeles til øvrige organisasjoner etter søknad	170 276
Sum:	681 355

Midlene fordeles i tråd med forskrift 12. juni 2009 nr. 640 om tilskudd til samfunnsnyttige og humanitære organisasjoner fra spilleoverskuddet til Norsk Tipping. Ti organisasjoner mottar midler

uten søknad (10H), mens øvrige organisasjoner som faller innenfor ordningen, må søke. Forskriften gjelder for perioden 2014–2017.

6 Idrett

Statens overordnede mål for idrettspolitikken kan sammenfattes i visjonen «idrett og fysisk aktivitet for alle». Gjennom sin virkemiddelbruk søker staten å legge til rette for at alle som ønsker det, får mulighet til å delta i idrett eller drive egenorganisert fysisk aktivitet, uavhengig av kjønn, etnisk eller kulturell bakgrunn, funksjonsevne, seksuell orientering eller økonomi. Barn og ungdom, personer med nedsatt funksjonsevne og inaktive er prioriterte målgrupper.

Idrett er en kilde til glede og overskudd. Ved å delta i trening eller konkurranser utvikler vi oss både fysisk og mentalt. Idrettens egenverdi ligger til grunn for idrettspolitikken.

Idretten har et mangfold av aktiviteter og tilbud der den enkelte kan få brukt ressursene sine i fellesskap med andre. Visjonen til Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) er «idrettsglede for alle». Ved å legge til rette for bred deltakelse bidrar idretten til å skape møteplasser og fellesskap som er av stor samfunnsmessig betydning.

Det frivillige arbeidet i idretten har stor verdi, både for enkeltmennesker og fellesskapet. Regjeringen anerkjenner det betydelige frivillige arbeidet som skjer i idrettslagene og den frivillige innsatsen som legges ned av foreldre og enkeltpersoner med engasjement for idretten. Frivillige er av avgjørende betydning for å få gjennomført større arrangement og er med på å gi både deltakere og publikum unike opplevelser av samhold og tilhørighet.

De viktigste finansieringskildene i den statlige idrettspolitikken er andelen spillemidler til idrettsformål samt ordningene for merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner og ved bygging av idrettsanlegg. For omtale av disse ordningene, se del II, kap. 315, post 70 og post 82.

De viktigste virkemidlene i statens idrettspolitik er tilskudd til anleggsutbygging, til aktivitet i idrettslagene og til det sentrale arbeidet i NIF samt særforbund og idrettskretser.

Strategiutvalget for idrett

Regjeringen oppnevnte et uavhengig utvalg for idrett i januar 2015 for å identifisere utfordringer på idrettsområdet og utarbeide forslag til strategier som kan bidra til å løse disse utfordringene innenfor dagens økonomiske ramme for finansiering av idrettsformål. Utvalget er sammensatt av personer som samlet har bred kompetanse innenfor idrett, friluftsliv, offentlig og frivillig sektor, næringsliv og forskning og er ledet av Jan Åge Fjørtoft.

Utvalget avleverte sin første delrapport 8. juni 2016. Rapporten, *Statlig idrettspolitik inn i en ny tid*, inneholder en rekke anbefalinger som spenner over et vidt felt og berører ulike samfunnsområder. Tematisk er hovedvekten av anbefalingene fra utvalget knyttet til

- anlegg for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv
- stimulering til økt idrettsdeltakelse og fysisk aktivitet

Det framgår av utvalgsrapporten at staten bør ha en mer aktiv rolle, og at flere statlige sektorer bør ta et større ansvar for å lykkes i å nå samfunnets mål om en mer fysisk aktiv befolkning. Dette gjelder både for å styrke gleden og egenverdien ved å drive idrett og være fysisk aktiv, og for å redusere den enkeltes og samfunnets omkostninger gjennom økt inaktivitet. Flere av utvalgets anbefalinger omhandler derfor tiltak på andre samfunnsområder enn idrett, f.eks. folkehelse, utdanning, samferdsel og integrering.

Statens viktigste virkemiddel på idrettsområdet er å yte tilskudd til bygging og rehabilitering av anlegg, som gjør at flest mulig skal ha mulighet til å drive idrett og fysisk aktivitet. Regjeringen prioriterer derfor å starte med å gjennomgå utvalgets anbefalinger knyttet til den statlige politikken for anlegg for idrett og fysisk aktivitet. I den forbindelse har departementet invitert berørte aktører til å komme med innspill og forslag til videreutvikling av politikken. Regjeringens videre arbeid med disse spørsmålene vil bli avgjort i lys av mottatte innspill.

Hverdagsintegrering og inkludering

Lokale idrettslag er gjennom sin brede tilslutning blant barn og unge et av sivilsamfunnets viktigste bidrag til en aktiv og trygg oppvekst. Om lag 85 prosent av alle barn i Norge har i løpet av barne-skoletiden vært medlem i et idrettslag. Å delta i idretten åpner for opplevelser, mestring, vennskap og tilhørighet. Idretten er en unik brobygger mellom mennesker, og anlegg for idrett og fysisk aktivitet kan også i den sammenheng være en god investering. Et annet viktig virkemiddel er tilskuddsordningen for inkludering i idrettslag, jf. omtale i slutten av dette kapitlet.

Idrettens evne og vilje til å bidra kom tydelig fram i forbindelse med den økte ankomsten av asylsøkere og flyktninger høsten 2015. Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) tok blant annet initiativ til å etablere et eget flyktningfond for å bidra til å gi en meningsfull opplevelse gjennom idrett og skape aktivitet i idrettslagene rettet mot flyktninger, asylsøkere og nylig bosatte personer med fluktbakgrunn. Flere private stiftelser, Den internasjonale olympiske komité (IOC), Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) og Kulturdepartementet har bidratt med midler til fondet.

Idretten er også en av partene som har sluttet seg til Fritidserklæringen, der kommunene, frivilligheten og staten har gått sammen for en felles innsats slik at alle barn og unge, uavhengig av familiens økonomi, skal få delta jevnlig i minst én organisert fritidsaktivitet. NIF har også deltatt i Nasjonal dugnad mot utenforskap og fattigdom blant barn og unge, som blant annet har utarbeidet et gratis verktøy for lokale lag og foreninger, jf. nettstedet allemed.no.

Kvinnelige ledere i idretten

Under Ungdoms-OL på Lillehammer 2016 ble Norge invitert av Den internasjonale olympiske komité (IOC) til å være med på å løfte temaet kvinnelige ledere i idretten. Bakgrunnen for dette er at det er forholdsvis få kvinnelige ledere på toppnivå i idretten. Både IOC og Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) vil øke innsatsen for å engasjere flere kvinner og har lagt dette inn som mål i Agenda 2020 og Idrettspolitisk dokument 2015–2019.

Regjeringen ønsker å bidra i arbeidet ved å sette fokus på temaet og tilrettelegge for at idretten kan møtes, diskutere og komme med løsninger. Som oppfølging ble det holdt et rundebordsmøte i Bergen i mai 2016 med representanter fra

internasjonal og nasjonal idrett. Under OL i Rio i august 2016 holdt kulturministeren et ministermøte hvor dette temaet sto på dagsordenen. Basert på innspill fra slike møter skal det utarbeides en liste med råd om hvordan idretten kan få flere kvinnelige ledere. Forslagene skal legges fram under IOCs sesjon i 2017. Dette arbeidet er i tråd med Norges internasjonale engasjement og FNs bærekraftsmål nr. 5: Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling.

Idrett for personer med nedsatt funksjonsevne

Det er et mål at flest mulig skal få muligheten til å delta i idrettsaktivitet. Regjeringen prioriterer derfor å tilrettelegge for idrett og fysisk aktivitet for personer med nedsatt funksjonsevne.

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) skal være en åpen og inkluderende organisasjon. Tilskuddet til NIF innebærer en økt satsing på idrett for personer med nedsatt funksjonsevne. I 2015 styrket Regjeringen satsingen på denne målgruppen med 20 mill. kroner. For 2016 er satsingen styrket med ytterligere 4 mill. kroner. Økningen skal også ivareta satsingen på idrett for utviklingshemmede.

Toppidrett for utøvere med nedsatt funksjonsevne inngår i dag som en integrert del av Olympiatoppens arbeid. Tilskuddet i 2016 innebærer også en styrket toppidrettssatsing for disse utøverne.

Gjennom tilskuddsordningen for spillemidler til utstyr har departementet for 2016 i tillegg øremerket 3 mill. kroner til utstyr til personer med nedsatt funksjonsevne.

Antidopingarbeid

Antidopingarbeid er en sentral oppgave innenfor idrettspolitikken. Gjennom UNESCOs antidopingkonvensjon (International Convention against Doping in Sport) og Europarådets antidopingkonvensjon (The Anti-Doping Convention) har Norge internasjonale forpliktelser på området.

Stiftelsen Antidoping Norge har som formål å bekjempe doping ved å fremme en ærlig og dopingfri idrett. Antidoping Norge (ADNO) mottar spillemidler til arbeidet innenfor den organiserte idretten.

Departementet medvirker til en styrking av det internasjonale antidopingarbeidet, bl.a. gjennom årlige finansielle bidrag til det internasjonale antidopingorganet World Anti-Doping Agency (WADA).

Tidligere statsråd Thorhild Widvey er valgt inn som styremedlem i WADAs eksekutivkomité

som representant for europeiske myndigheter i perioden 2016–2017.

Arbeid mot kampfiksing – manipulering av idrettskonkurranser

Regjeringen er opptatt av å forebygge og bekjempe kampfiksing.

Lotteri- og stiftelsestilsynet har i 2016 opprettet en nasjonal enhet for arbeid mot manipulering av idrettskonkurranser. Den nasjonale enheten skal gjennom informasjonsinnhenting, analyse og videreformidling av informasjon til berørte parter bidra til en effektiv bekjempelse av manipulering av idrettskonkurranser i Norge. Enheten skal styrke samordningen av arbeidet, legge grunnlaget for målrettede tiltak og sikre at alle berørte parter kan ivareta sine oppgaver på en effektiv måte og med dette ivareta Norges forpliktelser i Europarådets konvensjon om manipulering av idrettskonkurranser (Convention on the Manipulation of Sports Competitions).

Tilsynet har opprettet to nye stillinger med ansvar for å drifte den nasjonale enheten. Kostnadene knyttet til enheten dekkes gjennom spillemidlene til idrettsformål.

Forskrift om sikkerhetsbestemmelser til lov om organisert kampaktivitet som tillater knockout – knockoutforskriften

Regjeringen har fulgt opp Sundvolden-erklæringen og har fjernet forbudet mot profesjonell boksing i Norge. Høsten 2014 gjorde Regjeringen endringer i knockoutforskriften for å legge til rette for proffboksing i Norge. Lov om forbud mot profesjonell boksing ble opphevet i januar 2015.

I september 2016 ble ytterligere endringer i knockoutforskriften vedtatt. Disse endringene legger til rette for at utøvere i større grad og mer ubyråkratisk kan utøve proffboksing og annen kampaktivitet som tillater knockout i Norge.

Arbeid med nye digitale løsninger for tilskuddsordninger for idrettsanlegg

Regjeringen er opptatt av digitaliseringsarbeidet i staten og å tilby effektiv, tidsriktig og brukervennlig håndtering av elektronisk kommunikasjon mellom forvaltning og publikum.

Det er behov for fornyelse av elektroniske verktøy for opprettelse og innsending av tilskuddssøknader for idrettsanlegg samt et tildelings- og idrettsanleggsregister som del av informasjonsarbeidet i sektoren.

Etablering, drift og videreutvikling av slike elektroniske løsninger er etablert som et prosjekt i Lotteri- og stiftelsestilsynet med forventet lansering av løsningene i løpet av 2017.

Fordeling av spilleoverskudd til idrettsformål – hovedfordelingen

Hovedfordelingen av spillemidler til idrettsformål vedtas av Kongen i statsråd i april hvert år, etter at generalforsamlingen i Norsk Tipping AS er avholdt. Hovedfordelingen 2016 er gjengitt i pkt. 5.2.2 Fordeling av spilleoverskudd til idrettsformål. Her følger informasjon om de viktigste postene.

Idrettsanlegg

Idrettsanlegg i kommunene

Som hovedregel kan det søkes om tilskudd på inntil 1/3 av godkjent kostnad til bygging og/eller rehabilitering av ordinære anlegg. Vi henviser til departementets *Bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet (V-0732)* for nærmere informasjon om tildelingskriterier og maksimale tilskuddsbeløp. For kostnadskrevenne anlegg vil det statlige tilskuddet oftest være en toppfinansiering. Det er fylkeskommunene som foretar detaljfordelingen av tilskuddene.

Anleggspolitisk program

Med midler fra det anleggspolitiske programmet bidrar departementet til bedre dekning av utvalgte anleggstyper over hele landet. Hvilke anlegg som tildeles programsatsingsmidler, besluttes av departementet i samråd med NIF.

Anlegg for friluftsliv (fjell, kyst og lavland)

Ordningen inkluderer løypetiltak, overnattingshytter og sikringshytter i tilknytning til rutenettet i fjellet, samt overnattingshytter ved kysten og i lavlandet. Det blir også tildelt spillemidler til mange andre friluftslivsanlegg gjennom den ordinære tilskuddsordningen *Idrettsanlegg i kommunene*.

Utstyr

Klubber, lag og særforbund kan søke om ordinære utstyrsmidler. Ordningen omfatter ikke driftsutstyr eller personlig utstyr. Til utstyr til personer med nedsatt funksjonsevne er det øremer-

ket midler i 2016. Tilskuddsordningen administreres av NIF.

Nasjonalanlegg / spesielle anlegg

Nasjonalanlegg

Nasjonalanlegg skal brukes til presentasjon av internasjonal eliteidrett og være arenaer for internasjonale mesterskap og konkurranser i Norge. Det er videre et mål at nasjonalanleggene skal fungere som sentre for de respektive særiddrettene. Det er inngått nasjonalanleggsavtaler for følgende idretter: alpint, fartsdisipliner (Kvitfjell), alpint, tekniske disipliner (Hafjell), fotball (Ullevaal Stadion), skiflyging (Vikersund), ski, nordiske grener (Holmenkollen), skiskyting (Holmenkollen) og skøyter, hurtigløp (Vikingskipet).

Forsknings- og utviklingsarbeid

Idrettsforskning

Forskning er en forutsetning for en kunnskapsbasert utvikling på idrettsområdet og for den statlige idrettspolitikken. Avsetningen skal blant annet dekke tilskudd til fire forskningssentre.

Spesielle aktiviteter

Antidopingarbeid og arbeid mot manipulering av idrettskonkurranser

Det avsettes midler til nasjonalt og internasjonalt antidopingarbeid samt til drift av nasjonal enhet for arbeid mot manipulering av idrettskonkurranser (kampfiksing).

Fysisk aktivitet og inkludering i idrettslag

Målet med tilskuddsordningen *Inkludering i idrettslag* er å inkludere nye grupper i idrettslagenes aktivitetstilbud ved å motvirke økonomiske og kulturelle barrierer mot å delta i idrett. Midlene skal gå til tiltak for barn og ungdom med innvandrerbakgrunn, særlig jenter, og barn og ungdom fra familier med lav betalingsevne.

Friluftstiltak for barn og ungdom

Midlene fordeles mellom Norsk Friluftsliv (tidligere FRIFO) og Friluftsrådernes Landsforbund (FL).

Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité

Statens overordnede mål for tilskuddet til NIF er å

- bidra til å opprettholde og utvikle NIF som en frivillig, medlemsbasert organisasjon
- bidra til å opprettholde og utvikle et godt aktivitetstilbud i den organiserte idretten
- bidra til å bevare og sikre NIF som en åpen og inkluderende organisasjon og til at idrettslagene er arenaer for meningsdannelse og verdifulle rammer for sosialt fellesskap

Tilskudd til lokale lag og foreninger

Tilskudd til lokale lag og foreninger, også kalt lokale aktivitetstilbud (LAM), er midler som i sin helhet går ut til idrettslag og foreninger. Dette bidrar til å styrke rammebetingelsene for lokalidretten i Norge.

7 Frivillighetspolitikken

Frivilligheten utgjør en stor og selvstendig del av vårt samfunn. Å være frivillig gir kompetanse, erfaring, sosial tilhørighet og mestring til enkeltmennesket. Samtidig skaper frivilligheten fellesskap, den bidrar til å løse sentrale samfunnsoppgaver, og den bidrar til samfunnsutviklingen gjennom å utfordre og sette dagsorden.

Frivilligheten har gjennomgått store endringer de siste tiårene, både med tanke på deltakelsesformer, organisering og rammevilkår. Sektoren endres, utvides og utfordres, og det etableres nye samarbeidsformer mellom frivillig sektor, offentlige myndigheter og næringslivet innenfor ulike samfunnsområder.

Regjeringen mener at frivilligheten har egenverdi i kraft av at den er basert på en annen motivasjon og drivkraft enn offentlig og privat sektor. Regjeringen vil bedre vilkårene for de frivillige organisasjonene, styrke de økonomiske ordningene, forenkle reglene og redusere byråkratiet. Regjeringen vil legge til rette for et sterkt sivilsamfunn som kan være en motvekt til statens makt. Samtidig er det lange tradisjoner for samarbeid mellom frivillig og offentlig sektor.

Kulturdepartementet koordinerer den statlige frivillighetspolitikken, mens det enkelte departement har ansvar for virkemidler og tiltak som berører frivilligheten innenfor sine ansvarsområder. Departementenes sektorpolitiske ansvar er viktig for å kunne møte frivillighetens mangfold og innsats på en rekke ulike samfunnsområder. Omtalen av den statlige frivillighetspolitikken som følger nedenfor, er ikke uttømmende, men gir et overordnet bilde med vekt på de brede føringene og virkemidlene som vil kunne ha betydning for store deler av frivilligheten. Spesifikke virkemidler på ulike samfunnsområder vil være omtalt i det enkelte departements budsjettproposisjoner, jf. Kulturdepartementets omtale av egne virkemidler i del II under programkategori 08.15 Samfunns- og frivillighetsformål.

Samspeillet med frivillig sektor

Frivilligheten inngår i Regjeringens hovedsatsingsområder og er en viktig samarbeidspartner

på mange politikkområder. Regjeringen har vedtatt *Frivillighetserklæringen – erklæring for samspillet mellom regjeringen og frivillig sektor*. Frivillighetserklæringen er et uttrykk for Regjeringens anerkjennelse av frivillig sektor og et rammeverk for et sterkt og godt videre samspill med sektoren. Den forplikter Regjeringen på samarbeid, medvirkning og forutsigbarhet – uavhengig av hvilket departement, direktorat eller etat som er involvert.

Frivillighetserklæringen er et fundament som bygger opp under det samspillet som foregår mellom Regjeringen og frivillig sektor på de ulike samfunnsområdene og erstatter ikke det enkelte departements sektorpolitiske ansvar. Erklæringen skal bidra til en helhetlig og koordinert frivillighetspolitikk og legge grunnlaget for samordning mellom ulike departement. Målet er at dette vil bidra til å sikre en mer enhetlig praksis for frivillig sektor.

Frivillighetserklæringen er de nasjonale myndigheters erklæring for samspillet med frivillig sektor. Den kan være en inspirasjon og ramme for samarbeidet som skjer lokalt mellom kommunene og frivilligheten, sammen med «Plattform for samspill og samarbeid mellom frivillig og kommunal sektor» inngått mellom KS og Frivillighet Norge.

Frivillighetserklæringen skal hvert år følges opp med et møte mellom Regjeringen og frivillig sektor. Formålet med møtet er å gi Regjeringen tilbakemelding på om erklæringens intensjoner blir fulgt opp, og hvilke saker som er viktige for frivilligheten.

Hverdagsintegrering og inkludering

Frivillighetens evne og vilje til å bidra til å løse sentrale samfunnsutfordringer har kommet tydelig fram i forbindelse med at det er kommet flere asylsøkere og innvandrere til landet. Både etablerte organisasjoner og mer spontant opprettede frivillige initiativ har bidratt i arbeidet.

En sterk frivillig sektor er en viktig aktør i integreringsarbeidet. Regjeringen vil derfor understreke betydningen av å styrke frivillige organisa-

sjoners rammevilkår og det målrettede arbeidet som organisasjonene gjør på integreringsområdet, jf. Meld. St. 30 (2015–2016) *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*.

Frivilligheten vil spille en viktig rolle i årene framover. Språk, utdanning og arbeid er helt sentrale elementer i integrasjonsprosessen. Dette er imidlertid ikke tilstrekkelig for å bygge sterke og inkluderende felleskap. Her er sivilsamfunnets innsats helt avgjørende. Den virkelige innsatsen for integrering skjer i hverdagen, i lokalsamfunnene der vi lever livene våre. Integreringen skjer i lokale idrettslag og nærmiljøforeninger, i kunst- og kulturinstitusjoner, på festivaler, frivilligsentraler, i kor, korps og kirker. Nyinnflyttede må inviteres inn i de fellesskapene som eksisterer lokalt. Kommunene må legge til rette for at frivillighets bredde blir tatt med i den helhetlige tilnærmingen til integrering.

Regjeringen vil ivareta og legge til rette for det sivile engasjementet og den økte aktiviteten i frivillige organisasjoner som kan bidra i arbeid med flyktninger. Regjeringen har derfor etablert en ny tilskuddsordning for frivillige organisasjoner som vil sette i gang integreringstiltak i asylmottak. Det finnes også en rekke andre ordninger som kommuner, frivillige organisasjoner, og virksomheter i privat og offentlig sektor kan søke om tilskudd fra på integreringsfeltet, jf. oversikt på Integrerings- og mangfoldsdirektoratets nettsider imdi.no. For å sikre at eksisterende tilskuddsmidler treffer dagens behov, vil Regjeringen gjennomgå tilskuddsmidler på integreringsfeltet og vurdere om det er behov for å tilpasse innretningen på disse.

Under det norske formannskapet i Nordisk ministerråd i 2017 vil Kulturdepartementet sette i gang en særskilt satsing for å styrke det nordiske samarbeidet på området. Det vil bli lagt vekt på deling og utveksling av kunnskap, ideer og erfaringer mellom de nordiske landene om hvordan kulturlivet og frivilligheten kan bidra for å lykkes.

Forenkling av tilskudd til frivillige organisasjoner

Ett av Regjeringens hovedsatsingsområder er forenkling. Under punktet «En enklere hverdag for folk flest» i den politiske plattformen heter det at Regjeringen vil bedre vilkårene for frivillige organisasjoner ved å styrke de økonomiske ordningene, forenkle reglene og redusere byråkrati. Det har vært en økning i offentlige overføringer til frivillige organisasjoner de siste 10–15 årene. Regjeringens overordnede mål for forenklingsarbeidet er at det skal være enkelt for frivillige organisasjo-

ner å søke og rapportere på tilskudd fra staten. Arbeidet har tre delmål:

- oversikt over ordninger
- koordinert forvaltning
- effektive søknads- og rapporteringsprosesser

I tråd med første delmål er det etablert en oversikt over søkbare statlige tilskuddsordninger på regjeringen.no/frivilligtilskudd. Dette gjør det lettere for frivillige organisasjoner å finne fram til ordninger de kan søke på. Det gir også forvaltere oversikt over ordninger som grunnlag for samordning.

I tråd med målet om koordinert forvaltning har Kulturdepartementet gjennomført en samordning av begrepsbruken for *tellende medlem* og *tellende lokallag* i statlige tilskuddsordninger for frivillige organisasjoner, jf. omtale i del II under programkategori 08.15 Samfunns- og frivillighetsformål. I konklusjonen om felles begrepsbruk har Kulturdepartementet, i samråd med andre departement, forsøkt å balansere ønsket om forenkling med behovet for tilpasning. I henhold til Økonomiregelverket for staten skal utforming av tilskuddsordninger skje etter en konkret vurdering for den enkelte ordningen, slik at den er effektiv og hensiktsmessig. Departementene skal nå implementere de samordnede begrepene i de aktuelle ordningene. Dette vil bidra til at det ikke sår tvil om reelt antall medlemmer og lokallag, og at organisasjoner som søker flere ordninger, kan gjenbruke informasjon. Dette vil gjøre det enklere for frivillige organisasjoner å søke og rapportere på tilskudd fra staten.

Når det gjelder videre forenklingsarbeid for frivillige organisasjoner, er det gjennomført en utredning av forenklingspotensialet i statlige tilskuddsordninger for frivillige organisasjoner, og en foranalyse av potentialet for forenkling av regnskapsrapportering fra frivillige organisasjoner. Representanter for frivillig sektor har deltatt i en referansegruppe for utredningen av forenklingspotensialet og bidratt med innspill og fakta underveis i prosessen. Anbefalinger i rapporten om forenklingspotensialet i statlige tilskuddsordninger er blant annet klarere målstruktur som grunnlag for enklere rapportering, utvidet bruk av flerårig støtte, redusert antall ordninger, reduserte revisjonskrav, felles bruk av nøkkelbegreper og økt bruk av Frivillighetsregisteret for rutinemessig rapportering. Videre tiltak for forenkling vil bli vurdert blant annet på grunnlag av disse rapportene.

Frivillighetsregisteret er etablert som et verktøy for å forbedre og forenkle samhandlingen mel-

lom frivillig sektor og offentlige myndigheter. Regjeringens mål er at flere departementer og underliggende etater skal stille krav om registrering i Frivillighetsregisteret i tilskuddsordninger for frivillige organisasjoner. Etter at innmeldingsavgiften ble fjernet i 2015 og årsavgiften ble fjernet i 2016, er registrering i Frivillighetsregisteret gratis for organisasjonene. I tillegg legges det til rette for en enklere innrapportering av opplysninger fra organisasjonene til Brønnøysundregistrene ved bruk av en integrasjonsløsning, der lokale lag kan registrere opplysninger i Enhetsregisteret og Frivillighetsregisteret gjennom organisasjonenes medlemsregistre. På denne måten slipper lokale lag og foreninger å benytte ulike systemer for innrapportering av nøkkelopplysninger, og opplysningene oppgis kun én gang. Kulturdepartementet vil i samråd med andre departementer vurdere tiltak for å bidra til økt bruk av registeropplysningene. I første omgang vil dette gjelde et utvalg tilskuddsordninger for frivillige organisasjoner.

Forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Kulturdepartementet har et samordningsansvar for statlig frivillighetspolitikk og ivaretar et sektorovergrepende perspektiv på forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Målet er å øke og utvikle kunnskapen om sektorens betydning og rolle i samfunnet, bidra til å videreutvikle frivillighetspolitikken og styrke frivillig sektor gjennom forskningsbasert kunnskap. Sentrale forskningstemaer er deltakelse, sivilsamfunn og frivillig sektor i endring, og finansieringsordninger og andre rammevilkår. Temaene er videreført fra forskningsprogrammet *Virtuelt senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor*, fra perioden 2008–2013. Dette gjøres for å følge utvikling og endringer i sivilsamfunn og frivillig sektor over tid, og for å bidra til ny forskningsbasert kunnskap. Programmet er et samarbeid mellom Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet og Kulturdepartementet, som er oppdragsgiver.

Forskningsprogrammet *Sivilsamfunn og frivillig sektor 2013–2017* skal bidra til et godt kunnskapsgrunnlag for å følge utvikling og endringer i sivilsamfunn og frivillig sektor over tid, og bidra til ny forskningsbasert kunnskap. Forskningsprogrammet skal særlig belyse nye relasjoner og samspill mellom sivilsamfunn og frivillige organisasjoner og andre samfunnssektorer, samfunnsengasjement i nye former og gi et komparativt nordisk/internasjonalt perspektiv.

Forskningsprogrammet er en sentral møteplass for norske og internasjonale forskere, frivillig sektor og departementer, og har en omfattende formidlingsvirksomhet i form av seminarer, publikasjoner og andre ressurser som er samlet på nettstedet sivilsamfunn.no.

Frivillig innsats og verdiskaping i Norge

Frivillig innsats preger det norske samfunnet på mange områder, og berører store deler av befolkningen på ulike måter. Undersøkelser viser at nivået for antall frivillige, tidsbruk og omfanget av frivillig innsats er høyt og til dels stigende. Hele 61 prosent utfører frivillig innsats for minst en frivillig organisasjon. Andelen frivillige er høyere i siste undersøkelse i Norge enn i Sverige og Danmark.

Frivillighetsfeltet er preget av både stabilitet og endring over tid. Stabilitet er først og fremst knyttet til at andelen av befolkningen som er frivillige, holder seg på et høyt nivå, og at det gjennomsnittlige timeantallet den enkelte bruker på frivillig arbeid, er stabilt. Fortsatt er det slik at personer med høy utdanning og høy inntekt i større grad deltar i frivilligheten. Likevel ses en tendens til at de med lavere utdanning deltar i større grad, og at skillet mellom dem med høy og lav utdanning blir mindre over tid. Menn er frivillige i noe større grad enn kvinner, og det er flest i aldersgruppen 35–49 år som er frivillige. Blant dem som har barn, har det vært en særlig økning i den frivillige innsatsen de senere årene.

Når det gjelder innvandreres deltakelse i frivillige organisasjoner, er innvandrere og deres etterkommere underrepresentert i tradisjonelle frivillige organisasjoner. Samtidig deltar mange i innvandrerorganisasjoner og trossamfunn hvor medlemskap er basert på felles landbakgrunn, religiøs eller kulturell tilhørighet.

Økt kunnskap om motivasjon og begrunnelse for hvorfor folk deltar og bidrar som frivillige, er av særlig betydning for organisasjonene. En undersøkelse viser at sosiale nettverk er særlig viktig i rekrutteringsprosessen. Frivillige blir videre motivert av å kunne lære noe, og av å gjøre noe konkret for saker som opptar dem. Innen velferdsfeltet er verdibegrunnelser sentrale, mens selvaktelsesbegrunnelser er sentralt på tvers av organisasjonstyper og aktiviteter. Innen kultur-, fritids- og idrettssektoren er sosiale begrunnelse blant de viktigste, og det er blant annet viktig at man har venner blant de frivillige. At arbeidsoppgavene oppleves som nyttige og klare, er viktig for å fortsette som frivillig.

Frivillig innsats har en betydelig samfunnsøkonomisk verdi. Et satellittregnskap for ideelle og frivillige organisasjoner utarbeides årlig av Statistisk sentralbyrå (SSB). En måling som ble publisert i oktober 2015, viser at det frivillige arbeidet utgjorde nærmere 140 000 årsverk i 2013. Verdsatt som de lønnede årsverkene tilsvarer dette en verdi på nesten 77 mrd. kroner. Sysselsettingen i ideelle og frivillige organisasjoner tilsvarte i overkant av 84 300 årsverk, som er en svak økning fra året før. Undersøkelser viser at det sto 1,6 frivillige årsverk bak hvert lønnede årsverk. Aktivitetene i de ideelle og frivillige organisasjonene spenner over mange områder, og organisasjonene bidrar til å utføre viktige oppgaver på en rekke ulike samfunnsområder. Som for tidligere år var det helse og sosiale tjenester, samt utdanning og forskning, som sto for de største bidragene, dersom vi ser bort fra den frivillige innsatsen. Det er store variasjoner i omfanget av den frivillige innsatsen i ulike typer organisasjoner. Området med den største dugnadsinnsatsen er kultur og fritid, inkludert idrett med omtrent halvparten av de frivillige årsverkene. Medregnet verdien av den frivillige innsatsen ville organisasjonenes samlede bruttoprodukt utgjort omtrent 5 pst. av BNP for Fastlands-Norge i 2013.

Sivilsamfunnsorganisering i endring

I et internasjonalt perspektiv er det norske sivilsamfunnet preget av en svært høy organisasjonstetthet med et mangfold av lokale, regionale og nasjonale lag og foreninger. Sammensetningen mellom organisasjoner av ulike typer er forholdsvis stabil. Noe av det som kjennetegner frivilligheten i Norge, er det høye antallet organisasjoner i kultur- og fritidssektoren. Blant dem som er registrert i Frivillighetsregisteret, er over 60 pst. organisasjoner, lag og foreninger med hovedkategorien kultur- og rekreasjon som aktivitetsområde. Antallet organisasjoner som primært leverer helse- og sosialtjenester og/eller driver utdannings- og forskningsinstitusjoner, utgjør en mindre andel av frivilligheten i Norge. Organisasjonene innenfor disse områdene står likevel for et betydelig bidrag til verdiskapingen i Norge, jf. SSBs satellittregnskap for ideelle og frivillige organisasjoner.

Antallet frivillige organisasjonsmedlemskap og andelen av befolkningen som gjør en frivillig innsats, er på et vedvarende høyt nivå. Samtidig er det relativt store endringsprosesser på gang innen sektoren, som enkelte hevder setter den tradisjonelle organisasjonsmodellen under press. Ett av

de sentrale utviklingstrekkene er at den tradisjonelle medlemskapsmodellen er i ferd med å tape terreng. Dette betyr ikke at færre er med i en frivillig organisasjon, men tilknytningsformene er løsere og mindre formelle. Det er færre enn tidligere som er medlemmer av organisasjonen de gjør en frivillig innsats for, og det er flere som sprer den frivillige innsatsen over ulike typer organisasjoner. Den frivillige innsatsen er i større grad rettet inn mot spesifikke saker og målgrupper, med mindre vekt på medlemskap og organisasjonstilhørighet. Samtidig synes medlemskapet fortsatt å stå i en særstilling i Norge og i Norden. Fremdeles er 75 pst. av de frivillige medlem i minst en av de organisasjonene de gjør en frivillig innsats for.

Et annet utviklingstrekk er at de tradisjonelle landsdekkende organisasjonene med en hierarkisk struktur svekkes. Det er ikke lenger slik at lokale lag og foreninger nødvendigvis er tilsluttet en organisasjon på nasjonalt eller regionalt nivå, og flere organisasjoner på nasjonalt nivå drives uten en hierarkisk og interndemokratisk struktur. Samtidig har det vært en økende nærmiljøorientering, med en vekst i lokale lag og foreninger som arbeider for egne medlemmers interesser og aktiviteter i lokalsamfunnet.

Et sentralt spørsmål er hvilke konsekvenser disse endringene får for sivilsamfunnets rolle og funksjoner i samfunnet. Makt- og demokratiutredningen fra 2003 påpekte at endringene i organisasjonenes interndemokratiske struktur vil kunne bidra til å svekke demokratiet og det norske folkestyret. Både med tanke på organisasjonenes rolle som «skoler i demokrati», og deres rolle overfor det politiske system som kanal for demokratisk deltakelse. I de senere årene har flere påpekt at det har åpnet seg nye muligheter for deltakelse og politisk påvirkning som utfordrer den tradisjonelle forståelsen av frivillige organisasjoners funksjoner og samfunnsroller, organiseringsform, drift og aktiviteter. Utviklingen i sivilsamfunnsorganiseringen er kjennetegnet av økt kompleksitet og hybridisering av organisasjonslandskapet, der hierarkiske og formelle organisasjonsformer eksisterer side om side med uformelle og mer nettverksbaserte organisasjonsformer. Internasjonale og globale trender og føringer stimulerer til nye former for lokalt og nasjonalt engasjement, der nye veier til politikk, styring og samfunnsutvikling skapes både på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Internett og sosiale medier er sentrale drivkrefter i denne utviklingen. Sammen med en større åpenhet i prosessene rundt politikktutforming gjør disse nye mulighetene for deltakelse og påvirk-

ning at organisasjonene fortsatt står sterkt i det norske samfunnet.

Økonomiske rammevilkår og statlige tilskudd

Kulturdepartementets gjennomgang av statlige tilskuddsbevilgninger til frivillige organisasjoner viser at det ble gitt over 11 mrd. kroner i tilskudd fra til sammen 14 av 15 departementer eller deres underliggende virksomheter i 2015. Av dette ble 3,8 mrd. kroner gitt i tilskudd fra ordninger som bare frivillige organisasjoner søker på, 1,7 mrd. kroner ble gitt i enkelttilskudd der mottakeren er navngitt i budsjettforslaget, og 1 mrd. kroner ble gitt i tilskudd til frivillige organisasjoner fra åpne ordninger. Bistandsmidler til norske organisasjoner utgjorde 4,6 mrd. kroner.

Mengden av tilskuddsmidler og spredningen på departementene viser at frivillige organisasjoner er viktige bidragsytere på de fleste samfunnsområder. Bredden i bidragene viser også mangfoldet av frivillige organisasjoner. For nettopp å kunne møte mangfoldet i frivilligheten ønsker Regjeringen å opprettholde sektoransvaret i frivillighetspolitikken. Samtidig er det et mål å styrke kunnskapen og samhandlingen på tvers av departementene. Dette er nedfelt i Frivillighetserklæringen.

Frivillige organisasjoner finansierer sin virksomhet gjennom en rekke ulike kanaler. SSBs beregninger i satelittregnskapet for ideelle og frivillige organisasjoner i 2013 viser at stat og kommune bidro med henholdsvis 26 og 16 pst. av driftsinntektene for hele frivillig sektor, mens husholdningenes bidrag dekker omtrent 43 pst. av organisasjonenes driftsinntekter. De resterende 14 pst. kommer fra andre finansieringskilder som næringslivet.

Det er betydelige forskjeller mellom inntektskildene til organisasjonene ut i fra aktivitetsområder og tjenester, og hvorvidt det er lokale lag og foreninger, eller organisasjoner på nasjonalt nivå. Generelt er det slik at mindre lag og foreninger generer mer inntekter selv og får mindre fra det offentlige. SSBs beregninger viser at det er særlig organisasjoner innenfor helse, sosiale tjenester og utdanning og forskning som får store deler av inntektene sine fra stat og kommune. Kultur- og fritidsorganisasjoner, som utgjør den største andelen av frivilligheten i Norge, finansieres i hovedsak fra husholdningene. Verdien av den frivillige innsatsen er høy for organisasjonene, fordi den i stor grad brukes til innteksbringende aktiviteter. Oppsummert er frivillig deltakelse og befolkningens støtte til aktiviteter og arrangementer det

viktigste økonomiske bidraget til frivilligheten som helhet. Dette reflekterer den sterke dugnads- og deltakelsestradisjonen i Norge.

Når det gjelder offentlige bevilgninger, har det vært en sterk økning i overføringer til frivillige organisasjoner de siste 10–15 årene. Den største veksten har vært i støtte som organisasjonene kan disponere slik de selv ønsker. Dette gjelder særlig merverdiavgiftskompensasjonsordningen for frivillige organisasjoner. Regjeringen vil bidra til at frivilligheten vokser fram nedenfra, og blir friere fra politisk styring. Frivilligheten skal ha en selvstendig stilling i samfunnet. For at frivilligheten fortsatt skal kunne utvikle seg på egne premisser, vil Regjeringen derfor vektlegge denne typen generell støtte som ikke virker førende på organisasjonenes virksomhet. Det er et overordnet mål at prosjektstøtte, i betydningen utlysninger av støtte til snevert avgrensede prosjekter definert av en offentlig oppdragsgiver, skal utgjøre en mindre andel av overføringene til frivillige organisasjoner.

Gjennomgangen av tilskudd fra statlige tilskuddsordninger til frivillige organisasjoner bygger på oversikten som er lagt ut på nettsiden regjeringen.no/frivilligtilskudd, samt enkelttilskudd til organisasjoner som framgår av de ulike departementenes budsjettproposisjoner. Gjennomgangen er avgrenset til tilskudd til enheter som er registrert som en organisasjon, forening, forbund, lag, stiftelse, nettverk eller ideelt aksjeselskap som ikke er organisert av det offentlige og ikke er fortjenestebasert. Avgrensningen av tilskudd til frivillige organisasjoner vil allikevel være preget av skjønn. Aktuelle ordninger og tilskudd er identifisert av departementene.

Det ble gjort en lignende gjennomgang i 2014, og hovedtrekkene er ganske like i 2015 når det gjelder antall ordninger, totalt tilskuddsbeløp og fordelingen mellom departementene. På grunn av at utvalget av ordninger er forskjellig, kan tallene imidlertid vanskelig sammenlignes fra år til år. Under beskrives noen hovedtrekk og eksempler på statlige tilskudd til frivillige organisasjoner i 2015 fra departementene eller deres underliggende virksomheter.

Utenriksdepartementet (UD) hadde den største porteføljen av tilskudd til frivillige organisasjoner, hvorav 4,6 mrd. kroner gikk til norske organisasjoner, jf. Utenriksdepartementets egen oversikt over bistandsmidler til frivillige organisasjoner. De største norske mottakerne var Flyktninghjelpen (749 mill. kroner), Norges Røde Kors (703 mill. kroner), Kirkens Nødhjelp (524 mill. kroner), Redd Barna Norge (415 mill. kroner) og Norsk Folkehjelp (359 mill. kroner). Den største ordnin-

gen for frivillige organisasjoner i UD var støtte til sivilt samfunn på 1,9 mrd. kroner, herunder støtte til opplysningsarbeid, demokratistøtte, internasjonale organisasjoner og nettverk og støtte til tros- og livssynsminoriteters rettigheter. Foruten bistand gir UD også tilskudd til europeisk samarbeid, nordområdetiltak og arbeid for fred, forsoning og demokrati. Norske frivillige organisasjoner mottok 90 mill. kroner til disse formålene i 2015.

Kulturdepartementet (KUD) hadde den nest største porteføljen av tilskudd til frivillige organisasjoner, totalt 3,9 mrd. kroner i 2015, hvorav omtrent halvparten (1,9 mrd. kroner) er spillemidler fra overskuddet til Norsk Tipping AS, jf. Del III, kap. 5. Den største ordningen i KUD var merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner på 1,3 mrd. kroner, disse midlene går til organisasjoner i alle sektorer. De største ordningene som kun er søkbare for frivillige, var ellers tilskudd til lokale lag og foreninger på idrettsområdet (294 mill. kroner), tilskudd til tros- og livssynssamfunn utenfor Den norske kirke (262 mill. kroner), tilskudd til Frifond – frivillig aktivitet blant barn og unge – (201 mill. kroner) og merverdiavgiftskompensasjon ved bygging av idrettsanlegg (173 mill. kroner). Blant store åpne ordninger i KUD, som også andre typer aktører søker på, var tilskudd til drift av enkelttiltak og virksomheter innenfor hele kunst- og kulturfeltet fra post 74 i Norsk kulturråd. Av disse midlene mottok frivillige organisasjoner 82 pst. tilsvarende 123 mill. kroner.

Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) hadde den tredje største tilskuddsporteføljen til frivillige organisasjoner, med i alt 691 mill. kroner. De største ordningene i HOD er på områdene rus, prostitusjon og psykisk helse. 100 mill. kroner i tilskudd gikk til organisasjoner som i samarbeid med kommuner driver institusjonsbaserte tiltak for personer med rusmiddelproblemer eller prostitusjonserfaring. 90 mill. kroner gikk til aktivitetstiltak for samme målgruppe og 90 mill. kroner gikk til organisasjoner som arbeider med rus og psykisk helse. Videre ga HOD 33 mill. kroner i tilskudd til organisasjoner som arbeider med seksuell helse. Når det gjelder de åpne ordningene, mottok frivillige organisasjoner til sammen rundt 219 mill. kroner, blant annet 15 mill. kroner fra ordningen for psykisk helse i skolen og 17 mill. kroner fra ordningen for arbeid med hiv og seksuelt overførbare infeksjoner. HOD ga i alt 55 mill. kroner i enkelttilskudd til frivillige organisasjoner.

Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) hadde den fjerde største porteføljen med i alt 539 mill. kroner i tilskudd til frivillige organisasjoner.

Blant de største ordningene er tilskudd til funksjonshemmedes organisasjoner (179 mill. kroner) og grunnstøtte til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner (108 mill. kroner). Fra den nasjonale tilskuddsordningen mot barnefattigdom mottok frivillige 39 pst. av midlene, tilsvarende 40 mill. kroner. Til innvandrersorganisasjoner og annen frivillig virksomhet på integreringsfeltet ga BLD i alt 47 mill. kroner gjennom ordninger og enkelttilskudd i 2015. Disse tiltakene er fra 2016 flyttet til Justis- og beredskapsdepartementet. BLD ga 106 mill. kroner i enkelttilskudd, der de største tilskuddene gikk til Stiftelsen Alternativ til Vold (25 mill. kroner), Røde Kors (13 mill. kroner) og Blå Kors Norge (11 mill. kroner).

Når det gjelder øvrige departement ga Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) i alt 444 mill. kroner i tilskudd til frivillige organisasjoner. Tilskuddsordningene til politiske partier utgjorde hoveddelen med 412 mill. kroner. Klima- og miljødepartementet (KLD) ga 318 mill. kroner i tilskudd til frivillige i 2015. Den største ordningen hvor bare frivillige søker midler i KLD, var grunnstøtten til frivillige miljøorganisasjoner og allmenntillegte miljøstiftelser på 57 mill. kroner. Kunnskapsdepartementet (KD) ga 242 mill. kroner i tilskudd til frivillige organisasjoner, hvorav 202 mill. kroner gjennom ordningen for tilskudd til studieforbund og 17 mill. kroner til organisasjoner innen grunnopplæringen. Samferdselsdepartementet (SD) ga i alt 147 mill. kroner i tilskudd til frivillige. SD ga i alt 122 mill. kroner i enkelttilskudd til frivillige, blant annet 81 mill. kroner til Redningsselskapet. Justisdepartementet (JD) ga 135 mill. kroner i tilskudd til frivillige. Frivillige organisasjoner i redningstjenesten mottok 20 mill. kroner i tilskudd, og organisasjoner i kriminalomsorgen mottok 12 mill. kroner. JD hadde åpne ordninger blant annet til aktivitetstilbud for barn i asylmottak, kriminalitetsforebyggende tiltak og bekjempelse av menneskehandel. Frivillige organisasjoner mottok i alt 75 pst. tilsvarende 54 mill. kroner fra de åpne ordningene i JD.

Aktuelle saker innenfor ulike departementers områder

Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk

I Meld. St. 30 (2015–2016) *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*, kap. 6 Hverdagsintegrering og frivillighet heter det at Regjeringen vil – gjennomgå tilskuddsordninger på integreringsfeltet for å styrke frivillige organisasjoners arbeid

- øke kompetansen og spre gode eksempler på samarbeid mellom kommuner og frivilligheten i samarbeid med KS og frivillig sektor
- videreutvikle frivilligsentralene som møteplass for lokal frivillighet
- gi IMDi en større rolle som tilrettelegger for kommuner og frivillige organisasjoner i integreringsarbeidet
- legge til rette for at kulturinstitusjoner og -aktiviteter bidrar til økt inkludering i kunst- og kulturlivet
- styrke det nordiske samarbeidet på integreringsområdet gjennom det norske formannskapet i Nordisk ministerråd i 2017

Barn som lever i fattigdom – Regjeringens strategi (2015–2017)

Strategien skal bedre situasjonen for barna her og nå og forebygge at barn vokser opp til å bli fattige voksne. Arbeidet er en del av Regjeringens satsingsområde 7 *Et sterkere sosialt sikkerhetsnett*. Strategien har syv innsatsområder: 1) forebygge ved å styrke utsatte barnefamilier, 2) gjennomføre utdanningsløp – barnehage og skole, 3) deltakelse og inkludering – fritid, kultur og idrett, 4) et godt helsetilbud til alle barn og unge, 5) tilgang til arbeidslivet for ungdom og foreldrene, 6) forskning og statistikk, og 7) ansvars- og kompetansedeling: stat, kommune og frivillig sektor. Strategien bygger på innspill fra barn og ungdom, anbefalinger fra organisasjoner, og kunnskap om konsekvensene av fattigdom og dårlige levekår for barn og ungdom.

Fritidserklæringen

Med Fritidserklæringen har KS – Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon, frivilligheten og staten gått sammen om en felles innsats for at alle barn, uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon, skal få mulighet til å delta i en organisert fritidsaktivitet. Fritidserklæringen ble signert 7. juni 2016 av statsministeren, barne- og likestillingsministeren, kulturministeren, kommunal- og moderniseringsministeren, KS, Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité, Frivillighet Norge, Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner og Nasjonal dugnad mot fattigdom og utenforskap blant barn og unge, herunder Redd Barna, Røde Kors, KFUK–KFUM, Kirkens Bymisjon, Frelsesarmeen, Voksne for Barn og Frivillighet Norge. Partene er ambassadører for Fritidserklæringen og oppfordrer kommunene, lag og or-

ganisasjoner til å samarbeide om en fritidsaktivitet for alle. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har utviklet et sett med indikatorer som skal gjøre det lettere for kommunene å identifisere hvilke barn og unge som er rammet av fattigdom, jf. barnefattigdom.no.

Folkehelsemeldingen – Mestring og muligheter

Frivillig sektor har fått økt betydning i folkehelsearbeidet gjennom fellesskap, aktiviteter og mening, og spiller en viktig rolle i arbeidet med viktige folkehelseutfordringer som fysisk inaktivitet, kosthold, psykiske problemer og ensomhet. Som ledd i oppfølgingen av Meld. St. 19 (2014–2015) *Folkehelsemeldingen – Mestring og muligheter*, har Helse- og omsorgsdepartementet mobilisert til en innsats for å forebygge ensomhet og styrke sosial inkludering. Ensomhet rammer særlig barn og unge og eldre mennesker. Det gis blant annet tilskudd til Frivillighet Norges kampanje for fellesskap og sosial støtte. Kampanjen har som formål å bruke frivilligheten som en vaksine mot ensomhet. Det legges vekt på å rekruttere bredere og få nye hender inn i organisasjonsfellesskapene, blant annet gjennom nettstedet frivillig.no. Det er viktig å senke terskelen til fysisk aktivitet og friluftsliv, og Regjeringen vil samarbeide med friluftsråd og frivillige organisasjoner. Møteplass for folkehelse er et samarbeid mellom Frivillighet Norge, Helse- og omsorgsdepartementet og KS som skal bidra til idéutvikling og dialog mellom frivillige organisasjoner, forvaltning og politikere. Møteplassen tar opp ulike temaer og hvordan den lokale frivillighetspolitikken kan styrke folkehelsen.

Flere år – flere muligheter. Regjeringens strategi for et aldersvennlig samfunn

Regjeringen la våren 2016 fram en strategi for et aldersvennlig samfunn. Strategien viser hvordan alle sektorer har virkemidler for å bidra til at Norge lykkes med aldringen av befolkningen. Aktive eldre representerer muligheter for arbeidsliv, næringsliv og lokalsamfunn, og å være aktiv bidrar også til at eldre mennesker får økt livskvalitet. Økningen i eldrebefolkningen representerer store muligheter for frivillig sektor hvor eldre kan bidra i ulike oppgaver, for eksempel i arbeidet med å inkludere nyankomne flyktninger i lokalsamfunnet. Aktive eldre og hvordan engasjere flere eldre, er satt på dagsordenen i kontakten mellom myndighetene og frivillig sektor, blant annet gjennom Møteplass for folkehelse. Gjennom satsingen for å mobilisere mot ensomhet gis det

tilskudd til organisasjoner som arbeider for å øke sosial og fysisk aktivitet blant eldre, og til opplæring i digitale verktøy som kan motvirke sosial isolasjon.

Friluftsliv – Natur som kilde til helse og livskvalitet

Regjeringen ønsker at flere skal drive med friluftsliv. Opphold og fysisk aktivitet i naturen er en viktig kilde til høyere livskvalitet og bedre helse for alle. Meld. St. 18 (2015–2016) *Friluftsliv — Natur som kilde til helse og livskvalitet* omfatter tiltak og føringer innenfor både motivering og rekruttering til friluftsliv, og innenfor forvaltning av områder for friluftsliv. Regjeringen vil prioritere friluftsliv i nærmiljøet, slik at alle kan delta. Barn, unge og personer med innvandrerbakgrunn er prioritert i friluftslivsarbeidet. De frivillige organisasjonene

er viktige, blant annet for å lære barn og unge friluftsliv, og for å gi dem gode naturopplevelser.

Kompetansepluss frivillighet

Regjeringen vil legge til rette for at frivillige organisasjoner kan bidra i det viktige arbeidet med opplæring i grunnleggende ferdigheter for voksne. Nasjonalt fagorgan for kompetansepolitikk (Vox) lyste i 2015 for første gang ut opplæringsmidler til frivillige organisasjoner gjennom tilskuddsordningen Basiskompetanse i frivilligheten (BKF). Ordningen heter fra 2016 Kompetansepluss frivillighet, og er et virkemiddel i Regjeringens kompetansepolitikk. Frivillige organisasjoner kan søke støtte til å arrangere kurs for voksne i lesing, skriving, regning, IKT eller norsk. Målet er å styrke grunnlaget for å delta i arbeidslivet og bidra i samfunnet.

8 Samfunnssikkerhet og beredskap

Norge har de siste årene blitt rammet av en rekke alvorlige hendelser. Angrepene 22. juli 2011, flom kombinert med svikt i telenettet, ekstremvær, storbranner, pandemi samt terrortrusselen mot Norge sommeren 2014 illustrerer bredden og utfordringene i samfunnssikkerhetsarbeidet, og understreker behovet for å følge opp dette arbeidet på en systematisk måte.

Kulturdepartementet har som hovedmål å utvikle og bygge en sterk og bevisst sikkerhets- og beredskapsforståelse internt i departementet og i sektoren. Dette gjøres gjennom å forankre styringsdokumenter, planer og rutiner i ledelsen og i organisasjonen. Kulturdepartementets planverk for samfunnssikkerhet og beredskap sikrer kontinuitet i driften av departementet ved en ev. krise. Planverket oppdateres løpende. Medarbeiderene i Kulturdepartementet skal være godt kjent med evakueringsplaner, varslingsprosedyrer og hvor de finner relevant informasjon og planverk hvis det oppstår en krise.

Kulturdepartementet har ansvaret for en omfattende og sammensatt portefølje som inkluderer kultur-, kirke-, tros- og livssyns-, medie- og idrettsaker. Departementet koordinerer i tillegg statlig frivillighetspolitikk og har ansvar for spill- og lotterisaker.

Kulturdepartementet har utarbeidet en risiko- og sårbarhetsanalyse for hele sektoren som oppdateres minst en gang i året. Målsettingen med et nasjonalt og sektorielt risikobilde er å bidra til en bedre oversikt over risiko og sårbarhet i sektoren, og dermed gi sektoren et bedre felles planleggingsgrunnlag, forståelse og bevissthet i samfunnssikkerhetsarbeidet.

NRK har i henhold til kringkastingsloven plikt til å være myndighetenes informasjonskanal i krisesituasjoner. Departementet er i nær dialog med NRK for å sikre at de oppfyller denne forpliktelsen.

I Meld. St. 29 (2011–2012), *Samfunnssikkerhet* er det lagt til grunn at NRK fortsatt bør ha plikt til å stille mobil teknisk kapasitet til rådighet for regjeringen, slik at den kan sende ut viktige meldin-

ger samme hvor den oppholder seg. I Meld. St. 38 (2014–2015), *Open og opplyst* legger departementet opp til at dette hensynet omtales på en kortfattet og overordnet måte i forskrift, og at det nærmere innholdet i NRKs plikter blir nedfelt i en avtale mellom departementet og NRK. Dette vil sikre at grunnleggende plikter reguleres i forskriften, samtidig som en får større fleksibilitet med en avtale som kan endres uten omfattende prosedyrer.

Den norske kirke har gjennom flere år arbeidet planmessig med sin rolle ved kriser, ulykker og katastrofer. Ansvaret for å utarbeide og følge opp beredskapsplaner ligger til kirkens lokale og regionale organer. Kirkerådet koordinerer dette arbeidet på nasjonalt nivå. Norges Kristne Råd og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL) legger til rette for beredskap i andre tros- og livssynssamfunn. Kriser, ulykker og katastrofer kan utløse bistand fra kommunalt psykososialt kriseteam der kirkelig personell vanligvis er representert, og der representanter for andre tros- eller livssynssamfunn kan tilkalles.

For å nå hovedmålet for samfunnssikkerhet og beredskap i kultursektoren har departementet

- styrket forankringen av arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i Kulturdepartementets ledelse og hos virksomhetsledelsen i ytre etat
- sikret en formell dialog om samfunnssikkerhet og beredskap med våre underliggende virksomheter gjennom tildelingsbrev og i styringsdialogen for øvrig, samt egne møter med NRK
- integrert arbeidet med sikkerhet og beredskap i Kulturdepartementets interne organisasjons- og utviklingsprogram
- oppdatert eget planverk
- oppdatert sektorielle risiko- og sårbarhetsanalyser for å identifisere og kartlegge risikobildet lokalt og nasjonalt, samt vurdere om eksisterende tiltak er tilstrekkelige eller om nye må vurderes og implementeres
- etablert en forsterket styringsdialog med de av Kulturdepartementets underliggende virksomheter som har kritiske samfunnsfunksjoner.

9 Forenklingsarbeid, modernisering og bedre gjennomføringskraft

Frivillig sektor

Kulturdepartementet koordinerer arbeidet med forenkling av tilskudd til frivillige organisasjoner. Arbeidet er forankret i Regjeringens satsingsområde *En enklere hverdag for folk flest*. Regjeringen ønsker å bedre vilkårene for frivillige organisasjoner ved å forenkle regler og redusere byråkrati. Regjeringens overordnede mål for forenkling av tilskudd til frivillige organisasjoner er at det skal være enkelt for frivillige organisasjoner å søke og rapportere på tilskudd fra staten. Arbeidet har tre delmål: i) oversikt over ordninger, ii) koordinert forvaltning og iii) effektive søknads- og rapporteringsprosesser.

Regjeringens mål er at flere departementer og underliggende etater skal stille krav om registrering i Frivillighetsregisteret i tilskuddsordninger for frivillige organisasjoner, og at registeret tas i bruk i samhandlingen mellom det offentlige og frivilligheten. Arbeidet foregår innenfor rammene av Økonomiregelverket for staten, og gjøres i samarbeid og samråd med aktuelle departementer og frivillig sektor, jf. omtale under Frivillighetspolitikken.

Norsk kulturråd

Med henvisning til henholdsvis rapportene *Gjennomgang av Norsk kulturråd (2014)* og *Det muliges kunst (2014)* ble arkivutviklingsoppgaver fra 2015 overført til Riksarkivaren og det ble bestemt at sekretariatet for Den kulturelle skolesekken fra 2016 skulle overføres til Rikskonsertene. Norsk kulturråd har arbeidet med implementering av endringene og organisatorisk tilpasning av virksomheten som følge av de nevnte overføringer av oppgaver.

Det er utarbeidet en plan for utvikling av det elektroniske søknads- og saksbehandlingssystemet eSak, fram til 2018. Det er inngått avtale med Altinn som blant annet skal sikre mer fleksibel skjemaløsning, god brukerveiledning og sik-

ker autentisering av brukerne. Det gjenstår å innføre ordningene på museumsfeltet og innkjøpsordningene for litteratur. Arbeidet med tilpassing av eSak for å innføre Kulturdepartementets budsjettsøknader er iverksatt.

Arbeidet med å forenkle og samordne tilskuddsordninger under Norsk kulturråd er videreført.

Institusjoner og selskaper

Departementet har siden 2013 gjennomført evalueringer av musikk- og scenekunstinstitusjoner som en oppfølging av St.meld. 32 (2007–2008), *Bak kulissene*.

Formålet med evalueringene er å fremskaffe informasjon og innsikt om institusjonene, særlig når det gjelder kunstnerisk kvalitet og effektiv ressursutnyttelse. Evalueringene følges opp gjennom den ordinære styringsdialogen.

Institusjonenes økonomistyring og ressursutnyttelse er et felt som departementet kontinuerlig følger med på. I styringsdialogen etterspør departementet bl.a. hvilke tiltak som gjøres for å sikre god ressursutnyttelse og hvilke resultater effektiviseringsiltak har ført til.

Fra 2015 ble departementets opplegg for mål- og resultatstyring revidert og forenklet, noe som har medført en reduksjon i rapporteringskrav. I tråd med prinsippet om armlengdes avstand definerer institusjonene egne mål for sin virksomhet. Vurdering av mål- og resultatoppnåelse ivaretas av periodiske evalueringer.

Det er i 2016 igangsatt et arbeid for å forenkle søknads- og rapporteringsrutiner for faste tilskuddsmottakere, noe som vil bidra til å effektivisere søknadsbehandlingen ytterligere, både for tilskuddsmottakerne og for departementet.

Departementets retningslinjer for eierstyring av selskaper vil bli gjennomgått i løpet av 2016 med sikte på bedre og mer effektiv eierstyring av de hel- og deleide selskapene.

Kunst i offentlige rom (KORO)

KORO har igangsatt et utviklingsarbeid knyttet til de tre søkbare tilskuddsordningene de forvalter. Innenfor én av disse, kunstordningen for kommunale og fylkeskommunale bygg og anlegg, arbeider KORO med å etablere en ny modell for samarbeid med regionale miljøer og landsdeler. Siktemålet er å styrke og forenkle innsatsen overfor kommunene, samt at KORO og de regionale miljøene utvikler en god og kostnadseffektiv arbeidsdeling. For i større grad å kunne imøtekomme søkerens ønske om kunst, vil KORO også styrke kontakten og samarbeidet med museer med sikte på å få tilgang til kunstverk derfra. Videre vil KORO i tiden fremover ta initiativ overfor private institusjoner og stiftelser for å forsøke å få til finansieringssamarbeid om utviklingsorienterte kunstprosjekter.

Rikskonsertene – Kulturtanken

Den vedtatte omleggingen av Rikskonsertene til Kulturtanken innebærer en fullstendig omlegging av virksomhetens mandat og oppgaver. I mandatet for Kulturtanken står det at omleggingen skal sikre god ressursutnyttelse, effektiv forvaltning og tydelige og hensiktsmessige styringsstrukturer. Det arbeides med sikte på å forenkle pengestrømmen mellom forvaltningsnivåene i DKS-ordningen, og det er et mål å sikre bedre samhandling mellom skolesektor og kunst- og kultursektor. Det er også en ambisjon at omleggingen skal føre til bedre utnyttelse av nasjonale og regionale kunstinstitusjoner i DKS-ordningen.

Norsk filminstitutt

Norsk filminstitutt og Kulturdepartementet har i samarbeid utarbeidet nye forskrifter på filmfeltet. Hensikten er å forenkle tilskuddsordningene og gi Norsk filminstitutt større fleksibilitet i arbeidet med å tilpasse virkemidlene til dagens og framtidens virkelighet. Dette vil forenkle søknadsprosessen og gi mer effektiv tilskuddsforvaltning.

I tillegg arbeider Norsk filminstitutt med å omorganisere og effektivisere virksomheten.

Arkivverket

Omstilling – Arkivverket 2020

For å møte utfordringene knyttet til blant annet digitale arkiv på en ressurseffektiv måte, igangsatte Arkivverket i januar 2015 en større omstilling i

etaten. Som en del av omstillingsprogrammet *Arkivverket 2020* har etaten vedtatt ny strategi for perioden 2016–2018. I 2017 vil Arkivverket gjennomføre et større lederutviklingsprogram.

Etatens nye organisasjonsstruktur med nye styringslinjer ble vedtatt 1. juli 2016. Arkivverket inndeles i tre fagavdelinger, to staber og en enhet for interne tjenester. Interimsorganisasjonen for Norsk helsearkiv vil fortsette som en egen enhet. Organisatorisk plassering av Samisk arkiv blir fastsatt etter avklaringer med Sametinget.

Statsarkivene er Arkivverkets regionale arbeidssteder og depotinstitusjoner. Alle statsarkiv skal ivareta stedsavhengige depotfunksjoner, brukertjenester, stedlig formidling og regionalt samarbeid. I tillegg kan de enkelte statsarkiv bli tillagt stedsuavhengige funksjoner og spesialiserte oppgaver for hele etaten.

Etter planen vil omorganiseringen bli iverksatt 1. november 2016.

Arkivforskriften

Arkivforskriften regulerer arkivarbeidet i offentlig sektor. Etter at arkivforskriften ble fastsatt i 1998, har offentlige organ i hovedsak gått over til elektronisk arkivdanning. Departementet arbeider med en revisjon av arkivforskriften slik at den bedre passer for elektronisk arkivdanning, og at forskriften forenkles slik at regelverket i mindre grad regulerer arkivfunksjoner i detalj.

Norsk lokalhistorisk institutt

Fra 1. januar 2017 innlemmes Norsk lokalhistorisk institutt i Nasjonalbiblioteket. De to virksomhetene har klare faglige fellestrekk, og sammenlåingen vil ha så vel faglige som administrative synergieffekter for begge institusjoner. Det nåværende styret for Norsk lokalhistorisk institutt vil etter omorganiseringen fungere som et fagråd for Nasjonalbiblioteket i lokalhistoriske spørsmål.

Tilskuddsordningen for tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke

Tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke har lovfestet rett til å kreve årlige tilskudd fra staten og fra kommunene hvor det bor medlemmer. Tilskuddsordningene skal bidra til økonomisk likebehandling. Lovgivningen og deler av regelverket på området er foreldet og ikke tilpasset dagens situasjon med nesten 800 tros- og livssynssamfunn utenom Den norske kirke. Regjeringen vil modernisere regelverket og har som mål å

utarbeide en helhetlig lov om tros- og livssynsamfunn. Forslag til helhetlig lov er tenkt sendt på høring i 2017.

Uavhengig av dette gjøres det et arbeid på fylkesmannsnivå for å utarbeide en mer helhetlig digital løsning for fylkesmennes administrasjon av den statlige tilskuddsordningen.

10 Likestilling

Innledning

Likestillingsloven pålegger offentlige myndigheter en målrettet og planmessig pådriverrolle for likestilling på alle samfunnsområder. Alle departementer har et selvstendig ansvar for å fremme likestilling som en integrert del av politikken på sine fagområder.

Nedenfor følger en overordnet likestillingsrapportering for:

- selskaper hvor Kulturdepartementet forvalter statens eierinteresser
- departementets underliggende virksomheter
- Kulturdepartementet

Oppfølging av likestilling i eierskapsforvaltningen

Kulturdepartementet forvalter statens eierinteresser i elleve selskap, hvorav fire heleide aksjeselskap og syv deleide aksjeselskap. Departementet følger aktivt opp kravet til kjønnsrepresentasjon i styrene for disse selskapene, og at kjønnsrepresentasjonen i styrene er i samsvar med selskapslovgivningens bestemmelser. Spørsmål om oppfølging av statens forventninger til selskapenes ivaretagelse av mangfold og likestilling tas opp i eierdialogen med selskapene.

Kjønns- og likestillingsperspektivet i budsjettet

Underliggende virksomheter

Tabell 10.1 Kjønnsfordeling i underliggende virksomheter på kulturområdet

Virksomhet		Alle stillinger			Lederstillinger			Lønn
		M %	K %	Totalt (n)	M %	K %	Totalt (n)	K / M %
Kulturdepartementet	2015	39	61	152	52	48	27	90
	2014	39	61	150	52	48	27	88
Norsk kulturråd	2015	36	64	120	29	71	17	99
	2014	38	62	130	30	70	20	100
Rikskonsertene	2015	50	50	54	56	44	9	103
	2014	50	50	55	43	57	9	99
Riksteatret	2015	47	53	112	50	50	8	101
	2014	47	53	120	38	63		107
Kunst i offentlige rom (KORO)	2015	32	68	17	50	50	2	90
	2014	32	68	18	50	50	4	91
Nasjonalbiblioteket	2015	48	52	422	56	44	27	90
	2014	48	52	425	55	45	31	90
Norsk lokalhistorisk institutt	2015	63	37	8	100	0	1	80
	2014	67	33	6	100	0	1	83
Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek	2015	40	60	55	67	33	6	88
	2014	38	62	56	67	33	6	87
Språkrådet	2015	35	65	39	33	67	6	107
	2014	40	60	35	67	33	6	93
Arkivverket	2015	48	52	314	46	54	18	90
	2014	47	53	265	49	51	18	90
Norsk filminstitutt	2015	45	55	98	31	69	13	97
	2014	42	58	98	23	77	13	140
Medietilsynet	2015	47	53	49	67	33	6	96
	2014	46	54	47	67	33	6	93
Lotteri- og stiftelsestilsynet	2015	48	52	64	43	57	7	88
	2014	45	55	64	43	57	7	75
Den norske kirke (Kirkerådet, bispedømmerådene, prestene)	2015	65	35	1558	69	31	166	94
	2014	66	34	1543	71	29	163	95
Det praktisk-teologiske seminar	2015	32	68	14	67	33	3	90
	2014	35	65	13	67	33	3	89
Nidaros domkirkes restaureringsarbeider	2015	49	51	63	40	60	10	95
	2014	50	50	60	40	60	10	98
Opplysningsvesenets fond	2015	47	54	71	53	47	17	91
	2014	51	49	61	63	37	8	85

Kulturdepartementet

Likestilling knyttet til kjønn

Kulturdepartementet har som mål å opprettholde en god kjønnsbalanse i de ulike stillingskategoriene. Departementets personal- og lønnspolitikk skal bidra til likelønn.

Kjønnsbalansen i 2015 var uforandret sammenlignet med 2014. Departementets toppledergruppe bestod i 2015 av ni personer der flertallet er kvinner– én departementsråd, fire ekspedisjonssjefer og én kommunikasjonssjef. Assisterende departementsråd og de to øvrige ekspedisjonssjefene i toppledergruppa er menn. Kvinneandelen blant mellomlederne er den samme som i 2014 på 39 pst.

Kulturdepartementet arbeider aktivt med å oppnå bedre kjønnsbalanse i ulike stillingskategorier og har satt i gang tiltak for å utjevne lønnsforskjeller mellom kjønnene. I 2015 tjente kvinner i gjennomsnitt 90 pst. av det menn tjente. Sammen-

lignet med tall fra oktober 2014 har kvinners lønn i forhold til menns økt.

Ulikheten i gjennomsnittslønn forklares noe ved at kvinner utgjør den største andelen i stillingskategoriene som er lavest lønnet. Ved rekruttering til slike stillinger er det lagt vekt på å vurdere mannlige kvalifiserte søkere. Departementet har kartlagt og sammenliknet tilsatte av begge kjønn i samme stillingskategori ut fra alder, kompetanse og ansiennitet og ser ikke systematiske lønnsforskjeller. Det lokale lønnsforhandlingssystemet brukes bevisst for å utjevne lønnsforskjeller mellom kvinner og menn. Måltrettet rekruttering og økt fokus på interne avansementmuligheter er andre tiltak som benyttes med mål om å jevne ut lønnsforskjellene.

Departementet legger til rette for å øke kvinners muligheter for å avansere i stillingskategori via etterutdanning og tildeling av nye oppgaver og ansvar. Dette kan føre til at flere kvinner vil være aktuelle for mellomlederposisjoner i fremtiden slik at kjønnsbalansen i den stillingskategorien utjevnes.

Deltid, midlertidighet, sykefravær og foreldrepermisjoner

		Deltid		Midlertidig		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær	
		M %	K %	M %	K %	M %	K %	M %	K %
Totalt	2015	1,3	3,9	2,6	5,3	0,7	4,6	1,3	7,2
	2014	1,3	8,7	3,1	3,1	1,6	3,1	1,3	3,2

Kulturdepartementet har samarbeidsavtale om inkluderende arbeidsliv og er en såkalt IA-bedrift. Det innebærer at departementet skal arbeide for redusert sykefravær, sysselsetting av personer med nedsatt funksjonsevne og bidra til at tilsatte står lenger i arbeid før de går av med pensjon.

Departementet følger den generelle målsettingen om å begrense bruken av deltidstillinger. Deltidstillinger i departementet er primært knyttet til at stillingsinnehaveren ikke har mulighet til å jobbe fulltid pga. delvis uførhet eller behov for redusert arbeidstid for en periode knyttet til omsorg for barn. Deltidstillinger er i hovedsak begrundet i departementets IA-arbeid og personalpolitikk om å legge til rette for arbeid i ulike livsfaser og –situasjoner. I 2015 var det én mann tilsatt i 50 pst. stilling. Seks kvinner og to menn arbeidet midlertidig i deltidstillinger. Det er mer enn en halvering i antall kvinner som arbeider deltid fra 2014.

Departementet følger den generelle målsettingen om at bruken av midlertidige stillinger skal være begrenset. Midlertidige stillinger er hovedsakelig vikariater for tilsatte i permisjon, men også stillinger knyttet til saksavgrensede prosjekter. Det var tilsatt åtte kvinner i midlertidige stillinger. Dette utgjorde en andel på 5,3 pst. av de tilsatte. Antall menn i midlertidige stillinger var fire. Dette utgjorde en andel på 2,6 pst. av de tilsatte. Det er en liten økning i midlertidige stillinger blant kvinner. Endringen skyldes at flere utlyste vikariater har blitt besatt av kvinner som best kvalifiserte.

Departementet har som IA-bedrift tett oppfølging av sykmeldte og driver planmessig tilrettelegging for å hindre sykmelding og bidra til at sykmeldte kommer raskere tilbake i arbeid. Ledere får aktiv veiledning og bistand i oppfølging av sykmeldte medarbeidere. Det legemeldte sykefraværet har gått opp fra 2014 til 2015. En del av sykefraværet blant kvinner var svangerskapsrelatert.

Likestilling knyttet til etnisk bakgrunn, tros- og livssyn og nedsatt funksjonsevne

I stillingsutlysninger for departementene legges det vekt på mangfold, og kvalifiserte personer oppfordres til å søke – uansett alder, kjønn, funksjonsevne, etnisk bakgrunn eller seksuell legning. Kulturdepartementets personalpolitikk vektlegger å opptre inkluderende og imøtekommende og ta hensyn til hverandres ulikheter.

Kulturdepartementets rekrutteringsportal gir søkere mulighet for å synliggjøre om de har annen etnisk bakgrunn enn norsk. Departementet har søkere med slik bakgrunn til de fleste utlyste stillinger. Kvalifiserte søkere innkalles til intervju. Kulturdepartementet har en langsiktig målsetting om å tilsette flere personer med ikke-vestlig bakgrunn.

Fra 2014 til 2015 har antallet tilsatte med innvandrerbakgrunn blitt fordoblet. I 2015 var det tilsatt 8 personer i Kulturdepartementet som var innvandrere/norskfødte med innvandrerforeldre, mot 4 personer i 2014. Andelen utgjør i 2015 5,3 pst. av de tilsatte i departementet.

I departementets rekrutteringsportal kan søkere til utlyste stillinger synliggjøre om de har nedsatt funksjonsevne. Kvalifiserte søkere innkalles til intervju i tråd med generelle krav til rekruttering i staten. Gjennom sin personalpolitikk og IA-arbeid, legger departementet også stor vekt på å tilrettelegge for at personer som på grunn av helsemessige forhold får nedsatt funksjonsevne, skal kunne fortsette fullt eller delvis i arbeid.

Underliggende virksomheter på kulturområdet

I Norsk kulturråd er det en overvekt av kvinnelige ansatte – dette gjelder både på ledernivå og for øvrige stillinger. Det er i liten grad lønnsforskjeller mellom kvinner og menn i Kulturrådet.

I KORO er det en overvekt av kvinnelige ansatte, med om lag dobbelt så mange kvinner som menn. På ledernivå er det jevnt, med en kvinne og en mann. I gjennomsnitt tjener de kvinnelige ansatte 89,5 pst. av det en mannlig tilsatt gjør.

Rikskonsertene hadde i 2015 like mange kvinner og menn i organisasjonen, og tilnærmet balanse i lederstillingene. Rikskonsertene var bevisst på å ha en jevn kjønnsfordeling i alle avdelinger og enheter, og blant utøvere i sine produksjoner i 2015. Det var små lønnsforskjeller mellom kvinner og menn i Rikskonsertene.

Riksteatret har som helhet jevn kjønnsfordeling. Øverste ledernivå bestod i 2015 av fire kvinner og fire menn. Det er en viss kjønnsmessig for-

skjell i avdelingene, med færre kvinner blant teknisk personale, mens det er tilsvarende flere på administrativ side. Teatret arbeider for å nå en jevn kjønnsfordeling i alle avdelinger. Det er små lønnsforskjeller mellom kvinner og menn i Riksteatret.

I Arkivverket er andelen kvinner i lederstillinger nå 54 pst. I 2005 var den 26 pst. Det er fortsatt ulikheter i avlønningen mellom kvinner og menn, men Arkivverket arbeider aktivt med sikte på å utjevne ulikhetene.

Nasjonalbiblioteket har samlet sett en liten overvekt av kvinnelig tilsatte, mens det er en liten overvekt av menn i lederstillinger. Lønnsforskjellene er uendret sammenliknet med 2014 – noe som betyr at kvinner tjener om lag 90 pst. av hva en mannlig tilsatt gjør. Dette forklares med at det er en overvekt av menn innen spesialiserte yrker som IKT og teknikk, mens det er flertall av kvinner i bibliotekfaglige stillinger. Avlønningen i den siste kategorien er tradisjonelt lavere enn i øvrige stillinger i Nasjonalbiblioteket. En annen faktor som spiller inn, er at det er betydelig flere kvinner i deltidsstillinger enn menn.

Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek har, som de fleste av de øvrige virksomhetene på kulturfeltet, en overvekt av kvinnelig tilsatte. I gjennomsnitt tjener de kvinnelig tilsatte 88 pst. av det en mannlig tilsatt gjør. Dersom lederstillingene holdes utenom, tjener mannlig tilsatte om lag 5 pst. mer enn kvinner.

I Språkrådet er nå 67 pst. av lederstillingene besatt av kvinner. I 2014 var det 33 pst. Det er ingen større lønnsforskjeller mellom kvinner og menn i Språkrådet. Kvinner tjente i 2015 107 pst. av gjennomsnittslønnen til en mannlig tilsatt, mens prosenten i 2014 var 93.

Kunstinstitusjonene

Departementet har fra 2010 overført ansvaret for styreoppnevninger i region-/landsdelsinstitusjoner og knutepunktinstitusjoner til fylkeskommunene. For de styrene som departementet fortsatt har ansvar for oppnevning av, legges det vekt på kompetanse, kapasitet og relevant mangfold, herunder forskjeller i erfaringsbakgrunn når departementet foreslår personer valgt inn i styrer. Departementet følger opp kravet til kjønnsrepresentasjon i styrene og arbeider for mest mulig lik representasjon mellom kjønnene.

Departementet mottar rapport fra orkestrene under kap. 323, post 70 og 71 om hvordan årsverk fordeler seg på kjønn i ulike stillingskategorier. For 2015 viser rapporteringen at menn er i flertall

i alle posisjoner innenfor musikkfeltet. Dette er mest uttalt for sjefsdirigenter, hvor samtlige 7 stillinger er besatt av menn. Også blant musikere er kvinner i mindretall, med en nedgang fra 43 pst. til 41 pst. siden 2014.

Departementet mottar rapport fra scene-kunstinstitusjonene på kap. 324, post 01, 70 og 71 om hvordan årsverk fordeler seg på kjønn i ulike stillingskategorier. For 2015 viser rapporteringen at andelen kvinner i de kunstneriske lederstillingene teatersjefer/operasjef/ballettsjef er redusert fra 53 pst. til 47 pst. Fordi det her er snakk om bare 22 stillinger, som i tillegg er åremålsstillinger, vil kjønnsfordelingen variere fra ett år til et annet. Innenfor de øvrige stillingskategoriene er forholdet mellom kvinner og menn relativt stabilt, med en overvekt av kvinner som administrative ledere.

Museene

I museer som fikk tilskudd over kap. 328, post 70 og Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, var andelen kvinner og menn i faste stillinger henholdsvis 56 og 44 pst. Museenes styrer, inkludert varamedlemmer, hadde følgende kjønns sammensetning: 49 pst. kvinner og 51 pst. menn. På styreledernivå var 32 pst. av styrelederne kvinner.

Medieformål m.m.

I de underliggende virksomhetene under programkategori 08.30 Medieformål m.m. var kjønnsfordelingen slik blant ansatte i 2015:

(i pst.)

	Totalt		Lederstillinger		Øvrige stillinger	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Virksomhet						
Norsk filminstitutt	55	45	69	31	53	47
Medietilsynet	53	47	33	67	56	44
Lotteri- og stiftelsestilsynet	52	48	57	43	51	49

Tallene viser at vel halvparten av de ansatte i virksomhetene er kvinner. Det vises for øvrig til redegjørelse i de enkelte virksomhetenes årsrapporter.

Idrettsområdet

Departementet støtter opp om likestillingsarbeidet innenfor idretten. Sentrale verdier for norsk idrett er frivillighet, demokrati og likeverd. Likestilling mellom kjønnene er spesielt ivaretatt i lov for Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF). I § 2–4 Kjønnsfordeling heter det bl.a.:

Ved valg/oppnevning av styre, råd, utvalg/komité mv. og ved representasjon til årsmøte/ting, skal begge kjønn være representert.

Likestilling i idretten inngår også i «Idrettspolitisk dokument 2015–2019». Punkt 6 i programerklæringen er å engasjere flere kvinner og unge i trener- og lederroller. NIF og flere særforbund ser nå på hva som skal til for å få reell likestilling i norsk idrett.

Departementet er engasjert i arbeidet med å få flere kvinnelige ledere i idretten, jf. omtale i kap. 6 Idrett.

Undersøkelser viser at barn og ungdom med minoritetsbakgrunn, spesielt jenter, i mindre grad er medlemmer av idrettslag enn gjennomsnittet i befolkningen for øvrig. Inkludering av minoritetsjenter i idretten prioriteres gjennom departementets ordning med tilskudd til inkludering i idrettslag.

Frivillighetsområdet

Undersøkelser i perioden 1998–2014 viser at det totalt sett er flere menn enn kvinner i frivillig arbeid i organisasjonene. Utenom idretten er imidlertid kjønnskillene ikke lenger til stede. Funn fra norske undersøkelser samsvarer med funn i Sverige og Danmark.

Den norske kirke

Vurdering av likestilling på bakgrunn av kjønn

For de kirkelige virksomhetene sett under ett, er andelen kvinner forholdsvis lav. Dette skyldes

først og fremst at det blant prestene er flest menn. Kvinneandelen blant prestene har imidlertid økt med 18 prosentpoeng de siste 15 årene, og var i 2015 passert 31 pst. Fortsatt er det ulikheter mellom bispedømmene, med lavest kvinneandel i bispedømmene på Vestlandet. I Oslo er nærmere halvparten av alle prester kvinner.

Kvinnelige prester tjente i 2015 97 pst. av det mennene i denne yrkesgruppen tjente. Forskjellene i lønn skyldes i hovedsak at det er flere menn med høy aldersansiennitet.

Kjønnsbalansen blant de ansatte på bispedømmekontorene og i Kirkerådet er samlet sett forholdsvis god, men det er betydelige variasjoner når det sammenlignes på stillingskategorier og mellom bispedømmer. I lavere stillingskategorier er det nesten utelukkende tilsatt kvinner, mens fordelingen i rådgiverstillinger er mer jevn i de fleste bispedømmene. Andelen kvinnelige ledere lå i 2015 på 35 pst. De store lønnsforskjellene i denne gruppen er vesentlig bedret i 2015.

Vurdering av likestilling på bakgrunn av etnisitet, religion og funksjonsnedsettelse

Kirkeloven § 29 setter krav om medlemskap i Den norske kirke for kirkelig tilsatte og ombud. Medlemskapskravet er ikke til hinder for å rekruttere prester med innvandrerbakgrunn, så lenge disse er ordinert til prestatjeneste i en evangelisk-luthersk kirke. Flere bispedømmer har gode erfaringer med rekrutteringen og arbeider aktivt med tilrettelegging. I enkelte bispedømmer er andelen prester med utenlandsk bakgrunn nær 20 pst.

Alle de kirkelige virksomhetene er IA-bedrifter, og det er bl.a. utviklet en egen veiledningsplakat om tilrettelegging av kirken som arbeidsplass

for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Likestilling mellom mennesker med ulike funksjonsevne handler også om kirkebyggenes fysiske tilgjengelighet og tilgjengeligheten til kirkens tjenester. Alle nye kirkebygg skal være universelt utformet og det tas hensyn til universell utforming og tilgjengelighet ved godkjenning av ombygging eller utvidelse av eksisterende kirkebygg. Blant annet har KA og Kirkerådet utarbeidet et hefte som tar for seg rettigheter knyttet til tilrettelegging for barn og unge i trosopplæring og konfirmasjon, og Den norske kirke har egne døve-menigheter, som også bidrar med ressursmaterieell for døve til landets øvrige menigheter. I Kirkerådets sekretariat er det tilsatt en rådgiver for mennesker med nedsatt funksjonsevne, og ved Borg bispedømmekontor er det tilsatt en spesialprest med nasjonalt ansvar for å legge til rette for likeverdig deltakelse i lokalkirkens fellesskap.

Vurdere og iverksette tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering

Den norske kirke styres gjennom valgte organer og oppnevnte styrer. Kirkerådet vedtok i juni 2015 en ny strategiplan for likestilling i Den norske kirke for perioden 2015–2023. Denne har som overordnet mål at det skal tenkes helhetlig og tverrfaglig i arbeidet med å sikre at kjønns- og likestillingsperspektivet er med på alle nivåer. Den inneholder også en likestillingstest til bruk i menighetene. For tiltak særlig knyttet til likestilling på bakgrunn av etnisitet, religion og funksjonsevne vises det til omtalen ovenfor. Vurderinger av tiltak og måloppnåelse på alle likestillingsgrunnlag inngår ellers i virksomhetenes årsrapporter.

11 Omtale av klima- og miljørelaterte saker

Regjeringens klima- og miljøpolitikk bygger på at alle samfunnssektorer har et selvstendig ansvar for å legge miljöhensyn til grunn for aktivitetene sine og for å medvirke til at de nasjonale klima- og miljøpolitiske målene kan bli nådd. Videre har sektorstyresmaktene ansvar for å gjennomføre tiltak innenfor egne områder som trengs for å kunne nå målene i klima- og miljøpolitikken.

For en omtale av regjeringens samlede klima- og miljørelevante saker, se Klima- og miljødepartementets fagproposisjon.

Museumssektoren

Museenes bevarings- og formidlingsarbeid bidrar til å spre kunnskap om og opplevelse av sammenhenger og endringer i de natur- og kulturbaserte miljøer som omgir oss. Museumssektoren forvalter kulturminner i form av bygninger og anlegg. Det gjelder i hovedsak enkeltbygninger og bygningsmiljøer, men også tekniske og industrielle kulturminner, bergkunst og kulturlandskap. Over Kulturdepartementets budsjett gis det nå driftstilskudd til 64 konsoliderte museer i det nasjonale museumsnettverket.

Museene rapporterer om ca. 5 000 kulturhistoriske bygninger i 2015. Vedlikehold av bygninger, anlegg og fartøy er en betydelig utfordring for museene, da det er et stort behov for vedlikehold og rehabilitering av de bygg og anlegg museene har ansvar for. I samarbeidsprosjekter mellom flere museer og Norsk kulturråd utvikles et bedre grunnlag for dokumentasjon og forvaltning, drift og vedlikehold av bygninger og anlegg.

Norsk kulturråd forvalter tilskuddsordningen for sikringstiltak ved museene. Over ordningen ble det i 2015 innenfor en ramme på 9 mill. kroner gitt tilskudd til 48 tiltak fordelt på 21 museer. Det gis tilskudd til å forebygge ødeleggelser ved blant annet brann, tyveri, hærverk og naturskade.

Arkitektonisk kvalitet og miljöhensyn i omgivelsene
Kunst i offentlige rom (KORO) har rutiner som ivaretar kravet om grønne anskaffelser, både i forbindelse med kontordriften og produksjon av

kunst. Miljøkrav og totale livssyklus kostnader er tatt inn i mal for konkurransegrunnlag til leverandør og tildelingskriterier. Miljømessige hensyn er vurdert og ivaretatt i forbindelse med produksjon av kunst.

Den norske kirke

Den norske kirke ønsker å bidra til et mer bevisst forhold til miljø, forbruk og rettferd, og være en tydelig pådriver overfor myndighetene til å føre en ansvarlig klima- og miljøpolitikk.

Kirkerådet vedtok i januar 2015 en klimamelding for Den norske kirke. Målet med meldingen, som skal gjelde for perioden 2015–2030, er å sette i gang utstrakt samarbeid mellom ulike nivåer og aktører for å redusere utslippene kirken er ansvarlig for.

Alle statlige virksomheter er pålagt å ha miljøledelse som en integrert del av virksomhetenes styringssystemer. Kirkens egen miljøsertifiseringsordning «Grønn menighet» driftes av Kirkerådet og er en del av arbeidet med å redusere utslippene kirken er ansvarlig for.

Kirkebyggene og gravplassene er en del av nasjonens kulturarv. Kirkebyggene skal være tilfredsstillende sikret og vedlikeholdt. Dette er nærmere omtalt ovenfor under programkategori 08.40.

Oppvarming og drift av landets over 1600 kirkebygg er hovedkilden til de klimautslipp som knyttes til Den norske kirke. KA Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter, arbeider sammen med Riksantikvaren for å finne nye varmesystemer som både kan gi energisparing og et bedre bevaringsmiljø for bygg og interiør.

Opplysningsvesenets fond (Ovf) eier og forvalter en betydelig eiendoms- og bygningsmasse. Flere av de gamle prestegårdene er verdifulle kulturminner og kulturmiljøer. Fondet har utarbeidet en oversikt over de kulturhistorisk mest verdifulle boligene, med formål å sikre disse boligene gjennom framtidig bruk. Ovf er også en av landets største skogeiere. Skogbruket skal drives på en miljøvennlig og bærekraftig måte.

Staten har hatt bygningsansvaret for Nidarosdomen siden gjenreisningen av domkirken ble påbegynt i 1869. Nidarosdomen og Erkebispegården har en enestående verneverdi og er blant landets viktigste kirke- og kulturhistoriske bygningsverk. Kontinuerlig sikring og vedlikehold av bygningene er nødvendig for en forsvarlig forvaltning av den kulturarven disse bygningene representerer.

Spillemidler til anlegg for idrett og fysisk aktivitet

Tilskudd av spillemidler til anlegg for idrett og fysisk aktivitet betinger en idrettsfunksjonell for-

håndsgodkjenning av planene for anlegget. Miljømessige forhold vurderes ved behandling av søknad om idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning. Søkerne skal blant annet redegjøre for miljøstyring, materialvalg, energi, avfall, transport og naturinngrep. Departementet foretar idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning av svømme- og isanlegg. Kommunene kan foreta idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning av andre typer anlegg.

Kulturdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2016–2017) om statsbudsjettet for år 2017 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et framlagt forslag.

Forslag

Under Kulturdepartementet føres det i Prop. 1 S (2016–2017)
statsbudsjettet for budsjettåret 2017 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 300–342, 3300–3342 og 5568

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Administrasjon			
300	Kulturdepartementet		
	01 Driftsutgifter	164 074 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	1 836 000	165 910 000
	Sum Administrasjon		165 910 000
Samfunns- og frivillighetsformål			
315	Frivillighetsformål		
	21 Forskning og utredning	5 985 000	
	70 Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner	1 319 900 000	
	72 Tilskudd til frivillig virksomhet for barn og unge	5 960 000	
	74 Frivillighetsregister, <i>kan overføres</i>	850 000	
	75 Herreløs arv til frivillige organisasjoner	9 945 000	
	76 Tilskudd til tiltak mot barnefattigdom	10 180 000	
	78 Ymse faste tiltak	8 170 000	
	79 Til disposisjon	16 560 000	
	82 Merverdiavgiftskompensasjon ved bygging av idrettsanlegg	175 920 000	
	86 Tilskudd til internasjonale sykkelritt i Norge	13 590 000	
	87 Tilskudd til X Games	10 000 000	1 577 060 000
	Sum Samfunns- og frivillighets- formål		1 577 060 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Kulturformål			
320	Norsk kulturråd		
	01 Driftsutgifter	153 022 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	3 000 000	
	51 Fond for lyd og bilde	38 050 000	
	55 Norsk kulturfond	893 956 000	1 088 028 000
321	Kunstnerøkonomi		
	71 Statsstipend	14 878 000	
	73 Kunstnerstipend m.m., <i>kan overføres</i>	170 800 000	
	74 Garantiinntekter og langvarige stipend, <i>overslagsbevilgning</i>	128 714 000	
	75 Vederlagsordninger	186 347 000	500 739 000
322	Bygg og offentlige rom		
	01 Driftsutgifter	18 306 000	
	50 Kunst i offentlige rom	25 000 000	
	70 Nasjonale kulturbygg, <i>kan overføres</i>	178 500 000	
	78 Ymse faste tiltak	3 690 000	225 496 000
323	Musikk og scenekunst		
	01 Driftsutgifter	90 333 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	61 128 000	
	60 Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge	20 690 000	
	70 Nasjonale institusjoner	1 434 000 000	
	71 Region-/landsdelsinstitusjoner	756 680 000	
	73 Region- og distriktsopera	56 470 000	
	78 Ymse faste tiltak	273 432 000	2 692 733 000
325	Allmenne kulturformål		
	01 Driftsutgifter	116 715 000	
	21 Forskning, utredning og spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	13 414 000	
	52 Norges forskningsråd	13 120 000	
	53 Sametinget	81 900 000	
	71 Kulturell og kreativ næring	47 400 000	
	72 Kultursamarbeid i nordområdene	11 170 000	
	75 EUs program for kultur og audiovisuell sektor m.m., <i>kan overføres</i>	50 200 000	
	78 Ymse faste tiltak	41 160 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	79	Til disposisjon, <i>kan nyttes under post 1</i>	6 900 000	
	82	Nobels Fredssenter	30 620 000	
	85	Gaveforsterkningsordning	51 150 000	
	86	Talentutvikling	36 100 000	499 849 000
326		Språk-, litteratur- og bibliotekformål		
	01	Driftsutgifter	599 781 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	15 029 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	22 845 000	
	73	Språkpolitiske tiltak og språkorganisasjoner	21 290 000	
	74	Det Norske Samlaget	15 490 000	
	75	Tilskudd til ordboksarbeid	15 660 000	
	78	Ymse faste tiltak	51 580 000	
	80	Tilskudd til tiltak under Nasjonalbiblioteket	49 750 000	791 425 000
328		Museum og visuell kunst		
	70	Det nasjonale museumsnettverket	1 462 990 000	
	78	Ymse faste tiltak	77 920 000	1 540 910 000
329		Arkivformål		
	01	Driftsutgifter	360 492 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	17 955 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	8 645 000	
	78	Ymse faste tiltak	8 410 000	395 502 000
		Sum Kulturformål		7 734 682 000
		Medieformål m.m.		
334		Film- og medieformål		
	01	Driftsutgifter	166 886 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	11 524 000	
	50	Filmfondet	494 600 000	
	72	Insentivordning for film- og tv-produksjoner, <i>kan overføres</i>	55 810 000	
	73	Regional filmsatsing, <i>kan overføres</i>	75 720 000	
	78	Ymse faste tiltak	22 970 000	827 510 000
335		Mediestøtte		
	71	Produksjonstilskudd	303 000 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	73	Medieforskning og etterutdanning	22 130 000	
	74	Tilskudd til lokale lyd- og bildemedier, <i>kan overføres</i>	19 000 000	
	75	Tilskudd til samiske aviser	27 500 000	
	77	Distribusjonstilskudd til avisene i Finnmark	2 090 000	373 720 000
337		Kompensasjon for kopiering til privat bruk		
	70	Kompensasjon	47 000 000	47 000 000
339		Pengespill, lotterier og stiftelser		
	01	Driftsutgifter	78 608 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	8 058 000	86 666 000
		Sum Medieformål m.m.		1 334 896 000
		Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn		
340		Den norske kirke		
	70	Rammetilskudd til Den norske kirke, <i>kan nyttes under post 1</i>	1 913 042 000	
	71	Tilskudd til Sjømannskirken – Norsk kirke i utlandet	89 750 000	
	72	Tilskudd til egenkapital for Den norske kirke	100 000 000	
	73	Tilskudd til Den norske kirke – oppgjør av feriepengeforpliktelser	125 000 000	2 227 792 000
341		Tilskudd til trossamfunn m.m.		
	70	Tilskudd til tros- og livssynssamfunn, <i>overslagsbevilgning</i>	322 094 000	
	78	Ymse faste tiltak	11 990 000	334 084 000
342		Kirkebygg og gravplasser		
	01	Driftsutgifter	66 317 000	
	60	Rentekompensasjon – kirkebygg, <i>kan overføres</i>	33 385 000	
	70	Tilskudd til sentrale tiltak for kirkebygg og gravplasser	44 560 000	
	71	Tilskudd til regionale pilegrimssentre	5 682 000	149 944 000
		Sum Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn		2 711 820 000
		Sum departementets utgifter		13 524 368 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Administrasjon			
3300	Kulturdepartementet		
	01 Ymse inntekter	81 000	81 000
	Sum Administrasjon		81 000
Kulturformål			
3320	Norsk kulturråd		
	01 Ymse inntekter	1 602 000	
	02 Inntekter ved oppdrag	3 224 000	4 826 000
3322	Bygg og offentlige rom		
	01 Ymse inntekter	129 000	129 000
3323	Musikk og scenekunst		
	01 Ymse inntekter	318 000	
	02 Billett- og salgsinntekter m.m.	24 149 000	24 467 000
3325	Allmenne kulturformål		
	01 Ymse inntekter	23 578 000	23 578 000
3326	Språk-, litteratur- og bibliotekformål		
	01 Ymse inntekter	10 154 000	
	02 Inntekter ved oppdrag	15 029 000	25 183 000
3329	Arkivformål		
	01 Ymse inntekter	6 270 000	
	02 Inntekter ved oppdrag	18 527 000	24 797 000
	Sum Kulturformål		102 980 000
Medieformål			
3334	Film- og medieformål		
	01 Ymse inntekter	6 816 000	
	02 Inntekter ved oppdrag	11 937 000	
	70 Gebyr	2 500 000	21 253 000
3339	Inntekter fra spill, lotterier og stiftelser		
	02 Gebyr – lotterier	6 691 000	
	04 Gebyr – stiftelser	259 000	
	07 Inntekter ved oppdrag	9 200 000	16 150 000
	Sum Medieformål		37 403 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn			
3342	Kirkebygg og gravplasser		
	01 Ymse inntekter	19 086 000	
	02 Leieinntekter m.m.	3 781 000	22 867 000
	Sum Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn		22 867 000
Skatter og avgifter			
5568	Sektoravgifter under Kulturdepartementet		
	71 Årsavgift – stiftelser	24 164 000	
	73 Refusjon – Norsk Rikstoto og Norsk Tipping AS	39 461 000	
	74 Avgift – forhåndskontroll av kinofilm	5 500 000	
	75 Kino- og videogramavgift	34 000 000	103 125 000
	Sum Skatter og avgifter		103 125 000
Sum departementets inntekter			266 456 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kulturdepartementet i 2017 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekt under
kap. 300 post 1	kap. 3300 post 1
kap. 320 post 1	kap. 3320 postene 1 og 3
kap. 320 post 21	kap. 3320 post 2
kap. 322 post 1	kap. 3322 post 1
kap. 323 post 1	kap. 3323 post 1
kap. 323 post 21	kap. 3323 post 2
kap. 325 post 1	kap. 3325 postene 1 og 3
kap. 326 post 1	kap. 3326 post 1
kap. 326 post 21	kap. 3326 post 2
kap. 329 post 1	kap. 3329 post 1
kap. 329 post 21	kap. 3329 post 2
kap. 334 post 1	kap. 3334 post 1
kap. 334 post 21	kap. 3334 post 2
kap. 339 post 1	kap. 3339 postene 2 og 4
kap. 339 post 1	kap. 5568 post 71
kap. 339 post 21	kap. 3339 post 7
kap. 342 post 1	kap. 3342 postene 1 og 2

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 1 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift.

Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kulturdepartementet i 2017 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
322		Bygg og offentlige rom	
	50	Kunst i offentlige rom	20,9 mill. kroner
	70	Nasjonale kulturbygg	607,8 mill. kroner

IV

Dekning av forsikringstilfelle

Stortinget samtykker i at Kongen i 2017 kan inngå avtaler om forsikringsansvar i forbindelse med større utenlandske utstillinger i Norge innenfor en samlet ramme for nytt og gammelt ansvar som til enhver tid ikke må overstige 4 000 mill. kroner.

Andre fullmakter

V

Fastsetting av fordelingsnøkler for visse tilskudd

Stortinget fastsetter følgende fordelingsnøkler for 2017:

1. Det ordinære offentlige driftstilskuddet til region-/landsdelsinstitusjoner fordeles mellom de offentlige tilskuddspartene med 70 pst. på staten og 30 pst. på regionen, jf. kap. 323, post 71.
2. Det offentlige driftstilskuddet til region- og distriktsoperatiltak fordeles mellom de offentlige tilskuddspartene med 70 pst. på staten og 30 pst. på regionen, jf. kap. 323, post 73.

VI

Fastsetting av gebyrer og avgifter m.m.

Stortinget samtykker i at for 2017 skal:

1. gebyret for merking og registrering av hver kopi av et videogram for utleie eller salg være

0,60 kroner. Kulturdepartementet kan sette ned eller frita for gebyr i visse tilfeller.

2. avgiften pr. videogram for omsetning i næring være 3,50 kroner
3. kringkastingsavgiften for fjernsynsmottakere være 2 577 kroner ekskl. merverdiavgift. Tilleggsavgiften ved forsinket betaling av kringkastingsavgiften og når melding ikke blir gitt etter reglene i lov av 4. desember 1992 nr. 127 om kringkasting § 8-1 andre ledd skal være 15 pst. av kringkastingsavgiften.

VII

Salg av aksjer

Stortinget samtykker i at Kulturdepartementet i 2017 kan selge statens aksjer i Filmparken AS.

VIII

Opphevelse av tidligere vedtak

Stortingsvedtak 13. desember 1956 om Den norske kirkes landsfond oppheves. Stortinget samtykker i at Kulturdepartementet overfører midlene i fondet til rettssubjektet Den norske kirke.

IX

Opprettelse av post uten bevilgning

Stortinget samtykker i at post 01 Driftsutgifter under kap. 340 Den norske kirke opprettes i statsregnskapet for 2017 uten bevilgning, og at posten kan nyttes til å utgiftsføre lønn for embetsmenn som motsetter seg overføring til det nye rettssubjektet Den norske kirke, mot tilsvarende innsparring under kap. 340, post 70.

Vedlegg 1**Oversikt over tiltak under 78-postene**

(i 1 000 kr)		
Tiltak	Tilskudd 2016	Forslag 2017
Kap. 315 Frivillighetsformål:		
Frivillighet Norge	6 963	7 080
Noregs Ungdomslag	1 076	1 090
Sum		8 170
Kap. 322 Bygg og offentlige rom:		
A.C. Houens Fonds Diplom		300
European Norge	813	820
Oslo Arkitekturtriennale	873	890
ROM for kunst og arkitektur	1 659	1 680
Sum		3 690
Kap. 323 Musikk og scenekunst:		
Akershus Teater	6 839	6 950
Amatørteater- og frivillige teaterformål	20 480	20 800
Arne Bendiksens talentpris	100	100
ASSITEJ teaterkunst for barn og unge	1 515	1 540
BIT Teatergarasjen	7 351	7 470
Black Box Teater	2 165	2 500
Danse- og teatersentrum	3 601	4 660
Danseinformasjonen	4 757	4 840
Den internasjonale Ibsenprisen m.m.	5 887	5 990
Det Norske Kammerorkester	9 252	9 410
Det Norske Solistkor	8 833	10 000
Dramatikkens hus	15 314	15 570
Dronning Sonjas Internasjonale Musikkonkurrans og Prinsesse Astrids Musikkpris	3 043	3 090
Edvard Grieg Kor	4 177	4 250
Figurteatret i Nordland	6 550	6 660
Grenland Friteater / Porsgrunn Internasjonale Teaterfestival	6 011	6 110

(i 1 000 kr)		
Tiltak	Tilskudd 2016	Forslag 2017
Grieghallen – rehabilitering	4 399	4 470
Molde International Jazz Festival – husleietilskudd	977	990
Music Norway	22 139	23 610
Nasjonal jazzscene	9 703	9 870
Nordic Black Theatre	6 465	6 570
Nordland Teater – husleietilskudd	2 350	2 390
Norsk musikkråd	4 785	4 860
Norsk scenekunstbruk	15 424	15 680
Norsk Skuespillersenter	1 904	1 940
Ole Bull Akademiet	4 879	4 960
Ordning for kordirigenter		1 000
Riksscenen – scene for nasjonal og internasjonal folkemusikk, joik og folkedans	25 380	18 810
Rådet for folkemusikk og folkedans	12 680	12 890
Scenekunst Østfold	7 982	8 120
Skuespiller- og danseralliansen	7 957	8 090
Stella Polaris	500	510
Teater Innlandet – husleietilskudd	5 662	5 760
Teater Manu	15 205	15 460
Teaterhuset Avant Garden	7 975	8 110
Teatret Vårt – husleietilskudd	2 539	2 580
TrondheimSolistene	4 108	4 842
Valdres sommersymfoni	1 944	1 980
Sum		273 432
Kap. 325 Allmenne kulturformål:		
Kunstsatsing på Svalbard		2 500
Dissimilis kultur- og kompetansesenter	4 075	4 140
Finsk-norsk kulturinstitutt	134	140
Foreningen Norden	5 107	5 690
Fransk-norsk kultursamarbeid	599	610
Kulturtiltak på Svalbard (Longyearbyen lokalstyre)	159	160
Kunnskapssenter for kulturnæringene	5 276	5 360
Melahuset, drift	2 500	2 540
Nordisk informasjonskontor i Nord-Norge	834	850
Nordisk informasjonskontor Sør-Norge	300	310

(i 1 000 kr)

Tiltak	Tilskudd 2016	Forslag 2017
Norges Døveforbund, kulturarbeid	1 359	1 380
Norsk teater- og orkesterforening (NTO)	493	500
Norsk-finsk kulturfond	334	340
Norsk-islandsk kultursamarbeid	1 577	1 600
Scene Finnmark	2 550	2 590
Ungdommens kulturmønstring	11 511	11 700
Voksenåsen – kulturvirksomhet	739	750
Sum		41 160
Kap. 326 Språk-, litteratur- og bibliotekformål:		
Den norske Forfatterforening – ytringsfrihetspris	218	220
Kristelig Pressekontor (KPK)	510	520
Kristent Arbeid Blant Blinde og svaksynte	3 182	3 230
Litteraturhuset i Bergen	2 038	2 070
Litteraturhuset i Fredrikstad	1 019	1 030
Litteraturhuset i Oslo	4 076	4 140
NORLA – Senter for norsk skjønn- og faglitteratur i utlandet	14 063	15 300
Norsk barnebokinstitutt	9 491	9 650
Norsk Forfattersentrum, inkl. Litteraturbruket	15 164	15 420
Sum		51 580
Kap. 328 Museum og visuell kunst:		
Astrup Fearnley Museet	1 000	1 020
Det Internasjonale Barnekunstmuseet	4 230	4 300
Bergen kunsthall	9 147	9 300
Bomuldsfabriken kunsthall	4 588	4 660
Designtreff BeyondRisør	258	260
Handlingsplan mot antisemittisme	1 050	1 070
Håndverksutdanning – samarbeidsprosjekt	2 100	2 140
Jødisk museum i Oslo	4 950	5 030
Jødisk museum i Trondheim	1 260	1 680
Kistefos-museet	1 000	1 020
Kunstnernes Hus	9 079	9 230
Nordisk Kunstnarsenter Dale	3 697	3 760
Norsk Skogfinsk Museum	2 860	2 910
Norwegian Crafts	2 682	3 720

(i 1 000 kr)		
Tiltak	Tilskudd 2016	Forslag 2017
Office for Contemporary Art, Norway (OCA)	16 454	17 730
Skibladner	1 970	2 500
Statens Kunstutstilling, Norske Billedkunstnere	5 221	4 810
Vestfossen Kunstlaboratorium	2 667	2 710
Årets norske museum	70	70
Sum		77 920
Kap. 329 Arkivformål:		
Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek	5 766	5 860
Misjonsarkivet/VID historiske arkiv	1 396	1 420
Stiftelsen Asta	1 115	1 130
Sum		8 410
Kap. 334 Film- og medieformål:		
Nordisk Film & Fond	8 824	11 280
Eurimages – Europarådets samproduksjonsfond	4 180	5 470
Det Europeiske Audiovisuelle Observatoriet	341	340
Internasjonalt Samisk Filminstitutt (ISFI)	3 970	4 540
Kulturdepartementet sin nynorskpris for journalistar	289	290
Telefonavis Norges Blindeforbund	616	630
Nordiske Mediedager	408	420
Sum		22 970
Kap. 341 Tilskudd til trossamfunn m.m.:		
Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn	4 000	3 660
Islamsk Råd Norge	1 300	1 300
Norges Kristne Råd	2 900	2 945
Kurs for religiøse ledere	465	475
Utlysning midler til dialogtiltak m.m.	3 535	3 610
Sum		11 990

Vedlegg 2**Tilskudd til språkpolitiske tiltak
og språkorganisasjoner i 2016**

(i 1 000 kr)	
Tiltak	Tilskudd 2016
Det Norske Akademi for Språk og Litteratur	112
Noregs Mållag	4 207
Riksmålsforbundet	1 515
Kainun institutti – Kvensk institutt	5 541
Nynorsk avissenter	2 242
Tilskuddsordning for innsamling av stedsnavn	1 000
Ruijan Kaiku – kvensk avis	1 160
Stiftinga Nynorsk Pressekontor	5 327
Årets nynorskkommune	100
<i>Sum:</i>	<i>21 204</i>

Vedlegg 3**Oversikt over tiltak som mottok midler i 2016
under kap. 326, post 80 Tilskudd til tiltak
under Nasjonalbiblioteket**

	(i 1 000 kr)
Tiltak	Tilskudd 2016
Bibliotek tjenester for innvandrere og flyktninger	9 490
Bibliotek tjeneste i fengsel	24 480
Bibliotek tjeneste på Svalbard	320
Døves Tidsskrift	450
Finsk bibliotek tjeneste	425
Landsforbundet for kombinert syns- og hørselshemmede/døvblinde	300
Lyd- og videoboktiltak	1 039
Norges Blindeforbund – Punktskriftrykkeri	5 250
Norsk Bibliotekforening	425
Tilskuddsordning Nettbaserte leksika	5 000
Tiltak for døvblinde (Foreningen Norges døvblinde)	4 950
Døves media	6 750
<i>Sum:</i>	<i>58 879</i>

Vedlegg 4**Omtale av ledernes ansettelsesvilkår
i heleide statlige foretak**

Den Norske Opera & Ballett AS – administrerende direktør Nils Are Karstad Lysø

Årslønn	Kr 1 974 000
Lønn i oppsigelsestiden / etterlønn	Ved oppsigelse fra arbeidsgiver gjelder seks måneders oppsigelsestid. I tillegg har administrerende direktør rett til etterlønn i seks måneder etter utløpet av oppsigelsestiden som kompensasjon (gjelder kun oppsigelse fra arbeidsgiver). Lønn eller vederlag fra annen arbeids- eller oppdragsgiver opptjent i den perioden etterlønnen utbetales, kommer til fradrag i etterlønnen krone for krone.
Spesielle vilkår	Arbeidsgiver dekker bredbåndsabonnement, mobiltelefon og avis. Administrerende direktør har en individuell uføreforsikring som gir dekning på 66 pst. av lønn.
Pensjon	Administrerende direktør omfattes av de til enhver tid gjeldende pensjons- og forsikringsordninger for ansatte i DNO&B.

Nationaltheatret AS – teatersjef Hanne Tømte

Årslønn	Kr 1 312 000 Inkluderer arbeid som instruktør for oppsetninger ved eget teater.
Lønn i oppsigelsestiden	Teatersjef har rett til maksimalt 24 måneders ventelønn ved fratredelse i 2020. Ventelønn avkortes ved overgang til annet lønnet arbeid. Ventelønn utbetales ikke hvis avgangen skyldes forhold som teatersjefen selv er ansvarlig for.
Spesielle vilkår	Arbeidsgiver dekker bredbåndsabonnement, mobiltelefon og avis.
Pensjon	Pensjonsordning som for øvrige ansatte.

Norsk Tipping AS – administrerende direktør Torbjørn Almlid

Årslønn	Kr 2 549 000
Lønn i oppsigelsestiden	Ved ufrivillig fratredelse skal det gis et sluttvederlag på inntil tolv månedslønner dersom ikke annet avtales særskilt i forbindelse med fratredelse.
Pensjon	Administrerende direktør har inngått avtale om pensjon av sluttlønn for inntil 20G fra fylte 60 år. Ytelsen varierer fra 66 til 70 pst. avhengig av alder ved uttak av pensjonen.

NRK AS – kringkastingssjef Thor Gjermund Eriksen

Årslønn	Kr 2 991 337
Lønn i oppsigelsestiden	Ved fratredelse ved åremålsperiodens slutt er det avtalt tre måneder med etterlønn. Ved fratredelse før åremålsperiodens slutt er det avtalt lønn i oppsigelsestiden på seks måneder.
Pensjon	Kringkastingssjefen omfattes av NRKs kollektive pensjonsforsikringsordninger. Det er innbetalt 107 057 kroner i pensjonspremie til selskapets kollektive pensjonsordning i 2015. I tillegg har Eriksen en pensjonsavtale der det årlig avsettes et beløp som tilsvarer 25 pst. av lønn over 12G.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 PrintMedia AS – 10/2016

